

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

53. sējums

2010. gada 18. maijs

<u>Paziņojums Nr.</u>	Saturs	Lappuse
	I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi	
	REZOLŪCIJAS	
	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja	
	457. plenārā sesija 2009. gada 4. un 5. novembrī 2009	
2010/C 128/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija par tematu "Klimata pārmaiņas" saistībā ar ANO Klimata pārmaiņu konferenci, kas notiks 2009. gada 7.–18. decembrī Kopenhāgenā	1
	ATZINUMI	
	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja	
	457. plenārā sesija 2009. gada 4. un 5. novembrī	
2010/C 128/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Lisabonas stratēģija pēc 2010. gada" (izpētes atzinums)	3
2010/C 128/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālā iekļaušana" (izpētes atzinums)	10
2010/C 128/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgspējīgas attīstības stratēģijas nākotnes perspektīvas" (izpētes atzinums)	18
2010/C 128/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ceļā uz ekoloģiski efektīvu ekonomiku – pārvērst ekonomikas krīzi par iespēju aizsākt jaunu laikmetu enerģētikā" (izpētes atzinums)	23
2010/C 128/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pamattiesību ievērošana Eiropas imigrācijas politikā un ar to saistītajos tiesību aktos" (pašiniciatīvas atzinums)	29

<u>Paziņojums Nr.</u>	<u>Saturs (turpinājums)</u>	<u>Lappuse</u>
2010/C 128/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Energija un klimata pārmaiņas – atjauninātās Lisabonas stratēģijas neatņemama sastāvdaļa" (pašiniciatīvas atzinums)	36
2010/C 128/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Atjauninātās Lisabonas stratēģijas ārējā dimensija" (pašiniciatīvas atzinums)	41
2010/C 128/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Augstskolas Eiropai" (pašiniciatīvas atzinums)	48
2010/C 128/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Privātā akciju kapitāla fondu, riska ieguldījumu fondu un valsts ieguldījumu fondu ietekme uz rūpniecības pārmaiņām Eiropā" (pašiniciatīvas atzinums)	56
2010/C 128/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi: kompetenču sadalījums starp ES un dalībvalstīm" (pašiniciatīvas atzinums)	65
2010/C 128/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālo kontaktu vietņu ietekme uz iedzīvotājiem un patērētājiem" (pašiniciatīvas atzinums)	69

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

457. plenārā sesija 2009. gada 4. un 5. novembrī

2010/C 128/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Jaunas prasmes jaunām darba vietām. Saskaņotu darba tirgus vajadzību un prasmju plānošana" COM(2008) 868 galīgā redakcija	74
2010/C 128/14	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei – Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs" COM(2009) 262 galīgā redakcija	80
2010/C 128/15	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes ieteikumam attiecībā uz vidi, kas brīva no tabakas dūmiem" COM(2009) 328 galīgā redakcija – 2009/0088 (CNS)	89
2010/C 128/16	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1080/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu attiecībā uz nelabvēlīgos apstākļos esošu kopienu atbalstam paredzētas mājokļu intervences atbilstību" COM(2009) 382 – 2009/0105 (COD)	94
2010/C 128/17	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1083/2006 par vispārīgiem noteikumiem par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu attiecībā uz dažu prasību vienkāršošanu un attiecībā uz dažiem noteikumiem par finanšu pārvaldību" COM(2009) 384 – 2009/0107 (AVC)	95
2010/C 128/18	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Zaļā grāmata par patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību" COM(2008) 794 galīgā redakcija	97

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

REZOLŪCIJAS

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

457. PLENĀRĀ SESIJA 2009. GADA 4. UN 5. NOVEMBRĪ 2009

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas rezolūcija par tematu “Klimata pārmaiņas” saistībā ar ANO Klimata pārmaiņu konferenci, kas notiks 2009. gada 7.–18. decembrī Kopenhāgenā

(2010/C 128/01)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 4. un 5. novembra plenārsesijā (2009. gada 5. novembra sēdē) ar 156 balsīm par, 2 pret un 5 atturoties pieņēma rezolūciju.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja kā organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāve Eiropas Savienības līmenī pieņem šādu paziņojumu valdībām, vadītājiem, sarunu dalībniekiem un citām pusēm, kas iesaistītas Kopenhāgenā plānotajās sarunās par klimata pārmaiņām un klimata pārmaiņu politikas izstrādē un īstenošanā.

“Daudzviet pasaulē klimata pārmaiņām jau šobrīd ir negatīva un, iespējams, neatgriezeniska ietekme. Turpmākajos gados šīs problēmas tikai padziļināsies, ja siltumnīcefekta gāze turpinās uzkrāties atmosfērā tikpat strauji kā līdz šim. Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (IPCC) veiktā zinātniskā analīze un citi autoritatīvi avoti skaidri liecina, ka līdz 2050. gadam attīstītajām valstīm jāsamazina siltumnīcefekta gāzu emisijas par vairāk nekā 80 %, citādi temperatūras paaugstināšanās sasniegs bīstamu līmeni. Lai šāds samazinājums reāli būtu iespējams, līdz 2020. gadam pasaulē jāpanāk 25–40 % samazinājums, un ievērojamas pūles jāpieliek jaunajām tirgus ekonomikas valstīm un attīstības valstīm.

Gaidāmā Kopenhāgenas konference ir ārkārtīgi svarīga. Veiksmīgs tās iznākums ļautu pasaulei nākamajos gados pakāpeniski mazināt emisijas un stabilizēt temperatūras paaugstināšanos tādā līmenī, kas būtu kontrolējams. Neveiksmes gadījumā situācija,

iespējams, attīstītos arvien bīstamākā virzienā, jo temperatūra paaugstinātos straujāk, draudot izraisīt katastrofas, kas skartu gan cilvēci, gan vidi.

1. Šajā izšķirīgajā brīdī Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja **aicina** valdības, vadītājus un sarunu dalībniekus darīt visu iespējamo, lai panāktu vispārēju un saistošu nolīgumu, kas vienotu visas valstis un to iedzīvotājus kopīgam uzdevumam — turpmākajos gados samazināt emisiju līmeni un aizsargāt vidi, kas ir mājvieta gan mums, gan nākamajām paaudzēm.

2. Eiropas Savienība ir gatava apņēmties līdz 2020. gadam panākt 30 % samazinājumu, ja citas valstis sniegs līdzvērtīgu ieguldījumu. Eiropa ir atkārtoti aicinājusi citas attīstītās valstis ieguldīt līdzvērtīgas pūles, un aicina arī jaunās tirgus ekonomikas valstis veikt nopietnu darbu, jo šīs valstis strauji tuvojas attīstīto valstu līmenim vai pat pārsniedz to, kļūstot par lielākajām siltumnīcefekta gāzu emisijas izraisītājām. Komiteja **uzstāj**, ka šajā ziņā Eiropas nostājai arī turpmāk jābūt nelokāmai.

3. Nopietnas bažas Komitejā raisa tas, ka sarunās līdz šim nav izdevies panākt vajadzīgo pavērsieni. Lai kāda izvērstos sarunu beigu posma ievirze, mēs **stingri aicinām** Eiropas Savienību neļauties kārdinājumam un neuzskatīt, ka nespēja gūt pietiekamu citu pušu atbalstu ir pamats, lai sašaurinātu arī savus mērķus vai mazinātu savu apņemšanos līdz zemākajam kopsaucējam, kāds varētu tikt atrasts Kopenhāgenā. Tas nāktu par sliktu gan Eiropai, gan visai pasaulei. Pat ja Kopenhāgenā vēl netiks panākta vispārēja vienošanās par tādiem mērķiem, kādus izvirzījusi Eiropa, mēs **mudinām** Eiropas Savienību neatkāpties no savām saistībām un censties veidot stingru koalīciju ar citām attīstītajām un attīstības valstīm, kas ir gatavas sasniegt līdzvērtīgus mērķus un šai nolūkā veikt vajadzīgos pasākumus.

4. Lai līdz 2020. gadam sasniegtu 30 % samazinājuma mērķi, mums ir aktīvi jāturpina veicināt vajadzīgās pārmaiņas rūpniecībā un sociālajā jomā; tām ir būtiska nozīme Eiropas ekonomikas pārveidošanā par jaunu, ekoloģiski efektīvu un ilgtspējīgu zema oglekļa satura modeli. Lai iedzīvotājiem, uzņēmumiem un valsts iestādēm nodrošinātu piemērotas tehniskās alternatīvas, mums ir jāiegulda vēl nebijuša mēroga darbs enerģētikas nozares pētniecībā un attīstībā. Politiskās rīcības līmenī ekoloģiskā krīze vairs nav šķirama no sociālās krīzes. Tādējādi būtu jāizstrādā jauns ražošanas un patēriņa modelis. Šī pārveide būtu uzskatāma nevis par slogu, bet gan par labu iespēju radīt pamatu jaunam tehnoloģisko un sociālo jauninājumu vilnim, kas nākotnē būs pastāvīgu darba vietu izveides, konkurences priekšrocību un sociālās labklājības labākā garantija. Mēs **stingri aicinām** noteikt šo mērķi par centrālo elementu Eiropas Savienības jaunajā 2020. gada stratēģijā, kurā ietverami svarīgākie pašreizējo stratēģiju mērķi tādās jomās kā ilgtspējīga attīstība, ilgtspējīga izaugsme, klimats un enerģētika.

5. Klimata pārmaiņu evolūcijas dēļ ļoti smaga situācija izveidojusies citās attīstības valstīs un it sevišķi vismazāk attīstītajās valstīs. Nabadzīgākās no attīstības valstīm ir vismazāk vainojamas klimata pārmaiņu izraisīšanā, taču daudzos gadījumos šīs valstis piedzīvo vissmagākās sekas. Lai Kopenhāgenas konference būtu veiksmīga, attīstītajām valstīm ir stingri jāapņemas rast gan būtiski jaunus, gan papildu finansējuma avotus, kas ļautu palīdzēt attīstības valstīm risināt galvenās pielāgošanās problēmas un piemērotā brīdī sniegt tām atbalstu risku mazināšanai pasākumu veikšanā.

Eiropas Komisija nesēn ir iesniegusi nozīmīgus priekšlikumus attiecībā uz atbalsta līmeni, kāds Eiropai būtu jānodrošina šajā partnerībā, un tā pārvaldīšanas veidu. Komiteja **mudina** Eiropas Savienību nekavēties un pilnveidot šos priekšlikumus, sagatavojot stabilu piedāvājumu, ko iesniegt sarunu laikā un izmantot kā līdzekli, kurš stimulētu arī citas attīstītās valstis izvirzīt līdzīgus piedāvājumus.

6. Klimata pārmaiņas skar visu pilsonisko sabiedrību. Gan uzņēmumiem, gan arodbiedrībām, gan citām pilsoniskās sabiedrības organizācijām būs jāiesaistās visos centienos, kuru mērķis ir mazināt klimata pārmaiņu ietekmi vai pielāgoties šīm pārmaiņām. Būdami organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, mēs redzam, ka visā Eiropā palielinās izpratne par šo pārbaudījumu mērogu un ka pieaug arī gatavība visām vajadzīgajām pārmaiņām, kas būs jāievieš gan mūsu ražošanas un patēriņa modeli, gan mūsu dzīvesveidā. Mēs **stingri aicinām** mūsu vadītājus un sarunu dalībniekus būt apņēmīgiem, vadot mūs šajā ceļā. Griezties atpakaļ nav iespējams.”

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

ATZINUMI

457. PLENĀRĀ SESIJA 2009. GADA 4. UN 5. NOVEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Lisabonas stratēģija pēc 2010. gada"

(izpētes atzinums)

(2010/C 128/02)

Galvenais ziņotājs: **Wolfgang GREIF**

Spānijas valdības loceklis, Ārlietu un sadarbības ministrijas valsts sekretārs Eiropas Savienības lietās saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 23. jūlija vēstulē lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

"Lisabonas stratēģija pēc 2010. gada".

Komitejas atzinuma sagatavošanu uzticēja Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētajai nodaļai (Lisabonas stratēģijas īstenošanas novērošanas centram).

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē) iecēla Greiff'kgu par galveno ziņotāju un ar 178 balsīm par, 6 balsīm pret un 15 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads.

1.1. Šajā atzinumā ir iekļauti politiski ieteikumi, kuriem, pēc EESK domām, ir prioritāra nozīme, izstrādājot jaunu Eiropas stratēģiju laikposmam pēc 2010. gada. Šajā procesā jāņem vērā pašreizējās finanšu un ekonomikas krīzes visaptverošā ekonomiskā, sociālā un politiskā ietekme. Iecerēts apzināt tādu politisko pārmaiņu svarīgākos aspektus, kuras ir jāveic krīzes laikā, lai nodrošinātu ilgtspējīgas izaugsmes, nodarbinātības un sociālās kohēzijas dinamiku, kā arī novērstu līdzīgu krīžu atkārtosanos nākotnē.

1.2. Šo atzinumu izstrādāja EESK izveidotais Lisabonas stratēģijas īstenošanas novērošanas centrs, šajā procesā aktīvi iesaistot valstu ekonomikas un sociālo lietu padomes (ESP). Kopīgajās sanāksmēs izskanējušie daudzveidīgie un bieži vien arī atšķirīgie viedokļi liecina par šajā dokumentā pausto ieteikumu politisko kvalitāti un nozīmīgumu no pilsoniskās sabiedrības viedokļa.

1.3. Šajā atzinumā aplūkotā Eiropas kopējā perspektīva papildināta ar valstu sadaļām, ko, izmantojot īpašu jautājumu katalogu par tādiem jautājumiem kā a) pašreizējā Lisabonas cikla (2008–2010) analīze un b) Lisabonas stratēģija laikposmā pēc 2010. gada, patstāvīgi sagatavojušas valstu delegācijas⁽¹⁾. EESK kopīgi ar valstu ekonomikas un sociālo lietu padomēm un citām līdzīgām partnerības organizācijām izveidotais interaktīvais tīkls ir publicējis jaunu **integrētu ziņojumu**⁽²⁾, kuru Eiropas iestādes varēs izmantot lēmumu pieņemšanā, gatavojoties Eiropadomes 2010. gada pavasara sanāksmei.

(1) ES dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgas iestāžu sistēmas pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanai valsts politikas veidošanā. Daudzās ES dalībvalstīs ir izveidotas ekonomikas un sociālo lietu padomes, lielākajā daļā jauno dalībvalstu — tā dēvētās trīspusējās komitejas (sociālie partneri un valdības pārstāvji), citās valstīs ekonomikas un sociālo lietu padomes nav izveidotas, savukārt dažās no tām ir citi mehānismi, lai nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības interešu ievērošanu. EESK cenšas uzklaustīt iespējami daudz pārstāvniecības organizāciju viedokļus.

(2) Sk. CESE 1468/2005 rev "Kopsavilkuma ziņojums Eiropadomes sanāksmei — Lisabonas stratēģijas īstenošana", 2006. gada 23.–24. marts; CESE 40/2008 "Atjauninātā Lisabonas stratēģija 2008–2010 — organizētas pilsoniskās sabiedrības loma", kopsavilkuma ziņojums Eiropadomes sanāksmei, 2008. gada 13.–14. marts.

2. Lisabonas stratēģijas vērtējums.

2.1. Lisabona 2000 — plaši atbalstīta vienota pieeja.

2.1.1. Eiropadome 2000. gada martā apstiprināja vērienīgu reformu programmu Eiropai. Minētajā Lisabonas programmā bija paredzēts, ka Eiropas Savienībai līdz 2010. gadam jāklūst par konkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē, proti, par ekonomikas telpu, kas spēj nodrošināt ilgstošu ekonomikas izaugsmi ar vairāk un labākām darba vietām, kā arī lielāku sociālo kohēziju.

2.1.2. Lisabonas programmu papildinot ar ilgtspējīgas attīstības dimensiju (Gēteborgas stratēģija), tika izstrādāta visaptveroša stratēģija. Vairākās politikas jomās ir izvirzīti skaitliski novērtējami mērķi, kurus dalībvalstis iecerēts sasniegt, lietojot atklātās koordinācijas metodi (AKM).

2.1.3. EESK vienmēr uzskatījusi, ka šāda vienota pieeja politikas īstenošanai ir būtiska Lisabonas stratēģijas priekšrocība, rosinājusi atturēties no pārāk šauras interpretācijas un uzsverusi, ka jānodrošina trīs stratēģijas pilāru līdzsvars.

2.2. Stratēģijas atkārtota izvērsšana 2005. gadā — saturiski precīzējumi un īpaša uzmanība īstenošanai dalībvalstīs.

2.2.1. Dažās jomās vairākas ES dalībvalstis ir spējušas uzlabot situāciju. Piemēram, nodarbinātības līmenis kopumā ir paaugstinājies. Sekmīga attīstība ir vērojama arī tādās jomās kā platjoslas infrastruktūras paplašināšana, līdzdalība tālākizglītības pasākumos, jauniešu izglītības līmenis u.c. (3). Taču daudzas valstis jau "termiņa vidusposmā" virknē jomu būtiski atpalika no izvirzīto mērķu sasniegšanas grafika.

2.2.2. Minēto iemeslu dēļ 2005. gadā paveikto kritiski izanalizēja, īpašu uzmanību veltot Eiropas un dalībvalstu pārstāvju partnerībai. Pēc tam lielāku vērību veltīja valstu īstenojamiem ieviešanas pasākumiem, kā arī "izaugsmei un nodarbinātībai". Šāds pavērsiens nozīmēja, ka dažiem no plašajā mērķu sarakstā iekļautajiem mērķiem, piemēram, sociālajam pilāram, veltīja mazāk uzmanības nekā nodarbinātības iespēju paplašināšanai un tieši ekonomikas jautājumu risināšanai. Tomēr šādu pieeju, proti, uzticēt dalībvalstīm lielāku atbildību par valstīm piemērotu plānu izstrādi un mērķu izvirzīšanu, tātad — lielākas uzmanības veltīšanu valsts reformām, nepapildināja ar pasākumiem, kas veicinātu atbilstošus ekonomiskos un sociālos pamatnosacījumus Eiropas līmenī.

2.2.3. Neraugoties uz pēdējā laikā gūtajiem panākumiem (4), daudzas valstis joprojām nespēj īstenot iecerēto. Daudzās jomās izvirzītos mērķus līdz 2010. gadam labākajā gadījumā izdosies sasniegt vidēji visā ES, bet ne katrā dalībvalstī atsevišķi. Tas attiecas, piemēram, uz mērķi palielināt (līdz 3 % no IKP) finansējumu pētniecības un izstrādes jomai, kurā lielākajai daļai ES dalībvalstu un

arī ES kopumā nav izdevies gūt ievērojamus panākumus, tāpat arī nav sasniegts mērķis samazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju. Arī mērķus nodarbinātības jomā, piemēram, sieviešu nodarbinātības jomā, ir izdevies sasniegt tikai daļēji, jo vienlaikus ir būtiski palielinājies nepilna laika nodarbinātība (kas daļēji nav brīvprātīga izvēle) (5), nodarbinātība uz noteiktu laiku un mazapmaksāta nodarbinātība, nereti izmantojot nestandarta darba līgumus.

2.3. Līdzšinējās attīstības turpinājums vai jauna programma Eiropai?

2.3.1. Kopumā valda vienprātība, ka sasniegt Lisabonas stratēģijas mērķus kavējusi dalībvalstu nespēja īstenot mērķtiecīgāku un uz minēto mērķu sasniegšanu vērstu politiku un ka AKM pietiekami neveicina aktīvu rīcību dalībvalstu un Kopienas līmenī. Vienlīdz svarīgs iemesls ir arī tas, ka nav izveidota Eiropas makroekonomikas politikas un sociālās politikas sistēma, kas ES dalībvalstīm dotu iespēju saskaņotā veidā īstenot vajadzīgās reformas un sasniegt izvirzītos mērķus, kā arī nepieļautu valstu reformu savstarpēju konkurenci. EESK arī jau vairākkārt ir norādījusi uz kopīgas atbildības trūkumu, ko tā daļēji izskaidro ar sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības nepietiekamu iesaistīšanu.

2.3.2. EESK uzskata, ka laikposmā pēc 2010. gada noteikti jāturpina īstenot globāla un vienota stratēģija. Tomēr tā arī uzskata, ka ne "atgriešanās pie Lisabonas 2000", ne arī "līdzšinējās attīstības turpināšana, nedaudz vairāk uzmanības veltot vides jautājumiem", nav piemērota pieeja pašlaik risināmajām problēmām. Šobrīd ir vajadzīgi ilgtspējīgi risinājumi, lai konkurētspēju, pētniecību, izstrādi un jauninājumus apvienotu ar jaunajām iespējām, kuras paver ilgtspējīga un sociāla ekonomika Eiropā, un "labu darba vietu" koncepciju (6). Turklāt pašreizējā krīze lielā mērā ir arī lūzuma punkts, un tādēļ ir vajadzīga jaunas rīcības metodes, piemēram, finanšu tirgu efektīvs regulējums, strauja virzība uz resursus saudzējošu un zema CO₂ emisijas līmeņa ražošanu un patēriņu, kā arī investīcijas novatoriskos publiskajos pakalpojumos, lai sniegtu cilvēkiem drošības sajūtu un atjaunotu uzticēšanos ES.

2.3.3. Lai atrisinātu tādas pašlaik aktuālas problēmas kā finanšu un ekonomikas krīze un tās radītās sociālās problēmas un tādus jautājumus kā ekonomikas globalizācija, iekšējā tirgus darbības pilnveidošana, enerģētikas politika un klimata pārmaiņas, demogrāfiskās tendences un migrācija, ir vajadzīga visaptveroša Eiropas līmeņa stratēģija laikposmam pēc 2010. gada, kura sekmēs minēto problēmu risināšanu; kurā ir novērsti trūkumi, kas varētu kavēt tās īstenošanu; par kuras īstenošanu ir atbildīgas visas Eiropas valstis un kurā ir saskaņoti apvienotas visas ES stratēģijas (ekonomikas atveseļošanas stratēģija, Lisabonas stratēģija, ilgtspējīgas attīstības stratēģija, klimata pārmaiņu ierobežošanas stratēģija). **EESK ierosina uzsvērt jauno stratēģisko virzību, šai jaunajai Eiropas stratēģijai piešķirot arī citu nosaukumu.**

(3) Lai iepazītos ar pārskatu par relatīvajiem panākumiem un neveiksmēm Lisabonas mērķu izpildē, skatīt: M. J. Rodrigues, "Europe, Globalisation and the Lisbon Agenda (2009)", 16. lpp.

(4) Sk. 2. zemsviras piezīmi un EESK atzinumu par tematu "Atjauninātās Lisabonas stratēģijas efektīva pārvaldība", OV C 175, 28.7.2009., 13. lpp.

(5) Sk. http://www.eurofound.europa.eu/ewco/reports/TN0403TR01/TN0403TR01_3.htm, "Part-time work in Europe", Dublin Foundation, 2004. gads.

(6) Sk. Padomes 2001. gadā Lākenā pieņemto rādītāju kopumu par darba vietu kvalitāti, "Nodarbinātības un sociālā politika — koncepcija investīcijām kvalitātē," COM(2001) 313 galīgā redakcija.

3. Politiski ieteikumi: eiropesiska domāšana un rīcība, īstenojot Eiropas projektu.

3.1. **Izveidot Eiropas sistēmu daudzsološām reformu programmām.** Kaut arī par īstenošanu galvenokārt atbildīgas ir ES dalībvalstis, ir vajadzīga arī piemērota Eiropas sistēma, kas ļautu saskaņoti un konsekventi veikt iecerētās strukturālās reformas. **Eiropas līmenī nekavējoties jāizvērtē dalībvalstīs īstenotās reformas un to ietekme uz ekonomikas attīstību, ienākumu un īpašuma sadalījumu un sociālo kohēziju.** Tāpēc arī rūpīgi jāanalizē daži konkrēti Eiropas Kopienų Tiesas spriedumi (*Vaxholm*, *Viking*, *Rüffert* un *Luxembourg* lietās), un, iespējams, jāparedz atbilstoši un konkrēti pasākumi darba ņēmēju aizsardzībai, lai precizētu, ka nedz ekonomiskās brīvības, nedz konkurences noteikumi nav svarīgāki par sociālajām pamattiesībām.

3.2. **ES politikā lielāku uzmanību veltīt izaugsmei, izveidojot piemērotu ekonomikas politikas sistēmu.** Tikai divus gadus izdevās sasniegt stratēģijā izvirzīto pamatmērķi, proti, ik gadu nodrošināt izaugsmi 3 % apmērā. Finanšu krīze un ES ekonomikas nepietiekamā spēja pārvarēt negaidītas grūtības liecina, ka jāmaina ekonomiskās politikas virzība. **EESK uzskata — stratēģijā laikposmam pēc 2010. gada noteikti jāparedz, ka jāīsteno līdzsvarota makroekonomikas politika, atbilstoši apvienojot gan ar piedāvājumu, gan ar pieprasījumu saistītos ekonomikas politikas aspektus.** Svarīga ir arī sasniedzamās izaugsmes kvalitāte. Pamatmērķis ir labklājības uzlabošana. IKP nav piemērots labklājības rādītājs, tādēļ ir jāizmanto labāki labklājības novērtēšanas rādītāji (vai rādītāju kopums), lai jaunajā stratēģijā varētu izvirzīt piemērotākus un saskaņotākus izaugsmes mērķus, vēlāk tos precizējot.

3.2.1. **Finanšu tirgus krīzes pārvarēšana un sociālās problēmas.** Cenšoties pārvarēt krīzi un, jo īpaši, pārstrukturējot finanšu sistēmu, ES jāuzņemas iniciatīva un jārīkojas saskaņoti un vienoāti. **Globālā finanšu sistēma jāpārstrukturē tā (jo īpaši efektīvs banku sistēmas, kā arī riska ieguldījumu fondu un privātā kapitāla vērtspapīru fondu tiesiskais regulējums), lai tā veicinātu tādu finanšu instrumentu izstrādi un piedāvājumu, kas ir stabili un sniedz labumu reālajai ekonomikai un iedzīvotājiem.** Problēmas finanšu tirgū tomēr nav vienīgais pašreizējās krīzes cēlonis. To, galvenokārt ASV, veicināja arī aizvien pieaugošā mikroekonomiskā un makroekonomiskā nelīdzsvarotība, galvenokārt nevienlīdzīgais ienākumu sadalījums. Tādēļ krīzes pārvarēšanai ir jāveic šādi pasākumi: jāatsakās no izaugsmes, kura daļēji ir balstīta uz "spekulatīviem darījumiem", un jāatgriežas pie izaugsmes, kuras pamatā ir investīcijas galvenokārt novatoriskās reālās ekonomikas nozarēs, taisnīga sadale, augstvērtīgu un ražīgu darba vietu radīšana, kā arī ekoloģiskā ilgtspēja.

3.3. **Iekšējā tirgus darbības pilnveidošana, līdzsvarojot ekonomiskos, sociālos un ekoloģiskos aspektus.** Lai šo mērķi sasniegtu, **pareizi jāpiemēro un, iespējams, jāpilnveido iekšējā tirgus darbību regulējošo sociālo tiesību aktu kopums un jāuzlabo tiesību aktu izstrādes process, kā arī jārada labvēlīga mikroekonomiskā vide un jānodrošina pietiekama rīcības**

brīvība privātām investīcijām. Tāpat arī jāveic pasākumi, lai panāktu, ka konkurence vienotajā tirgū veicina jauninājumus un nepārvēršas par nelietderīgu ES dalībvalstu sacensību, kas negatīvi ietekmē sociālo kohēziju un vides ilgtspēju.

3.4. **Sociālās kohēzijas — stabilas un dinamiskas ekonomikas faktora — veicināšana.** EESK uzskata, ka izaugsmi un produktivitātes pieaugumu būtiski veicina attīstīta sociālā politika, tai skaitā visaptveroša "labu darba vietu" radīšanas politika, izvirzot arī tālejošus mērķus vispārējās un profesionālās izglītības, tālākizglītības un mūžizglītības jomā. **Lai krīzi pārvarētu, jāveic atbilstoši ieguldījumi.**

3.4.1. **Cīņa ar aizvien lielāku nevienlīdzību un nabadzību visā Eiropā.** Lai arī bija izvirzīts mērķis līdz 2010. gadam ievērojami samazināt nabadzības un sociālās atstumtības riskam pakļauto personu skaitu, Eiropas Komisijas ziņojums par sociālo realitāti (2007. gads) liecina, ka daudzās Eiropas valstīs un reģionos vēl ir nopietnas sociālās problēmas. **Tādēļ stratēģijai laikposmam pēc 2010. gada jāsekmē sociālā attīstība, sociālā nodrošinājuma sistēmu nostiprināšana un ilgtspēja, kā arī nabadzības apkarošana, tostarp novēršot ienākumu nevienmērīgu sadalījumu.** Eiropas gads (2010. gads) cīņai ar nabadzību paver lielisku iespēju izvirzīt efektīvus mērķus nabadzības apkarošanas jomā (piemēram, minimālo un aizvietojošo ienākumu sistēmas⁽⁷⁾), nosakot arī to sasniegšanas termiņus. Šāda iniciatīva, kas stiprinās sociālo kohēziju, būtu svarīgs solis, lai atjaunotu iedzīvotāju ticību Eiropas integrācijai.

3.4.2. **Iekļaujoša darba tirgus izveide.** Lai arī ir gūti zināmi panākumi, 2010. gadam izvirzītos nodarbinātības mērķus vidēji visā ES īstenot neizdosies. Tas rada bažas, jo krīze, kas gan ir sasniegusi zemāko punktu, bet vēl nav pilnībā pārvarēta, vēl vairāk ir padziļinājusi nevienlīdzību un apdraud aizvien vairāk cilvēku izdzīvošanu. **Lai iespējamai ātri varētu atjaunot darba tirgus stabilitācijai nepieciešamo izaugsmi, saskaņā ar "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānā"⁽⁸⁾ pausto viedokli ir jāpalielina iekšzemes pieprasījums, to stimulējot ar strukturāliem atbalsta pasākumiem.** Svarīgi ir efektīvi risinājumi izglītības un tālākizglītības jomā, darba vietu radīšana, īpaši personām, kas, arī nepietiekamas izglītības dēļ, ir atstumtas no darba tirgus, kā arī efektīvi pasākumi, lai novērstu diskrimināciju, ar ko sastopas cilvēki, kuri vēlas piekļūt darba tirgum un nezaudēt darbu. Tieši dažādiem sociālās ekonomikas modeļiem, kas izveidoti dalībvalstīs, var būt īpaša nozīme krīzes pārvarēšanā, jo sevišķi nodarbinātības veicināšanā, tostarp, sociālo pakalpojumu jomā. **EESK uzskata, ka nodarbinātības līmenis un darba ražīgums ir jāpaaugstina vienlaicīgi. ES ir jācenšas izstrādāt atbilstošus tiesību aktus, kas regulētu nestandarta un sociāli vāji**

(7) Sk. Eiropas Parlamenta rezolūciju PT_TA(2008)0467, 09.10.2008.

(8) Komisijas paziņojums Eiropadomei "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns", COM(2008) 800 galīgā redakcija, 2008. gada 16. novembris.

aizsargātas nodarbinātības formas, šajā procesā iesaistot valstu un Eiropas sociālos partnerus un respektējot viņu autonomiju ⁽⁹⁾.

3.4.2.1. Sociālās ekonomikas uzņēmumi, kuri darbojas visās nozarēs un apvieno ekonomisko rentabilitāti, sabiedrības intereses un sociālus apsvērumus, ir labs īpašas uzņēmējdarbības formas un korporatīvās pārvaldības piemērs, kas palīdzēs sasniegt atjauninātās Lisabonas stratēģijas mērķus. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja aicina Eiropadomi, Komisiju un dalībvalstis apsvērt priekšlikumus, kuru mērķis būtu ieviest Eiropas Parlamenta 2009. gada 19. februāra ziņojumā paustos politiskos ieteikumus ⁽¹⁰⁾, lai nodrošinātu sociālās ekonomikas uzņēmumiem tādus pašus konkurences apstākļus, kādi ir citiem uzņēmumiem.

3.4.3. **Elastdrošība — efektīvs līdzeklis, lai radītu drošību pārmaiņu laikā.** Mainoties ekonomikas pamatnosacījumiem, arī darba tirgū ir vajadzīgas ievērojamas un novatoriskas pielāgošanās spējas. Jāspēj atbilstoši reaģēt uz straujām pārmaiņām dažādās struktūrās. Atbilstoši elastdrošības koncepcijai ir jānodrošina, ka darba ņēmēji būtu sagatavoti jaunajiem darba uzdevumiem. **Jāīsteno efektīvi elastdrošības pasākumi, lai radītu “drošību pārmaiņu laikā”, ikdienā vienlīdz lielu uzmanību veltot drošībai darba tirgū, stabilām nodarbinātības attiecībām un darba vietām, nodarbinātības iespēju paplašināšanai, sociālajai drošībai un mobilitātei darba tirgū, kura sekmē pāreju uz kvalitatīvi augstvērtīgām un ražīgām darba vietām (“make transition pay”).** Sevišķi svarīgi arī ir nodrošināt sociālajā jomā spēkā esošo Kopienas tiesību aktu visaptverošu ieviešanu un piemērošanu un izstrādāt jaunus tiesību aktus, lai nepieļautu, ka nodarbinātības standartu jomā sākas negodīga konkurence.

3.4.4. **Labāka nodokļu politikas koordinācija. Saskaņā ar ES līgumiem dalībvalstu nodokļu politika ir ciešāk jākoordinē ES līmenī (tostarp jāsaskaņo nodokļu bāze un minimālās nodokļu likmes), it īpaši jomās, kur nodokļu bāzi var pārvietot no vienas valsts uz citu, un pastāv vislielākais risks, ka iespējama izvairīšanās no nodokļu maksāšanas attiecīgajā valstī un starp dalībvalstīm var veidoties nodokļu konkurence.** Koordinācija Eiropas līmenī jāveic, lai aizsargātu publiskos budžetus un dalībvalstīs ieviestu taisnīgākas nodokļu sistēmas (tostarp paplašinot nodokļu ieņēmumu bāzi, slēdzot nodokļu paradīzes un īstenojot pasākumus pret nodokļu nemaksāšanu).

3.4.5. **ECB jādabojas saskaņā ar tai piešķirtajām pilnvarām ekonomikas jomā.** Stratēģijā laikposmam pēc 2010. gada jāpanāk izaugsmes un stabilitātes mērķu atbilstība nākamo paaudžu interesēm, kā arī to ilgtspējīgs līdzsvars. **ECB pilnā mērā jāuzņemas tai Līgumos uzticētā atbildība un līdzās galvenajam**

uzdevumam — cenu stabilitātes nodrošināšanai — jāpievērš uzmanība arī tādiem mērķiem kā augstam nodarbinātības līmenim, sociālajai aizsardzībai un ilgtspējai izaugsmei.

3.4.6. **Lielāka brīvība pieņemt lēmumus par investīcijām no budžeta līdzekļiem. Ekonomikas politikas jomā jāpalielina rīcības brīvība, izmantojot Stabilitātes un izaugsmes pakotni krīzes situācijām paredzētos elastības mehānismus un mainot budžetu prioritātes, lai palielinātu Lisabonas mērķiem atbilstošās publiskā sektora investīcijas (tostarp efektīvos publiskajos pakalpojumos, pētniecībā, izglītībā un jauninājumos) un ražīgumu veicinošas privātā sektora investīcijas, it īpaši arī ražošanā ar zemu CO₂ emisijas līmeni. Šajā sakarā arī jācenšas īstenot ieceri par Eiropas valsts fonda izdotām Eiropas obligācijām ⁽¹¹⁾.**

3.5. **Veicināt rūpniecības politiku un uzņēmēju domāšanas veidu, kā arī radīt atbilstošus pamatnosacījumus maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU).** Ekonomikas izaugsme un investīcijām labvēlīgi apstākļi ir būtiski priekšnosacījumi, lai radītu jaunas darba vietas un saglabātu pašreizējo nodarbinātības līmeni, ko nodrošina kā lielie uzņēmumi, tā — lielā mērā — arī MVU. Tieši MVU darbojas vietējā tirgū, un tādēļ tie gūst īpašu labumu no stabila un pieaugoša iekšējā pieprasījuma. **EESK jau vairākkārt ir norādījusi, ka īpaša uzmanība jāvelta Eiropas rūpniecības politikas pilnveidošanai, tostarp “zaļajām tehnoloģijām”, nanotehnoloģijai un informācijas un komunikācijas tehnoloģijai, kā arī sociāli atbildīgas uzņēmējdarbības gara stiprināšanai, jaunu uzņēmumu dibināšanas un jau izveidoto uzņēmumu darbības veicināšanai.** Uzņēmējiem sevišķi svarīgs jautājums ir nesamērīga birokrātiskā sloga un administratīvo šķēršļu mazināšana un labāki uzņēmumu finansēšanas pamatnosacījumi, un tas ir noteikti jāatrisina, lai palielinātu Eiropas konkurētspēju un radītu labvēlīgu vidi ražīgumu veicinotām investīcijām. Šie centieni tomēr nedrīkst apdraudēt darba ņēmēju un patērētāju likumīgās intereses uz aizsardzību. Tā kā ekonomikas rādītāji, jauninājumi un nodarbinātība aizvien vairāk ir atkarīga no MVU, īpaši svarīgi ir radīt jauniešos interesi par uzņēmējdarbību.

3.6. **Rast risinājumus demogrāfisko pārmaiņu radītajām problēmām un migrācijas jautājumiem.** Lai atrisinātu ar sabiedrības novecošanu saistītās problēmas, vislielākā nozīme ir un būs izaugsmei un nodarbinātībai. Tas attiecas kā uz jauno, tā arī uz vecāko paaudzi. **Līdztekus bezdarba mazināšanai un vairāk un labāku darba vietu radīšanai lielāka uzmanība, ņemot vērā arī dzimstības rādītājus, jāpievērš iespējām apvienot profesionālo un ģimenes dzīvi.** Svarīgs uzdevums laikposmā pēc 2010. gada būs rast tādus veiksmīgus risinājumus ar migrāciju un integrāciju saistītajām problēmām, kas sekmētu Eiropas izaugsmes iespējas un vienlaicīgi neapdraudētu sociālo kohēziju ⁽¹²⁾.

⁽⁹⁾ Pārskats par attiecīgiem nolīgumiem ar Eiropas sociālajiem partneriem: http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/social_dialogue/c10132_de.htm

⁽¹⁰⁾ Eiropas Parlamenta 2009. gada 19. februārī pieņemtā rezolūcija par sociālo ekonomiku (2008/2250(INI)).

⁽¹¹⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns”, OV C 182, 4.8.2009., 71. lpp., 5.4. punkts.

⁽¹²⁾ Šajā sakarā īpaši atzīnīgi jāvērtē Eiropas integrācijas foruma izveide, kas EESK vadībā apvieno ES iestādes, dažādas ieinteresētās personas un NVO.

3.7. **Palielināt zināšanu trijstūra (izglītība, pētniecība, jauninājumi) nozīmi.** Eiropai jāturpina nostiprināt tās potenciāls tādās jomās kā kvalificēts darbspēks, zinātne, pētniecība un tehnoloģijas un līdz ar to arī spēja radīt jauninājumus, kas ir svarīgs konkurētspējas aspekts. Zināšanu trijstūrim īpaša vērtība jāvelta arī stratēģijā laikposmam pēc 2010. gada. Šajā sakarā ir jānorāda, ka jāplašina jauninājumu definīcija, tajā iekļaujot arī "sociālos jauninājumus", lai varētu palielināt sociālo kapitālu, kas būtiski ietekmē gan konkurētspēju, gan arī sociālo kohēziju.

3.7.1. Lai radītu pamatu turpmākiem jauninājumiem, liela uzmanība jāvelta zinātnei un pētniecībai, kā arī iegūto atziņu praktiskai izmantošanai ekonomikas norisēs. Lai sasniegtu Boloņas mērķi, proti, Eiropā radītu vienotu augstākās izglītības telpu, jāsteno konkrēti ieviešanas pasākumi, un ir vajadzīga lielāka politiskā griba koordinēt politikas jomas. Nepietiekamas investīcijas jauninājumos un tālākizglītībā saasina ekonomikas problēmas un ietekmē arī darba ražīgumu. Universitātēm un citām augstākās izglītības iestādēm jāuzņemas atbildība un daudz aktīvāk nekā līdz šim jāattīsta Eiropas dimensija, jo tās ir izglītības, pētniecības un jauninājumu zināšanu trijstūra stūrakmens. Starptautiskā līmenī jāveicina daudzpusēja sadarbība pētniecības jomā. Eiropā ir maz augsto tehnoloģiju uzņēmumu, kas iegulda līdzekļus pētniecībā un izstrādē. **Jāparedz stimuli uzņēmumiem, lai tie vairāk līdzekļu ieguldītu pētniecībā un izstrādē un radītu ražīgas darba vietas.**

3.7.2. **Svarīgs labklājības priekšnoteikums un aspekts, kas ietekmē konkurētspēju, ir labi izglītoti darbinieki, sevišķi zinātniski tehniskās nozarēs, un spēja radīt jauninājumus. Vienlaicīgi ir jārada arī ražīgas, augsti kvalificētas un labi apmaksātas darba vietas.** Arī krīzes laikā ir jā rūpējas par absolventu iespējām uzsākt darba gaitas atbilstoši viņu kvalifikācijai, un jānodrošina viņiem daudzsoļošanas profesionālās izaugsmes iespējas.

3.8. **Daudzās jomās ir vajadzīgas pārmaiņas, lai nodrošinātu klimata pārmaiņu pārvaldību, kas ir viens no svarīgākajiem aspektiem stratēģijā laikposmam pēc 2010. gada.** Līdztekus to iespēju izmantošanai, kuras paveras vides sektorā, minētās stratēģijas pamatelementi būs atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanas un energoefektivitātes veicināšana. **Atjauninātajā stratēģijā jāiekļauj rīcības plāns pārejai uz ekonomiku, kurā ir zems oglekļa dioksīda emisijas līmenis.** ES ir izveidojusi visaptverošu tiesisko regulējumu enerģētikas un klimata pārmaiņu jomā, un tagad visa uzmanība jāvelta praktiskai īstenošanai. Efektīvi politiskie pasākumi būtu jāiekļauj integrētās pamatnostādņēs, konkrētām valstīm paredzētos ieteikumos un valstu reformu programmās.

3.8.1. **ES jāklūst par resursu izmantošanas un energoefektivitātes ziņā efektīvāko ekonomikas telpu.** Klimata politikai, kuras mērķis ir nepārtraukti mazināt siltumnīcefekta gāzu emisiju un atkarību no fosilajiem enerģijas avotiem un enerģijas importa, jābūt vērsta uz ilgtspēju, proti, pietiekama uzmanība jāvelta ekonomikas, vides un sociālajiem mērķiem. Turklāt noteikti jāizmanto visas iespējas taupīt enerģiju, iesaistot vietējas, atjaunojamās un reģionālās struktūras. **Resursu izmantošanas efektivitātes un energoefektivitātes paaugstināšana būs viens no svarīgākajiem jaunās stratēģijas elementiem.** Tādēļ ES ir jāizvirza vēl viens stratēģisks mērķis, proti, "Kopienai jāklūst par resursu

izmantošanas un energoefektivitātes ziņā efektīvāko ekonomikas telpu". Lai šīs pārmaiņas notiktu, Eiropai jāklūst par CO₂ emisijas samazināšanas virzītājspēku. **Atsevišķās nozarēs sadarbībā ar nozares dalībniekiem jāizvirza konkrēti mērķi un jānosaka to īstenošanas grafiks.**

3.8.2. **"Jauns zaļais kurss" (New Green Deal).** Īstenojot "jaunu zaļo kursu", pilnībā jāizmanto iespējas, kas paveras vides sektorā, kurš var kļūt par izaugsmes, jaunu darba vietu izveides un jauninājumu galveno virzītāju, jācenšas kļūt par nozīmīgāko spēku "zaļo" tehnoloģiju jomā un jāsamazina izmaksas, nepazeminot labklājības, dzīves kvalitātes un starptautiskās konkurētspējas līmeni. Šajā nozīmīgajā inovācijas procesā būtiska nozīme būs pētniecības un tehnoloģiju izstādes paplašināšanai un gūto atziņu pārvēršanai jaunās un tirgū pieprasītās precēs un pakalpojumos, tādējādi veicinot arī nodarbinātību.

3.9. **Jānostiprina Lisabonas stratēģijas finansiālais pamats.** Lai atrisināt problēmas, kas nākotnē varētu rasties, vajadzīgas arī stratēģiskas diskusijas par turpmāko ES budžetu.

3.9.1. **Lisabonas mērķiem atbilstošas reformas ES budžetā.** Kopumā "atbilstoši Lisabonas stratēģijai" jāpārskata atsevišķām rīcībpolitikām paredzēto dotāciju apjoms, vairāk līdzekļu piešķirot pētniecībai un konkurētspējas palielināšanai, vides aizsardzībai un klimata pārmaiņu ierobežošanai, investīcijām ilgtspējīgā enerģijas izmantošanā, savukārt ražīgumu veicinošus publiskos izdevumus novirzot uzņēmējdarbības videi, aktīvai darba tirgus politikai, profesionālās un ģimenes dzīves savienojamībai, nabadzības novēršanai un jaunu, kvalitatīvu augstvērtīgu darba vietu radīšanai. **Arī izstrādājot finanšu plānu laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam, jādiskutē par Lisabonas stratēģijai atbilstošām ES budžeta reformām** ⁽¹³⁾. Lai varētu efektīvi īstenot ES izvirzītos mērķus, reģionālās dimensijas stiprināšanas jautājums jāapspriež arī diskusijās par strukturālās un kohēzijas politikas finansēšanu pēc 2013. gada.

3.9.2. **Apsvērt alternatīvas ES finansējumam.** Tā kā jārisina virkne pārrobežu problēmu, jāstiprina politiskās rīcības Eiropas dimensija. Domājot par ES projektu finansēšanu, līdztekus pārstrukturēšanas un līdzekļu taupīšanas pasākumiem jāapspriež arī citas finansēšanas un ES budžeta palielināšanas iespējas. **Tādēļ EESK ierosina apsvērt iespēju izveidot ES mēroga finansēšanas mehānismus (tai skaitā nodokļu ieviešanu).** Piemēram, ieviešot nodokli par finanšu transakcijām, varētu ierobežot spekulatīvus darījumus. Jāapsver arī emisijas nodokļa (*carbon tax*) ieviešanas iespēja.

3.10. **Jāstiprina ārējā dimensija.** Eiropas labklājības pamatā ir arī tās atvērtība pret pārējo pasauli. Tā kā Eiropa ir ekonomikas lielvara, kas eksportē un importē visvairāk preču un pakalpojumu, tā kā tā ir otra lielākā ārvalstu tiešo investīciju veicēja un saņēmēja un sniedz vislielāko palīdzību attīstības jomā, būtiski ir stiprināt tās starptautiskās darbības programmu, izvirzot skaidrus ilgākā termiņā sasniedzamus mērķus. **Ņemot vērā jaunu pasaulē ekonomikas lielvaru ietekmes nostiprināšanos un starptautiskās ekonomikas krīzes sekas, ES daudz lielākas pūles**

⁽¹³⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "ES budžeta reforma un turpmākais finansējums", OV C 204, 9.8.2008., 113. lpp.

nekā līdz šim jāvelta tam, lai izveidotu jaunu vienotāku un efektīvāku ārējās darbības sistēmu, nodrošinātu atbilstošu, taisnīgu un ilgtspējīgu tirgus atvēršanu, paaugstinātu normatīvajos aktos nostiprinātos standartus, veicinātu daudzpusību un strukturētu dialogu ar svarīgākajiem partneriem, kā arī radītu attīstības telpu, kas sniedz labumu abām pusēm un aptver arī Vidusjūras reģionu un Āfriku. Ja to izdosies panākt, Eiropa ar tās sociālās tirgus ekonomikas modeli arī turpmāk būs paraugs pārējām pasaules valstīm, spēš saglabāt savas pozīcijas pasaulē, it īpaši piekļuvi tirgiem un izejvielām, un vienlaicīgi arī nodrošināt, ka starptautiskie konkurences nosacījumi ir taisnīgi, ilgtspējīgas attīstības principi tiek ievēroti un visi var gūt labumu no globalizācijas sniegtajām priekšrocībām.

4. Ieteikumi Lisabonas stratēģijas mērķu īstenošanai.

4.1. **Saglabāt līdzšinējos un vidējā laika posmā izvirzīt tālejošākus mērķus.** Neraugoties uz jaunām problēmām un ar pašreizējo krīzi saistītajām grūtībām, stratēģijā laikposmam pēc 2010. gada nedrīkst aizmirst līdzšinējos mērķus. **EESK ierosina neatteikties no pašreizējās stratēģijas kopīgajiem mērķiem, vienlaicīgi arī izvirzot vēl tālejošākus mērķus, kuri būtu jāsasniedz līdz 2015. gadam.** Piemēram, pētniecībai paredzēto līdzekļu apjoms būtu jāpalielina līdz 3,5 % (vajadzības gadījumā papildinot to ar vēl tālejošāku mērķi attiecībā uz ieguldījumiem jauninājumos) un jāizvirza tālejošāki mērķi arī tādās jomās kā vairāk un labākas darba vietas, kā arī izglītība un tālākizglītība.

4.2. **Aprēķinot dalībvalstu iemaksas, ņemt vērā stāvokli attiecīgajā ES valstī.** ES dalībvalstu ekonomiskais potenciāls ir ļoti atšķirīgs. **EESK ierosina, tāpat kā tas jau tika darīts, izvirzot Lisabonas stratēģijas kvantitatīvos mērķus, ņemt vērā situāciju katrā dalībvalstī, lai aprēķinātu un visu 27 ES dalībvalstu līmenī apspriestu, kādām jābūt valstu iemaksām stratēģijas mērķu īstenošanai.**

4.3. **Atkal izvirzīt kvalitatīvus mērķus.** Turpmākajā darba programmā arī būtu jāparedz to kvalitatīvo mērķu īstenošana, kuri lielā mērā tika aizmirsti, pēdējo gadu laikā atkārtoti izvērtot Lisabonas stratēģiju (piemēram, tā dēvētie Lākenas rādītāji, lai novērtētu kvalitatīvi augstvērtīgu darba vietu radīšanu ⁽¹⁴⁾).

4.4. **Izvirzīt jaunus mērķus, sevišķi jomās, kurās jānovērš trūkumi.** Integritātajās pamatnostādnēs būtu jāizvirza arī jauni un konkrētāki mērķi tajās jomās, kurās panākumi ir niecīgi vai kurās izpaužas iepriekšējās reformu politikas trūkumi. **Tādēļ EESK ierosina sagatavot īpašas pamatnostādnēs ar novērtējamiem mērķiem tādās jomās kā dzimumu līdztiesība, ierobežojumi darba attiecībām ar nepietiekamu sociālo nodrošinājumu, pāreja uz ekonomiku ar zemu CO₂ emisijas līmeni, nabadzības (tas attiecas arī uz nodarbinātajiem) un sociālās atstumtības**

novēršana (piemēram, atbilstošs atbalsts bezdarba vai darba nespējas gadījumā, kā arī publisko pakalpojumu pieejamība).

5. Ieteikumi pārvaldības jomā.

5.1. **Palielināt Eiropas iestāžu nozīmi.** Jaunajai stratēģijai jābūt dinamiskākai. **Pašreizējās krīzes apstākļos īpaši svarīgi ir palielināt Eiropas iestāžu nozīmi.** Kopš Lisabonas stratēģijas atkārtotas izvēšanas 2005. gadā, piemēram, Komisijas darbība ir kļuvusi daudz pamanāmāka, īpaši tas sakāms par konkrētu valstu vajadzībām pielāgotu pamatnostādņu un paraugprakses piemēru publicēšanu un izplatīšanu. Izskanējis arī aicinājums Padomē rīkot atklātas diskusijas, lai virzība uz priekšu neapstātos. Atjauninātajā stratēģijā pieminētie jautājumi jāaplūko dziļāk un plašāk. Komisijai un dalībvalstīm jāmeklē jauni risinājumi, lai, izmantojot elektroniskos saziņas līdzekļus, veicinātu labas prakses piemēru pārrobežu apmaiņu un uzlabotu to ieviešanu. Tomēr šīs metodes būs efektīvas tikai tad, ja dalībvalstīm varēs piedāvāt piemērotu Eiropas līmeņa sistēmu, kas palīdzēs kopīgi sasniegt izvirzītos mērķus. Vajadzības gadījumā jāpārbauda arī jauni, novatoriski instrumenti.

5.2. **Paaugstināt atklātās koordinācijas metodes (AKM) efektivitāti dalībvalstīs.** ES Reformu līgumā paredzēts vēl vairākās jomās lietot AKM, kas ir Lisabonas stratēģijas "metodiskais pamats". EESK uzskata, ka līdztekus iedzīvotāju sliktajai informētībai par AKM viens no lielākajiem tās trūkumiem ir zemā efektivitāte valstu līmenī. Tādēļ ir svarīgi atteikties no līdz šim bieži vērojamas izpratnes, ka mērķi ir tikai "vēlamais rezultāts", un apzināties, ka tās ir konkrētas politiskās saistības. **Jārod veidi un instrumenti, kā stiprināt apziņu, ka izvirzītie mērķi ir saistoši, un vairāk stimulēt dalībvalstis šos mērķus efektīvāk izpildīt.** Lai panāktu lielāku līdzsvarotību, jaunās stratēģijas īstenošanā jāiesaista ne tikai ekonomikas un finanšu ministri, bet arī citu nozaru, galvenokārt darba un sociālo lietu ministri. **EESK arī iesaka palielināt Eiropas sociālo partneru nozīmi un atpazīstamību, piemēram, trīspusējā makroekonomikas dialoga rezultātus regulāri pievienojot Eiropadomes sanāksmju secinājumiem.**

5.3. **Lisabonas mērķu sasniegšanas uzraudzība, šajā procesā iesaistot valstu ekonomikas un sociālo lietu padomes (ESP).** Vēl vairāk jāpalielina ESP vai tām līdzīgu pilsoniskās sabiedrības organizāciju īpašā nozīme konsultācijās, ņemot vērā sociālo partneru pilnvaras konkrētajās dalībvalstīs ⁽¹⁵⁾. **ESP izstrādātajos ziņojumos būtu jāiekļauj analīze par Lisabonas stratēģijas īstenošanu, ar šādu analīzi iepazīstinot valstu valdības un Eiropas iestādes, kurām jāizdara atbilstoši secinājumi. ESP un pilsoniskās sabiedrības organizācijas varētu ielūgt Komisijas pārstāvjus, lai apspriestu stāvokli dalībvalstīs. Turklāt ESP būtu jāiesaista Komisijas ikgadējās konsultācijās.** Šajā sakarā jānorāda, ka ļoti svarīgi ir turpināt EESK un valstu ESP vidokļu un pieredzes apmaiņu par valstu reformu plāniem un Lisabonas programmu.

⁽¹⁴⁾ Sk. "Nodarbinātības un sociālā politika — koncepcija investīcijām kvalitātē", COM(2001) 313 galīgā redakcija.

⁽¹⁵⁾ EESK atzīmē, ka tā nevēlas nekādā veidā ietekmēt dalībvalstīs noteiktās apspriešanās procedūras, kā arī sociālo partneru pilnvaras un lēģitimitāti.

5.4. **Lielāka leģitimitāte, ciešāk iesaistot pilsonisko sabiedrību, un reģionālās dimensijas stiprināšana.** EESK ir vienmēr uzsvērusi, ka Lisabonas stratēģijas īstenošana būs veiksmīgāka tikai tad, ja Eiropas iestādes uzņemsies pilnīgu atbildību, tiks ņemtas vērā visas sabiedrības intereses un padziļināta dalībvalstu valdību, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības sadarbība valstu un Eiropas, kā arī vietējā un reģionālajā līmenī ⁽¹⁶⁾.

- **Dalībvalstīs par Lisabonas stratēģijas īstenošanu atbildīgajiem koordinatoriem valstu reformu plānu izstrādes, īstenošanas un novērtēšanas gaitā jāsadarbojas ar visām ieinteresētajām personām.**
- **Jāveic papildu pasākumi, lai konsultāciju procesa gaitā un atbilstoši sociālo partneru pilnvarām veicinātu dalībvalstīs pašlaik jau notiekošo dialogu — dialogu, kurā piedalās arī valstu ESP un kurā vajadzības gadījumā jāiesaista arī citas pilsoniskās sabiedrības interešu aizsardzības struktūras (NVO, sociālās ekonomikas organizācijas u.c.) un augstskolu vai “ideju laboratoriju” pārstāvji.**

- **Katra Lisabonas cikla nobeigumā varētu rīkot konferenci, kurā piedalītos visi nozīmīgākie interešu pārstāvji un pilsoniskās sabiedrības organizācijas, lai novērtētu panākumus un trūkumus.**
- **Jānovērš strukturāli šķēršļi, kas traucē efektīvi iesaistīt valstu parlamentus un kavē patiesu dialogu ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.** Piemēram, atteikšanās no jau ierasti īsajiem termiņiem valstu reformu programmu izstrādei vasaras mēnešos, kā arī tādu atbildīgo par Lisabonas stratēģiju iecelšana, kuri daudzās ES dalībvalstīs nespēj veidot sociālo dialogu.
- **Dalībvalstu valdībām plašāk jāinformē par to, kādi ir ar Lisabonas stratēģijas mērķiem saistītā pilsoniskā un sociālā dialoga rezultāti.**
- **Lai teritoriālās, sociālās un ekonomiskās kohēzijas jautājumu risināšanā varētu īstenot vienotu pieeju, ES dalībvalstīs pilnībā jāievieš struktūrfondu partnerības principi un arī šajā jomā plašāk jāizmanto AKM instrumenti.**

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽¹⁶⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “Atjauninātās Lisabonas stratēģijas efektīva pārvaldība”, OV C 175, 28.7.2009., 13. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Sociālā iekļaušana"

(izpētes atzinums)

(2010/C 128/03)

Ziņotāja: KING KDZE

Zviedrijas ES lietu ministre *Cecilia Malmström* kdze savā 2008. gada 18. decembra vēstulē saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu aicināja Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

"Sociālā iekļaušana".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), ar 130 balsīm par un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Nākotnē Eiropas Savienības izaugsmes un darbavietu stratēģijā vairāk uzmanības jāpievērš sociālās kohēzijas mērķiem. Tas ir norādīts jaunajā ziņojumā, ar kuru Eiropas Komisija iepazīstināja 2009. gada 29. septembrī. Sociālās aizsardzības komitejas ziņojumā ir konstatēts, ka tikai sociālā aizsardzība ir nepietiekama, lai novērstu nabadzību un atstumtību; tajā izteikts aicinājums lielāku uzmanību pievērst tādiem mērķiem kā, piemēram, bērnu nabadzības novēršana un aktīvas iekļaušanas pasākumu veicināšana.

Parasti pirmie atstumtības upuri ir trūcīgie, kā arī cilvēki ar zemu kvalifikāciju, migranti, etniskās un kultūras minoritātes, cilvēki ar invaliditāti, vientuļi cilvēki, kā arī tie, kas dzīvo sliktos apstākļos vai ir bezpajumtnieki.

Lai arī darbs automātiski nedod iespēju izkļūt no atstumtības un izvairīties no nabadzības riska, tas tomēr ir labākais līdzeklis sociālās iekļaušanas sekmēšanai.

1.2. ES prezidējošā valsts Zviedrija ir apņēmusies cīnīties ar ekonomikas krīzes nelabvēlīgo ietekmi uz izaugsmi un nodarbinātību kā ES, tā arī dalībvalstu līmenī. Tā vēlas noteikt prioritārus darbības virzienus tādiem pasākumiem darba tirgū, kas mazinās bezdarbu, atstumto cilvēku skaitu un palīdzēs nesēt darbu zaudējušajiem atgriezties darba tirgū. Prezidējošā valsts vienlaikus arī vēlas likt pamatus ilgtermiņa un ilgtspējīgu darba vietu radīšanai.

1.3. Nesēn notikušajā G20 sammitā izskanēja secinājums, ka valstīm, ieskaitot ES dalībvalstis, šogad ir izdevies radīt un saglabāt darba vietas, tādējādi mazinot krīzes ietekmi uz lielu skaitu šo

valstu iedzīvotāju. Dalībvalstu centienu galvenais mērķis bija atbalstīt darba vietu saglabāšanu un nodrošināt māsaimniecību ienākumus.

1.4. ES tomēr saskaras ar problēmu, ka daudziem iedzīvotājiem darbaspējīgajā vecumā pat nesēnās ekonomikas izaugsmes laikā nebija pieejamas darba vietas. Turklāt dažu iedzīvotāju ienākumi ir nepietiekami, lai izkļūtu no nabadzības. Jāsecina, ka šādu cilvēku skaits pēdējos 18 mēnešos ir pieaudzis un lejupslīdes sociālā ietekme vēl nav pilnībā apjaušama, lai arī ekonomikas atveseļošanas atbalstam ir īstenoti izlēmīgi pasākumi.

1.5. EESK uzskata, ka pastiprināta uzmanība jāvelta no darba tirgus visvairāk atstumtajiem un jo īpaši jāpastiprina centieni, lai ieviestu Padomes 2008. gada decembrī atbalstītos aktīvas iekļaušanas vispārīgos principus. Tie ir darbinieki ar zemu kvalifikāciju, kuriem ir mazāk iespēju piekļūt mūžizglītībai un apmācībai, proti, personas ar aprūpes pienākumiem (galvenokārt sievietes), priekšlaicīgi pensionētie, cilvēki ar invaliditāti, minoritātes, migranti un jaunieši.

1.6. EESK iesaka izmantot atklāto koordinācijas metodi, lai apzinātu paraugpraksi, kā labāk īstenot pāreju uz nodarbinātību no izglītības/apmācības, kā arī no māsaimniecības / sabiedriskā darba un kā pārvarēt strukturālos šķēršļus darba tirgū un sociālās līdzdalības jomā kopumā.

1.7. EESK apzināts, ka sociālie pakalpojumi un aizsardzība ir ļoti lielā mērā atkarīga no publiskā finansējuma, kuru daudzas dalībvalstis pašreizējās krīzes apstākļos cenšas samazināt. Tāpēc tā iebilst pret jebkādiem pasākumiem, kas varētu apdraudēt solidaritāti, kura ir sociālās aizsardzības pamatā un ir ļoti izdevīga Eiropai. Jāveic pasākumi aizsardzības turpmākai nodrošināšanai, vienlaikus veicinot pāreju uz nodarbinātību un tās saglabāšanu.

1.8. EESK atzīst mūžizglītības un apmācības nozīmīgumu, lai palielinātu iedzīvotāju nodarbinātības iespējas, un vērš uzmanību uz paradoksālo situāciju, ka mazāk izglītotajiem ir visierobežotākā piekļuve mūžizglītībai. Tāpēc EESK stingri iesaka nodrošināt visiem iedzīvotājiem tiesības uz mūžizglītību un iespējas tai efektīvi piekļūt.

1.9. EESK piekrīt Komisijas viedoklim par valstu un vietējā līmeņa, tostarp publisko iestāžu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības, koordinēšanas un sadarbības nozīmīgumu ne tikai nodarbinātības, bet arī mājokļa, veselības aprūpes un teritoriālās integrācijas jomā.

2. Pamatojums un saturs.

2.1. Eiropas valstu ekonomika un sabiedrība šobrīd saskaras ar virkni problēmu, piemēram, klimata pārmaiņas, tehnoloģiskie sasniegumi, globalizācija un iedzīvotāju novecošana. Aizvien aktīvāka daļa darba tirgū pēdējās desmitgadēs vērtējama pozitīvi, taču to raksturo pastāvīgi augsts vispārējais un nodarbināto personu nabadzības līmenis, ievērojama darba tirgus segmentācija un tikai neliela to māsaimniecību, kurās visi locekļi ir bezdarbnieki, īpatsvara samazināšanās. Ņemot vērā, ka kvalitatīva darba vieta tomēr ir vislabākais līdzeklis cīņā ar nabadzību un atstumtību, šajā atzinumā galvenā uzmanība ir veltīta iekļaušanas saistībai ar nodarbinātību.

2.2. Globālā finanšu krīze ir aktuālākā problēma, kas ir izplatījusies reālajā ekonomikā, mazāka pieprasījuma un stingrāku finansējuma nosacījumu dēļ ievērojami pasliktinoties stāvoklim darba tirgū⁽¹⁾. Bezdarba līmenis 27 valstu ES, ņemot vērā sezonālās svārstības, 2009. gada martā bija 8,3 % salīdzinājumā ar 6,7 % 2008. gada martā. Tā ir pretēja tendence bezdarba līmeņa līdzšinējai attīstībai 25 valstu ES — iepriekšējos gados tas samazinājās no 8,9 % 2005. gada martā līdz 8,4 % 2006. gada martā un 7,3 % 2007. gada martā. Lai arī situācija katrā valstī ir atšķirīga, dziļā starptautiskās ekonomikas lejupslīde ietekmē visas dalībvalstis un lielāko daļu nozaru. Visvairāk skartās valstis ir Spānija, Īrija un Baltijas valstis, kurās bezdarba līmenis ir divkārtējies, bet Baltijas valstīs gandrīz trīskāršojies. Paredzams, ka šī negatīvā tendence turpināsies.

2.3. Pašlaik gandrīz visās dalībvalstīs ir ieviesti monetāri atvieglojumi un izstrādātas fiskālo stimulu paketes krīzes apkarošanai, lai vispirms stabilizētu finanšu sistēmas un mazinātu nelabvēlīgo sociālo ietekmi, bet pēc tam veicinātu izaugsmes atjaunošanos. Dalībvalstu veiktās darbības ir ļoti atšķirīgas, taču ir vērojama vienota tendence īpašu uzmanību veltīt tādām rīcībpolitikām, ar kuru palīdzību saglabāt darba vietas, veicināt atkārtotu integrāciju darba tirgū, uzturēt iedzīvotāju ienākumu līmeni, hipotekāro kredītuņēmēju aizsargāt pret ķīlas atņemšanu, atvieglot kredītu pieejamību, kā arī investēt sociālajā un veselības aprūpes infrastruktūrā, lai palielinātu darba vietu skaitu un arī uzlabotu

pakalpojumu pieejamību⁽²⁾. Tomēr prezidējošā valsts Zviedrija uzskata, ka krīzes apkarošanai vajadzīgie pasākumi jāapvieno ar nepieciešamajām strukturālajām reformām, lai varētu risināt arī citas ES problēmas (piemēram, demogrāfiskās pārmaiņas, globalizācija), jo pirms krīzes pārāk daudziem ES iedzīvotājiem, kas būtu varējuši pievienoties darba tirgum, piekļuve darba vietām bija liegta, lai arī ekonomiskā situācija bija salīdzinoši labvēlīga.

2.4. *Prezidējošā valsts Zviedrija galveno uzmanību vēlas pievērst jautājumiem,*

2.4.1. kā ES dalībvalstīm kopīgi mazināt ekonomikas krīzes dēļ strauji pieaugošā bezdarba sekas;

2.4.2. ar kādām efektīvām reformām varētu paaugstināt mobilitāti darba tirgū, ieskaitot pasākumus, ko varētu īstenot, lai veicinātu cilvēku atgriešanos darba tirgū.

Mērķis ir rīcība, lai novērstu krīzes īstermiņa ietekmi un nodrošinātu to, ka dalībvalstis sasniedz ilgtermiņa mērķi — augstu nodarbinātības līmeni, īstenojot jauno ES izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju.

3. Nodarbinātība un sociālā iekļaušana.

3.1. *Drošu pāreju veicināšana.*

3.1.1. Pāreja un sociālā mobilitāte ir vienmēr raksturojusi dzīvi Eiropā. Globalizācijas radītās pārmaiņas apliecina vajadzību pēc ekonomiskas un sociālas pārvaldības sistēmām, kas ir aktīvi vērstas kā uz dažādām pārejām, tā arī uz sociālo mobilitāti. Par politikas mērķi būtu jāizvirza aktivizēšanas un atkārtotas integrācijas darba tirgū stratēģiju apvienošana ar sociālās aizsardzības pasākumiem. Literatūrā ir minētas vismaz piecu veidu pārejas⁽³⁾: no izglītības/apmācības uz nodarbinātību; no vienas nodarbinātības formas uz citu, ieskaitot pašnodarbinātību; no nodarbinātības uz māsaimniecību / sabiedrisku darbību; no nodarbinātības uz darba nespēju; nodarbinātības pārtraukšana pensijas vecumā. Mērķim jābūt: pārliecināt cilvēkus, ka pāreja atmaksājas, un mudināt viņus aktīvi meklēt nodarbinātības iespējas, vienlaicīgi piedāvājot viņiem vajadzīgo atbalstu un aizsardzību pret trūkumu.

(1) Sk. EESK 2009. gada 11. jūnija atzinuma par tematu "Samita par nodarbinātības jautājumiem rezultāti", 2.1. punktu, ziņotājs — Greif kgs (OV C 306, 16.12.2009.).

(2) <http://ec.europa.eu/social/keyDocuments.jsp?type=3&policyArea=750&subCategory=758&country=0&year=0&advSearchKey=&mode=advancedSubmit&langId=en> Dokumentu nākamreiz paredzēts pilnībā aktualizēt 2009. gada novembrī.

(3) Schmid, G. (2002) "Wege in eine neue Vollbeschäftigung, Übergangsarbeit-smärkte und aktivierende Arbeitsmarktpolitik", Frankfurte, izdevniecība "Campus".

3.1.2. Īpaša uzmanība jāvelta pārejai no izglītības/apmācības uz nodarbinātību, jo daudzi jaunieši, viņiem augot, ir bijuši nesamērīgi atstumti no darba tirgus, un tagad finanšu/ekonomikas krīze viņus skar salīdzinoši vairāk (4). Lai arī jauniešu kvalifikācijas līmenis mūsdienās ir augstāks salīdzinājumā ar iepriekšējām paaudzēm, viņi darba tirgum pievienojas vēlāk, viņu darba attiecības ir mazāk stabilas, un viņi ir vairāk pakļauti darba tirgus segmentācijai un bezdarbam. EESK atzīmē un atzinīgi vērtē Komisijas uzsvērto "Palīdzību jauniešiem jau tagad" (5), taču pauž neizpratni par to, kā augstas kvalitātes apmācība un stažēšanās iespējas tiks vērtētas un pārskatītas, lai tās nezaudētu aktualitāti. Atzinumā par tematu "Prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātība" EESK izteica priekšlikumus par jauniešu bezdarba apkarošanu (6). EESK atgādina, ka migranti, mazākumtautību pārstāvji, vientuļie vecāki un darbinieki ar zemu kvalifikāciju ir īpaši pakļauti atstumtības no darba tirgus un sociālās atstumtības riskam.

3.1.3. Pāreja starp nodarbinātību un māsaimniecību / sabiedrisku darbu būtiski ietekmē sievietes un viņu iespējas izvēlēties noteikta veida darba līgumus vai to, uz cik ilgu laiku viņas atstāj darba tirgu. Tāpēc EESK iesaka stiprināt pasākumus, ar kuru palīdzību nodrošināt dzimumu līdztiesību.

3.2. *Integrētas politikas izstrāde un īstenošana, pielāgoti pasākumi un uzlabota pārvaldība.*

3.2.1. Veidojoties pieredzei pāreju politikas īstenošanā, ir apzinātas "labai pāreju politikai" raksturīgās pazīmes. Iniciatīvas un atbalsts ir sevišķi svarīgi. Darba tirgus pāreju politika jāskata kopā ar iekļaušanas stratēģijām, īpaši runājot par cilvēkiem, kas ir visvairāk atstumti no darba tirgus un kuriem turpmāk jāvelta sistemātiski pasākumi. Komiteja piekrīt viedoklim (7), ka tieši krīzes apstākļos katrā ziņā nekavējoties jāīsteno visaptverošas aktīvas iekļaušanas stratēģijas, kurās ir apvienoti un saskaņoti pasākumi, lai nodrošinātu iekļaujošu darba tirgu, kvalitatīvu pakalpojumu pieejamību un pienācīga līmeņa minimālos ienākumus.

(4) http://ec.europa.eu/youth/news/news1389_en.htm

(5) Sk. "Kopīgā apņemšanās nodarbinātībai", COM(2009) 257 galīgā redakcija, 8. lpp.

(6) Sk. EESK 2007. gada 12. jūlija atzinuma par tematu "Prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātība (Lisabonas stratēģija)" 5. punktu, ziņotājs — Greif kgs (OV C 256, 27.10.2007.).

(7) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:307:0011:0014:LV:PDF>

3.2.2. Lielai iedzīvotāju daļai darbaspējīgajā vecumā ir svarīgi īstenot pāreju uz nodarbinātību, tāpēc EESK atzinīgi vērtē Komisijas ieteikumu (8) par viņu plašāku iesaistīšanu un labāku koordinēšanu valstu līmenī. EESK tomēr aicina pasākumus pielāgot indivīda vajadzībām. Tas ir svarīgi, jo reformām izšķiroši ir tādi konsultatīvi pasākumi, kas ir cilvēkiem "tuvi" vai pieejami un piedāvā ja ne konkrētām personām, tad vismaz to grupām pielāgotus modeļus. Sociālās ekonomikas projektiem un organizācijām bieži vien ir noteicošā loma, izstrādājot pieejas, ar ko atbalsta no darba tirgus visvairāk atstumto cilvēku atgriešanos darbā un rada viņiem jaunas darba vietas.

3.2.3. Šajā sakarā EESK arī iesaka sociālo dialogu papildināt ar pilsonisko dialogu. Dažas dalībvalstis jau ir ieviešas atsevišķas šāda dialoga formas. Tas dos iespēju sociālās iekļaušanas Eiropā uzlabošanai paredzētās politikas izstrādē kā svarīgu resursu izmantot pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kurām ir pieredze, zināšanas un bieži vien cieši sakari ar neaizsargātām iedzīvotāju grupām, tostarp trūkumcietējiem, bērniem, jauniešiem, nestabilos apstākļos dzīvojošām ģimenēm, migrantiem, mazākumtautību pārstāvjiem, cilvēkiem ar invaliditāti un vecākiem cilvēkiem. Pētījumi liecina, ka šāda pakalpojumu nodrošināošo darbinieku un iestāžu kvalitāte un prasme, tostarp zināšanas un spēja strādāt ar neizdevīgā stāvoklī esošām personu grupām, ir svarīgs labas prakses elements.

3.2.4. EESK piekrīt Komisijas paziņojumā paustajam ieteikumam (9): lai uzlabotu neizdevīgā stāvoklī esošo personu izredzes darba tirgū, ir vajadzīga publisko iestāžu, valsts un privāto nodarbinātības dienestu, sociālo dienestu, pieaugušo izglītības dienestu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības ciešāka sadarbība. EESK arī iesaka koordinēt dažāda veida piedāvātos pakalpojumus, piemēram, veselības aprūpes, izglītības un mājokļa jomā, jo ir pierādījies, ka tas ir ļoti svarīgs labas prakses aspekts.

3.3. *Lisabonas stratēģija.*

3.3.1. ES Lisabonas stratēģijā pastiprināta uzmanība veltīta sociālajai iekļaušanai ES. Tajā izvirzīts vispārīgs mērķis — vajadzība pēc vispusīgākas ekonomikas, kas efektivitāti spētu apvienot ar vairāk un labāku darba vietu radīšanu, vienlaicīgi panākot augsta līmeņa sociālo aizsardzību un lielāku sociālo un ekonomisko kohēziju. Tas ir Eiropas ekonomikas un sociālā modeļa pamats. ES stratēģijā laikposmam pēc 2010. gada būs vajadzīgs skaidrs redzējums par sabiedrības gaidāmajām svarīgākajām problēmām,

(8) Sk. "Kopīgā apņemšanās nodarbinātībai", COM(2009) 257 galīgā redakcija, 13. lpp.

(9) Sk. "Kopīgā apņemšanās nodarbinātībai", COM(2009) 257 galīgā redakcija, 9. lpp.

iekļaujot tajā pārskatītus instrumentus nodarbinātības un sociālās iekļaušanas jomā. EESK šobrīd izstrādā atzinumu par stratēģiju laikposmam pēc Lisabonas stratēģijas darbības beigām.

3.3.2. Lisabonas stratēģijā ir uzsvērts, cik lielā mērā darba vietu radīšana ir atkarīga no aktīvas nodarbinātības politikas, spēcīgas makroekonomikas sistēmas, investīcijām prasmēs, pētniecībā un infrastruktūrā, labāka tiesiskā regulējuma un uzņēmējdarbības un jauninājumu veicināšanas. Situācija darba tirgū turpina pasliktināties ekonomikas lejupslīdes dēļ, tāpēc vajadzīgi papildu pasākumi, jo visvairāk ekonomikas lejupslīdi izjūt tieši iedzīvotāji. Krīze pamatīgi izmainīs Eiropas darba tirgu. Darbinieki un uzņēmumi jānodrošina ar vajadzīgajiem līdzekļiem, lai tie varētu veiksmīgi pielāgoties šiem mainīgajiem apstākļiem — saglabāt darba vietas, uzlabot prasmes visos līmeņos, īpaši zemas kvalifikācijas profesijās, atjaunot nodarbinātības iespējas un radīt nosacījumus jaunu darba vietu izveidei.

3.4. Elastdrošības koncepcijas izmantošana krīzes laikā⁽¹⁰⁾.

Tā ir integrēta stratēģija, kuras mērķis ir palielināt gan darba tirgus elastīgumu, gan drošību un atbalstīt tos, kuri uz laiku nepiedalās darba tirgū, tāpēc EESK uzskata, ka:

3.4.1. elastdrošība ir īpaši svarīga un piemērota tieši šajos sarežģītajos ekonomikas apstākļos, ko raksturo aizvien lielāks bezdarbs, nabadzība, noslāņošanās un neatliekama vajadzība stimulēt izaugsmi, radīt jaunas un labākas darba vietas un stiprināt sociālo kohēziju;

3.4.2. elastdrošības īstenošanai ir vajadzīgi gan veicinoši sociālās aizsardzības pasākumi, gan skaidri nodarbinātības stimuli, kā arī atvērts un kvalificēts darba tirgus, kas ir pamatā citiem pasākumiem; abus elementus papildinātu rīcībpolitika, lai varētu novērst strukturālus šķēršļus līdzdalībai un veicināt darba vietu, tostarp kvalitatīvu darba vietu, saglabāšanu un radīšanu. Tas palīdzēs sekmēt sociālās atstumtības un nabadzības riska mazināšanu, padarot darba tirgu pieejamu visiem iedzīvotājiem un sevišķi neizsargātām grupām;

3.4.3. Eiropas nodarbinātības stratēģijas ieviešanai izstrādātie elastdrošības vispārīgie principi apvienojumā ar visaptverošām aktīvas iekļaušanas stratēģijām, kas paredzētas no darba tirgus visvairāk atstumtajām personām, veido visaptverošu politikas

stratēģiju, ar kuras palīdzību koordinēt centienus, lai pārvarētu krīzes ietekmi uz nodarbinātību un tās radītās sociālās sekas un sagatavotos ekonomikas augšupejai.

3.4.4. EESK atzinīgi vērtē ES sociālo partneru vienošanos uzraudzīt ES elastdrošības vispārīgo principu īstenošanu un ņemt vērā gūto pieredzi. EESK šobrīd izstrādā atzinumu par elastdrošību, lai tādējādi sniegtu savu ieguldījumu minētajos procesos⁽¹¹⁾. EESK arī aicina dalībvalstis pastiprināt centienus, lai īstenotu aktīvas iekļaušanas vispārīgos principus, savukārt Komisiju — regulāri uzraudzīt gūtos panākumus.

4. Sociālās aizsardzības un sociālās iekļaušanas politika.

4.1. Sociālās aizsardzības sistēmām ir spēja lielā mērā sekmēt sociālo iekļaušanu, jo tās atzīst personas statusu ārpus darba tirgus, ietver valsts atbalsta pasākumus un kolektīvas sociālās atbildības ietvaros palīdz novērst apstākļus, kas traucē indivīdu un nelabvēlīgā situācijā esošu iespējas dzīvot cieņai atbilstošu dzīvi. Eiropas kā labklājības telpas labajiem panākumiem ir daudz pierādījumu, īpaši nevienlīdzības novēršanas jomā, un tie atspoguļo Eiropas svarīgāko vērtību jeb solidaritāti, kas atzīta Pamattiesību hartā. Komiteja uzskata, ka svarīgākie uzdevumi sociālās aizsardzības jomā pašlaik ir nodrošināt iedzīvotāju pamatvajadzību apmierināšanu, neraugoties uz valstīs pastāvošajām atšķirībām, kā arī veicināt veiksmīgas pārejas, kā minēts iepriekš. Jāveic pasākumi, lai pāreja atmaksātos un lai uzlabotu nodarbinātības pieejamību īpašām grupām, kas saskaras ar problēmām darba tirgū, vienlaikus saglabājot dalībvalstu budžeta ieņēmumu līmeni, ar administratīvā sloga mazināšanu samazinot darba devēju ar algu nesaistītās izmaksas par pieņemšanu darbā; izpētīt darba vietu, sevišķi, zemas kvalifikācijas darba vietu, radīšanas iespējas; samazinot šķēršļus, kas attur no darba uzsākšanas; uzlabojot nodokļu un stimulu sistēmu, lai darbs atmaksātos, tostarp nodokļa sloga samazināšanu divās darba vietās nodarbinātajiem; izstrādājot bezdarbniekiem paredzētus stimulus, lai veicinātu viņu pievēršanos uzņēmējdarbībai (piemēram, izmantojot apmācību uzņēmējdarbībā un mikrokrēditus), nodrošinot līdzdalībai vajadzīgo pakalpojumu pieejamību. Lai darba nespējīgo ienākumi būtu pietiekami, viņiem jānodrošina pienācīgs ienākumu atbalsts.

4.2. Komiteja vēlas uzsvērt, ka globalizācijas un ekonomikas krīzes radītās spēcīgās konkurences apstākļos ir sevišķi svarīgi piedāvāt pietiekamu sociālo aizsardzību pret sociālajiem riskiem, ieskaitot bezdarbu, un sociālo aizsardzību nostiprināt kā sociālu ieguldījumu, kas ir lietderīgs gan ekonomikas konkurētspējai, gan

⁽¹⁰⁾ Sk. Padomes secinājumu projektu "Elastdrošība krīzes laikā", SOC 374 ECOFIN 407, 10388/09.

⁽¹¹⁾ Sk. EESK 01.10.2009. atzinumu par tematu "Elastdrošības izmantošana pārstrukturēšanā, ņemot vērā attīstības tendences pasaulē", ziņotājs Salvatore kgs, līdzziņotājs Calvet Chambon kgs (OV C 318, 23.12.2009., 1. lpp.).

arī sociālajai iekļaušanai. Nedrīkst pieļaut, ka reformas apdraud solidaritātes principus, kuri ir sociālās aizsardzības pamatā un Eiropai bijuši ļoti noderīgi. No otras puses, tā kā pārmaiņas ir ļoti svarīgas, sociālās aizsardzības sistēmas nedrīkstētu būt pilnībā nemainīgas, drīzāk jābūt iespējai veikt izmaiņas tajās ar tādu saskaņotu, ilgtermiņa un labi koordinētu sociālo reformu palīdzību, kas var nodrošināt aizsardzību un atbalstīt pārejas īstermiņā un ilgtermiņā.

4.3. Tāpēc ir svarīgi apsvērt veidus, kā ar dažādu sociālās aizsardzības elementu palīdzību varētu efektīvāk veicināt sociālo un ekonomisko iekļaušanu. Šajā sakarā EESK norāda uz turpmāk pieminētajiem jautājumiem.

4.3.1. Ņemt vērā demogrāfisko nelīdzsvarotību un pārmaiņas ģimenes struktūrā.

4.3.1.1. Lielākajā daļā Eiropas valstu gaidāmā sabiedrības novecošana liek pievērsties vairākiem sociālās iekļaušanas aspektiem. Daudzas valstis jau ir sākušas rīkoties. Visiskaidrāk apzinātais, taču ne vienmēr efektīvi risinātais jautājums ir tās iedzīvotāju daļas palielināšanās, kurai ir tiesības saņemt pensiju, kā arī veselības aizsardzības un sociālās aprūpes pakalpojumu nepieciešamība. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ieteikumu ⁽¹²⁾ veicināt gados vecāku darba ņēmēju nodarbinātību, kā arī stimulēt pieprasījumu un darba vietu izveidi aprūpes nozarē, ieviešot nodokļu atlaides vai citus stimulus. EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikums neatbalstīt priekšlaicīgas pensionēšanās shēmas vēl būtu padziļināti jāapspriež, proti, jautājumi par nosacījumiem, apjomu, politiskajiem atbalsta pasākumiem u.c., lai neradītu sociālās problēmas galvenokārt gados vecākiem cilvēkiem. EESK jau ir devusi būtisku ieguldījumu šajā jomā.

4.3.1.2. Demogrāfisko situāciju ietekmējošs aspekts ir arī tas, ka daudzās rīcībpolitikas, īpaši ģimenes politika, nav pietiekami efektīvas, lai ļautu cilvēkiem piepildīt viņu vēlmi pēc bērniem ⁽¹³⁾. EESK vēlas pievērst politiski atbildīgo personu uzmanību savam atzinumam par tematu "Ģimene un demogrāfiskās izmaiņas" ⁽¹⁴⁾. Katrai valstij ir vajadzīga tāda ģimenes politika, kurā ņemta vērā visu iedzīvotāju griba (ieskaitot bērnus), atzīta ģimenes vērtība, risināti jautājumi, kas saistīti ar ģimenes iziršanas būtisko ietekmi, sevišķi uz bērniem, vardarbību, nabadzību un sociālo atstumtību un kura atbilst iedzīvotāju patiesajiem dzīves apstākļiem un vēlmēm. Tāpēc visaptverošai ģimenes politikai ir jābūt katras Eiropas valsts galvenajai prioritātei, apvienojot tādus aspektus

kā ienākumi, bērnu aprūpes iestādes, vecāku piekļuve kvalitatīvām pilnas slodzes darba vietām, dzimumu līdztiesība, izglītība, sociālie un kultūras pakalpojumi un infrastruktūras nodrošināšana un plānošana.

4.3.2. Bezdarba apdrošināšanas optimizācija un integrācijas veicināšana.

4.3.2.1. Bezdarba apdrošināšana ir svarīgs sociālais pakalpojums, kas sniedz drošību atlaistajiem darbiniekiem vai bezdarbniekiem, īpaši apstākļos, kad ekonomikas krīzes un konkurences ietekmē noris nepārtraukta pārstrukturēšana. Ja bezdarba apdrošināšanas apjoms ir pietiekams, tā pat var veicināt ekonomikas dinamiku un darba spēka mobilitāti. Tomēr dažās valstīs bezdarba apdrošināšana nozīmē vienkārši pasīvu pabalstu piešķiršanu, nepiedāvājot piemērotu sistēmu, kas palīdzētu atgriezties darba tirgū (piemēram, pāreja no bezdarba uz nodarbinātību) vai nodrošinātu apmācību, kuras mērķis ir ilgtspējīgas darba vietas iegūšana. Vispārīgām principam jābūt bezdarba apdrošināšanas izdevumu apvienošanai ar aktīvāku rīcību. Par pabalsta piešķiršanas priekšnosacījumu varētu noteikt individuāli izstrādātus nolīgumus par atgriešanos darbā, kā to jau dara vairākās valstīs. Tādā gadījumā atbildīgo iestāžu pienākums ir piedāvāt piemērotu atbalstu, integrāciju un apmācības sistēmas, kā arī piekļuvi citiem atbalsta pakalpojumiem. Svarīgs ir arī preventīvais aspekts. Tādēļ ir vajadzīgi savlaicīgi pasākumi, uzsvērot nepieciešamību risināt bērnu nabadzības problēmas, kā arī ir jāsteno efektīva mūžizglītības politika, kas varētu ietvert kvalifikācijas maiņu kādā mūža posmā.

4.3.2.2. Pārejas un integrācija ir svarīga arī citām grupām, piemēram, nelaimes gadījumos cietušajiem, darbnespējīgajiem slimības dēļ (pāreja no nodarbinātības uz bezdarbu darba spēju zuduma dēļ). Tas rada jautājumu, pirmkārt, par aizvietojošiem ienākumiem un, otrkārt, par atgriešanos vai piekļuvi darba tirgum. Ienākumu gūšana ir neatkarīgi dzīvei nepieciešams nosacījums, bet tas ne vienmēr ir pietiekams. Bieži pārāk maza uzmanība tiek pievērsta cilvēku integrēšanai darba dzīvē, lai arī normatīvajos aktos ir ietvertas attiecīgas prasības. Praktiskie noteikumi par palīdzību un konsultācijām darba meklējumam vai atgriešanās darba dzīvē jomā bieži vien ir sarežģīti un nepiemēroti. Izmaksājamās kompensācijas saņemšanas prasības un tās apjoms nedrīkst mazināt cilvēku vēlmi piedalīties funkcionālas vai profesionālas rehabilitācijas pasākumos vai atsākt darba gaitas. Tām tieši jāsekmē cilvēku dalība minētajos pasākumos. Tomēr, īstenojot reformas, kurās par prioritāriem uzskatāmi ne vairs pasīvi, bet gan aktīvi pasākumi, nedrīkst aizmirst par Eiropas Sociālā nodrošinājuma kodeksā un tā protokolos izvirzītajiem mērķiem. Ar piemērotas nodarbinātības koncepcijas palīdzību būtu jācenšas nodrošināt bezdarbnieku iekārtošanu tādās darba vietās, kurās par labu visai sabiedrībai kopumā visražīgāk un visefektīvāk tiktu izmantotas viņu prasmes un kvalifikācija. Tomēr darba nespējīgajām personām jānodrošina tāds ienākumu atbalsts, lai tas būtu pietiekams cilvēka cienīgai dzīvei.

⁽¹²⁾ Sk. "Kopīgā apņemšanās nodarbinātībai", COM(2009) 257 galīgā redakcija, 9. lpp.

⁽¹³⁾ Sk. EESK 30.9.2009. atzinumu par tematu "Darbs un nabadzība — ceļā uz visaptverošu pieeju", ziņotāja *Prud'homme* kdze (OV C 318, 23.12.2009., 52. lpp.).

⁽¹⁴⁾ Sk. EESK 2007. gada 14. marta atzinumu par tematu "Ģimene un demogrāfiskās izmaiņas", ziņotājs *Buffetaut* kgs (OV C 161, 13.7.2007., 66. lpp.).

5. Mūzizglītības un apmācības veicināšana.

5.1. Dalībvalstīs ir visdažādākās sistēmas un līmeņi darbaspējīgo iedzīvotāju profesionālajai izglītībai un apmācībai. Viena no galvenajām politiski risināmajām problēmām globalizācijas un pašreizējās ekonomikas lejupslīdes laikmetā ir tā, ka ES iedzīvotāju tālākā izglītība un apmācība ir ļoti nevienlīdzīga, proti, labāku izglītību ieguvušajiem salīdzinājumā ar mazāk izglītotajiem ir daudz plašākas apmācības un tālākās izglītības iespējas viņu profesionālās karjeras laikā. Ņemot vērā, ka tieši mazāk izglītotie ir pakļauti lielākajam darba vietu pārvietošanas un bezdarba riskam, viens no galvenajiem politikas uzdevumiem ir nodrošināt mazāk izglīto iedzīvotāju grupu plašāku līdzdalību apmācībā un izglītībā, kā arī tās labāku pieejamību. Tādēļ EESK aicina apmācībā efektīvi iesaistīt visus iedzīvotājus, īpaši visvairāk atstumto grupu pārstāvjus, kuri vēlas paplašināt savas iespējas darba tirgū.

5.2. Izmaiņas sociālajās, ekonomikas, politikas un tehnoloģiskajās norisēs ir saistītas ar prasmju attiecīgu pielāgošanu, un tas nozīmē, ka ir rūpīgi jāapsver vispārējās apmācības saturs, īpaši, ja iecerēts panākt izglītības un apmācības lielāku atbilstību darba tirgus vajadzībām. Tādēļ ir svarīgi 1) nodrošināt visiem jauniešiem labu pamatzglītību; 2) apzināt šobrīd un turpmāk vajadzīgās prasmes, kas būtu jāanalizē vietējā un/vai valsts līmenī, lai parādītu atšķirības starp dalībvalstīm un pašās dalībvalstīs. EESK atzīmē Komisijas iniciatīvu "Jaunas prasmes jaunām darba vietām" ⁽¹⁵⁾, par kuru tā paudis detalizētu viedokli.

5.3. EESK piekrīt Komisijas ieteikumam: nedrīkst pieļaut, ka darba dzīve sākas ar bezdarbu. Tādēļ ir svarīgi visiem skolu absolventiem, kuriem ir attiecīgās spējas un vēlme, piedāvāt tālāku izglītību vai vietu profesionālās izglītības sistēmā, kā arī noteikti aicināt viņus šādu piedāvājumu pieņemt. Plašāku informāciju par EESK viedokli var iegūt EESK atzinumā par tematu "Prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātība" ⁽¹⁶⁾.

6. Mājoklis — viens no sociālās iekļaušanas faktoriem.

6.1. Bezpajumtniecība ir viens no nežēlīgākajiem atstumtības veidiem. Daudzas Eiropas Savienības dalībvalstīs ir ratificējušas starptautiskos līgumus un konvencijas, kurās ir atzītas

un aizsargātas tiesības uz mājokli: Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju (25. pants), Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām (11. pants), Konvenciju par bērna tiesībām (27. pants), Konvenciju par sieviešu visu veidu diskriminācijas izskaušanu (14. un 15. pants), Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (8. pants), Eiropas Sociālo hartu (15., 16., 19., 23., 30. un 31. pants) un Eiropas Savienības Pamatiesību hartu (34. panta 3. punkts).

6.2. Mājokļa krīze Eiropā skar 70 miljonus cilvēku, kas dzīvo nepiemērotos apstākļos; no viņiem aptuveni 18 miljoni ir pakļauti piespiedu izlikšanas draudiem un 3 miljoni ir bezpajumtnieki. Globālās finanšu krīzes ietekmē šis skaits turpina palielināties, un Eiropā ir aptuveni divi miljoni ģimeņu, kas var zaudēt savus mājokļus, nespējot atmaksāt hipotekāros kredītus ⁽¹⁷⁾. Dalībvalstīm šis jautājums jāizvirza par prioritāti, lai mazinātu nelabvēlīgo ietekmi uz iedzīvotājiem, īpaši vismazāk aizsargātajiem.

6.3. Mājokļa zaudēšana veicina sociālajai iekļaušanai pretēju attīstību, palielinoties paredzamajam pieprasījumam pēc finansiāli pieejama un pienācīga mājokļa, samazinoties aizsardzībai pret īres līguma laušanu, hipotēkas līguma gadījumā pieaugot izsoles un piespiedu izlikšanas riskam. Šāda attīstība skars jauniešus, vecākus cilvēkus, bezdarbniekus, nabadzīgos un migrantus, kā arī ģimenes ar vidējiem ienākumiem. EESK stingri iesaka nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi mājokļa jomā un ieviest mehānismus aizsardzībai pret piespiedu izlikšanu, īpaši tas attiecināms uz dažādām neaizsargātu iedzīvotāju grupām.

6.4. EESK atzinīgi vērtē atklātās koordinācijas metodes izmantošanu labas prakses apmaiņai un to, ka bezpajumtniecība un atstumtība mājokļa jomā ir izraudzīta par sociālo jautājumu atklātās koordinācijas metodes galvenajiem tematiem 2009. gadā. Komiteja iesaka paplašināt tās piemērošanu, intensīvāk izmantojot esošos ES finanšu instrumentus, šādās jomās:

6.4.1. programmas nodrošināšanai ar finansiāli pieejamu un pienācīgu mājokli;

6.4.2. programmas, ar ko atbalsta alternatīvu mājokļa risinājumu izstrādi un jaunu veidu sociālo mājokļu eksperimentālos projektus, kurās ņemta vērā paaudžu solidaritāte, multikulturālas vides aspekti un sociālās atstumtības jautājums un kuras īsteno sadarbībā ar vietējām pašvaldībām, pilsonisko sabiedrību un sociālajiem investoriem.

⁽¹⁵⁾ "Jaunas prasmes jaunām darba vietām – Saskaņotu darba tirgus vajadzību un prasmju plānošana", COM(2008) 868 galīgā redakcija.

⁽¹⁶⁾ Sk. 6. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁷⁾ Avots: http://www.habitants.org/noticias/inhabitants_of_europe/european_platform_on_the_right_to_housing_2009

6.5. EESK piekrīt Padomes un Komisijas viedoklim ⁽¹⁸⁾, ka finansiāla iekļaušana ir priekšnoteikums ilgtspējīgai piekļuvei mā-jokļu tirgum un ka jāsniedz piemērots atbalsts un konsultācijas personām, kuras izliek no mājokļa vai kurām to piespiedu kārtā atsavina,

7. Teritoriāla politika — viens no sociālās iekļaušanas aspektiem.

7.1. Mājokļa nodrošinājuma politikai jābūt saskaņotai un papildinātai ar pasākumiem, kas paredzēti noteiktām teritorijām vai ģeogrāfiskam apvidum. Īstenojot visa veida pasākumus sociālās iekļaušanas jomā, atklājas nelabvēlīgākā situācijā esošu reģionu un apdzīvotu vietu esamība. Daudzos gadījumos minētā nelabvēlīgā situācija ir saistīta ar nepietiekamu infrastruktūru, piemēram, ierobežotu pakalpojumu klāstu, nepilnīgiem komunālajiem pakalpojumiem un citiem apstākļiem, kā arī darba vietu trūkumu, kas var izraisīt vides un sociālā stāvokļa pasliktināšanos. Jaunākajos pētījumos liela nozīme piešķirta vietējam līmenim, parādot, kā problēmas un trūkumi var savstarpēji pārklāties, un tādējādi veidojas apdzīvotas vietas, kurās dzīvo neaizsargāti iedzīvotāji un kuras jau minēto un citu iemeslu dēļ ir vāji attīstītas. Vietējā, valsts līmeņa vai ārvalstu kapitāla investīciju trūkums stāvokli šajās teritorijās pasliktina vēl vairāk.

7.2. Tāpēc par politisko mērķi jāizvirza novērst teritoriālu vai reģionālu nevienlīdzību un nodrošināt īpaši mazattīstītu teritoriju pienācīgu apgādi. Šajā ziņā noteicošā loma ir vietējā līmeņa iniciatīvām, kā arī pasākumiem, ar kuru palīdzību iecerēts panākt slikti apsaimniekotu un trūkumā nonākušu apdzīvotu vietu un dzīvojamo masīvu sociālu atjaunotni. Svarīgas ir ne tikai investīcijas fiziskajā infrastruktūrā, bet arī šo teritoriju sociālās un sabiedriskās infrastruktūras un sociālā kapitāla intensīva atjaunošana.

7.3. Nodarbinātība ir īpaši svarīga, lai pārvarētu ar teritoriāliem aspektiem saistītus neizdevīgus apstākļus. Vietējā līmenī pieejama nodarbinātība palīdz mazināt nabadzību, veicināt sociālo iekļaušanu, kā arī paaugstināt no sabiedrības atstumto personu pašnovērtējumu, vairojot viņu pārliecību par sevi un līdzekļus. Turklāt tā palīdz palielināt vietējā līmenī pieejamos finansiālos un cita veida resursus. Un otrādi — pakalpojumu pieejamība ir priekšnoteikums darba vietu radīšanai vietējā līmenī. Ļoti svarīga ir vietējo pašvaldību līdzdalība šādās un cita veida iniciatīvās, piemēram, vietējo mikrouzņēmumu izveide.

⁽¹⁸⁾ Sk. Komisijas un Padomes kopīgo ziņojumu par sociālo aizsardzību un sociālo iekļaušanu 2009. gadā, 7309/09, 2. nodaļas 8. punkts.

7.4. EESK ir pārliecināta, ka papildus sociālās iekļaušanas politikas tradicionālajām jomām ir vajadzīgs jauns politikas virziens vai apakšnozare. Tās mērķis būtu veidot aktīvu un integrētu sabiedrību. Zināmā mērā šeit vērojama dažādu politikas struktūru kompetences pārklāšanās (piemēram, mājokļa, zemas kvalifikācijas problēmu risināšana), tomēr tas ir arī jautājums, kas jārisina ar atsevišķas politikas palīdzību.

7.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu ⁽¹⁹⁾ mobilizēt un paātrināt finansējuma piešķiršanu, izmantojot jauno ES mikrofinansēšanas instrumentu nodarbinātībai, lai attīstītu mikrouzņēmumus un sociālo ekonomiku. EESK uzskata, ka teritoriālajai politikai ir jābūt prioritātei un tajā jāpiedalās dalībvalstīm, sociālajiem partneriem, attiecīgajām vietējām pašvaldībām un kopienām, tostarp sociālās ekonomikas struktūrām.

8. Migrantu dažādības un iekļaušanas vadība.

8.1. Kultūras daudzveidība ir plaši atzīta Eiropai raksturīga iezīme, taču Eiropas valstīs sabiedrības pārvaldība ne vienmēr ir multikulturāla. EESK uzskata, ka sociālās iekļaušanas politikas jautājumam jābūt arī Eiropas valstu sabiedrības attieksmei pret minoritātēm (piemēram, romu tautības pārstāvjiem ⁽²⁰⁾) un migrantiem. Šo jautājumu izpētīt un panākt uzlabojumus var dažādos veidos.

8.2. Komiteja uzskata, ka, izskatot sociālās iekļaušanas priekšnosacījumus, jāpievēršas gan "plurālisma", gan "vienlīdzības" jautājumam. Kultūras un vērtību savstarpēja izpratne var izrādīties sarežģīts uzdevums kā uzņēmējas valsts sabiedrībai, tā arī minoritātēm un migrantiem. EESK iesaka veikt vairākus svarīgus pasākumus — uzņēmējai valstij jāveic darbības, lai apzinātu migrantu sniegto ieguldījumu, kā arī faktoros, kas veicina diskrimināciju, neizdevīgākus apstākļus un atstumtību. Migrantiem un minoritātēm ir jāparāda vēlme pielāgoties uzņēmējas valsts normām un tradīcijām, tomēr neatsakoties no savas identitātes un kultūras saknēm. Plašāku informāciju var iegūt EESK atzinumā par tematu "Prioritāru iedzīvotāju grupu nodarbinātība" ⁽²¹⁾.

⁽¹⁹⁾ Sk. "Kopīgā apņemšanās nodarbinātībai", COM(2009) 257 galīgā redakcija, 11. lpp.

⁽²⁰⁾ EESK atzinums par tematu "Mazākumtautību integrācija — romi", ziņotāja — Sigmund kdze, līdzziņotāja — Sharma kdze, (OV C 27, 3.2.2009., 88. lpp.).

⁽²¹⁾ Sk. 6. zemsvītras piezīmi.

8.3. Ir jāuzsver arī starpkultūru dialoga nozīme, šim mērķim izmantojot vai nu pilsonisko dialogu vai arī atzīstot to par patstāvīgu jomu. Šādu pasākumu iespējamie politiskie mērķi cita starpā ir:

— ieviest procedūras, ar kuru palīdzību stiprināt ticību kopīgai nākotnei un tādām pilsoniskām vērtībām kā taisnīgums, iecietība, brīvības un demokrātijas principu ievērošana, dzimumu

līdztiesība, solidaritāte un sociālā atbildība, kā arī piederības izjūtas un savstarpējās atzīšanas veicināšana;

- sociālās iekļaušanas stiprināšana, šim mērķim izmantojot migrantu iesaistīšanu ekonomikas, sociālajās un kultūras norisēs;
- visu rīcībpolitiku pārskatīšana, pārbaudot, cik tās ir "taisnīgas kultūras dimensijas izpratnē", ieskaitot stigmatizāciju un diskrimināciju.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas nākotnes perspektīvas"

(izpētes atzinums)

(2010/C 128/04)

Ziņotājs: **Ernst Erik EHNMARK KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 18. martā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Ilgtspējīgas attīstības stratēģijas nākotnes perspektīvas"
(izpētes atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 13. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja savā 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē) ar 178 balsīm par, 21 pret un 18 atturoties pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzina, ka Eiropas Komisijas pārgadu ziņojumu par Eiropas Savienības ilgtspējīgas attīstības stratēģiju⁽¹⁾. Komisijas ziņojums veido pamatu turpmākām diskusijām par ilgtspējīgas attīstības stratēģijas īstenošanu Eiropas Savienībā.

1.2. EESK atbalsta Komisijas ierosinājumu, ka nākamajā posmā stratēģijā jāparedz rīcība četrās prioritārās jomās — ekonomika ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni, bioloģiskās daudzveidības, ūdens un citu dabas resursu aizsardzība, sociālās iekļaušanas veicināšana un ilgtspējīgas attīstības starptautiskās dimensijas stiprināšana. Komiteja tomēr pauž nožēlu, ka Komisija nav veikusi sīkāku analīzi un izteikusi konkrētus priekšlikumus par mērķiem, grafiku un šajās jomās veicamajiem pasākumiem.

1.3. Neraugoties uz dažām pozitīvām tendencēm, ir skaidrs, ka ES ilgtspējīgas attīstības stratēģija tās pašreizējā formā nenodrošinās izvērsto mērķu sasniegšanu.

1.4. Lai ES ilgtspējīgas attīstības stratēģija būtu efektīva, tai vajadzīga pilnīgi jauna pārvaldības struktūra, proti, pietiekams personāls un budžeta nodrošinājums, kā arī mehānismi stratēģijas īstenošanas uzraudzībai.

1.5. EESK arī uzskata, ka Komisijas struktūrvienību sadarbība būtu ciešāk jākoordinē, un to varētu sekmēt kāds no Komisijas locekļiem, kas būtu atbildīgs par koordināciju. Komiteja arī iesaka izveidot augsta līmeņa neatkarīgu komiteju, kas regulāri novērtētu paveikto ilgtspējīgas attīstības jomā un sniegtu iestādēm publiski pieejamus ieteikumus.

1.6. Komiteja aicina Padomi un Komisiju noteikt, ka ES ilgtspējīgas attīstības stratēģija ir jāņem vērā visās ES politikas jomās. Visām pārējām ES stratēģijām, kuru īstenošanai paredzētais laika posms ir īsāks, jāsekmē ES turpmākās ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķu sasniegšana. Daudzu apstiprināto stratēģiju ietekme būs jūtama nākamajās desmitgadēs. Īstermiņā īstenojamie pasākumi nedrīkst mazināt nākamo paaudžu attīstības iespējas.

1.7. Šajā atzinumā EESK atzīmē, ka Lisabonas stratēģija un ilgtspējīgas attīstības stratēģija ir labāk jāsaista. Komisijai, izstrādājot jauno Lisabonas stratēģiju jeb stratēģiju līdz 2020. gadam, skaidri jānorāda, kā stratēģijā ierosinātie pasākumi palīdzēs ilgtermiņā pāriet uz ilgtspējīgāku attīstības modeli un kā tie palīdzēs sasniegt ilgtspējīgas attīstības stratēģijā izvērztos konkrētos mērķus. Jāprasa arī, lai nākamajā finanšu plānā, struktūrfondu un KLP programmās, pētniecības un izstrādes pamatprogrammā un visās pārējās svarīgākajās Eiropas līmeņa stratēģijās un programmās būtu norādīts, kā tās veicina ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķu sasniegšanu.

1.8. IKP savā pašreizējā formā turpmāk nedrīkst būt nozīmīgs politikas veidošanas kritērijs. Attīstība un iedzīvotāju labklājība jāmēra citādi nekā līdz šim. EESK stingri atbalsta citu, no IKP neatkarīgu attīstības rādītāju turpmāko izstrādi un izmantošanu. Šai sakarā jārosina arī diskusijas par vērtībām, kuras ES vēlas veicināt.

1.9. Ilgtspējīgas attīstības priekšnosacījums ir iesaistīšanās un līdzdalība vietējā līmenī. Lai to nodrošinātu, jāpanāk sociālo partneru un visas pilsoniskās sabiedrības aktīva līdzdalība.

⁽¹⁾ COM(2009) 400 galīgā redakcija.

1.10. Lai veiksmīgi īstenotu ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, politiskā atbildība noteikti jāuzņemas gan Eiropas, gan arī valstu un vietējā līmenī; svarīga nozīme ir arī Eiropas Parlamentam. Komiteja iesaka noteikt šādu kārtību — Komisijai jānovērtē valstu panākumi, pamatojoties uz iepriekš saskaņotiem rādītājiem, un pēc tam jāizstrādā ieteikumi katrai dalībvalstij, norādot svarīgākos jautājumus, kuriem jāpievērš uzmanība.

1.11. EESK ar nožēlu secina, ka Komisija pirms priekšlikumu izstrādes nekonsultējās ne ar Komiteju, ne ar citām organizācijām, tādā veidā neievērojot 2006. gada Eiropadomes secinājumos izteikto aicinājumu. Noteikti bija jāuzklausā pilsoniskās sabiedrības organizāciju viedoklis. Komiteja spēj efektīvāk iesaistīties ilgtspējīgas attīstības jautājumu risināšanā, jo pirms trim gadiem izveidots Ilgtspējīgas attīstības novērošanas centrs, kas regulāri apspriežas ar ilgtspējīgas attīstības padomēm dalībvalstīs. Komiteja iesaka sistemātiskāk izmantot šo sistēmu, lai pilsoniskā sabiedrība varētu radoši iesaistīties stratēģijas atjaunināšanā un pārraudzīt panākumus Eiropas ilgtspējīgas attīstības jomā.

1.12. Īpaši svarīgi ir panākt, lai šī sistēma jau efektīvi darbotos pirms nākamā pasaules sammita par ilgtspējīgu attīstību, kas 2012. gadā notiks Riodežaneiro.

2. Komisijas paziņojums.

2.1. Eiropas Komisijas paziņojums (COM (2009) 400 galīgā redakcija, 2009. gada 24. jūlijs) par ilgtspējīgas attīstības stratēģijas tālāko virzību ir tikai nenozīmīgs solis uz priekšu. Tajā gan norādīts uz trūkumiem, kas kavējuši sasniegt ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķus, bet tajā nav ierosināti efektīvi pasākumi šo trūkumu novēršanai nākotnē.

2.1.1. Šai sakarā EESK vēlas atgādināt, ka tieši jautājums par skaidru politisku vēstījumu paušanu bija viens no galvenajiem tematiem dialogā ar Eiropas Komisiju, Padomi un Eiropas Parlamentu.

2.1.2. Pirms pieņemt lēmumus par politiskiem vēstījumiem, jāveic ievērojams sagatavošanas darbs. EESK pauž nožēlu, ka Komisija atvēlējusi tik maz līdzekļu, lai sagatavotu pamatu šā gada ilgtspējīgas attīstības politikas novērtējumam.

2.2. Komisijas dokumentā sniegta informācija par sasniegto septiņās prioritārajās jomās un starpnozaru jautājumu risināšanā. Šāda pieeja vērtējama ļoti atzinīgi, jo tā atklāj, kurām jomām jānosaka augstāka prioritāte un kurās jāveic padziļināta analīze.

2.3. Dokumentā teiktā liecina, ka gandrīz visas attīstības tendences ir negatīvas. Pēdējo gadu laikā klimata pārmaiņu un enerģētikas jomā ir paveikts daudz darba, taču rezultāti lielākoties vēl aizvien ir negatīvi. Transports ir vēl viena joma, kurā nav

izdevies panākt būtiskas pārmaiņas un samazināt emisiju apjomu. Kopumā kā pozitīvi piemēri minami tikai atsevišķi pasākumi — kāds atsevišķs daudzsološs tiesību akta projekts vai novatoriska iniciatīva, taču konsekventa vispārējo attīstības tendenču maiņa pozitīvā virzienā nav vērojama.

2.4. EESK nevēlas komentēt Komisijas veikto shematisko novērtējumu par katru politikas jomu, vien atzīmē, ka Komisijas dokuments nav uzmundrinoša lasāmviela. Secinājumos uzsvērts, ka politiskie centieni ilgtspējīgas attīstības jomā ir jāpalielina.

2.5. Pēdējos gados īpaša uzmanība veltīta ilgtspējīgas ražošanas un patēriņa jautājumiem. Kā piemērs minama izejvielu izmantošana ražošanā. Statistikas dati liecina, ka ES un ASV vienas vienības saražošanai izmanto divreiz vairāk izejvielu nekā Japāna. Šajā jomā, veicot racionalizāciju, varētu būtiski paaugstināt efektivitāti.

2.6. Komisija velta daudz pūļu, lai sociālo dimensiju un sociālos jautājumus integrētu gan ilgtspējīgas attīstības stratēģijā, gan citās šobrīd nozīmīgās ES attīstības stratēģijās (Lisabonas stratēģija u.c.). Šo centienu nozīmi ilustrē fakts, ka vairāk nekā 70 miljoni Eiropas iedzīvotāju dzīvo nabadzībā (saskaņā ar definīciju, kuru izmanto arī Eiropas Kopienas Statistikas birojs). Būtisks jautājums ir saistība starp migrāciju un nabadzībā dzīvojošo cilvēku skaita pieaugumu.

3. Vai stratēģijas īstenošana ir apdraudēta?

3.1. Ilgtspējīgas attīstības politiku sāka īstenot pirms gandrīz 20 gadiem pēc Riodežaneiro konferences. Šīs augstākā līmeņa sanāksmes vēstījums bija skaidrs un pārliecinošs, proti, nodrošināt pašreizējo vajadzību apmierināšanu, neapdraudot nākamo paaudžu iespējas apmierināt savas vajadzības. Pēc desmit gadiem notikušā Johannesburgas sammita (ANO rīkotais pasaules sammits par ilgtspējīgu attīstību 2002. gadā notika Johannesburgā) secinājumi radīja plašu atbalsi, jo beidzot tika pieņemta virkne visaptverošu priekšlikumu, kā nodrošināt tainsnīgu sociālo attīstību visā pasaulē.

3.2. Gatavojoties Johannesburgas sammitam, ES pieņēma pirmo Eiropas ilgtspējīgas attīstības stratēģiju (COM(2001) 264 galīgā redakcija, "Ilgtspējīga Eiropa labākai pasaulei: Eiropas Savienības ilgtspējīgas attīstības stratēģija").

3.3. ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju pieņēma 2001. gada pavasarī, un noskaņojums bija ļoti pacilāts. Taču pēc pāris gadiem situācija kļuva sarežģītāka.

3.4. Stratēģija pati bija ļoti laba. Tai arī netrūka dedzīgu atbalstītāju gan pilsoniskās sabiedrības un politiķu, gan sabiedriskās domas veidotāju vidū.

3.5. Problēma drīzāk bija patiesas vēlmes (vai spēju) trūkums, lai iecerēto pārvērstu konkrētā rīcības programmā.

3.6. Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju pārskatīja 2006. gadā, pieņemot lēmumu "ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas pārskatīšana — atjauninātā stratēģija". Pārskatīšana nesniedza lielāku skaidrību par noteiktajām prioritātēm un īstenošanas kārtību. Vienlaikus ES izstrādāja jaunas programmas, kurās galvenā uzmanība bija pievērsta, piemēram, ekonomikas izaugsmei un nodarbinātībai.

3.7. Pēdējo gadu laikā arvien skaidrāk izpaužas pretruna starp ilgtspējīgas attīstības stratēģiju un programmām izaugsmes un konkurētspējas veicināšanai. Tām, piemēram, ir atšķirīgs īstenošanai paredzētais laika posms: Lisabonas stratēģijai ir vidēja termiņa perspektīva, savukārt ilgtspējīgas attīstības stratēģija īstenojama ilgākā termiņā. Tas var radīt situāciju, ka Lisabonas stratēģijā priekšroka tiek dota pasākumiem, kuru rezultāti sagaidāmi īstermiņā, bet kuri neatbilst ilgtspējīgas attīstības ilgtermiņa mērķiem.

3.8. Arvien biežāk izskan viedoklis, ka jāpārskata uzdevumu sadalījums abās stratēģijās. Stratēģiju apvienošana būtu viens no iespējamiem risinājumiem, lai nodrošinātu efektīvāku pieejamo resursu izmantošanu.

3.9. Šī atzinuma mērķis tomēr ir parādīt, ka ilgtspējīgas attīstības stratēģijai vajadzīgs jauns stimuls, lai varētu plānot turpmākos pasākumus gan Eiropas, gan pasaules mērogā.

4. Kādas mācības ir gūtas?

4.1. Pēdējo gadu laikā Komiteja ir pieņēmusi vairāk kā desmit atzinumus par dažādiem stratēģijas aspektiem, kā arī paudusi viedokli par to, kāda varētu būt tās turpmākā virzība. Galvenais ieteikums, kas izskanēja minētajos atzinumos, bija saskaņot ilgtspējīgas attīstības un Lisabonas stratēģijas īstenošanu, neskatoties uz to, ka tās finansē no dažādām izdevumu kategorijām (?).

4.2. EESK apzinājusi trīs faktoros, kas kopumā izskaidro abu stratēģiju atšķirīgo ietekmi:

- Viens no iemesliem ir abu stratēģiju atšķirīgā politiskā nozīme. Lisabonas stratēģija ir orientēta uz aktuālu politisku problēmu risināšanu, savukārt ilgtspējīgas attīstības stratēģijā uzmanība pievērsta ilgtermiņa prioritātēm. Katrai stratēģijai ir arī savi atbalstītāji: Lisabonas stratēģiju atbalsta valdību vadītāji, savukārt ilgtspējīgas attīstības stratēģija bieži ir vides ministru kompetencē. Šī atšķirīgā politiskā nozīmība atspoguļojas arī līdzekļu sadalījumā, proti, gan Komisijā, gan dalībvalstīs ilgtspējīgas attīstības stratēģijas izstrādē nodarbināts ievērojami mazāks cilvēku skaits nekā darbā ar Lisabonas stratēģiju.

- Sabiedrības viedoklis par abām stratēģijām ir ļoti atšķirīgs. Lisabonas stratēģija ir tuvu atpazīstamības robežai diezgan plašos sabiedrības slāņos, taču ilgtspējīgas attīstības jēdziens tiek

uzskatīts par teorētisku un grūti sasaistāmu ar praktisku politisku rīcību.

- Politikas instrumenti un novērtēšana: Lisabonas stratēģijai ir izveidota stingra plānošanas un uzraudzības sistēma atbilstoši kopīgiem standartiem un termiņiem, savukārt ilgtspējīgas attīstības stratēģijai ir izveidota elastīgāka sistēma, kā kopīgi noteikt prioritātes un novērtēt stratēģijas īstenošanu. Tāpēc Lisabonas stratēģija ļauj izdarīt lielāku spiedienu uz dalībvalstīm, bet ilgtspējīgas attīstības stratēģijā vairāk pausti dalībvalstu vispārējie nolūki.

4.3. Pēdējais visaptverošais ilgtspējīgas attīstības stratēģijas novērtējums veikts pirms tās pārskatīšanas 2006. gadā. Stratēģijas pārskatītajās pamatnostādnēs Padome uzsvēra, cik būtiski ir stiprināt sadarbību un koordināciju starp valsti un Eiropas līmeņa pasākumiem ilgtspējīgas attīstības jomā. Tā norādīja, ka īpaši svarīgi ir noteikt skaidras prioritātes ilgtspējīgas attīstības sekmēšanai. Novērtējumā, kas veikts pirms 2008. gada, kad Komisija publicēja pārģadu progresa ziņojumu, norādīts, ka progress ir sasniegts "ražojumu dzīves ciklā balstītās pieejas izmantošanā un atkritumu samazināšanas jomā", kā arī daudzās ar vides aizsardzību saistītās iniciatīvās ("Progress ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas īstenošanā", nobeiguma ziņojums, ECORYS).

4.4. Noteikti ir jāpiebilst, ka koordinācija starp struktūrfondiem un ilgtspējīgas attīstības stratēģiju nav pietiekama. Jomās, kurās ES iegulda apjomīgus finanšu līdzekļus, ieguldījumu ilgtspējībai jābūt noteicošajam kritērijam.

5. Jauns stimuls ilgtspējīgas attīstības stratēģijai — daži apsvērumi.

5.1. Eiropas Savienībai ir bijusi īpaša nozīme globālu risinājumu izstrādē ilgtspējīgas attīstības jomā. Daudzas valstis un reģionālie bloki uzskata Eiropas Savienību par galveno virzītājspēku ilgtspējīgas attīstības politikā. Ja ES spēs uzņemties iniciatīvu, lai dotu jaunu stimulu ilgtspējīgas attīstības stratēģijai, tas būs liels ieguvums.

5.2. Viena no vairākām stratēģijas vajajām vietām tās pašreizējā formā ir lielais prioritāšu skaits: septiņi galvenie uzdevumi un četras starpnozaru tēmas. Nav šaubu, ka stratēģijai ar skaidrāk noteiktām prioritātēm būtu lielāka ietekme. ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas ietekmi stiprinātu arī skaidri un kvantitatīvi mērķi.

5.3. Turklāt nedrīkst ilgāk noklusēt faktu, ka ne visi pasākumi vienlīdz pozitīvi ietekmē visus trīs pilārus, uz kuriem balstās ilgtspējīga attīstība, proti, vidi, sociālo jomu un ekonomiku. Visas trīs jomas nevar būt pastāvīgas ieguvējas. Tāpēc ir jānosaka prioritātes, kas bieži vien ir sāpīgs process. Līdz šim prioritātes pārāk bieži ir noteiktas, ievērojot īstermiņa ekonomiskās intereses. Diemžēl jāatzīmē, ka tas tā notiek arī pašreizējās ekonomiskās krīzes laikā, izstrādājot pārstrukturēšanas programmas.

(2) Skatīt, piemēram, OV C 195, 18.8.2006., 29. lpp. un OV C 256, 27.10.2007., 76. lpp.

5.4. Ilgtspējīgas attīstības veicināšanā publiskajam sektoram ir īpaši liela nozīme. Lemjot par tiesību aktiem, nodokļu atvieglojumiem un subsīdijām (arī nevēlamo subsīdiju atcelšanu), kā arī publiskā iepirkuma procedūrām, var ievērojami veicināt ilgtspējīgu attīstību.

5.5. Jaunais finanšu plāns laika posmam pēc 2014. gada jāizstrādā atbilstīgi ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķiem.

5.6. ES ilgtspējīgas attīstības politikā jārisina jautājums par subsīdijām, kurām ir nevēlama ietekme. EESK rosina Komisiju beidzot izstrādāt ceļvedi nevēlamo subsīdiju reformai, kas bija jāpaveic jau 2008. gadā.

5.7. Dodot jaunu stimulu ilgtspējīgas attīstības stratēģijai, nedrīkst pieļaut centrālās kontroles palielināšanos. Ilgtspējīgai attīstībai jāiet roku rokā ar jauniem risinājumiem lēmumu pieņemšanas deleģēšanā un decentralizācijā.

5.8. Ilgtspējīgas attīstības pamatā ir rīcība, kas balstās uz iesaistīšanos un līdzdalību vietējā līmenī. Pagājušā gadsimta 90. gados nevalstiskās organizācijas un sociālie partneri aktīvi darbojās, lai rosinātu ES uz rīcību ilgtspējīgas attīstības jomā. Atjauninātajā ilgtspējīgas attīstības stratēģijā būtiski jāpalielina nevalstisko organizāciju nozīme.

5.9. Turpmāk īstenojamajos pasākumos svarīga nozīme būs arī reģionālā līmeņa pārvaldes iestādēm, jo īpaši vietējām pašvaldībām.

5.10. Bieži izskan viedoklis, ka uzņēmumi varētu izrādīt lielāku ieinteresētību. Uzņēmumu nozīme atjauninātā ilgtspējīgas attīstības stratēģijā ir pašsaprotama un skaidra. Tautsaimniecībā vērojama ievērojami lielāka interese par jautājumiem, kas saistīti ar klimata pārmaiņām un ilgtspējīgu attīstību.

6. Argumenti par labu ilgtspējīgas attīstības stratēģijas atjaunināšanai.

6.1. Vai ir svarīgi no jauna izvērst ilgtspējīgas attīstības stratēģiju? Šis jautājums var šķist divains. Neraugoties uz ikdienā pieejamās informācijas pārpilnību jautājumos saistībā ar klimata pārmaiņām, enerģētiku, lauksaimniecību, bioloģisko daudzveidību utt., atbalsts konkrētiem pasākumiem ilgtspējības jomā ir pietiekami plašs.

6.2. Globālā sasilšana ir konkrēts jautājums, kuram pievērsta ievērojama sabiedrības uzmanība un velūti ļoti daudzi brīdinoši ziņojumi. Pētījumā "Ekosistēmu un bioloģiskās daudzveidības ekonomika" ir norādīts, kādam apdraudējumam tiks pakļautas ekosistēmas, ja mēs turpināsim samazināt bioloģisko daudzveidību un tās pārslodot.

6.3. Temperatūras paaugstināšanās radīs jaunas problēmas lauksaimniecības nozarei. Veidojot turpmāko lauksaimniecības politiku, svarīgi ir atbildēt uz jautājumu, kā lauksaimnieciskā ražošana piemērosies jaunajiem apstākļiem?

6.4. Šo sarakstu var viegli papildināt. Lielākā daļa jautājumu jau ir zināmi, jo tikuši apspriesti vispārējās diskusijās. Mazāka uzmanība pievērsta faktam, ka globālā sasilšana mūsu ikdienas dzīvi ietekmēs ātrāk nekā bija domāts.

6.5. Komiteja aicina Komisiju noteikt, ka ES ilgtspējīgas attīstības stratēģija ir jāņem vērā visās ES politikas jomās. Visām pārējām ES stratēģijām jāsekmē turpmākās ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķu sasniegšana un jāstiprina ilgtspējība.

6.6. EESK stingri atbalsta citu, no IKP neatkarīgu attīstības rādītāju turpmāko izstrādi un izmantošanu. Nesen publicētajā Stiglitz komisijas ziņojumā vēlreiz skaidri norādīts, ka IKP nesekmē pašlaik tik vajadzīgo tālejošo lēmumu pieņemšanu. Gluži pretēji, IKP mūs maldina, neuzrādot patiesās problēmas un tādējādi atvirzot to risināšanu uz vēlāku laiku. EESK nesēn pieņēma atzinumu, kurā analizēts, kādu ietekmi radītu jauna pieeja IKP aprēķināšanā⁽³⁾. Debatēm šajā jautājumā tomēr jābūt plašākām, aplūkojot ne tikai rādītājus. Galvenā uzmanība jāpievērš jautājumam, kā, rīkojoties ilgtspējīgi, nodrošināt sabiedrības labklājību un pāreju uz ekonomiku, kurā, patērējot pēc iespējas mazāk resursu, tiek sasniegti vislabākie rezultāti.

6.7. Eiropas Savienībai jāuzlabo saziņa ar iedzīvotājiem arī ilgtspējīgas attīstības jautājumos.

7. Politiskā atbildība un nepieciešamība nodrošināt vadību.

7.1. Vairākos atzinumos par ilgtspējīgu attīstību EESK norādījusi — ilgtspējīga attīstība nav iedomājama bez politiskas vadības un gribas virzīt attīstības pasākumu īstenošanu. Tas nav aicinājums pēc lielākas centralizācijas. Runa ir par iniciatīvas izrādīšanu, tīklu veidošanu un gatavību uzņemties atbildību.

7.2. EESK atkārtoti iepriekšējos atzinumos pausto viedokli — lai pasākumi ilgtspējīgas attīstības veicināšanai būtu efektīvi, droši jāuzņemas politiskā atbildība un aktīvi jārīkojas vietējā un reģionālajā līmenī. EESK uzsver, ka arī sociālajiem partneriem un visai pilsoniskajai sabiedrībai jādod iespēja aktīvi iesaistīties plānošanā un īstenošanā.

7.3. Šai sakarā svarīgi ir uzsvērt, ka jānodrošina divu galveno attīstības stratēģiju, proti, Lisabonas stratēģijas un ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mijiedarbība. Jautājums par stratēģiju apvienošanu ir mazāk nozīmīgs nekā to cieša saskaņošana. Tomēr skaidri jānosaka, ka Lisabonas programmā paredzētajiem pasākumiem jāsekmē plašākās ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas mērķu sasniegšana.

⁽³⁾ OV C 100, 30.4.2009., 53. lpp.

7.4. Lai sekmīgi īstenotu ES ilgtspējīgas attīstības stratēģiju, vajadzīga stiprāka pārvaldības struktūra. EESK rosina Padomi ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijai izveidot līdzīgu pārvaldības ciklu kā Lisabonas stratēģijai, paredzot ikgadējus ziņojumus, salīdzinošo novērtēšanu un atklātās koordinācijas metodi, lai varētu labāk salīdzināt dalībvalstis un to starpā veicinātu sāncensību ilgtspējīgas attīstības jomā. Turklāt gan dalībvalstīm, gan Komisijai jāpiešķir vairāk līdzekļu ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas īstenošanai.

8. Zināšanas un attieksme.

8.1. Komisija vēltījusi ievērojamu uzmanību vispārējās un profesionālās izglītības jomai un sniegusi pārskatu par atsevišķām ES programmām. Ar vispārējo un profesionālo izglītību un zināšanām saistītos jautājumus Komisija tomēr nav aplūkojusi plašākā demokrātiskā perspektīvā. Gan ilgtspējīgas attīstības, gan klimata pārmaiņu politikā ir jāpieņem lēmumi, kas ne visās sabiedrības grupās būs populāri. Ilgtspējīgas attīstības, klimata pārmaiņu un enerģētikas politikai jāsakņojas vietējā līmenī.

8.2. Kā nodrošināt izpratni un atbalstu vietējā līmenī? Būtiska nozīme ir vispārējai un profesionālajai izglītībai, taču tādā veidā, kā to īsteno piemēram, ziemeļvalstu tautskolās, kuru programmās īpaša vieta ierādīta demokrātiskajai dimensijai. No sociālās perspektīvas raugoties, izglītība lielā mērā sekmē arī demokrātisku struktūru izveidi. Ne velti tautskolām ziemeļvalstīs bijusi svarīga nozīme darbinieku atlasē visa veida pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

8.3. Tomēr tas nenozīmē, ka skolas un jauniešu vispārējā un profesionālā izglītība būtu mazāk svarīga. Runa ir par to, ka jāstiprina gan pieaugušo, gan jauniešu izglītība un jāmeklē jaunas mācību metodes.

8.4. EESK ierosina ilgtspējīgas attīstības stratēģijā plašāk izvērst vispārējās un profesionālās izglītības aspektu.

9. Pētniecība un ilgtermiņa izstrāde.

9.1. Jau pirmajos lēmumos par ilgtspējību uzsvērtā pētniecības nozīme. Pieņemti vairāki konkrēti lēmumi par pētniecības un pētnieku apmācības paplašināšanu ilgtermiņā. Viens no svarīgākajiem lēmumiem pieņemts Barselonā, izvirzot ES dalībvalstīm

mērķi pārskatāmā nākotnē, t.i., līdz 2010. gadam palielināt izdevumus pētniecībai un izstrādei līdz 3 % no IKP.

9.2. EESK norāda, ka visām dalībvalstīm jācenšas sasniegt Barselonā izvirzīto mērķi un ievērojami palielināt finansējumu pētniecībai.

9.3. Ciešāk jāaskaņo arī pētniecības politika un Lisabonas stratēģija, lai, apvienojot pūliņus ilgtspējīgas attīstības jomā un Lisabonas stratēģijas īstenošanā, panāktu lielāku efektu.

9.4. Pētniecības iestādes cieši sadarbojas jautājumos, kas saistīti ar klimata pārmaiņām. Taču iespējams, ka ilgākā termiņā īstenojamiem izpētes projektiem būs grūti uzvarēt konkurences cīņā par finansējuma iegūšanu. Tāpēc EESK rosina Komisiju saskaņā ar ES pamatprogrammu pētniecības jomā veikt pētījumu, lai apzinātu, kuri jautājumi saistībā ar klimata pārmaiņām, enerģētiku un ilgtspējīgu attīstību ir jāpēta.

10. Labāka sagatavošanās darbu organizācija.

10.1. EESK vairākkārt uzsvērusi, ka jānodrošina politiskā vadība gan ilgtspējīgas attīstības, gan klimata pārmaiņu un enerģētikas jomā īstenojamo pasākumu sagatavošanas procesam. Komiteja vairākkārt citējusi bijušo Francijas premjerministru *Michel Rocard*, kurš vienā no EESK rīkotajām plaša mēroga konferencēm norādīja, ka ilgtspējīgas attīstības politikā noteikti būs jāpieņem arī smagi un nepopulāri lēmumi. Līdzīgu viedokli pirms pāris gadiem pāuda arī Luksemburgas premjerministrs, sakot, ka "ES Padome ļoti labi apzinās, kādi pasākumi ir jāveic. Taču problēma ir tā, ka mēs nezinām, kā pēc šo pasākumu īstenošanas nodrošināt savu pārvēlēšanu valstu parlamentos."

10.2. Problēmas risinājums ir laicīga un sistemātiska sarunu un dialoga veidošana. Galvenokārt jālieto augšupējā metode. Izšķiroša nozīme ir līdzdalībai, taču tai jāiet roku rokā ar solidaritāti.

10.3. EESK vairākas reizes norādījusi, ka Komisijā jāizveido efektīvāka sadarbības struktūra. Pašreizējos apstākļos tas varētu nozīmēt īpaša komisāra amata izveidi (priekšsēdētāja vietnieka līmenī), kurš būtu atbildīgs par sadarbības un koordinācijas veicināšanu starp lielākajām šobrīd īstenojamajām stratēģijām, proti, ilgtspējīgas attīstības, klimata pārmaiņu ierobežošanas, enerģētikas un Lisabonas stratēģiju.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ceļā uz ekoloģiski efektīvu ekonomiku – pārvērst ekonomikas krīzi par iespēju aizsākt jaunu laikmetu enerģētikā”

(izpētes atzinums)

(2010/C 128/05)

Ziņotājs: **OSBORN kgs**

Eiropas Savienības Padomes nākamā prezidējošā valsts Zviedrija 2009. gada 3. jūnijā lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Ceļā uz ekoloģiski efektīvu ekonomiku — pārvērst ekonomikas krīzi par iespēju aizsākt jaunu laikmetu enerģētikā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 164 balsīm par, 2 pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Pasaules tautsaimnieciski visattīstītākās valstis ir atzinušas, ka līdz 2050. gadam tām ir jāpanāk siltumnīcefekta gāzu emisijas samazinājums vismaz par 80 %, kas ir daļa no pasaulē nepieciešamās rīcības, lai klimata pārmaiņu radīto risku būtu iespējams vadīt. Tāpēc, sākot ar šo brīdi, ir vajadzīga tautsaimnieciski attīstīto valstu enerģētikas bāzes ievērojama pārveide.

1.2. ES ir sākusi minēto procesu, šogad Padomē un Parlamentā pieņemot nozīmīgo klimata un enerģētikas programmu emisijas samazināšanai par 20–30 % līdz 2020. gadam. Tomēr minētā programma vēl ir jāīsteno, un drīz būs vajadzīgi turpmāki pasākumi, lai sasniegtu 2050. gadam izvirzīto mērķi.

1.3. Pašreizējā ekonomikas krīze rada gan draudus, gan iespējas. Tā nozīmē draudus, ka ieilgušo ekonomikas problēmu pārvarēšana prasīs visu iespējamo politisko uzmanību un visus pieejamos resursus un pasākumi būs vērsti uz *status quo* atjaunošanu un līdzšinējo emisijas modeli ar emisijas palielināšanos. Tā ir iespēja, jo pastāv liela rīcības brīvība, lai lauztu stereotipus un pieņemtu koefektivitātes stratēģiju, kurā ieguvējas ir visas puses un kas palīdzēs atveseļot ekonomiku, paaugstināt tās konkurētspēju un radīt jaunas darba vietas, vienlaikus pārveidojot enerģētikas bāzi un būtiski samazinot emisiju.

1.4. EESK pilnībā atbalsta visus koefektivitātes sekmēšanas pasākumus, kas Eiropā jau ir uzsākti vai iepilnoti, jo īpaši pasākumus, lai

— pastiprinātu energoefektivitātes pasākumus, kas iekļauti jaunā energoefektivitātes rīcības plānā,

— pastiprinātu pasākumus atjaunojamu enerģijas avotu jomā, iekļaujot tos jaunā atjaunojamu enerģijas avotu rīcības plānā,

— noteiktu koefektivitātes prasības visās publisko izdevumu programmās,

— sekmētu un atbalstītu videi draudzīgu fiskālo reformu,

— veicinātu zaļā iepirkuma politiku visās publiskajās iestādēs.

1.5. Lai mobilizētu lielāka mēroga rīcību un atbalstu, kā arī saglabātu konkurētspējīgu Eiropas vadošo lomu pasaulē, EESK ierosina Komisijai un pārējām iestādēm arī pastiprināti pievērsies ierobežotam konkrētu pārveidošanas uzdevumu skaitam. Komiteja nošķir trīs galvenos pārveidošanas uzdevumus, kas lielu Eiropas iniciatīvu un programmu veidā varētu izraisīt sabiedrības interesi un atbalstu:

— pāreja uz saules enerģijas un citu atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanu,

— pāreja uz pilnībā elektrisku automobili,

— pāreja uz mājokļiem, kas nerada oglekļa dioksīda emisiju.

Protams, elektriskā automobiļa plašas izmantošanas nolūkā jāveic tālāki pasākumi, lai lielāku elektroenerģijas daļu iegūtu no avotiem, kas paši nerada nozīmīgu oglekļa emisiju, lai izvairītos vienkārši no oglekļa emisijas pārvietošanas no automobiļa uz strāvas stacijām.

1.6. EESK iesaka izvērst efektīvu publiskā un privātā sektora partnerību minēto pārveides pasākumu izstrādei un vadībai, kā arī panākt uzņēmumu, citu iesaistīto iestāžu un sabiedrības iespējami plašāku atbalstu. Tā ierosina ieviest arī jauna veida “zaļās ei-roobligācijas”, ar ko nodrošināt papildu finansējumu dažu minēto pārmaiņu atbalstam.

1.7. EESK mudina jaunās Lisabonas stratēģijas centrā izvirzīt jaunu ekoeftektivitātes iniciatīvu, kas izstrādāta atbilstoši šajā atzi-numā izklāstītajām pamatnostādnēm, lai pavērstu progresu ilgt-spējīgākas nākotnes virzienā.

2. Vispārīga informācija.

2.1. Galvenie iemesli, kuru dēļ ir strauji jāpievēršas ekoloģiski efektīvākai ekonomikai, ir labi zināmi. Siltumnīcefekta gāzu emisijas izraisītās klimata pārmaiņas jau šobrīd daudzviet pasaulē rada nopietnas problēmas, un var gandrīz droši teikt, ka šīs problēmas turpmākajos gados saasināsies vēl vairāk.

2.2. Klimata pārmaiņas kļūst spēcīgākas, un vienlaikus palielinās risks, ka pasaules naftas un gāzes resursi tiks izsmelti, izraisot nodrošinājuma deficītu un augstākas un nestabilākas cenas. Tādiem reģioniem kā, piemēram, Eiropa, kuru apgāde ir lielā mērā atkarīga no importa, ir jāsamazina neaizsargātība un jāpalielina drošība, samazinot kopējo enerģijas pieprasījumu un iegūstot vairāk enerģijas no vietēji pieejamiem atjaunojamiem enerģijas avotiem.

2.3. Abi minētie ilgtermiņa stratēģiskie uzdevumi kopā nozīmē to, ka pasaulē būs jāpanāk siltumnīcefekta gāzu emisijas apjomīgs samazinājums un plaši jāpievēršas ekoeftektivitātei. G8 valstu līderi principā ir vienojušies par to, ka attīstītajām tautsaimniecībām līdz 2050. gadam būs jāsamazina siltumnīcefekta gāzu emisija par 80 %. Tāpēc ekonomikas enerģētikas bāzē jau ir sākusās dažas pārmaiņas, tomēr, lai sasniegtu mērķi, tām jārisinās daudz straujāk.

2.4. Veicamā uzdevuma liela daļa jau ir izprasta, un to varētu īstenot ar pārbaudītām tehnoloģijām. Starptautiskā Enerģētikas aģentūra 2008. gada Pasaules enerģētikas pārskatā (*World Energy Outlook 2008 (WEO 2008)*) lēš, ka, ieviešot jau esošās energoefektīvās tehnoloģijas, būtu iespējams īstenot vairāk nekā 50 % samazināšanas pasākumu, kuru mērķis ir panākt, lai 2030. gadā pasaulē CO₂ koncentrācija nepārsniegtu 450 ppm. Izstrādāti rentabli pasākumi, kurus ir gatava īstenot gan pieprasījuma puse (ēkas, rūpniecība, transports), gan piedāvājuma puse (piemēram, elektroenerģijas koģenerācija un centrālā apkure). Tomēr vajadzīga enerģiskāka rīcība, lai tirgus dalībniekiem palīdzētu tos ātrāk īstenot.

2.5. Papildus esošajām tehnoloģijām nākamajos gadu desmitos plašai ienākšanai tirgū jāgatavo jaunas energoefektīvas tehnoloģijas un tehnoloģijas ar zemu oglekļa emisiju, lai turpinātu nepieciešamo emisijas samazināšanu. Starptautiskās Enerģētikas aģentūras izstrādātajā 2008. gada enerģijas tehnoloģijas perspektīvas (ETP) analizē uzsvērtā savlaicīga rīcība ar mērķi mobilizēt

privātu pētniecību un izstrādi un sekmēt mācīšanos visas ķēdes garumā no tehnoloģiju piegādātāja līdz tehnoloģiju operatoram un lietotājam, lai izietu visus mācību procesa posmus par jaunajām tehnoloģijām pārveidojot tās no daudzsološiem, bet pārāk dārgiem demonstrāciju projektiem par uzticamu un rentablu plaša patēriņa precī. Jaunas tehnoloģijas ir vajadzīgas gan tādēļ, lai turpinātu uzlabot energoefektivitāti (piemēram, ēkas, apgaismojums un rūpnieciski procesi, kas nerada oglekļa emisiju), gan, lai samazinātu energoapgādes CO₂ emisiju (piemēram, saules elektroenerģija, oglekļa dioksīda uztveršana un uzglabāšana, alternatīvā degviela transportam).

2.6. Visas minētās pārmaiņas ir iespējamas, bet ir strauji jāpātrina to norise. Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm kopā ar citām tautsaimnieciski attīstītajām valstīm ir jāpieliek vēl lielākas pūles nekā līdz šim, lai skartajās galvenajās nozarēs izstrādātu inovācijas stratēģijas un izvērstu lielas pārveides programmas.

2.7. Plašās ieviešanas programmas ir ļoti svarīgas. Tās var nodrošināt stimulus esošo energoefektivitātes pasākumu potenciāla īstenošanai vai sekmēt jaunu tehnoloģiju iekļūšanu tirgū, kas ir nepieciešama privātas pētniecības un izstrādes veicināšanai un jaunas tehnoloģijas iekļaušanai mācību procesā. Tām piemīt vislielākais potenciāls dot divkāršu labumu — radīt darba vietas un atbalstīt pārēju uz ekoloģiski efektīvām energosistēmām šodien un vienlaikus ieguldīt mācībās, lai nodrošinātu efektīvākas un lētākas tehnoloģijas rīt. Uzdevums ir izstrādāt plašas ieviešanas programmas, kas veicina konkurenci un stimulē ieguldījumus privātā sektora veiktajā pētniecībā un izstrādē, kā arī sekmē mācības visas ķēdes garumā no ražotāja līdz lietotājam.

2.8. Jau šobrīd ir vairāki piemēri Eiropas sekmīgiem centieniem paaugstināt efektivitāti un ieviest tirgū tehnoloģijas ar zemu oglekļa emisiju. ES enerģijas etiķešu sistēma ir palīdzējusi saldēšanas iekārtu tirgum ievērojami kāpināt energoefektivitāti. Valstu programmas esošo ēku siltināšanai ir paaugstinājušas siltumefektivitāti. Valstu programmas vēja enerģijas izmantošanai ir strauji paplašinājušas minētās tehnoloģijas ieviešanu un samazinājušas izmaksas, un valstīs, kurās ir šādas programmas, ir izveidojušas nozares ar vērtību vairāku miljardu *euro* apjomā.

2.9. Tomēr turpmākās prasības attiecībā uz efektivitāti un jaunām tehnoloģijām ar zemu oglekļa emisiju joprojām ir ļoti augstas. Šajos centienos gūtā mācība ir jāapkopo un jānodod tālāk, kā arī jāizmanto jaunā, saskaņotā un koordinētā darbā, lai, cik drīz vien iespējams, Eiropas mērogā ieviestu un plaši izvērstu zemas oglekļa emisijas tehnoloģiju nākamo paaudzi.

2.10. Dažu vajadzīgo pārmaiņu īstenošanai var būt nepieciešamas radikālas pārmaiņas pieejā, un tām jāpievērš galvenā uzmanība. Sevišķas iespējas varētu sniegt trīs piemēri, ko Eiropas sabiedrība varētu uztvert atsaucīgi un ar ko būtu iespējams panākt ekoeftektivitātes ievērojamu paaugstināšanu:

— strāvas ražošanas jomā joprojām jāpātrina pāreja uz atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanu. Saules enerģija

joprojām ir dārga un to neizmanto plaši, tomēr tās izmaksas nemitīgi samazinās, un tagad ir vajadzīgs vēl viens impulss, lai saules enerģiju sāktu izmantot plašāk gan mazās vietējās, gan lielākās strāvas ražošanas iekārtās. Vēja enerģiju tagad beidzot izmanto samērā plaši, tomēr tās izmaksas ir jāsamazina vēl vairāk. Ļoti labi rezultāti ir sasniegti ar ģeotermiskajiem siltumsūkņiem, kurus būtu jāturpina strauji attīstīt tiktāl, lai tie varētu kļūt par standartu visās jaunajās dzīvojamajās, kā arī citās ēkās. Strāvas tīkls un infrastruktūras atbalsta un enerģijas uzkrāšanas sistēmas ir jāpārskata un jāpārkārt, lai palielinātu atjaunojamo enerģijas avotu uzticamību, izmantojot inteligēntas koncepcijas un apsaimniekošanas principus;

— automobīlis, kas nerada oglekļa emisiju. Iekšdedzes dzinēja radītās oglekļa emisijas samazinājuma apjomam ir fundamentālas fiziskas robežas. Kādā konkrētā brīdī notiks pāreja uz pilnībā elektrisku vai ar kurināmā elementiem darbināmu automobili, ko uzlādē vai uzpilda no enerģijas avotiem, kas rada zemu oglekļa emisiju vai nerada to vispār. Komiteja uzskata, ka ir pienācis laiks noteikt skaidrus minētās pārejas mērķus un termiņus, kā arī izveidot nepieciešamo infrastruktūru un atbalsta pasākumus;

— celtniecības jomā sāk īstenoties iespēja būvēt ēkas, kas faktiski nerada oglekļa emisiju. Tagad jāpieļiek lielākas pūles, lai šajā koncepcijā no dažiem interesantiem prototipiem pārietu uz plaši izvērstu pielietojumu gan jaunās, gan esošajās dzīvojamajās un citās ēkās. Minētajā nolūkā visos ES reģionos būtu jāuzbūvē energotaupības ēku modeļi, kuru projektēšanā ir ņemti vērā reģiona klimatiskie un ģeogrāfiskie apstākļi. Šādas ēkas kalpotu par paraugu.

2.11. Līdzīgi pasākumi varētu būt vēlami, lai sekmētu oglekļa dioksīda uztveršanas un uzglabāšanas tehnoloģiju tālāku izstrādi un izvērstu, kā arī paplašinātu informācijas tehnoloģiju un intelektisko sistēmu jaudu ar mērķi paaugstināt ekoeftektivitāti.

3. Valstu un Eiropas Savienības loma.

3.1. Ņemot vērā dažu nepieciešamo pasākumu apjomu un vērienu, ES ir īpaši nozīmīga loma. Šāda mēroga un ātruma pārveides pasākumus var īstenot tikai ar saskaņotiem centieniem, kuros sadarbojas publiskā un privātā sektora partneri Eiropā un dažos gadījumos pat visā pasaulē. ES jau ir uzsākusi virkni programmu un pieņēmusi tiesību aktu paketes, kuru mērķis ir veicināt energoefektivitāti, atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanu un pāreju uz zemas oglekļa emisijas ekonomiku. Tomēr šie centieni ir vēl jāpastiprina un jāpaātrina. Turpmākajos punktos aplūkotās dažas galvenās jomas, kurās vajadzīga jauna rīcība Eiropas līmenī.

3.2. Pētniecība un izstrāde. Finansējums pētniecībai un izstrādei Eiropā jau vairākus gadus ir apstājies pie 1,84 % no IKP, kas ir daudz mazāk par kopīgi izvirzīto mērķi 3 % apjomā. Jāpieļiek lielākas pūles, lai sasniegtu 3 % mērķi, un lielāka programmas daļa jāvelta pārejas uz zemas oglekļa emisijas ekonomiku atbalstam. Dažas radikālākās jaunās zemas oglekļa emisijas tehnoloģijas ir starp tām, kurām vajadzīgs lielāks valsts finansējums pētniecībai un izstrādei, piemēram, oglekļa dioksīda uztveršana un uzglabāšana, plānas plēves saules fotoelementi, dziļūdens jūras vēja enerģija un otrās paaudzes biodeģvielas.

3.3. Plašas ieviešanas programmām vajadzētu būt izstrādātām tā, lai jaunajām tehnoloģijām izmantotu tirgus nišas un stimulētu tirgus dalībnieku ieguldījumus mācībās. Būtu jāizmanto sinerģijas ar nodokļu un rūpniecības rīcībpolitikām. ES būtu galvenokārt jāpievēršas nozīmīgākajiem nepieciešamajiem pārveidojumiem, tādēļ kā, piemēram, pāreja uz elektroauto vai mājokļi, kas nerada oglekļa emisiju, un kuriem būs nepieciešama izvērstā tehnoloģiju attīstība, lieli ieguldījumi, plašs atbalsts infrastruktūrai, kā arī sabiedrības un patērētāju interešu, atbalsta un stimulu liela mēroga mobilizācija. Pieredze, kas gūta saistībā ar energotehnoloģiju platformām, ir jāpapildina un jāiestrādā nepieciešamo galveno pārveidojumu proaktīvās plašas ieviešanas programmās.

3.4. Standartu noteikšana. Reglamentējošiem standartiem, ar ko nosaka energoefektivitātes obligātās prasības produktiem un pakalpojumiem, ir ļoti liela loma panākumu gūšanā. ES jau ir izvirzījusi obligātos energoefektivitātes standartus dažiem būtiski nozīmīgiem produktiem un noteikusi termiņus turpmākiem uzlabojumiem, kas nākotnē būs obligāti. Tomēr minētajām programmām jābūt vēl visaptverošākām un tajās jānosaka vērienīgāki īstermiņa un ilgtermiņa mērķi.

3.5. Protams, panākumu ātrumam ir praktiski ierobežojumi, kas jārespektē. Tomēr ir arī svarīgi turpināt izdarīt spiedienu uz Eiropas rūpniecību, lai tā būtu viens no pasaules līderiem efektivitātes standartu jomā un varētu saglabāt spēcīgu konkurences pozīciju, jo tirgus visā pasaulē tiecas uz lielāku ekoeftektivitāti.

3.6. Publiskais iepirkums. Publiskā iepirkuma programmas var būt ļoti spēcīgs instruments, lai sekmētu standartu pilnveidošanu galvenajās rūpniecības nozarēs, ja specifikācijā un līguma dokumentos būs iekļauti attiecīgi nosacījumi. Uzskatām, ka ES būtu jāturpina rādīt ceļu un visu publiskā sektora preču, pakalpojumu un ēku iepirkumu standarta prasībās jānosaka saistošas stingrākas energoefektivitātes normas. Ekoeftektivitātes kritēriji būtu jāiestrādā visās projekta novērtēšanas procedūrās.

3.7. Dažas Eiropas vietējās un reģionālās pašvaldības atrodas līderpozīcijā, iekļaujot virzību uz ekoeftektivitāti visā savā darbībā. Tomēr daudzas pašvaldības tā nerīkojas. Ar Eiropas līmeņa iniciatīvas palīdzību varētu gūt divkārtu labumu: pirmkārt, parādīt paraugpraksi un rosināt pārējos to ievērot; otrkārt, veicināt šādām struktūrām izvirzīto prasību sistematizāciju un saskaņošanu, lai panāktu ekoeftektivitātes standartu ievērošanu.

3.8. Stimuli privātajam sektoram. Šajā jomā ir svarīgi noteikt piemērotu cenu oglekļa emisijai, un Komiteja izsaka cerību, ka Komisija turpinās attīstīt emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu attiecīgajiem sektoriem un rosinās ar oglekļa emisiju saistīta nodokļa uzlikšanas piemērošanu citās jomās. Būtu jāsekmē arī turpmāki pasākumi saistībā ar konkrētiem stimuliem, piemēram, valsts regulētiem tarifiem, lai stimulētu ieguldījumus atjaunojamo enerģijas avotu jomā. Dažos gadījumos publiskajam sektoram varētu būt nepieciešama sadarbība ar privāto sektoru, lai izveidotu piemērotu infrastruktūras atbalstu svarīgām jaunām tehnoloģijām, piemēram, atbalstīt decentralizētu elektroenerģijas ražošanu un viedu enerģētikas tīklu.

3.9. Patērētāju uzvedība. Patērētājiem joprojām trūkst pietiekamas izpratnes vai intereses par lielāku efektivitāti, pieņemot lēmumus par iepirkumiem vai ikdienas dzīvē. Savukārt reglamentējošajām iestādēm joprojām ir pārāk maza izpratne par patērētāju uzvedības motīviem un to, kā vislabāk stimulēt pieprasījumu pēc ekoloģiski efektīvām precēm un pakalpojumiem. Jāpalielina atbalsts izglītībai, izpratnes veidošanai un vietējiem pasākumiem. Jāpaplašina un jāpilnveido preču un produktu marķēšana, norādot informāciju par energoefektivitāti.

3.10. Profesionālā attīstība un apmācība. Vajadzīgas daudz lielākas pūles, lai profesionālajā un tehniskajā izglītībā un pārkvalifikācijā iekļautu labāku izpratni par energoefektīvas ražošanas un ilgtspējas nepieciešamību un apjomu.

4. Iespējas un draudi pašreizējās ekonomikas krīzes apstākļos.

4.1. Pastāv risks, ka pašreizējās saimnieciskās grūtības pasaulē varētu apgrūtināt straujus panākumus ekoeftektivitātes jomā. Gan publiskajā, gan privātajā sektorā trūkst finansējuma jauniem ieguldījumiem, un nelielie esošie līdzekļi tiek ieguldīti īstermiņa prioritātēs.

4.2. Tā kā pasaules ekonomika sāk atveseļoties, tomēr varētu rasties jaunas iespējas, lai pagrieztu Eiropas (kā arī citu lielo valstu) tautsaimniecību ilgtspējīgākā virzienā. Eiropai ir ļoti svarīgi uzņemt šos uzdevumus un pozitīvi reaģēt uz tiem, lai varētu izturēt nākotnē gaidāmo pasaules konkurenci ekoeftektivitātes un ilgtspējas jomā.

4.3. Ņemot vērā pašreizējo stāvokli ekonomikā, būtu īpaši lietderīgi izskatīt dažas konkrētas jomas, kas galvenokārt ir finanšu, ekonomikas un rūpniecības resoru kompetencē:

4.3.1. Videi draudzīgāks IKP. Ekonomikas krīzes rezultātā ir atjaunojusies interese par nepiemērotiem IKP aspektiem vispārīga progresa mērīšanā un par nepieciešamību dot priekšroku plašākai labklājības koncepcijai, kurā ņemti vērā gan sociālie un vides faktori, gan arī monetārās ekonomikas efektivitāte. Komisijas darbs minētajā jomā ir jāturpina, ņemot vērā Francijas valdības uzdevumā nesen izstrādāto Stiglitz ziņojumu.

4.3.2. Videi draudzīgāki valsts izdevumi. Vairāku valstu valdības un Komisija ir izdevušas apjomīgas tiesību aktu paketes par valsts izdevumiem, lai stimulētu ekonomiku un novērstu stāvokļa pasliktināšanos līdz recesijai. Komisijas atbalstītais Eiropas Ekonomikas atveseļošanas plāns bija labs piemērs tam, kā ekonomikas stimulus apvienot ar pārejas uz zaļāku ekonomiku sekmēšanu, tomēr to neizbēgami ierobežoja tam piešķirtais salīdzinoši neliels finansējums. Laiks turpmāku atveseļošanas pakešu pieņemšanai varētu būt gandrīz pagājis, bet visas valsts izdevumu programmas joprojām nepieciešams pārskatīt, ņemot vērā ekoeftektivitātes aspektu, lai nodrošinātu divkāršu labumu. Sistemātiskiem valsts izdevumu programmu ilgtspējas novērtējumiem būtu jāklūst par normu ES un tās dalībvalstu budžeta izstrādes procesā.

4.3.3. Videi draudzīgāka publisko izdevumu samazināšana. Turvākos gados visas publisko izdevumu programmas tiks rūpīgi pārbaudītas, jo valsts un pašvaldību iestādes cenšas samazināt izdevumus, lai atjaunotu finanšu resursus. Izskatot jomas, kurās samazināt līdzekļus, galvenā uzmanība būtu jāpievērš izdevumu programmām ar lielu enerģijas patēriņu vai programmām, kuru darbība vērsta pretēji ekoeftektivitātei. Šajā saistībā būtu īpaši rūpīgi jāpārbauda nelietderīgas subsīdijas, ar ko atbalsta degizrakteņu kurināmā ražošanu vai patēriņu (piemēram, subsīdijas ogļu ražošanai vai īpašām grupām subsīdētas degvielas cenas) un tādējādi nodara divkāršu ļaunumu (tās ieņem citu, noderīgāku publisko ieguldījumu vietu, kā arī pasliktinās konkurences apstākļi atjaunojamu enerģijas avotu tehnoloģijām utt., kas būtu jācenšas atbalstīt). Ilgi gaidītais Komisijas paziņojums par subsīdiju reformu varētu sekmēt Eiropas rīcību šajā jomā.

4.3.4. Fiskālā līdzsvara atjaunošana videi draudzīgākā veidā. Fiskālā līdzsvara pašreizējā trūkuma dēļ vairākās Eiropas valstīs varētu būt vajadzīgi nodokļu apjoma un to savstarpējā līdzsvara pielāgojumi. Veicot šādas izmaiņas, būtu jāņem vērā "zaļā dimensija". Pašreizējā situācijā jo īpaši būtu jāpaaugstina nodokļi (degizrakteņu kurināmā) enerģijai, nevis darbam, tomēr jāveic piemēroti pasākumi vistrūcīgāko un visneaizsargātāko personu aizsardzībai. Komisija kopā ar dalībvalstīm varētu uzsākt jaunu pētījumu, lai mudinātu uz saskaņotu rīcību ar mērķi pārvērst fiskālās stratēģijas šajā virzienā.

4.3.5. Videi draudzīgāks atbalsts rūpniecībai un tās pārstrukturēšana. Pašreizējā ekonomikas krīze jau ir vairākkārt izraisījusi nozīmīgus valsts intervences pasākumus galveno rūpniecības nozaru atbalstam vai pārstrukturēšanai. Šādas intervences gadījumā par galveno mērķi vienmēr būtu jāizvirza resursu efektivitātes veicināšana. Intervence un atbalsts varētu galvenokārt būt nepieciešami dažu šajā atzinumā minēto konkrēto pārveides uzdevumu veikšanai (elektroauto, mājokļi, kas nerada oglekļa emisiju, un saules enerģija), lai tie varētu kļūt par būtisku jaunās ekonomikas sastāvdaļu, ap ko veidot jaunus ieguldījumus, jaunus uzņēmumus un jaunas darba vietas.

4.3.6. Jauna inovācijas stratēģija. Mēs paredzam iespēju, ka jaunas ES inovācijas stratēģijas ietvaros Eiropa varētu uzņemties jaunu lomu, lai sekmētu pasaules mēroga "Eiropas čempionu" parādīšanos zemas oglekļa emisijas tehnoloģijas galvenajās nozarēs. EESK ierosina izveidot īpašas darba grupas ar publiskā un privātā sektora dalībniekiem, lai saistībā ar elektroauto, mājokļiem, kas nerada oglekļa emisiju, un saules enerģiju veicinātu panākumus ES līmenī. Jebkurā gadījumā pasākumiem būtu jābalstās uz esošo enerģijas tehnoloģiju pētniecības un izstrādes platformu darbu un jābūt vēršamiem uz plaša mēroga ieviešanu un izvēršanu.

4.3.7. Katrā atsevišķajā gadījumā īpašajām darba grupām būtu jācenšas noteikt ceļus uz pārmaiņām, kā arī publiskā un privātā sektora pētniecības un izstrādes un ieguldījumu attiecīgo lomu. Tām būtu jāizpēta, kāds infrastruktūras atbalsts būtu vajadzīgs (piemēram, uzlādēšanas staciju tīkls, lai sekmētu elektroauto plašu ieviešanu, vai pašvaldību programma namīpašnieku atbalstam, lai paaugstinātu viņu māju energoefektivitāti). Tās varētu arī pētīt, kā šādu pārveidi padarīt pieejamu attīstības valstīm (piemēram, saules enerģija Āfrikai), lai palīdzētu tām pildīt attiecīgos uzdevumus pārējā uz ekonomiku ar zemu oglekļa emisiju.

4.3.8. Jauni finansējuma veidi — zaļā eiroobligācija? Pašreizējos ekonomiskajos apstākļos publiskie izdevumi (un, iespējams, arī privāto ieguldījumu apjomi) visā ES dažus turpmākos gadus būs pakļauti nopietniem ierobežojumiem. Komiteja uzskata, ka ir vajadzīgi novatoriski finansējuma veidi, lai atbalstītu nepieciešamos ieguldījumus jaunu, ekoloģiski efektīvu tehnoloģiju ieviešanai. Ierosinām apsvērt zaļās eiroobligācijas radīšanu. To varētu laist pārdošanā ar nelielu, bet drošu peļņu un izmantot to kā finansējumu dažu nozīmīgu jauno tehnoloģiju izstrādei un ieviešanai, piemēram, automobīlis, kas nerada oglekļa emisiju, un mājoklis, kas nerada oglekļa emisiju. Tādējādi būtu iespējams apmierināt izplatīto vēlmi apvienot drošu noguldījuma formu ar ieguldījumu labākas nākotnes veidošanā.

5. Jauns impulss Eiropas līmenī.

5.1. ES jau izvēršusi labu sākumu, sperot pirmos soļus tautsaimniecības ekofektivitātes uzlabošanā, izvirzot pati savus mērķus un veicot savus pasākumus. Tomēr ir skaidrs, ka to var uzskatīt tikai par sākumu. Pasaules tautsaimniecības ieilgušās problēmas liecina, ka arī turpmāk ir vajadzīga aktīva vadība, lai izvairītos no atgriešanās pie neefektīvajiem un kaitīgajiem izaugsmes un attīstības modeļiem. Jauna Parlamenta ievēlēšana un jaunas Komisijas iecelšana ES ir laba iespēja paātrināt virzību un piešķirt jaunu impulsu ekofektivitātei un ilgtspējīgai attīstībai Eiropā.

5.2. Īsākā laika posmā EESK aicina Komisiju un Zviedrijas prezidentūru, kā arī nākamās prezidējošās valstis savlaicīgi īstenot iespējas, izmantojot šādus līdzekļus:

- pārskatot un atjaunojot Lisabonas stratēģiju un ilgtspējīgas attīstības stratēģijas,

- izstrādājot jauno finanšu plānu,

- pārstrādājot Direktīvu 2002/91/EK par ēku energoefektivitāti,

- turpinot darbu saskaņā ar Komisijas paziņojumu par tematu "Šķēršļu pārvarēšana atjaunojamās enerģijas avotu izmantošanai ES",

- sekmējot ilgtspējīgas enerģijas finansēšanas iniciatīvu, kas ir Komisijas un Eiropas Investīciju bankas kopīgs projekts,

- nosakot jaunu Eiropas enerģētikas politiku 2010. gadā ar programmu 2030. gadam un ilgtermiņa redzējumu 2050. gadam.

5.3. EESK atzīst potenciālu, kas piemīt valstu energoefektivitātes rīcības plāniem un valstu rīcības plāniem atjaunojamu enerģijas avotu jomā. Pēc plānu pirmās kārtas analīzes tie ir nekavējoties jāizpilda ES dalībvalstīm un jāsniedz tām atsaucsmes, un Komisijai, kā arī pārējām iestādēm enerģiski jāturpina darbs.

5.4. EESK uzskata, ka arī turpmāk vajadzība sekmēt ekofektivitāti noteikti jāiekļauj, jāizvērs vai jāpaplašina visās turpmāk minētajās Eiropas pašreizējās vai nākotnē iespējamās darbības jomās, kas ir izskatītas šajā atzinumā:

- atbalstot pētniecību un izstrādi,

- atbalstot profesionālās attīstības programmas inženierijā, celtniecībā un citās būtiski nozīmīgās jomās, ielaujot tajās saistošus ekofektivitātes koncepcijas elementus,

- iekļaujot ekofektivitātes prasības visos attiecīgajos grāmatvedības standartos, regulatīvajā praksē un finanšu resoru novērtēšanas noteikumos,

- nosakot ekofektivitāti par prioritāti visās Eiropas un dalībvalstu izdevumu programmās un iepirkuma procedūrā,

- veicinot videi draudzīgākas visu publisko izdevumu programmas Eiropas un dalībvalstu līmenī, par galveno instrumentu izmantojot sistemātiskus ilgtspējas novērtējumus,

- ieviešot jaunus finansējuma veidus lielākajām pārveides programmām,

- sekmējot ekoloģiski efektīvu fiskālo reformu,

- atceļot videi kaitīgas subsīdijas,

- veicinot jaunu inovācijas stratēģiju ar īpašu darba grupu izveidi konkrētiem pārveidošanas pasākumiem,

- veicinot labu praksi patērētāju izglītošanā un vietējā līmeņa pasākumos.

5.5. Uzskatām, ka tautsaimniecības, kurām visstraujāk izdosies pievērsties ekoefektivitātei, iegūs nozīmīgas konkurences priekšrocības, savukārt tautsaimniecības, kas šajā jomā atpaliks, nokļūs neizdevīgos konkurences apstākļos. Tāpēc mudinām, lai mērķis kļūtu par vienu no ekoloģiski visefektīvākajām tautsaimniecībām

pasaulē būtu viens no galvenajiem elementiem atjaunotajā Lisabonas stratēģijā Eiropas ekonomikas nākotnei un atbilstoši šim atzinumam tiktu ietverts visās Eiropas rīcībpolitikās un programmās.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pamattiesību ievērošana Eiropas imigrācijas politikā un ar to saistītajos tiesību aktos"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 128/06)

Ziņotājs: **PARIZA CASTAÑOS**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 26. februārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Pamattiesību ievērošana Eiropas imigrācijas politikā un ar to saistītajos tiesību aktos".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), vienprātīgi, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads un pamatojums.

1.1. EESK nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu, lai ierosinātu, ka ES pasākumiem un tiesību aktiem imigrācijas un robežu politikas jomā pilnībā jāatbilst cilvēktiesību normām un jābūt vērstiem galvenokārt uz brīvības un drošības garantēšanu visiem cilvēkiem.

1.2. Pašlaik ES izstrādā (ar lielām grūtībām Padomē) vienotu tiesisko regulējumu imigrācijas jomā, paredzot pārvalstiskas tiesības un garantijas, kas ir tālejošākas nekā dalībvalstu mainīgie (un nereti ierobežojošie) tiesību akti. EESK atzinīgi vērtē paveikto, jo 27 dalībvalstīm kopīgu tiesību aktu sagatavošana nav viegls uzdevums, it īpaši tik jutīgā jomā kā imigrācija.

1.3. Tomēr tas, ka daudzi minētie tiesību akti nav gandrīz vispār saskaņoti, neļauj nodrošināt cilvēktiesību visaptverošu un atbilstīgu aizsardzību. Turklāt ES direktīvu transponēšana dažu dalībvalstu tiesību aktos no pamattiesību aizsardzības viedokļa nenorīt pareizi.

1.4. Pēdējo gadu laikā EESK ir sagatavojusi vairākus atzinumus, rosinot veidot kopēju imigrācijas politiku, kuras pamatā būtu visaptveroša pieeja, kas atspoguļotu ne vien ES dalībvalstu vajadzības, bet arī sadarbību ar izcelsmes valstīm un imigrantu cilvēktiesību ievērošanu.

1.5. Eiropadome 2008. gada 16. oktobrī panāca vienošanos par Eiropas Imigrācijas un patvēruma paktu, kurā ES pauž stingru politisko apņēmību turpināt pūliņus, lai izstrādātu kopēju

imigrācijas politiku. Zviedrijas prezidentūras laikā ES pieņems tā dēvēto Stokholmas programmu ⁽¹⁾.

1.6. Paredzams arī, ka stāsies spēkā Lisabonas līgums, kas sniegs jaunu impulsu imigrācijas politikas pasākumu īstenošanai, kas apstiprināti saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru, un piešķirs Pamattiesību hartai juridiski saistošu spēku.

1.7. Minētajā laikposmā EESK pastiprinājusi sadarbību ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, un ar Eiropas Integrācijas forumu izveidota stabila līdzdalības struktūra ⁽²⁾. Komiteja ir stingri apņēmusies nodrošināt, ka pilsonisko sabiedrību iesaista integrācijas politikas īstenošanā.

1.8. Komiteja pauž bažas par Eiropā pieaugošo neiecietību, rasismu un ksenofobiju pret imigrantiem — "citādajiem", un bīstas, ka finanšu krīzes sociālās sekas var veicināt šādas izpausmes. Politikiem un citām sabiedrībā ietekmīgām personām, sadarbojoties ar plašsaziņas līdzekļiem, jārikojas īpaši atbildīgi un jārāda nepārprotams politisks un sabiedrisks piemērs, lai novērstu šādu attieksmi. Pamatskolu un vidusskolu mācību programmās lielāka uzmanība jāvelta cilvēciskām vērtībām, pamattiesībām, vienlīdzībai un diskriminācijas aizliegumam.

2. Cilvēka pamattiesības un imigrācijas politika.

2.1. Viens no daudzām starptautiskiem instrumentiem ir Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, kurā norādīts, ka kopējā principu un vērtību sistēma ir universāla.

⁽¹⁾ COM(2009)262 galīgā redakcija, 10.06.2009.

⁽²⁾ Eiropas Integrācijas forums un ES tīmekļa vietne, kas veltīta integrācijas jautājumiem.

2.2. Eiropas Cilvēktiesību konvencija, kurai pievienojušās visas dalībvalstis, un Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) ir pamats un garants minēto principu ievērošanai visā ES teritorijā.

2.3. Eiropas Kopienu Tiesa (EKT) atzinusi, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencija un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) spriedumi ir Kopienas tiesību sistēmas daļa un veido šīs sistēmas vispārējos principus.

2.4. Par to liecina Līguma par Eiropas Savienību (LES) 6. pants, kas stiprina pamattiesību nodrošināšanu Eiropas tiesību sistēmā, un Eiropas Kopienu Tiesas (EKT) pilnvaras panākt, ka Eiropas iestādes un dalībvalstis jomās, uz kurām attiecas Kopienas tiesību akti, rīkojas saskaņā ar minēto tiesību normām.

2.5. Lai gan valstīm ir suverēnas tiesības kontrolēt trešo valstu pilsoņu ieeļošanu un piešķirt vīņiem uzturēšanās atļaujas, EESK atgādina, ka tām jāpilda saistības, kuras uzliek starptautiskie un Eiropas instrumenti un konvencijas par cilvēka pamattiesībām un to interpretācija (un īstenošana) kompetentajās tiesās.

2.6. Eiropas Savienības Pamattiesību hartā ietvertas jaunas tiesības, kādu nav Eiropas Cilvēktiesību konvencijā⁽³⁾. Turklāt vairums minēto tiesību attiecas uz visām personām neatkarīgi no to valstspiederības. Tiklīdz būs ratificēts Lisabonas līgums, minētā harta kļūs saistoša un palielinās juridisko noteiktību pamattiesību aizsardzības jomā. Harta būs jāievēro visām Eiropas iestādēm un dalībvalstīm, jo īpaši, kad tās piemēro Kopienas tiesību aktus, un stiprinās pamattiesību ievērošanu, risinot ar imigrāciju saistītos jautājumus.

2.7. Lisabonas līguma stāšanās spēkā pavērs Eiropas Savienībai iespēju pievienoties Eiropas Cilvēktiesību konvencijai, un šāda rīcība liecinās, ka ES velta lielāku uzmanību cilvēktiesību ievērošanai.

2.8. Komiteja ir arī atbalstījusi⁽⁴⁾ ES Pamattiesību aģentūras izveidi. Eiropadome 2008. gadā pieņēma aģentūras daudzgadu programmu, kas aptver deviņas tematiskās jomas, piemēram, rasisms un ksenofobija, diskriminācija, patvērums, imigrācija un integrācija, vīzas un robežkontrolē. EESK vēlas piedalīties aģentūras pasākumos, lai tās darbībā ciešāk būtu iesaistīta organizētā pilsoniskā sabiedrība.

2.9. Tomēr, neraugoties uz šiem Kopienas instrumentiem un struktūrām, gan daudzas pilsoniskās sabiedrības organizācijas, gan neatkarīgie pētnieki un augstskolu zinātnieki norāda, ka dažu valstu un Eiropas politikā un tiesību aktos pamattiesības netiek pienācīgi ievērotas.

2.10. Saistībā ar Kopienas pasākumiem bieži izskan ziņojumi, kuros norādīts uz imigrantu cilvēktiesību pārkāpumiem vairākās dalībvalstīs; citos gadījumos Eiropas pasākumi leģitimē noteiktas valstu darbības migrācijas jomā, kuras nav savienojamas ar cilvēktiesībām un tiesiskumu.

2.11. Nesen pieņemtā atzinumā⁽⁵⁾ EESK atzīmēja, "ka politikā un tiesību aktos migrācijas jomā ir pilnībā jāievēro visu cilvēku cilvēktiesības un vienlīdzīga un nediskriminējoša attieksme. Šā mērķa stiprināšanai EESK iesaka divus jaunus kopīgos principus", kas saskaņā ar Stokholmas programmu turpmāk jāievēro Eiropas imigrācijas politikā, proti, "pamattiesības, tiesiskums un pamatbrīvības".

2.12. Pamattiesības jānodrošina visiem cilvēkiem, ne tikai Eiropas Savienības pilsoņiem. Patvēruma meklētājus un imigrantus aizsargā Eiropas Cilvēktiesību konvencija un Eiropas Savienības Pamattiesību harta. Turklāt Eiropas tiesību akti imigrācijas un robežkontroles jomā un EKT prakse piešķir vairākas garantijas un tiesības, kuras dalībvalstis nevar nodrošināt.

2.13. EESK arī ierosinājusi⁽⁶⁾, ka ārpolitikas jomā Eiropas Savienībai ir jārosina izstrādāt migrācijas tiesisko regulējumu, kura pamatā ir Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, Pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām un Pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām. Minētajā regulējumā jāietver Starptautiskās Darba organizācijas galvenās konvencijas un ANO Starptautiskā konvencija visu migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu tiesību aizsardzībai, kuru ES dalībvalstis vēl nav ratificējušas, lai gan EESK ir pieņēmusi pašiniciatīvas atzinumu⁽⁷⁾, kurā izteikts aicinājums ratificēt minēto konvenciju.

2.14. Programmā Eiropai⁽⁸⁾ arī ierosināts, ka visās ES politikas jomās, jo īpaši imigrācijas un patvēruma politikā jāievēro pamattiesības un cilvēktiesības.

2.15. EESK uzskata, ka ES vērtības un principi, kā arī cilvēktiesību un brīvību aizsardzība ir jānostiprina, Eiropas līmenī izveidojot sabiedrībā atpazīstamu un efektīvu politisku struktūru. Tāpēc Komiteja atbalsta Komisijas priekšsēdētāja *Barroso* priekšlikumu Eiropas Savienībā izveidot tiesiskuma, pamattiesību un pilsoņu brīvību komisāra amatu. Komiteja nešaubās, ka šai struktūrvienībai piešķirs gan politiskus instrumentus, gan organizatoriskus un finanšu resursus, kas vajadzīgi, lai tā varētu uzņemt tik lielu atbildību.

2.16. Komiteja tomēr pauž nožēlu, ka minētajai struktūrvienībai nav paredzēts uzticēt imigrācijas un patvēruma jautājumus, kas kopā ar iekšējās drošības jautājumiem tiks uzticēti citam komisāram. Imigrācijas un drošības jautājumu apvienošana un imigrācijas un pamattiesību jautājumu nošķiršana neliecinās par politisku tālredzību.

⁽³⁾ OV C 303, 14.12.2007., 1. lpp.

⁽⁴⁾ EESK atzinums, OV C 88, 11.4.2006., 37. lpp.

⁽⁵⁾ EESK atzinums, OV C 218, 11.9.2009., 78. lpp.

⁽⁶⁾ EESK atzinums, OV C 44, 16.2.2008., 91. lpp.

⁽⁷⁾ EESK atzinums, OV C 302, 7.12.2004., 49. lpp.

⁽⁸⁾ "Programma Eiropai", <http://www.eesc.europa.eu/documents/publications/pdf/booklets/EESC-2009-10-EN.pdf>.

3. Cilvēktiesību universālums.

3.1. Šobrīd Eiropas lielākais izaicinājums ir nodrošināt ikvienai personai cilvēktiesību ievērošanu ES tiesiskajā regulējumā un dalībvalstu tiesību sistēmās, kuru pamatā ir tradicionālais pilsonības jēdziens, kas liedz atsevišķas tiesības “nepilsoņiem”, un legītimais iedalījums pilsoņos un ārvalstniekos, legālajos imigrantos un nelegālajos imigrantos.

3.2. Eiropas tiesību akti imigrācijas jomā nepietiekami garantē imigrantu kā tiesību subjektu un personu, kurām ir tiesības uz valsts aizsardzību, statusu. Ciešā juridiskā saikne starp darba un uzturēšanās atļaujām skaidri liecina, ka imigrantus neuzskata par cilvēkiem, bet par darbaspēku — darba tirgus rīcībā esošu instrumentu, kas zaudē legālas uzturēšanās iespēju, tiklīdz šo cilvēku pakalpojumi vairs nav vajadzīgi. Šādi, mainoties viņu administratīvajam statusam, viņi zaudē daudzas tiesības un kļūst par personām bez dokumentiem.

3.3. Cilvēktiesības ir universālas, neatceļamas un aizsargā visus cilvēkus neatkarīgi no viņu stāvokļa vai juridiskā statusa.

4. Cilvēktiesības un imigrācijas politika — vienpadsmit rīcības prioritātes, lai Eiropa kļūtu par brīvības, drošības un tiesiskuma telpu.

4.1. Tiesiska Eiropa.

4.1.1. Pēdējo gadu laikā cilvēktiesību aizsardzībai un veicināšanai ES darba programmā veltīts mazāk uzmanības. Par politisko prioritāti tika noteikta valstu drošība, un valdija uzskats, ka tā nav savienojama ar vēl lielāku brīvību un pamattiesību aizsardzību.

4.1.2. Īstenojot drošības politikas pasākumus, brīvības un tiesiskuma vērtības ir jāaizsargā. EESK uzskata, ka viens no svarīgākajiem uzdevumiem, īstenojot šos politikas pasākumus, ir Eiropas Cilvēktiesību konvencijā un Pamattiesību hartā garantēto pamattiesību aizsardzība.

4.1.3. Drošības nostiprināšana nedrīkst apdraudēt Eiropas Savienības kopējās pamatvērtības (cilvēktiesības un pamatbrīvības) vai demokrātiskos principus (tiesiskumu). Personas brīvību nedrīkst ierobežot sabiedrības un valsts drošības mērķu vārdā. Dažos priekšlikumos politikas jomā atkārtota jau iepriekš pieļautā kļūda, proti, drošību ierosināts paaugstināt, ierobežojot brīvību.

4.1.4. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē 2009. gada jūnijā publicēto Komisijas paziņojumu “Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs”, kurā par prioritāti izvirzīta Eiropas pilsoņu pamattiesību aizsardzība.

4.1.5. EESK atbalsta Komisijas ierosmi “iestrādāt pamattiesību kultūru” jau likumdošanas procesā (arī imigrāciju regulējošo tiesību aktu izstrādes) sākumposmā. Pamattiesību ievērošanai jākļūst

par visu Kopienas iestāžu kopējo mērķi⁽⁹⁾. Vienlaikus jāveido vienota Eiropas sistēma, lai regulāri novērtētu dalībvalstu, reģionālajā un vietējā līmenī īstenoto ES pasākumu atbilstību pamattiesībām un to efektivitāti⁽¹⁰⁾. Šajā novērtēšanas procesā nozīmīga vieta jāierāda arī EESK un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

4.2. Tiesību akti uzņemšanas jomā.

4.2.1. EESK jau agrāk ir centusies pārliecināt, ka Eiropas Savienībai ir vajadzīga kopēja imigrācijas politika un saskaņoti tiesību akti. ES un dalībvalstīm vajadzīgi elastīgi tiesību akti, kas neierobežotu gan augsti kvalificētu, gan mazāk kvalificētu darba ņēmēju likumīgu un pārredzamu imigrāciju. Šādi imigrantu tiesības būs pienācīgi aizsargātas.

4.2.2. Komiteja rosināja pieņemt horizontālus tiesību aktus, bet dalībvalstis, Komisija un Padome ir nolēmušas izstrādāt īpašas direktīvas noteiktām imigrantu grupām, un tas var vairojot diskriminācijas gadījumus.

4.2.3. Atzinumos par Komisijas izstrādātajām likumdošanas iniciatīvām EESK cenšas panākt vispārēju konsekvenci un pamattiesību aizsardzību, kā arī nediskriminējošu un vienlīdzīgu attieksmi, neraugoties uz to, kādai profesionālajai grupai imigrējušais darba ņēmējs pieder.

4.3. Imigrējušo darba ņēmēju un viņu ģimeņu tiesības.

4.3.1. Visa pamatā jābūt diskriminācijas aizlieguma principam (Pamattiesību hartas 21. pants). Imigrējušiem darba ņēmējiem, neraugoties uz uzturēšanās un darba atļaujas termiņu, jānodrošina tādas pašas ekonomiskās, darba un sociālās tiesības kā citiem darba ņēmējiem. Tas ir arī saskaņā ar Pamattiesību hartas 15. panta 3. punktu, kurā noteikts, ka “trešo valstu pilsoņiem, kuriem ir atļauja strādāt dalībvalstu teritorijā, ir tiesības uz tādiem pašiem darba apstākļiem, kādi ir Savienības pilsoņiem”.

4.3.2. Vienlīdzīga attieksme darbā nozīmē vienlīdzīgu attieksmi tādās jomās kā darba apstākļi, atalgojums, atļaušana no darba, drošība un veselības aizsardzība darba vietā un tiesības iesaistīties arodbiedrībā un streikot.

4.3.3. EESK uzskata, ka vienlīdzīga attieksme nozīmē arī vienlīdzību attiecībā uz citām sociālajām tiesībām un pamattiesībām, kā ieteikts jau pieņemtā atzinumā, kurā “EESK izsaka īpašu priekšlikumu par tiesību kopumu, kas jāpiešķir trešo valstu pilsoņiem, kuri uz laiku un legāli strādā un uzturas Eiropas Savienībā”⁽¹¹⁾, proti, jānodrošina

— tiesības uz sociālo nodrošinājumu, tostarp veselības aprūpi;

⁽⁹⁾ Eiropas Komisijas ziņojums par Pamattiesību hartas ievērošanu, COM(2009) 205 galīgā redakcija, 29.4.2009.

⁽¹⁰⁾ Tas būtu saskaņā ar Lisabonas līguma 60. pantu.

⁽¹¹⁾ EESK atzinums, OV C 286, 17.11.2005., 20. lpp.

- preču un pakalpojumu, tostarp mājokļa, pieejamība (Pamattiesību hartas 34. un 35. pants);
- izglītības un arodmācību pieejamība (Hartas 14. pants);
- tiesības uz diplomu, sertifikātu un kvalifikācijas atzīšanu saskaņā ar Kopienas tiesību aktiem;
- uz ES darbā nosūtīto darba ņēmēju darba un sociālās tiesības ⁽¹²⁾;
- nepilngadīgo tiesības uz izglītību, tostarp mācību pabalstiem un stipendijām;
- tiesības uz bezmaksas juridisko palīdzību, ja tāda ir vajadzīga (Pamattiesību hartas 47. pants);
- tiesības uz bezmaksas darbā iekārtošanas pakalpojumu pieejamību (sabiedriskais pakalpojums);
- tiesības uz uzņemošās valsts valodas apmācību;
- kultūru, reliģiju un valodu daudzveidības respektēšana (Pamattiesību hartas 22. pants);
- tiesības uz brīvu pārvietošanos un dzīves vietu dalībvalstī.

4.3.4. Publiskajiem dienestiem (kuriem piešķirti līdzekļi un kuru personāls ir apmācīts) jāspēj nodrošināt pamattiesību ievērošanu, un ar likumu jānosaka, ka to darbinieku attieksmei pret cilvēkiem jābūt objektīvai un neitrālai. EESK pauž bažas arī par to, vai šīs krīzes laikā Eiropas Savienības dalībvalstīm ir budžeta līdzekļi un vai tās vēlēšies piešķirt pietiekami daudz līdzekļu, lai valstu un Eiropas līmenī nodrošinātu cilvēktiesību, un jo īpaši imigrantu tiesību efektīvu aizsardzību.

4.3.5. Komiteja neatbalsta priekšlikumu pamatdirektīvai, kas ļauj dalībvalstīm ierobežot nodarbināto personu tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi tādās jomās kā darba apstākļi (tostarp darba samaksa un atlaišana no darba, veselības aizsardzība un drošība darba vietā un sociālais nodrošinājums), pulcēšanās un biedrošanās brīvība, kā arī brīvība streikot ⁽¹³⁾. Šādi ierobežojumi būtu pretrunā nediskriminācijas principam un Pamattiesību hartas 12. pantam.

4.3.6. EESK atzinīgi vērtē Komisijas ierosmi publicēt Eiropas Imigrācijas kodeksu, kurā būs noteiktas pamattiesības un garantijas visiem imigrantiem, kuri ieceļojuši ES.

⁽¹²⁾ Saskaņā ar priekšlikumu direktīvai, ko Komisija publicēs pēc dažiem mēnešiem.

⁽¹³⁾ COM(2007) 638 galīgā redakcija, 12. panta 2. punkta e) un d) apakšpunkts. Priekšlikumā iekļautie noteikumi paredz, ka dalībvalstis var ierobežot studiju un profesionālās izglītības stipendiju pieejamību, kā arī to personu, kurām ir tiesības uzturēties attiecīgajā dalībvalstī vismaz trīs gadus, piekļuvu valsts mājokļiem.

4.4. Ģimenes atkalapvienošana.

4.4.1. Tiesības uz ģimenes dzīvi ir cilvēktiesības, kuras Eiropas Savienībai un dalībvalstīm, īstenojot imigrācijas politiku un pieņemot tiesību aktus minētajā jomā, ir jāaizsargā un jāgarantē ⁽¹⁴⁾.

4.4.2. Padomes Direktīvā 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanu noteiktas tikai obligātās prasības, dodot iespēju dalībvalstīm negarantēt pilnā apmērā trešo valstu valstspiederīgo tiesības uz ģimenes atkalapvienošanu. Tas apstiprināts Komisijas ziņojumā par direktīvas piemērošanu valstu līmenī ⁽¹⁵⁾, kurš raisa šaubas par to, vai īstenojamie integrācijas pasākumi kā priekšnosacījums ieceļošanai attiecīgās valsts teritorijā ir saskaņā ar proporcionalitātes principu un tiesībām uz ģimenes dzīvi (Pamattiesību hartas 7. pants).

4.4.3. Komiteja uzskata, ka Zilās kartes direktīva ģimeņu atkalapvienošanas ierobežo mazāk nekā Direktīva 2003/86. Šāda pieeja jāattiecinā uz visām imigrantu kategorijām, neraugoties uz viņu kvalifikācijas līmeni.

4.4.4. Tāpēc Komiteja rosina Komisiju 2010. gadā izstrādāt priekšlikumu Direktīvas 2003/86 grozījumiem.

4.5. Robežkontrole un nelegālā imigrācija.

4.5.1. EESK vēlas, lai robežkontrole būtu efektīva un tiek ievērotas pamattiesības uz patvērumu (Pamattiesību hartas 18. pants) un neregulāras iebraukšanas princips, kas nepieļauj personu atpakaļnosūtīšanu uz valstīm, kur to dzīvība vai brīvības būs apdraudētas (Pamattiesību hartas 19. pants). Daudzi cilvēki, kuriem vajadzīga starptautiska aizsardzība, nokļūst pie ārējām robežām nelegālā ceļā. Varas iestādēm jānodrošina, ka šādas personas var iesniegt lūgumu nodrošināt aizsardzību un, ka tiek izskatīti visi lūgumi bez izņēmuma saskaņā ar starptautiskajām un Eiropas konvencijām un Kopienas un valstu tiesību aktiem.

4.5.2. EESK ierosina pirms FRONTEX (Eiropas Aģentūra operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām) darbības pilnvaru paplašināšanas veikt neatkarīgu novērtējumu par cilvēktiesību ievērošanu kopīgajos robežkontroles pasākumos un pastiprināt Eiropas un valstu parlamentāro uzraudzību. Jāizvērtē arī atbilstība garantijām, kas sniegtas Šengenas Robežu kodeksā, jo īpaši tā 6. un 13. pantā.

4.5.3. Īstenojot kopīgus pasākumus Āfrikā, ES pasākumi nelegālās imigrācijas kontrolei un uzraudzībai tiek ģeogrāfiski paplašināti un pārsniedz ES ārējās robežas. ANO augstais komisārs bēgļu jautājumos un vairākas nevalstiskās organizācijas norādījušas, ka nav garantēta cilvēktiesību ievērošana ārpus ES teritorijas īstenojamos robežkontroles pasākumos.

⁽¹⁴⁾ To apstiprinājusi EKT lietā Eiropas Parlaments pret Padomi (C-540/03).

⁽¹⁵⁾ COM(2008) 610 galīgā redakcija, 08.10.2008.

4.5.4. Eiropas robežkontroles stratēģijā paredzēts ļoti plaši izmantot drošības tehnoloģijas, un ir izveidotas datubāzes, kurās uzkrāti ļoti daudzu personu dati (Šengenas Informācijas sistēma (SIS II) un Vīzu informācijas sistēma (VIS)) un kuras izmanto etniskā raksturojuma un kultūras/religiskās pārliecības raksturojuma izstrādei, kas rada problēmas saistībā ar Pamattiesību hartas 21. pantā noteiktā diskriminācijas aizlieguma ievērošanu.

4.5.5. Arī sistēma, kas ierosināta Komisijas 2008. gadā publicētajos priekšlikumos robežu pārvaldības jomā ⁽¹⁶⁾, rada šaubas par proporcionalitāti un pamatotību, kas ir būtiski faktori jaunu ES tiesību aktu izstrādē; nopietnas bažas rada arī tas, kā, izmantojot dažas jaunās tehnoloģijas (piemēram, elektroniskā iecelšanas/izceļošanas reģistrācijas sistēmu), tiks pilnībā nodrošināta personas datu aizsardzība (Pamattiesību hartas 8. pants) un EK līguma 13. pantā nostiprinātā nediskriminācijas principa ievērošana.

4.5.6. Pēc EESK domām, lai nodrošinātu pamattiesību ievērošanu, jāveicina ES solidaritāte ar dalībvalstīm, kurām ģeogrāfiskā stāvokļa dēļ nākas saskarties ar ļoti daudziem cilvēku tirdzniecības tīklu upuriem, kas šajās valstīs iecelo nelegāli. EESK uzskata, ka Eiropas Patvēruma atbalsta birojam jāsāk darboties.

4.5.7. ES jāveicina arī sadarbība ar izcelsmes valstīm, lai uzlabotu cilvēktiesību ievērošanu, novērstu nelegālo imigrāciju un veicinātu legālo imigrāciju, kā arī apkarotu noziedzīgos cilvēku tirdzniecības tīklus.

4.6. Atpakaļnosūtīšana un atpakaļuzņemšana.

4.6.1. EESK atzinīgi vērtē Atpakaļnosūtīšanas direktīvu ⁽¹⁷⁾, kas stāties spēkā 2010. gada decembrī un ar ko Eiropā izveido aizsardzības tiesisko un procesuālo garantiju sistēmu ⁽¹⁸⁾, piemēram, nostiprinot tiesības pārsūdzēt ar atpakaļnosūtīšanu saistītus lēmumus kompetentā tiesā, administratīvā iestādē vai kompetentā neatkarīgā iestādē, kā arī saņemt bezmaksas juridiskās konsultācijas un palīdzību, paredzot aizsardzību līdz atpakaļnosūtīšanas brīdim, aizturēšanas nosacījumus utt.

4.6.2. EESK tomēr piekrīt vairāku pilsoniskās sabiedrības organizāciju viedoklim un ANO Cilvēktiesību padomes neatkarīgajiem ekspertiem ⁽¹⁹⁾, kuri norāda uz vairākām neatbilstībām starp kopējo sistēmu, ko ievieš ar minēto direktīvu, un imigrantu pamattiesībām. Rūpīgi būs jāuzrauga (un jānovērtē) transponēšanas un

īstenošanas process valstu līmenī, uzmanību veltot izraidīšanas pasākumiem, aizturēšanai, pārsūdzības procedūrām un attieksmei pret direktīvā minētajām mazāk aizsargātām personām.

4.6.3. Komiteja uzskata, ka Eiropas atpakaļnosūtīšanas politikas pamatā jābūt brīvprātības principam un iespējami lielākai cieņai pret cilvēciskajām vērtībām. No tā ir atkarīga Eiropas imigrācijas politikas leģitimitāte un ticamība arī citviet pasaulē. Izņēmumi, kas minēti, piemēram, minētās direktīvas 7. panta 4. punktā (bēgšanas iespējamības jēdziens) var mazināt atgriešanās brīvprātīgumu, jo šo izņēmumu transponēšana un interpretēšana ir atstāta dalībvalstu ziņā. Turklāt direktīva nenodrošina pienācīgu aizsardzību nedz personām, kuru juridiskais stāvoklis līdz izraidīšanai ir neskaidrs, nedz arī saistībā ar nosacījumiem, kas pamato turēšanu apsardzībā ⁽²⁰⁾, kura var ilgt sešus mēnešus (un kuru var pagarināt līdz 12 mēnešiem) ⁽²¹⁾.

4.6.4. Pamattiesību hartas 19. pants aizliedz kolektīvu izraidīšanu un nodrošina, ka nevienu nedrīkst pārvietot, izraidīt vai izdot kādai valstij, ja pastāv liela iespējāmība, ka attiecīgo personu tur sodīs ar nāvi, spīdzinās vai citādi necilvēcīgi vai pazemojoši pret viņu izturēsies vai sodīs — "nerepatriēšanas" princips (Pamattiesību hartas 4. un 19. pants). Harta stiprina pamattiesību ievērošanu. Tomēr ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos un vairākas nevalstiskās organizācijas ir nosodījušas kolektīvo izraidīšanu un nelegālo imigrantu un patvēruma meklētāju izraidīšanu uz valstīm, kurās tiek pārkāptas cilvēktiesības.

4.6.5. EESK atgādina, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 3., 5., 6., 8. un 13. pantā un Pamattiesību hartas 3., 4., 19., 24. un 47. pantā ietverti noteikumi, kas attiecas uz visiem Eiropas pasākumiem nelegālās imigrācijas jomā, īpašu uzmanību veltot aizsardzībai atpakaļnosūtīšanas, izraidīšanas vai izdošanas gadījumā. Daudzi nelegālie imigranti atrodas kritiskā humanitārā situācijā, un tāpēc visi tiesību akti un procedūras jāizstrādā un jāpiemēro, stingri ievērojot cilvēktiesību kritērijus un morāles principus, kuru pamatā ir solidaritātes ideja.

4.6.6. Tiesiskums aizsargā ikvienas personas pamattiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, kā tas noteikts Pamattiesību hartas 47. un 48. pantā. Šengenas Robežu kodeksa 6. panta 2. punktā arī noteikts, ka robežsargi nedrīkst diskriminēt personas dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, ticības vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ. Saskaņā ar 13. pantu trešo valstu valstspiederīgajiem, kuriem atteikta iecelšana, ir arī tiesības pārsūdzēt lēmumu, un viņiem tiek izsniegta veidlapa, kurā norādīti atteikuma iemesli ⁽²²⁾.

⁽¹⁶⁾ COM(2008) 69 galīgā redakcija, 13.02.2008.

⁽¹⁷⁾ Direktīva 2008/115/EK.

⁽¹⁸⁾ Direktīvas 12. panta 1. un 2. punkts, 13. panta 1., 2., 3. un 4. punkts, 14. panta 1. un 2. punkts.

⁽¹⁹⁾ Paziņojums presei "UN experts express concern about proposed EU Return Directive" (ANO eksperti pauž bažas par priekšlikumu ES direktīvai par atpakaļnosūtīšanu), 2008. gada 18. jūlijs.

⁽²⁰⁾ 15. panta 1. punkts.

⁽²¹⁾ 15. panta 5. un 6. punkts.

⁽²²⁾ Regula Nr. 562/2006 (Šengenas Robežu kodekss), OV L 105, 13.4.2006., 1. lpp.

4.6.7. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) ir interpretējusi Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 3. pantu ⁽²³⁾, nosakot, ka nedrīkst aizturēt vai izraidīt personas ar nopietniem fiziskiem vai garīgiem traucējumiem, jo tām vajadzīga medicīniskā aprūpe. Nepilngadīgajiem jānodrošina īpaša uzmanība un aizsardzība. EESK atbalsta Komisijas iniciatīvu, kas veltīta stāvoklim, kādā atrodas nepilngadīgās personas bez pavadības.

4.6.8. EESK uzskata, ka cilvēktiesību ievērošana ir obligāts priekšnosacījums atpakaļuzņemšanas nolīgumu parakstīšanai ar trešām valstīm, un iebilst pret to, ka ES vai dalībvalstis slēdz repatriācijas vai robežkontroles nolīgumus ar valstīm, kuras nav parakstījušas galvenos starptautiskos juridiskos instrumentus cilvēktiesību aizsardzības jomā vai kurās konstatēti šo tiesību pārkāpumi. Īpaša uzmanība jāvelta patvēruma meklētāju pamattiesībām uz efektīvu tiesisko aizsardzību ⁽²⁴⁾.

4.7. Aizturēšanas centri.

4.7.1. EESK vēlreiz uzsver, ka tā iebilst pret patvēruma meklētāju un nelegālo imigrantu turēšanu apcietinājumā, jo tam ir jābūt ārkārtas pasākumam ⁽²⁵⁾.

4.7.2. Apstākļi, kādos tiek pagarināta aizturēšana vairākās dalībvalstīs, nav pieņemami, un tie sīki jāanalizē no pamattiesību un labas pārvaldības viedokļa (tiesības uz labu pārvaldību noteiktas Pamattiesību hartas 41. pantā).

4.7.3. Komiteja aicina nodrošināt lielāku pārredzamību attiecībā uz aizturēšanas centriem gan ES teritorijā, gan ārpus tās, informēt ANO Augsto komisāru bēgļu jautājumos par šajos centros aizturēto personu stāvokli un nodrošināt nevalstiskajām organizācijām iespēju sniegt šādām personām pienācīgu atbalstu.

4.7.4. EESK uzskata, ka grūtniecēm un nepilngadīgajiem ir jābūt īpaši aizsargātiem un viņus nedrīkst aizturēt šādos centros.

4.8. Personas bez dokumentiem.

4.8.1. EESK neuzskata, ka persona bez dokumentiem ir beztiesīga persona, tāpēc ES un dalībvalstīm ir jāaizsargā šādu personu pamattiesības.

4.8.2. Termina "nelegālā imigrācija" lietošana attiecībā uz migrantiem ir jāprecizē. Lai arī ieceļošana valstī bez derīgiem dokumentiem un atļaujām ir nelikumīga rīcība, cilvēki, kas tā rīkojas, nav noziedznieki. Vairumā plašsaziņas līdzekļu un politikajās

runās starp nelegālo imigrāciju un noziegumu novietotā vienādības zīme neatspoguļo realitāti un rada bailes un veicina ksenofobijas izpausmes uzņemšanās valsts sabiedrībā.

4.8.3. Komiteja uzskata, ka dažās dalībvalstīs jāuzlabo personu bez dokumentiem pamattiesību aizsardzība un ES ir jānosaka, ka tā ir mazāk aizsargāta grupa, lai novērstu šo personu ekspluatāciju darba tirgū un nodrošinātu piekļuvi veselības pakalpojumiem un citiem sociālajiem pakalpojumiem, kā arī nepilngadīgo izglītību.

4.8.4. Saskaņā ar Pamattiesību hartas 5. panta 3. punktu aktīvāk jācinās pret cilvēku (bērnu, sieviešu un vīriešu) tirdzniecību seksuālas izmantošanas un ekspluatācijas nolūkā. Dalībvalstīm jānodrošina efektīva cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzība, atvieglot viņu sadarbību ar tiesu iestādēm un legalizējot viņu statusu.

4.9. Legalizēšana.

4.9.1. Komiteja uzskata, valdību rīcība ir liekulīga. Atpakaļnosūtīšanas politika nav vienīgais nelegālās imigrācijas problēmas risinājums. Daudzas dalībvalstis ir noteikušas nelegālo imigrantu legalizēšanas kārtību, jo uzskata, ka, ievērojot īpašus nosacījumus, legalizēšana ir jāveic, lai nodrošinātu pamattiesības un apmierinātu šo cilvēku ekonomiskās un sociālās vajadzības.

4.9.2. EESK piekrīt, ka legalizēšanas jomā jāuzlabo informācijas apmaiņa starp dalībvalstīm un jāizstrādā Eiropas pamatnostādnes par legalizēšanas īstenošanu, pamatojoties uz Padomes apņemšanos, kas pausta Eiropas Imigrācijas un patvēruma pakotē ⁽²⁶⁾, kur paredzēts, ka humānu un ekonomisku apsvērumu dēļ īpašos gadījumos legalizēšanu var veikt saskaņā ar valsts tiesību aktiem.

4.9.3. To personu, kuru uzturēšanās atļaujām beidzies derīguma termiņš, atpakaļnosūtīšana, pamatojoties uz izraidīšanas rīkojumu, būtu jāveic tikai ārkārtas gadījumos. Pirms izšķirties par šādu rīcību, jāņem vērā, vai šādas personas ir izteikušas vēlmi atjaunot uzturēšanās atļauju.

4.9.4. EESK uzskata, ka demokrātiskā sabiedrībā vajadzība izraidīt kādu personu ir jānovērtē (proporcionalitātes princips), ņemot vērā interpretāciju Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē ⁽²⁷⁾. Komiteja rosina dalībvalstis izmantot Atpakaļnosūtīšanas direktīvas 6. panta 4. punktā paredzēto iespēju legalizēt minēto personu statusu.

4.9.5. Jāņem vērā arī izraidīšanas lietderība un ietekme uz Pamattiesību hartas 7. pantā nostiprinātajām tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi.

⁽²³⁾ Pamattiesību hartas 19. panta pamatā ir Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra, proti, 1996. gada 17. decembrī pasludinātais spriedums lietā *Ahmed* pret Austriju (1996. gada Krājums, VI-2006) un 1989. gada 7. jūlijā pasludinātais spriedums *Soring* lietā.

⁽²⁴⁾ To norādījusi EKT lietā Eiropas Parlaments pret Padomi (C-133/03).

⁽²⁵⁾ Sk. EESK2009. gada 16. jūlija atzinumu par tematu "Patvēruma meklētāju uzņemšana dalībvalstīs – obligātie standarti", ziņotāja — *Le Nouail-Marliere* kdze, pieņemts 2009. gada 15. un 16. jūlija plenārsesijā (OV C 317, 23.12.2009., 110. lpp.).

⁽²⁶⁾ ES Padome, 1344/08, 2008. gada 24. septembris.

⁽²⁷⁾ Piemēram, spriedums lietā *Boultif* pret Šveici (2001. gada 2. novembris, Nr. 54273/00, 39., 41. un 46. punkts, ECT 2001-IX) un spriedums lietā *Üner* pret Nīderlandi [GC], (2006. gada 18. oktobris, Nr. 46419/99, 58. punkts).

4.10. Integrācijas pasākumi.

4.10.1. EESK ir izstrādājusi vairākus pašiniciatīvas atzinumus, kuros izteikts aicinājums Eiropas Savienībā savlaicīgi īstenot integrācijas pasākumus, kas vērsti gan uz uzņemošās valsts sabiedrību, gan imigrantiem. Tas ir sociāls process, kas attiecīgās valsts sabiedrībā norit gan starp imigrantiem un uzņemošo sabiedrību, gan starp uzņemošo sabiedrību un imigrantiem.

4.10.2. EESK atzinīgi vērtē Eiropas pieeju integrācijas jautājumu risināšanai, jo tā atspoguļo faktu, ka katrai dalībvalstij ir sava tiesību sistēma un sociālās iestādes un vienāda nav arī kultūras sistēma un modeļi.

4.10.3. Eiropas līmenī vienota pieeja rada būtisku pievienoto vērtību integrācijas politikai un procesiem, proti, veidojas transversāla saikne ar citām ES politikām, (cita starpā) Lisabonas stratēģiju, nodarbinātības politiku, sociālo programmu un kohēzijas politiku. Šāda pieeja var nostiprināt saikni starp integrāciju un ES vērtībām un principiem, kas noteikti Pamattiesību hartā un Eiropas Cilvēktiesību konvencijā.

4.10.4. Komiteja 2008. gadā aktīvi piedalījās Eiropas Starpkultūru dialoga gada pasākumos, lai šis dialogs, ņemot vērā Eiropas sabiedrības daudzveidību, veicinātu integrāciju kopumā un integrētāka Eiropas pilsoņu kopuma veidošanos. EESK ierosinājusi ⁽²⁸⁾ izstrādāt attiecīgas rokasgrāmatas.

4.10.5. EESK iesaka raudzīties uz integrāciju pozitīvi. Tomēr dažas valstis vērtē integrāciju negatīvi — kā jaunu diskriminācijas līdzekli un papildu šķērslī līdztiesībai un pamattiesību ievērošanai. EESK ir pārliecināta, ka šāda pieeja ir pretrunā Pamattiesību hartas 21. pantam (diskriminācijas aizliegums) un 22. pantam (tiesības uz kultūru, reliģiju un valodu daudzveidību).

4.10.6. Kā labākās prakses piemērus var minēt vairākās dalībvalstīs izveidotos konsultatīvos forumus un platformas, kurās iesaistīta pilsoniskā sabiedrība valsts, reģionālajā un vietējā līmenī,

un tāpēc EESK rosina visas dalībvalstis izveidot šādas struktūras. Komisijas un EESK sadarbībā nesēn izveidotais Eiropas Integrācijas forums Eiropas skatījumā ir nozīmīgs instruments integrācijas stiprināšanai.

5. Integrētāks Eiropas pilsoņu kopums.

5.1. Dažas valstis, kas ieņem noraidošu, nacionālistisku nostāju, definē valsts un Eiropas identitāti, vispār neņemot vērā pašreizējās Eiropas sabiedrības daudzveidību un cilvēku atšķirīgo etnisko, valstisko, reliģisko vai kultūras piederību.

5.2. Mūsu demokrātiskā sabiedrība visos aspektos ir plurāla sabiedrība, un tā ir ļoti daudzveidīga. Ikvienā Eiropas iedzīvotājā ir sajaukušās dažādas identitātes. Eiropas demokrātiskās valstis ir brīvas un atvērtas sabiedrības, un to pamatā jābūt visu iedzīvotāju integrācijai, neraugoties uz viņu identitātes pazīmēm.

5.3. Demokrātijas kvalitāte varētu pasliktināties, ja pilsoņu tiesības tiek ierobežotas, interpretējot identitāti pārāk šauri un pārāk lielu uzmanību veltot identitātes atšķirībām. Integrācijas pasākumus un tiesību aktus imigrācijas jomā nedrīkst izmantot kā politisku ieganstu, lai liegtu imigrantiem un minoritātēm tiesības uz pilsonību.

5.4. EESK uzskata, ka mūsu demokrātijas pamati ir jāpaplašina, integrējot jaunus pilsoņus, kuriem ir vienlīdzīgas tiesības un pienākumi. Valstu un Eiropas pilsoņu tiesībām jāatspoguļo visi daudzveidības aspekti, nepieļaujot diskrimināciju ⁽²⁹⁾.

5.5. EESK ir pieņēmusi pašiniciatīvas atzinumu ⁽³⁰⁾, kas adresēts Konventam, kurš izstrādāja noraidīto Konstitucionālo līgumu, aicinot piešķirt pilsonību trešo valstu valstspiedērgājiem, kuri saņēmuši pastāvīgas uzturēšanās atļauju. Komiteja rosina Komisiju un Eiropas Parlamentu iekļaut šo priekšlikumu jaunā pilnvaru termiņa prioritāšu sarakstā.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽²⁸⁾ EESK atzinums, OV C 185, 8.8.2006., 42. lpp.

⁽²⁹⁾ Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 13. pants.

⁽³⁰⁾ Pašiniciatīvas atzinums, OV C 208, 3.9.2003., 76. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Enerģija un klimata pārmaiņas – atjauninātās Lisabonas stratēģijas neatņemama sastāvdaļa”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 128/07)

Galvenā ziņotāja: **SIRKEINEN KDZE**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2008. gada 17. jūnijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Enerģija un klimata pārmaiņas — atjauninātās Lisabonas stratēģijas neatņemama sastāvdaļa”

EESK Birojs uzdeva Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētajai nodaļai (Lisabonas stratēģijas īstenošanas novērošanas centram) sagatavot Komitejas atzinumu par šo tematu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē) iecēla Sirkeinen kdzi par galveno ziņotāju un ar 164 balsīm par, 6 balsīm pret un 12 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ierosinājumi

1.1. Divas no lielākajām šā gadsimta problēmām ir klimata pārmaiņas un energoapgādes drošība. Patēriņa un ražošanas struktūrām jāsamazina siltumnīcefekta gāzu emisija un enerģijas patēriņš. Dažas ražošanas nozares pārstās darboties, bet citas attīstīsies un paplašināsies. Esošās darba vietas izzudīs, to vietā tiks izveidotas jaunas; būs jāparedz atbalsta pasākumi. Nepieciešamās prasmes un zināšanas izmainīsies. Jāveic izpēte un plaši ieguldījumi.

1.2. Beidzot steidzami jāpāriet no politiskiem paziņojumiem pie praksē īstenojamiem pasākumiem, bet tas nebūs viegli izdarāms. Mūsu politisko vadītāju uzdevums ir izskaidrot iedzīvotājiem minētās problēmas un to ietekmi un rūpīgi plānot nepieciešamos pasākumus. Pārmaiņas nebūs iespējamās bez iedzīvotāju un pilsoniskās sabiedrības atbalsta. Daudzi jautājumi par ES politikā pieņemto lēmumu sekām joprojām ir atklāti, un Komisijai jāveic to turpmāka izpēte un jāsniedz par tiem papildu informācija.

1.3. Konkrētus pasākumus virzībā uz sabiedrību, kurā ir zems oglekļa emisijas līmenis, nedrīkst atlikt ekonomikas pašreizējās nopietnās lejupslīdes dēļ. Krīzi varētu un arī vajadzētu uzskatīt par izdevību, lai atsāktu virzību uz izaugsmi, piemērojot citādu pieeju. EESK jo īpaši uzsver, cik svarīgi ir panākt starptautisko vienošanos Kopenhāgenā.

1.4. Atjauninātajā Lisabonas stratēģijā jāietver rīcības plāns, lai izveidotu tautsaimniecību, kurā ir zems oglekļa emisijas līmenis. Tas jāpasniedz, ņemot vērā ilgtespējīgas attīstības trīs pilārus, proti, ekonomiku, vidi un sociālo jomu, un neaizmirstot vispārējo mērķi par konkurētspēju, izaugsmi un nodarbinātību. Konkurētspējīga saimnieciskā sistēma ir priekšnoteikums klimata un enerģijas

jomās izvirzīto mērķu sasniegšanai un politika minētajās jomās, piemērojot pareizo pieeju, spēj atbalstīt izaugsmi un darba vietu radīšanu.

1.5. Galvenās darbības jomas ir tehnoloģiju attīstība un ieguldījumi, informētība un izturēšanās, sociālie un izglītības aspekti un starptautiskā dimensija. Reālu, ilgtspējīgu rezultātu sasniegšanai būs vajadzīgs gan laiks, gan resursi.

1.6. EESK iesaka, ka

— pēc tiesību aktu kopuma attiecībā uz enerģiju un klimata pārmaiņām stāšanās spēkā ES vajadzētu koncentrēties uz tā īstenošanu praksē;

— lai nodrošinātu energoapgādi, vienlaikus atbalstot klimata pārmaiņu jomā izvirzītos mērķus, ir vajadzīgas rīcības politikas energoefektivitātes un energotaupības pastiprināšanai, ieguldījumi enerģijas ražošanā un transportēšanā, ieskaitot viedos tīklus, atvērta iekšējais enerģijas tirgus, kā arī ES spēcīgas pozīcijas starptautiskajā arēnā;

— jaunās Lisabonas stratēģijas integrētajās pamatnostādņēs, katrai dalībvalstij paredzētajos ieteikumos un nacionālajās reformu programmās būtu jāiekļauj efektīvi pasākumi politikas jomā;

— ES un tās dalībvalstīm jāpievērš lielāka uzmanība tehnoloģiju attīstībai un spēcīgas starptautiskās konkurences apstākļos vairāk jāiegulda tīru tehnoloģiju pētniecībā un izstrādē, ieskaitot Kopienas budžeta iespējamu pārdali;

— jānodrošina pamatsistēma, lai veicinātu izvēršanu un ieguldījumus jaunās tehnoloģijās;

- Komisijai un pārējiem attiecīgajiem dalībniekiem jānodrošina precīza informācija, paraugprakses piemēru saraksts un piemēroti atbalsta pasākumi, lai patērētāji varētu pielāgot savu izturēšanos;
- jānodrošina ikvienam izglītības un apmācības, īpaši mūžizglītības iespējas, lai pielāgotos ražošanas un patēriņa modeļa izmaiņām;
- īpaša uzmanība jāvelta tam, kādas sekas ir enerģijas cenu politikai, lai izvairītos no enerģijas trūkuma un konkurētspējas samazināšanās, kā arī, lai izvairītos no atjaunojamo enerģijas avotu atbalsta sistēmu kaitīgās ietekmes;
- ES jādara viss iespējamais, lai panāktu starptautisku vienošanos saistībā ar klimata pārmaiņām, lai globālā mērogā nodrošinātu līdzvērtīgus konkurences apstākļus, ieskaitot starptautisku tirdzniecības režīmu vai saderīgus režīmus;
- pilsoniskā sabiedrība un sociālie partneri aktīvi jāiesaista ekonomikas pārstrukturēšanas vērienīgajos pasākumos. EESK ir gatava un vēlas piedalīties.

Pamatojums

2. Ievads: Jaunākie sasniegumi.

Enerģētikas politika

2.1. ES enerģētikas politika ietver šādus trīs paralēlus mērķus: energoapgādes drošība, konkurētspēja un vides aizsardzība, tostarp klimata pārmaiņu radīto seku mazināšana. Nepieciešamības gadījumā galvenā prioritāte jāpiešķir energoapgādes drošībai. Pieaug patiens risks, ka radīsies enerģijas trūkums, ieskaitot elektroenerģijas ražošanu, īpaši ekonomikas atveseļošanas periodā.

2.2. Uz enerģijas ražošanu un plašas izmantošanas ietekmi uz vidi un klimatu attiecas ES regula. ES ir apstiprinājusi jaunus ierobežojumus attiecībā uz emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu, tostarp enerģijas ražošanu, energoietilpīgām nozarēm un gaisa transportu. Minēto priekšlikumu faktiskā ietekme vēl nav zināma, neraugoties uz kopsavilkuma rādītāju līmeņi veiktajiem ietekmes novērtējumiem.

2.3. Efektivitāte un taupība visos enerģijas izmantošanas sektoros, kā arī enerģijas ražošanā ir galvenais un potenciālākais priekšnosacījums energoapgādes drošības un zemāka emisijas līmeņa nodrošināšanai. ES īsteno vairākas rīcībpolitikas minētajās jomās un tiek gatavoti jauni politiski pasākumi. Dalībvalstis tomēr joprojām maz īsteno attiecīgos pasākumus.

2.4. Jādažādo Eiropas energoapgāde un jāizmanto alternatīvi enerģijas veidi ar zemām oglekļa un vispārējām emisijām, piemēram, atjaunojamā enerģija un kodolenerģija. Dalībvalstīm jālemj par enerģijas veidu dažādošanu un optimizēšanu, taču izvēli virza ES politika par atjaunojamajiem enerģijas avotiem, kā arī tiesību akti vides un klimata jomā.

2.5. Eiropai aktīvāk jāiesaistās starptautiskajās attiecībās un tirgos enerģētikas jomā. Kārtējās problēmas ar gāzes piegādi, kuras radās 2009. gadā, beidzot pierāda, ka jādarbojas kopīgi.

Politika klimata pārmaiņu jomā

2.6. Enerģijas un klimata 2008. gada paketē ir ietverti pasākumi visās nozarēs, lai līdz 2020. gadam īstenotu labi pazīstamos "20-20-20" mērķus. Galvenais mērķis ir samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par 30 %, noslēdzot pietiekami vērienīgu un visaptverošu starptautisku nolīgumu.

2.7. Lielu daļu pasākumu emisiju samazināšanai jāīsteno dalībvalstīm. Par daudziem tiesību aktu aspektiem, jo īpaši par emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu un oglekļa emisiju pārvirzi lēmumi joprojām jāpieņem ES līmenī.

2.8. Vēl nav zināms, kā visa minētā sistēma darbosies praksē. Ļoti svarīgi jautājumi ir, piemēram, oglekļa dioksīda cena, enerģijas cenu pieaugums atjaunojamo energoresursu politikas īstenošanas rezultātā un pasākumu, kas veikti nozarēs, kurās nav emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas, izmaksas mājaisaimniecībām. No Komisijas jāsaņem vairāk informācijas un tai jāveic vairāk pētījumu.

2.9. Sarunas par starptautisku vienošanos saistībā ar klimatu tiks noslēgtas 2009. gada decembrī Kopenhāgenā. EESK savu viedokli par minēto jautājumu ir izklāstījusi atsevišķā atzinumā. Eiropadome ir apstiprinājusi galvenos darbības virzienus, lai sagatavotos sanāksmei Kopenhāgenā, ieskaitot sagatavošanos tam, lai starp dalībvalstīm sadalītu nabadzīgāko valstu atbalsta izmaksas.

3. Jautājumi, kas jāietver atjauninātajā Lisabonas stratēģijā par enerģijas un klimata politiku.

3.1. Zemas oglekļa emisijas ekonomika rada lielas pārmaiņas rūpniecībā. Emisijas ir jāsamazina, un enerģijas un dabas resursu izmantošana ir jānošķir no ekonomikas izaugsmes. Jāveic izmaiņas patēriņa un ražošanas struktūrās. Dažas ražošanas nozares pārstās darboties, bet citas attīstīsies un paplašināsies, darba vietas izzudīs, un to vietā tiks izveidotas jaunas. Izmainīsies nepieciešamās prasmes un zināšanas. Nepieciešami lieli ieguldījumi, kā arī jāveic sociālā atbalsta pasākumi.

3.2. Mūsu politisko vadītāju uzdevums ir izskaidrot minēto situāciju un tās sekas un ietekmi ikdienas dzīvē. Valdībām skaidri jānosaka, kas ir vajadzīgs, piemēram, kāds apjoms fosilo energoresursu jāaizstāj un ar ko, vai arī, cik daudz enerģijas katram no mums jāetaupa. Pārmaiņas nebūs iespējamās bez iedzīvotāju atbalsta un rīcības. Būtiska nozīme ir pilsoniskajai sabiedrībai.

3.3. Pasākumu, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un nodrošinātu Eiropas energoapgādi, īstenošanu nedrīkst atlikt ekonomikas pašreizējās lejupslīdes dēļ. Ekonomikas krīzes seku mazināšanas politikā jāietver zemas oglekļa emisijas ekonomikas mērķi, un otrādi. Krīzi varētu un arī vajadzētu uzskatīt par izdevību, lai atsāktu virzību uz izaugsmi, piemērojot citādu pieeju.

3.4. Vairums politiku un tiesību aktu enerģijas un klimata jomā jau ir izstrādāti vairākiem gadiem uz priekšu, taču nav noslēgta starptautiska vienošanās. Šobrīd liels darbs jāveic valstu līmenī, un nav zināms, kā tas viss īstenošies. Pašreiz jāizvairās no izmaiņām tiesību aktos vai saistībā ar mērķiem, lai visi dalībnieki varētu izstrādāt un īstenot savus pasākumus pēc iespējas tālredzīgi un pārlicinoši. Pašreiz īpaša uzmanība jāpievērš pasākumu īstenošanai.

3.5. Atjauninātajā Lisabonas stratēģijā jāietver rīcības plāns, lai izveidotu tautsaimniecību, kurā ir zems oglekļa emisijas līmenis. Tas jāsasniedz, ņemot vērā ilgtspējīgas attīstības trīs pilārus, proti, ekonomiku, vidi un sociālo jomu, un neaizmirstot vispārējo mērķi par konkurētspēju, izaugsmi un nodarbinātību.

3.6. Rūpīgi izplānoti un attiecībā uz visrentablākiem, reāliem rezultātiem izvērtēti pasākumi būtu jāintegrē struktūrpolitikās, kas savukārt atbilst integrētajam pamatnostādņem, konkrētiem ieteikumiem katrai dalībvalstij un nacionālajiem reformu plāniem. Komisijai būtu jāpastiprina īstenošanas uzraudzība. Papildus IKP jāizmanto arī citi rādītāji, lai varētu sekot ilgtspējīgas attīstības virzībai.

3.7. Pārmaiņu virzītājspēks ir tehnoloģiju attīstība, no vienas puses, un attieksmes un izturēšanās izmaiņas, no otras puses. Taču būs nepieciešams laiks, lai sasniegtu reālus un ilgtspējīgus rezultātus. Citi svarīgi jautājumi ir ieguldījumi, sociālie un izglītības aspekti un starptautiskā dimensija.

Tehnoloģija

3.8. Pasaules mērogā ir liela tehnoloģiskā konkurence. ASV ir asīgnējušas ievērojamus resursus, lai pētītu un izstrādātu tehnoloģijas klimata pārmaiņu radīto seku mazināšanai. Tāda pati tendence ir vērojama arī citās rūpnieciski attīstītajās valstīs un pakāpeniski arī lielās un ātri augošās valstīs.

3.9. ES bija pirmā, kas ierosināja izmantot tīras tehnoloģijas saistībā ar atjaunojamajiem energoresursiem un klimata pārmaiņām, un tai jāizmanto savs potenciāls. Tas ir ļoti steidzams un grūts uzdevums, jo, piemēram, Japāna ir izvirzījusi priekšgalā hibrīdo un elektrisko automašīnu ražošanā un Ķīna drīz vien var apsteigt ES vēja enerģijas tehnoloģiju jomā, bet ASV — saules fotoelementu enerģijas izmantošanas jomā. Ar oglekļa dioksīda cenu palielināšanu vien nepietiks, lai veicinātu tehnoloģiju attīstību.

3.10. Komisija ir izvirzījusi vairākas iniciatīvas, lai veicinātu tīras tehnoloģijas atjaunojamās enerģijas un klimata jomā. Minētajiem mērķiem būtu jāpiešķir vairāk līdzekļu no ES budžeta.

3.11. Visefektīvākās tehnoloģijas radīsies tikai daudzveidībā un dažādu pieeju, jauninājumu un metožu veselīgā konkurencē. Tas nozīmē, ka ne no vienas lietderīgas tehnoloģijas, piemēram, 4. pakāpes kodolšķēšanās enerģijas un kodoltermiskās enerģijas, nevajadzētu atteikties priekšlaicīgi, bet gan jāturpina to izstrāde.

3.12. Prioritāte būtu jāpiešķir informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstībai un ieviešanai.

3.13. Attiecībā uz atjaunojamās enerģijas tehnoloģijām, kas vēl nav saimnieciski izdevīgas, tomēr nevajadzētu uzspiest to pārgru ieviešanu tirgū, izmantojot apjomīgu finansiālo atbalstu (vai administratīvi noteiktas iepirkuma cenas). Tā vietā minētie līdzekļi būtu jāiegulda ilgtspējīgu un CO₂ nesaturošu enerģijas ražošanas tehnoloģiju izpētē un izstrādē līdz brīdim, kad būs iespējama to laišana tirgū.

3.14. ES ieguldījums pētniecības, izstrādes un jauninājumu finansēšanā ir neliels salīdzinājumā ar dalībvalstu resursiem. Šobrīd dalībvalstu ieguldījuma līmenis ir ļoti atšķirīgs. Svarīgi, lai dalībvalstis piešķirtu vairāk līdzekļu, ieskaitot ieņēmumus no emisiju tirdzniecības izsoles, pētniecībai un izstrādei, jo īpaši attiecībā uz tīrajām tehnoloģijām, un lai, izmantojot efektīvu sadarbību, minētās tehnoloģijas gūtu atzinību pasaules līmenī. Šādi pasākumi jāiekļauj atjauninātās Lisabonas stratēģijas pamatnostādņēs un nacionālajos rīcības plānos.

Ieguldījumi

3.15. Jaunas tehnoloģijas un jauninājumi ienāk aprītē, tikai pateicoties ieguldījumiem no māsaimniecībām, uzņēmumiem un publiskā sektora. Ieguldījumi ir nepieciešami ekonomikas attīstībai un nodarbinātībai, kā arī, lai sasniegtu mērķus klimata un enerģētikas jomā.

3.16. Steidzami nepieciešami ievērojami ieguldījumi enerģijas ražošanā un transporta infrastruktūrā. Piemēram, nākamās desmitgades laikā, pat ja pieprasījums nepieaugtu, elektroenerģijas ražošanā jāiegulda aptuveni 1 000 miljardi EUR, lai nomainītu novecojušās iekārtas. Būtiski jāmodernizē transporta, īpaši pārrobežu transporta tīkli un atjaunojamās elektroenerģijas pārvade uz sadales tīkliem. Nopietnas bažas rada ieguldījumu pārtraukšana recesijas periodā un tās iespējamās sekas ilgtermiņā.

3.17. Attiecībā uz ieguldījumiem ir vajadzīgi vispārēji pamatnoscājumi. Tie ietver veselīgu saimniecisko sistēmu, tirgus pieprasījumu un tirgu pieejamību. Normatīvajai sistēmai jābūt stabīlai un prognozējamai un tā nedrīkst radīt administratīvo un finansiālo slogu uzņēmumiem. Tikai tie uzņēmumi, kas gūst peļņu, var ieguldīt tehnoloģiju izstrādē un veicināt jaunu tehnoloģiju ieviešanu.

3.18. Tāpēc konkurētspējīga saimnieciskā sistēma ir priekšnoteikums, lai sasniegtu mērķus klimata un enerģētikas jomā. Nosakot pareizo politisko pieeju, klimata un enerģētikas politikas var veicināt izaugsmi un nodarbinātību.

3.19. Ar finanšu resursiem būs grūtības, kad izpētes un izstrādes un ieguldījumu vajadzības ES sāks konkurēt ar nepieciešamību finansēt klimata pārmaiņu radīto seku mazināšanas un pielāgošanās pasākumus attīstības valstīs. Dalībvalstu rīcībā būs ieņēmumi no emisiju tirdzniecības izsoles, bet tie nespēs segt visas attiecīgās vajadzības. Lēmumu pieņēmējiem jāuzmanās, lai nepalielinātu slogu uzņēmumiem un tādējādi neapdraudētu to ieguldījumus jaunajās tehnoloģijās.

Informētība un attieksme

3.20. Lai varētu rīkoties un izmantīt savu attieksmi, cilvēkiem jāzina, kas ir svarīgākais un ko vajag izmainīt. Jāpalielina cilvēku informētība par to, ko viņi paši var darīt, un jānodrošina piemērota izglītība. Šis uzdevums jāveic gan valdībām, gan pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Lietderīgs līdzeklis šajā saistībā būtu Komisijas sagatavots labas prakses piemēru saraksts.

3.21. Pozitīvi vērtējams ir tas, ka jautājumi par enerģijas patēriņu un siltumnīcefekta gāzu emisijām ir mārketinga un patērētājiem sniegto padomu priekšplānā, taču jāizsaka nožēla, ka tiek sniegta arī maldinoša informācija. Attiecīgajiem tirgus dalībniekiem minētā problēma jānovērš.

3.22. ES klimata politikās lielā mērā tiek izmantoti tirgus instrumenti, un tā ir pareiza rīcība. Cenu signāliem vajadzētu izmainīt gan iedzīvotāju, gan uzņēmumu rīcību. Taču nepietiks tikai ar cenu signāliem, lai izmantotu izmaiņu visu potenciālu. Dažos gadījumos, piemēram, celtniecības nozarē, jāievieš noteikumi, un jāsniedz konstruktīvs atbalsts vairākās citās nozarēs.

3.23. Lielāka energoefektivitāte parasti rada finansiālus ietaupījumus. Nepieciešams stimulēt, jo īpaši gadījumos, kad atmaksāšanas laiks ir salīdzinoši ilgs vai kad maksātājs negūst peļņu. Komiteja jau agrāk ir ierosinājusi Komisijai izpētīt nozaru iespējas īstenot mērķus saistībā ar energoefektivitāti, īpaši nozarēs, kas ietekmē iekšējo tirgu.

3.24. Lai izvairītos no konkurences izkropļošanas iekšējā tirgū, ES piemēro obligātus un kopīgus noteikumus par valsts atbalstu.

Sociālie un izglītības aspekti

3.25. Laika gaitā mainīsies patēriņa modelis, un līdz ar to arī ražošanas modelis. Saskaņā ar EAK (ETUC) un SAA (SDA) veikto pētījumu ⁽¹⁾ to pasākumu, kuru mērķis ir līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas par aptuveni 40 %, īstenošanas ietekme ir vērtējama samērā pozitīvi. citi tomēr uzskata šādu rezultātu un pieeju par pārāk optimistisku ⁽²⁾. Pētījumā secināts, ka tomēr būtiski izmainīsies nodarbinātības struktūras un prasības attiecībā uz kvalifikāciju. Pārmaiņas būs lielākas katrā nozarē atsevišķi nevis starp nozarēm. Piemēram, iespējama darba vietu pārcelšana no elektroenerģijas ražošanas nozares uz darbību, kas saistīta ar energoefektivitāti, vai no darba vietām, kuras saistītas ar autotransportu, uz tām, kas saistītas ar dzelzceļa un tūdensceļu transportu.

3.26. Ir liels pieprasījums pēc izglītības un apmācības, lai uzņēmumi, publiskā sektora pakalpojumu nozares un darbaspēks varētu tikt galā ar pārmaiņām. Izglītība un apmācība, tostarp mūžizglītība, bija galvenais temats vienā no iepriekšējiem EESK ziņojumiem par klimata pārmaiņām un Lisabonas stratēģiju.

3.27. Komisija nesen izteica priekšlikumus nepieciešamo prasmju plānošanai un veicināšanai, jo ir būtiski savlaicīgi sagatavot izglītības un apmācības jomu. Jautājumi par efektīvāku plānošanu, uzlabotu un saskaņotu piedāvājumu un pieprasījumu attiecībā uz prasmēm, kā arī mūžizglītības pasākumu veicināšanu ir iekļauti atjauninātajā Lisabonas stratēģijā.

3.28. Tā kā pārmaiņas skar gandrīz visus darba tirgus dalībniekus, izglītībai jābūt pieejamai visiem, lai varētu pielāgoties jaunajām prasībām. Dalībvalstīs jānodrošina visaptveroši sociālās nodrošināšanas tīkli tiem, kam joprojām varētu rasties problēmas.

3.29. Klimata un enerģētikas politikas rada izmaiņas izmaksu struktūrās, kas savukārt skar iedzīvotājus. Īpaši stingra uzraudzība vajadzīga attiecībā uz mainīgo enerģijas cenu ietekmi. Enerģijas cenas būtiski svārstās dažādu iemeslu dēļ, un viens no ES enerģētikas politikas mērķiem ir pēc iespējas vairāk ierobežot šādas svārstības.

⁽¹⁾ Pēc Komisijas Vides ģenerāldirektora pieprasījuma Eiropas Arod biedrību konfederācija (EAK — ETUC) un Sociālās attīstības aģentūra (SAA — SDA), kas ietver Syndex, Vupertāles institūtu un ISTAS, veica pētījumu par klimata pārmaiņām un nodarbinātību. Pētījums ir pieejams tīmekļa vietnē <http://www.etuc.org/a/3676>.

⁽²⁾ Hans Werner Sinn, "Das Grüne Paradoxon", Econ-Verlag, ISBN 978-3-430-20062-2.

3.30. Vides un īpaši klimata politikas paaugstina enerģijas cenas ar nolūku samazināt enerģijas izmantošanu. Šādas politikiskās pieejas trūkums ir tas, ka tā samazina Eiropas rūpniecības konkurētspēju un izraisa iespējamu enerģijas trūkumu iedzīvotājiem. Lai augstākas cenas samazinātu enerģijas izmantošanu, nepieciešams ieguldīt jaunās iekārtās, taču tas ir laikietilpīgs process. Ņemot to vērā, nepieciešama līdzsvarota pieeja enerģijas cenām, lai sasniegtu labus un ilgtspējīgus rezultātus, nevis radītu saimnieciskas un sociālas problēmas.

Starptautiskā dimensija

3.31. Pasākumiem klimata pārmaiņu radīto seku mazināšanai tikai Eiropā ir neliela ietekme, tā kā siltumnīcefekta gāzu emisijas Eiropā veido 14 % no kopējām emisijām, un minētā proporcija samazinās. Ja visas rūpnieciski attīstītākās valstis nerīkosies, emisijas nevarēs samazināt saskaņā ar noteikto 2 °C ierobežojumu globālajai sasilšanai, un mazināsies Eiropas konkurētspēja un līdz ar to arī tās iedzīvotāju labklājība. Tādēļ ļoti svarīgi ir panākt vienošanos Kopenhāgenas konferencē un ES joprojām jā saglabā vadošā loma.

3.32. Kopenhāgenas konferences mērķim jābūt, kā to formulējusi Komisija, "noslēgt pietiekami vērienīgu un visaptverošu starptautisku nolīgumu, kurā arī citām attīstītajām valstīm noteikt

mērķis panākt līdzvērtīgus samazinājumus un attīstības valstīm - veikt atbilstošus pasākumus". Svarīgs aspekts ir starptautiskas emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas vai vismaz saderīgu sistēmu ieviešana, lai nodrošinātu gan emisiju faktisku samazināšanu, gan arī līdzvērtīgus konkurences apstākļus.

3.33. Skaidrs, ka nabadzīgajām attīstības valstīm būs nepieciešama ekonomiskā palīdzība, lai mazinātu klimata pārmaiņu radītās sekas un pielāgotos tām. Svarīgi aspekti ir tehnoloģiju nodošanas, ieskaitot intelektuālā īpašuma aizsardzības tiesības, attīstība un precīzi noteikumi minētajā jomā, kā arī tīras attīstības mehānisms.

3.34. Eiropai vajadzīgs arī starptautisks nolīgums, lai tā varētu būt patiesa līdere klimata un energotehnoloģiju jomā. Pretējā gadījumā pieprasījums pēc šādām tehnoloģijām būs daudz zemāks.

3.35. ES jāstiprina sava nostāja un darbība starptautiskā līmenī, lai nodrošinātu energoapgādi Eiropā. Liels atbalsts būtu lielākas nozīmes piešķiršana minētajam jautājumam ārpolitikā, kā to paredzējusi ES. Kā EESK jau norādījusi iepriekšējos atzinumos, ES jāuzņemas arī vadība, lai globālā mērogā tiktu noteikta atbildīga un ilgtspējīga pieeja enerģijas jomā.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Atjauninātās Lisabonas stratēģijas ārējā dimensija”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 128/08)

Galvenais ziņotājs: Luca JAHIER KGS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 26. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Atjauninātās Lisabonas stratēģijas ārējā dimensija”.

Ekonomikas un monetārās savienības un ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētajai nodaļai (Lisabonas stratēģijas īstenošanas novērošanas centram) tika uzdots sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā 2009. gada 4. novembrī (4. novembra sēdē) iecēla Jahier kgu par galveno ziņotāju un ar 177 balsīm par, 1 pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Lisabonas Izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju visaptveroši pārskata nākamajiem desmit gadiem, apspriežot arī tās ārējo dimensiju.

1.2. Eiropas labklājību lielā mērā veicina tās atvērība pārējai pasaulei. Tas sniedz gan ekonomiskas priekšrocības, gan sekmē kultūras un zināšanu apmaiņu un Eiropas vērtību atzīšanu visā pasaulē. Eiropas Savienība ir pasaulē nozīmīgākais preču un pakalpojumu eksportētājs un importētājs, otrais nozīmīgākais tiešo ārvalstu investīciju ieguldītājs un saņēmējs un pasaulē lielākais attīstības palīdzības sniedzējs. Euro ir otrā starptautiskā valūta. Tādēļ Kopienas ģeostratēģiskajās interesēs ir izvērst savu starptautisko programmu, lai pārstāvētu un aizsargātu 500 miljonu iedzīvotāju intereses, vienlaikus ņemot vērā, kā tā ir atbildīga par globālu problēmu risināšanu un tai jāsniedz ieguldījums augstu standartu noteikšanā globalizācijas pārvaldības jomā.

1.3. Pēdējā desmitgadē nozīmīga prioritāte bija centieniem izstrādāt vērienīgu, līdzsvarotu un taisnīgu daudzpusēju nolīgumu tirdzniecības tālākai liberalizācijai, lai pakāpeniski atvērtu tirgus saskaņā ar regulētu sistēmu. Sevišķi 2007. gada iniciatīva “Globālā Eiropa” ir bijusi īpaši saistīta ar atjaunināto Lisabonas stratēģiju.

1.4. Ar jaunu globālu lielvaru parādīšanos un neseno starptautisko finanšu un ekonomikas krīzi saistītie izaicinājumi vēl jo skaidrāk liecina par globalizācijas jauno ģeopolitisko dabu un to, ka Eiropai vajadzīga jauna, saskaņotāka un efektīvāka visaptveroša ārējā stratēģija. Eiropai jāizstrādā jauns redzējums par tās uzdevumiem pasaulē, ņemot vērā, pirmkārt, tādus faktoros kā ģeostratēģiskais stāvoklis, kas ir tās vēsturiskās un ģeogrāfiskās lomas pamatā, izejvielu un enerģijas piegādes drošums un jaunu vēl nabadzīgu tirgu attīstība, un, otrkārt, Eiropas spēju risināt globālus jautājumus, piemēram, drošība, klimata pārmaiņas, nabadzība, starptautiskā migrācija, vienlaikus sekmējot Kopienas sociālās tirgus ekonomikas pievilcīgās vērtības, kas piesaista visas pasaules interesi.

1.5. Jāizstrādā atbilstošs ES rīcības plāns, lai stiprinātu Eiropas klātbūtni un nozīmi jaunajā globalizācijas sistēmā, īstenojot šādus pasākumus:

— jāizvērs ES ārpolitika un citu tās politiku ārējie aspekti saskaņā ar strukturālu pieeju, uzlabojot to vispārējo saskaņotību un nodrošinot aizvien lielāku vienotību ES dalībvalstu rīcībā;

— jānodrošina līdzsvarota tirgu atvēršana, noslēdzot Dohas sarunu raundu un īstenojot strukturētu dialogu ar nozīmīgākajiem partneriem;

— jāpalielina Kopienas kā starptautiska spēka regulējuma jomā nozīme un jāīsteno starptautiska politika, kuras pamatā ir tiesību veicināšana;

— jāstiprina euro starptautiskā dimensija;

— jāizvirza mērķis izveidot plašu attīstības un ekonomikas izaugsmes telpu, ko varētu dēvēt “Eiropa un Āfrika — apvienība savstarpējai attīstībai” un kurā ietilptu šādi elementi: Eiropas Savienības paplašināšanas ātra pabeigšana, kaimiņattiecību politika, Vidusjūras reģiona valstu savienība un spēcīga partnerība ar Āfriku.

1.6. Šāda rīcības plāna pakāpeniska izstrādāšana plašākā ārējās politikas kontekstā atbilstoši Eiropas Savienības uzstādījumiem ļautu uzlabot tā kvalitāti un saskaņotību.

1.7. Lai sekmētu veiksmīgāku attīstību un nodrošinātu plašu politisko vienprātību par šāda vērienīga un tālejoša projekta iekļaušanu Kopienas starptautiskajā programmā, Eiropas Savienībai ievērojami jāstiprina sociālo partneru un organizētas pilsoniskās sabiedrības nozīme gan Eiropā, gan trešās valstīs.

1.8. EESK var sniegt aizvien nozīmīgāku ieguldījumu, lai apvienotu un attīstītu līdzdalības mehānismus, kas pilsoniskajai sabiedrībai dotu iespēju iesaistīties uzraudzībā un nodrošinātu tās aktīvu līdzdalību gandrīz visā pasaulē. Turklāt šī pieeja ir raksturīga Eiropas sociālajam modelim, ko augsti vērtē visā pasaulē.

2. Ievads.

2.1. Ņemot vērā, ka Eiropas integrētais tirgus aptver 500 miljonus iedzīvotāju, tā ir pasaulē nozīmīgākā ekonomiskā apvienība, kam tirdzniecības potenciāla ziņā nav ekvivalenta un kuras aprītē ir pasaulē otrā nozīmīgākā valūta *euro*. Lai starptautiskās attiecības būtu savstarpēji izdevīgas, Eiropas Savienībai ne tikai jāuzņemas atbildība atbilstoši savai nozīmei, bet arī jāaizstāv savas ārējās ekonomiskās un ģeopolitiskās intereses, jo tās ir būtiskas, lai tā sekmīgi piemērotu savu modeli, kas ir visatvērtākais pasaulē un atbilst visaugstākajiem sociālajiem un vides standartiem.

2.2. Tādēļ Eiropas Savienībai aizvien vairāk jāizvērs šava starptautiskā darba programma, lai arī turpmāk nodrošinātu **ilgtspējīgu izaugsmi, kvalitatīvu nodarbinātību un ilgtspējīgu attīstību**, kas ir Lisabonas stratēģijas mērķi.

2.3. Pēc 2000. gada Lisabonas stratēģijas un tās pārskatīšanas 2005. gadā ar ārējo dimensiju saistītajiem jautājumiem pievērsās tikai 2007. gadā. Eiropadomes 2008. gada pavasara sanāksmes secinājumos ir minēts, ka "...tālab ES jāturpina centieni ietekmēt globalizāciju, stiprinot atjaunotās Lisabonas stratēģijas ārējo aspektu" (1).

2.4. Secinājumos ir uzvērtas šādas prioritāras jomas:

- veicināt brīvu tirdzniecību un ... turpināt vadību šajā jomā;
- uzlabot daudzpusējo tirdzniecības sistēmu, arī turpmāk tiecoties panākt vērienīgu, līdzsvarotu un visaptverošu vienošanos Dohas attīstības sarunu kārtā;
- noslēgt vērienīgus divpusējus nolīgumus ar nozīmīgiem tirdzniecības partneriem un arī turpmāk vērst plašumā integrācijas centienus attiecībā uz kaimiņvalstīm un kandidātvalstīm, attīstot kopēju ekonomikas telpu;
- nodrošināt uzticamu piekļuvi enerģijai un stratēģiskām izejvielām;
- stiprināt pastāvošās ekonomiskās attiecības un attīstīt savstarpēji izdevīgas stratēģiskas partnerattiecības ar jaunajām ekonomikas lielvarām taisnīgas konkurences apstākļos;
- veicināt regulatīvu sadarbību, standartu tuvināšanu un noteikumu atbilstību, un uzlabot intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanas sistēmas efektivitāti, vērošies pret viltojumiem.

(1) Prezidentvalsts 2008. gada 13. un 14. marta sanāksmes secinājumi, 12. punkts.

2.5. Nesenajās debatēs par ES instrumentiem ārējo iniciatīvu īstenošanai tiks secināts, ka jāīsteno šādi pasākumi (2):

- **attiecībā uz Eiropas Savienības ārējām iniciatīvām jāpieņem plašāka pieeja**, izveidojot saikni starp KĀDP, tirdzniecības un sadarbības politiku, vienlaikus palielinot Kopienas iekšējo politikas jomu ārējo ietekmi (3);
- jāizstrādā jaunas **Eiropas programmas sadarbības un attīstības jomā**, pamatojoties uz "Eiropas konsensu" (4) un 2007. gada novembrī uzsāktu ES un Āfrikas partnerību (5);
- jāpieņem jauna pieeja **tirdzniecības politikai**, uzsverot arī divpusēju un reģionālu sarunu nozīmi.

3. Esošā ārējā dimensija ...

3.1. Pēdējos desmit gados galvenā uzmanība bija pievērsta centieniem izstrādāt **vērienīgu, līdzsvarotu un taisnīgu daudzpusēju nolīgumu tirdzniecības turpmākai liberalizācijai** un veicināt tirgu pakāpenisku atvēršanu, lai paplašinātu Eiropas uzņēmumu konkurences iespējas, tādējādi radot jaunas iespējas izaugsmei un nodarbinātībai.

3.2. Pasaules tirdzniecības organizācija (PTO) tika atzīta par galveno virzītājspēku, lai izvērstu tirdzniecību, pamatojoties uz regulētu un daudzpusēju sistēmu. **Dohas Attīstības programma** bija Komisijas svarīga prioritāte.

3.3. Ņemot vērā sarežģījumus Dohas sarunās un it īpaši to nonākšanu strupceļā 2006. gada jūlijā, Eiropas Savienība nolēma, ka nepieciešama visaptveroša pārskatīšana. Padome 2007. gada aprīlī apstiprināja Komisijas paziņojumu "Globālā Eiropa. Konkurence pasaulē — ieguldījums ES izaugsmes un nodarbinātības stratēģijā" (6).

3.4. Ierosinātajā stratēģijā, kas ir saistīta ar 2005. gada atjaunināto Lisabonas stratēģiju, ir vēlreiz apliecināts un nostiprināts vispārējais mērķis veidot globālāku un integrētāku ārējās tirdzniecības politiku, lai piesaistītu jaunas investīcijas un veicinātu jaunas partnerības, kā arī visā pasaulē nodrošinātu aizvien atvērtākus tirgus. Komisija stratēģijā ierosina izmantot ne tikai tradicionālo nozīmīgāko instrumentu, proti, daudzpusējas sarunas, bet arī jaunus divpusējus un reģionālus nolīgumus (7), lai varētu likvidēt beztarifu un normatīva rakstura barjeras un nodrošināt pakāpenisku un būtisku regulējuma konvergenci.

(2) Maria João Rodrigues, "Eiropa, globalizācija un Lisabonas stratēģija" (Europe, Globalisation and the Lisbon Agenda), Institute for Strategic and International Studies, 2009.

(3) COM(2006) 278 galīgā redakcija un COM(2007) 581 galīgā redakcija.

(4) COM(2005) 311 galīgā redakcija.

(5) OV C 77, 31.3.2009., 148. lpp.

(6) COM(2006) 567 galīgā redakcija.

(7) Šie noteikumi jau ir paredzēti Kotonū nolīgumā ar ĀKK valstīm, ierosinot noslēgt sešus ekonomisko partnerattiecību nolīgumus reģionālā līmenī.

3.5. Komisija 2008. gada decembra paziņojumā par Lisabonas stratēģijas ārējo dimensiju⁽⁸⁾ atkārtoti izvirza mērķi noslēgt daudzpusējas tirdzniecības sarunas, veicināt sadarbību regulējuma jautājumos un tirgus piekļuves partnerību.

3.6. EESK ir izstrādājis divus atzinumus par šiem jautājumiem⁽⁹⁾, tajos īpaši uzsverot, ka

- Dohas sarunu raunda noslēgšana arī turpmāk ir nozīmīgākā stratēģiskā prioritāte, un saistībā ar to divpusējie nolīgumi var radīt papildu pievienoto vērtību;
- lielāka uzmanība jāvelta tirgus atvēršanas ietekmei uz dažiem reģioniem un noteiktām darba ņēmēju grupām, un tādēļ vairāk jāpievēršas sociālajam taisnīgumam un pienācīga darba veicināšanai;
- arī divpusējos nolīgumos jāiekļauj citi aizvien nozīmīgāki starptautisko attiecību aspekti, kas saistīti, piemēram, ar vidi, enerģiju, kultūru, migrāciju un globālo pārvaldību.

4. ... kas tomēr ir lielā mērā nepietiekama.

4.1. Jauni izaicinājumi.

4.1.1. Eiropas Savienība saskaras ar šādiem jauniem izaicinājumiem:

- jaunās tirgus ekonomikas valstu aizvien lielākā konkurence, tostarp Āzijas pasaules lielvaru izaugsme;
- klimata pārmaiņas un enerģētika;
- paplašināšanās līdz 27 dalībvalstīm ietekme uz ES un tās kaimiņvalstīm;
- pārtikas krīzes atkārtošanās;
- izpratne par globalizācijas aizvien izteiktāko ģeopolitisko raksturu, jo tendences nepārprotami liecina, ka tās pamatā tagad vairs nav vienīgi ekonomikas apsvērumi;
- visbeidzot, starptautiskās finanšu un ekonomikas krīzes izvērsšanās.

4.1.2. Ņemot vērā minētos izaicinājumus, **ir vajadzīga saskaņotāka un efektīvāka ārējā ekonomikas stratēģija**, lai novērstu pretrunu starp aizvien lielāko Eiropas Savienības nozīmi ekonomikas jomā un tās joprojām nepietiekamo ietekmi uz sarežģītajiem un plašajiem globalizācijas procesiem. Vienlaikus Eiropas Savienībai jāaizsargā savas intereses un jārod iespējas stiprināt savas vērtības.

⁽⁸⁾ COM(2008) 874 galīgā redakcija.

⁽⁹⁾ OV C 175, 27.7.2007., 57. lpp. un OV C 211, 19.8.2008., 82. lpp.

4.1.3. Neapšaubāmi, ka starptautiskās ekonomikas un finanšu krīzes ietekme būs jūtama vēl ilgu laiku pēc 2010. gada. Jāņem vērā, ka šis nozīmīgais starptautiskais jautājums un tas, kādi pasākumi tiks īstenoti, lai noteiktu tā turpmāko virzību, būtiski ietekmēs ikviena pasaules reģiona turpmāko izaugsmes un nodarbinātības stratēģiju. **Katra reģiona nostāja šo jautājumu risināšanā ievērojami ietekmēs attiecīgā reģiona un citu reģionu nākotni.** Tas īpaši attiecas uz Eiropu, kas ir visatvērtākā ekonomikas zona pasaulē, un tādēļ tā vairāk nekā citi ir atkarīga no importa un eksporta.

4.1.4. Pašreizējās krīzes ietekmē neatgriezeniski ir zaudējusi nozīmi **starptautiskas darba dalīšanas pieeja**, saskaņā ar kuru izejvielu piegāde un pārstrāde un uz izmaksām balstīta konkurence ir nozīmīgāko jaunās tirgus ekonomikas valstu īpatnība, savukārt Eiropas un pārējām attīstītajām valstīm jārada augsta pievienotā vērtība, pamatojoties galvenokārt uz tādiem faktoriem kā pētniecība, jauninājumi un kvalificēts darbspēks.

4.1.5. Nesenās ekonomikas attīstības tendences BRIC valstīs (Brazīlijā, Krievijā, Indijā un Ķīnā), piemēram, aizvien lielākais patentu skaits, Eiropas tiešo ārvalstu investīciju (TĀI) nozīme, jaunās tirgus ekonomikas valstu aizvien lielākās tiešās ārvalstu investīcijas Eiropas Savienībā un valstu fondu izveide (visus šos fondus ir izveidojušas valstis, kas nav Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) dalībvalstis), liecina par straujām pārmaiņām pasaules ekonomikas struktūrā. Tādēļ Eiropas Savienībai jāīsteno atbilstoši pasākumi.

4.1.6. Tas, ka arī citās pasaules daļās nesen ir izveidojušies reģioni, kas koncentrējas uz jauninājumu un zināšanu stratēģijām, norāda, ka pēc pasākumiem ekonomikas krīzes pārvarēšanai varētu izveidoties sarežģītāka turpmāko attiecību sistēma, pamatojoties uz cieši integrētiem un konkurētspējīgākiem reģionālajiem blokiem, un katrā no tiem varētu izveidoties jaunas darba dalīšanas formas un dažāda veida ekonomiskā un sociālā nelīdzsvarotība.

4.2. Inovatīvs un vērienīgs mērķis.

4.2.1. **Eiropas Savienība vairākkārt ir pierādījusi spēju mierīgā ceļā un sarunās panākot vienošanos ietekmēt attīstību starptautiskajā līmenī, iesaistot aizvien vairāk dažādu pušu.** Tādējādi ES ir sniegusi būtisku ieguldījumu labklājības veicināšanā nozīmīgās pasaules daļās (piemēram, sadarbība ar AKK trīsdesmit gadu garumā vai ES paplašināšanas politika).

4.2.2. Turklāt Eiropas Savienība ir palīdzējusi izveidot struktūrētu sistēmu, kuras pamatā ir reģionālie, nozaru un vispārējie sadarbības nolīgumi. Pagātnē tās bija PTO sarunas, savukārt šodien tas attiecas uz jaunajām G8/14 un G-20 valstu sarunām, kuru mērķis ir izveidot stingrākus noteikumus un instrumentus starptautiskajā finanšu jomā, pievēršoties arī Starptautiskā valūtas fonda un Pasaules bankas lomai.

4.2.3. **Diskusijas par ārējo dimensiju** sākotnēji attiecās vienīgi uz tirdzniecības politiku, vēlāk arī uz enerģijas un klimata pārmaiņu jautājumiem, taču tagad tās aptver aizvien dažādākas jomas, piemēram, migrācijas politika un globalizācija sociālajā (pielāgošanas fonds un galvenie nodarbinātības standarti), vides (Kioto protokols un ilgtspējīga tautsaimniecība), rūpniecības (intelektuālais īpašums un valsts ieguldījumu fondi), politiskajā (ES paplašināšana un kaimiņattiecību politika) un diplomātijas jomā. Svarīgi ir arī tādi jautājumi kā *euro* nozīme un Kopējās ārpolitikas un drošības politikas (KĀDP) un Eiropas drošības un aizsardzības politikas ietekme uz ES nozīmes palielināšanu starptautiskajā mērogā, kā arī iespēja Eiropas drošības stratēģijā iekļaut jautājumu par Eiropai stratēģiski nozīmīgām precēm un interesēm, ņemot vērā, ka šo pieeju pasaulē jau piemēro citas tradicionālas un jaunas ekonomikas lielvaras.

4.2.4. Ņemot vērā iepriekš minēto, kļūst skaidrs, ka **visas šīs dimensijas nav iespējams iekļaut Lisabonas stratēģijā**, ja vēlas saglabāt tās būtību.

4.2.5. **Tomēr jāatzīmē, ka šie aspekti kļūst aizvien būtiskāki**, lai pilnībā sasniegtu stratēģijas mērķi, proti, pielāgojoties globalizācijai, Eiropā izstrādāt atbildes pasākumus.

4.2.6. Vairumā gadījumu šo Eiropas Savienības ārējo iniciatīvu pamatā ir **labi attīstīti mehānismi, kuros nodrošināta cieša ES integrācija** — tās ir gan Eiropas Savienības politikas jomas, gan jomas, par kurām kopīgi vienojušās ES un dalībvalstis. Iespējams, ka šīs politikas jomas nav pietiekami koordinētas vai tām trūkst visaptveroša stratēģiska redzējuma, taču tās var attīstīties un tām ir ievērojama ietekme, un tās jebkurā gadījumā ir daudz ietekmīgākas nekā atsevišķu dalībvalstu pasākumi un daudzas citas Eiropas Savienības iekšējās politikas.

4.3. *Ceļā uz atjauninātu Eiropas Savienības ārējo stratēģiju.*

4.3.1. Apsverot šo jautājumu, varētu pievērsties **Eiropas globalizācijas stratēģijas laika posmam pēc 2010. gada ārējai dimensijai**, kas būtu ne tikai cieši koordinēta un saistīta ar iekšējo dimensiju (kuras pamatā būtu atjaunotā Lisabonas stratēģijas izaugsmei un nodarbinātībai), **bet arī patstāvīgāka un ieguvusi jaunu pārliecinošāku stratēģisku virzību** ⁽¹⁰⁾.

4.3.2. **Eiropai vajadzīgs jauns redzējums par tās uzdevumiem pasaulē un jāizstrādā atbilstošs rīcības plāns**, ņemot vērā 21. gadsimta attīstības tendences un Eiropas Savienības vērtības. Turklāt jānodrošina, lai tie būtu saprotami un tos varētu izskaidrot Eiropas sabiedrībai un dažādām grupām, apspriest ar ES nozīmīgākajiem sadarbības partneriem pasaulē un pārstāvēt starptautiskos forumos.

4.3.3. Šis redzējums jāorientē uz progresu un pienācīga darba veicināšanu, un tā pamatā jābūt ilgtspējīgai attīstībai, kas sekmē

iekļaujošu sabiedrību, atvērtu tautsaimniecību un mierīgas attiecības. Jaunajam redzējumam jāiekļaujas arī globāla mēroga ilgtermiņa stratēģiskā perspektīvā. Eiropas Savienībai vairāk jāņem vērā **ģeostratēģiskais stāvoklis, kas ir tās vēsturiskās un ģeogrāfiskās lomas pamatā, nepieciešamība garantēt izejvielu un enerģijas piegādes drošumu** ⁽¹¹⁾ un jaunu vēl nabadzīgu tirgu iespējamā attīstība.

4.3.4. Nozīmīgs ieguldījums šāda redzējuma attīstīšanā bija arī īsais, bet efektīvais dokuments ar daudzsoļošu nosaukumu "Eiropas intereses — panākumi globalizācijas laikmetā" ⁽¹²⁾, ko Komisija 2007. gada oktobrī izstrādāja Hemptonkortas sammitam. EESK tajā pašā gadā pauda līdzīgu viedokli ⁽¹³⁾.

4.3.5. Atjauninātā Lisabonas stratēģija laika posmam pēc 2010. gada jāaskaņo ar **ES ārpolitikas jaunu, stratēģiskāku virzību, lai stiprinātu Eiropas klātbūtni un nozīmi jaunajā globalizācijas sistēmā.**

4.3.6. Tādēļ, izvēršot un papildinot Padomes 2008. gada marta secinājumos iekļautās idejas, jāizstrādā detalizēts rīcības plāns, aptverot šādus četrus saskaņotus un savstarpēji saistītus līmeņus, lai:

- nodrošinātu **tirgu līdzsvarotu atvēršanu** un starptautiskās preču un pakalpojumu tirdzniecības turpmāku attīstību, vienlaikus **ilgtermiņā nodrošinot Eiropas piekļuvi** stratēģiski nepieciešamiem **resursiem**;
- **aktivizētu ekonomikas dialogu ar visiem nozīmīgākajiem partneriem**, ņemot vērā daudzpusēju pieeju, un arī turpmāk **stiprinātu euro starptautisko nozīmi**;
- Eiropas Savienība kļūtu par **starptautisku spēku regulējuma jomā**, kas sekmē augstākus standartus rūpniecības, vides un sociālajā jomā, kā arī tādās jomās kā pienācīgi darba apstākļi, publiskais iepirkums un intelektuālais īpašums, vienlaikus sniedzot ieguldījumu, lai reģionālajā un daudzpusējā līmenī izstrādātu noteikumus attiecībā uz finanšu tirgiem un starptautiskās ekonomikas pārvaldību;
- **atkārtoti izvērstu trīs nozīmīgākās politikas jomas, kas sekmē ES ārējo attīstību**, proti, paplašināšanas pabeigšana, kaimiņattiecību politika, Vidusjūras reģiona valstu savienība un jaunā partnerība ar Āfrikas valstīm saistībā ar ĀKK iniciatīvu, tādējādi **izveidojot īpašu attīstības telpu, lai sekmētu daudzpusēju ekonomikas izaugsmi. Tā jau ir nodēvēta par "Eur-Africa" iniciatīvu** ⁽¹⁴⁾, un Eiropas Savienībai tajā vajadzētu uzņemties vadošu ģeostratēģisku lomu.

⁽¹¹⁾ OV C 27, 3.2.2009., 82. lpp.; OV C 277, 17.11.2009., 92. lpp. un EESK atzinums par tematu "Enerģija un klimata pārmaiņas — atjauninātās Lisabonas stratēģijas neatņemama sastāvdaļa" (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 36 lpp.).

⁽¹²⁾ COM(2007) 581 galīgā redakcija.

⁽¹³⁾ OV C 175, 27.7.2007., 57. lpp.

⁽¹⁴⁾ Nesen uz to norādīja Kārļa Lielā balvas ieguvējs A. Riccardi, Āhene, 2009. gada 21. maijs.

⁽¹⁰⁾ Skatīt *Laurent Cohen Tanugi* vadītās grupas secinājumus. Tā 2008. gada otrajā pusē sagatavoja detalizētu provizorisku ziņojumu prezidentvalstij Francijai (sk. www.euromonde2015.eu).

4.3.7. Ārējai dimensijai piešķirot lielāku nozīmi, tiks vērsta uzmanība uz to, ka **Eiropas Savienība, lai sekmētu integrāciju, ir iecerējusi uzsākt jaunu politiskās attīstības posmu**, galveno uzmanību pievēršot tam, lai pilnveidotu sistēmu attiecībām ar pārējo pasauli un tādējādi iegūtu jaunus enerģijas avotus un resursus. Tādējādi varētu pabeigt izveidot pēc iespējas labāku Eiropas sociālās tirgus ekonomikas modeli un iedzīvotājiem nodrošināt mierīgas dzīves apstākļus un sabiedrības attīstību. To varētu uzskatīt par **Eiropas Savienības dibināšanas principu konsolidāciju**; šie principi ir minēti Šūmaņa deklarācijā un Romas līguma preambulā, nodrošinot Eiropas projekta abu dimensiju (iekšējās un ārējās) savstarpējo saikni un mijiedarbību.

5. Daži konkrētāki priekšlikumi.

5.1. Saskaņotāka un proaktīvāka vispārējā politika.

- Lai Eiropas Savienība īstenotu savus pasākumus, kuru mērķis ir daudzpusējās sistēmas reforma un globalizācijas pamatprincipu uzlabošana, ir vajadzīga **paralēla pieeja, proti, gan ES iekšējās politikas un ārpolitikas saskaņotība, gan daudz ciešāka koordinācija ar dalībvalstīm**.
- Eiropas Savienībai, izstrādājot attīstības politiku un nosakot sarunu pilnvaras, īpaša uzmanība jāpievērš tādiem jautājumiem kā **sociālās jomas regulējuma veicināšana**, sarunas starp sociālajiem partneriem un vispārējās sociālās aizsardzības sistēmas.
- Visos Eiropas Savienības ārējos pasākumos jāiekļauj šādi prioritāri jautājumi: izglītības un apmācības sistēmu attīstība, nozīmīgākie darba pamatstandarti, sociālās aizsardzības sistēmas attīstība, dzimumu līdztiesība un nelabvēlīgākā stāvoklī esošu grupu integrācija (cilvēki ar invaliditāti, etniskās mazākumtautības utt.).
- Eiropas Savienībai **ir pienākums pildīt savas saistības**. Tas īpaši attiecas uz mērķi 0,7 % no IKP piešķirt attīstības atbalstam un bieži atkārtoto apņemšanos izmantot Kopienas sasniedzumus un attīstības veicināšanas instrumentus, lai sekmētu attīstību citās valstīs un reģionos. Šajā sakarā īpaša nozīme būtu apņēmībai dot jaunu impulsu ES un Āfrikas partnerībai.
- Tādēļ, ja **ievērojami palielinātu** attīstības valstīm paredzētos **resursus** un tajās vairāk ieguldītu, ņemot vērā gaidāmo **Kopenhāgenas vienošanos 2009. gada decembrī**, varētu nodrošināt labas iespējas savstarpējai attīstībai un progresam. Tādējādi, pamatojoties uz jauno Lisabonas stratēģiju, varētu nodrošināt sistēmu, lai pieņemtu lēmumus par pētniecības jautājumiem, jauninājumiem, ieguldījumiem un zināšanām, kas **pasaulē sekmē videi draudzīgu izaugsmi**.
- **Sarunās par tirdzniecības jautājumiem jānodrošina labāka uzraudzība un pārredzamība**, kā arī plašāka pilsoniskās sabiedrības līdzdalība šajā ārējo attiecību un sarunu sistēmā.
- Eiropas Savienībai **jāsekmē reģionālā integrācija** un arī turpmāk jābūt par piemēru citiem. Ideja par makroreģioniem jāpaplašina un jāpadziļina. Eiropa var ievērojami veicināt reģionu savstarpējo sadarbību, un tai šī sadarbība jāveicina un jāattiecinā ne tikai uz tirdzniecības liberalizāciju, bet arī uz attīstības sadarbību, politisko dialogu un sadarbību kultūras jomā.
- Ņemot vērā tādu problēmu kā **nodrošinātība ar pārtiku**, un ar mērķi pilnībā nodrošināt cilvēka pamattiesības uz veselīgu, drošu un ilgtspējīgu pārtiku ⁽¹⁵⁾ jāpārskata pašreizējās sarunu pilnvaras, lai atzītu lauksaimniecības produkcijas īpašās iezīmes un nodrošinātu attiecīgus pasākumus, kuru mērķis ir saglabāt atšķirības ražošanas nosacījumos un atšķirības dažādajos tirgos. Tādējādi varētu būtiskāk sekmēt nozīmīgākos nolīgumus tirdzniecībai ar citām precēm, un pirmais solis šajā virzienā būtu Ekonomisko partnerattiecību nolīgumi.
- Ņemot vērā **“tirdzniecības potenciāla” kritēriju**, kas attiecīgā reģiona izaugsmes līmeni saista ar tā tirgus lielumu, lietderīgi būtu gan noslēgt reģionālus nolīgumus ar ĀKK valstīm, gan arī izvērst divpusējus un reģionālus nolīgumus ar Dienvidaustrumu Āzijas valstu apvienības (ASEAN) valstīm, Koreju, Indiju, Krieviju, Dienvidu puslodes kopējā tirgus (Mercosur) un Persijas līča sadarbības padomes (GCC) valstīm, kā arī atkārtoti pievērsties šiem nolīgumiem.
- **Īpaša nozīme jāpiešķir attiecībām ar Ķīnu**, jo, pirmkārt, Eiropas Savienībai tajā ir ievērojamas ofensīvas un defensīvas intereses (un līdz ar to plašas iespējas sarunām), otrkārt, tā ir iespēja sekmēt pastāvīgu izaugsmi savstarpējā mijiedarbībā un, treškārt, ģeopolitisku apvērsumu dēļ.
- **Lielāka uzmanība jāvelta divpusējam sarunām ar ASV, Japānu un Kanādu**, jo tirdzniecības potenciāla ziņā ASV ir pirmais, Japāna trešais un Kanāda astotais nozīmīgākais partneris. Atkārtoti jāpievēršas transatlantiskajām attiecībām, lai mazinātu domstarpības un pēc iespējas palielinātu sinerģiju, pakāpeniski nodrošinot institucionālo struktūru un dažādu politikas jomu konvergenci ⁽¹⁶⁾.
- Ņemot vērā **Ekonomikas un monetārās savienības** iespējamo **paplašināšanos turpmākajos gados**, euro kā spēcīga pasaules mēroga valūta varētu kļūt vēl nozīmīgāks. Tādēļ būs jānodrošina vienotāka pārstāvība starptautiskajās ekonomikas un finanšu struktūrās.

5.2. Papildu instrumenti pārvaldības jomā un nozaru politiku īstenošanai.

- Attiecībā uz Eiropas Savienības ārējām iniciatīvām jāpiemēro plašāka un visaptverošāka pieeja, tajās iekļaujot arī **pētniecības, vides, izglītības un nodarbinātības politikas ārējo dimensiju**.

⁽¹⁵⁾ Skatīt Apvienoto Nāciju īpašā ziņotāja tiesību uz pārtiku jautājumos Olivier De Schutter ziņojumu “Dohas sarunu raunds nenovērsīs vēl vienu pārtikas krīzi” (*The Doha round will not prevent another food crisis*), 2009. gada 9. marts.

⁽¹⁶⁾ OV C 228, 22.9.2009., 32. lpp.

- Pašreizējos apstākļos būtu jāizveido **neliela Eiropas komi-sāru grupa ar skaidri noteiktu uzdevumu vadīt Eiropas Savienības ārpolitikas visas jomas** (tirdzniecība, attīstība, migrācija, konkurences un iekšējā tirgus politikas ārējie aspekti, diplomātija enerģētikas jomā u.c.), kas spētu paust daudz vienotāku un kopīgāku ES nostāju pasaules arēnā un nozīmīgākajos starptautiskajos forumos. Neapšaubāmi, ka šā mērķa sasniegšanu atvieglos Lisabonas līguma stāšanās spēkā šā laikā un Augstā pārstāvja ārpolitikas un drošības poli-tikas jautājumos jaunā loma.
 - Kamēr nav nodrošināta ES vienota pārstāvība nozīmīgākajās starptautiskajās iniciatīvās (Bretonvudsas, G8/14 un G20 valstu sarunas), **dalībvalstīm** katrā institūcijā vai augsta līmeņa sammitā būtu jāveido daudz ietekmīgākas grupas, lai **sis-temātiski koordinētu nostāju un visos iespējamajos gadījumos paustu vienotu viedokli**.
 - Steidzami jānodrošina Eiropas Savienības pārstāvība ārpus tās robežām, organizējot **kopējas tirdzniecības misijas**, kas varētu stiprināt tās stratēģisko klātbūtni, īpaši attiecībā ar ES nozīmīgākajiem tirdzniecības partneriem.
 - Eiropas Savienībai vajadzētu palielināt atbalstu savu uzņēmu-mu starptautiskajai darbībai, īpaši atbalstot to spēju uzsākt darbību citās valstīs un spēju pielāgoties dažādu tirgu īpatnī-bām un dinamikai.
 - Eiropas Savienībai būtu jārosina Pasaules tirdzniecības orga-nizācija, lai tā sev izvirzītu mērķus arī tādās jomās kā **darba tiesības, rūpniecības attīstība, pienācīgi darba apstākļi un vide**. Arī starptautiskajām finanšu institūcijām prioritāšu vidū jāiekļauj jautājums par pienācīgiem darba apstākļiem un ilgtspējīgu attīstību.
 - Eiropā esošie starptautiskie uzņēmumi jārosina atbilstoši **Ei-ropas iniciatīvai par uzņēmumu sociālo atbildību** veici-nāt sociālo dialogu attiecīgajos uzņēmumos un nozarēs, šīs iniciatīvas izvērsot dažādās trešās valstīs, kur tie darbojas. Jāatzīst laba prakse, ko daudzi Eiropas uzņēmumi izmanto, pamatojoties uz Ekonomiskās sadarbības un attīstības orga-nizācijas (ESAO) apstiprinātajām pamatnostādnēm, kuru pamatā savukārt ir Starptautiskās darba organizācijas sociālie standarti, kā arī jāatzīst citas iniciatīvas, ko daudzi nevalsti-skās un sociālās ekonomikas jomas pārstāvji īsteno tādās jo-mās kā apmācība, veselība, labāku dzīves un darba apstākļu veicināšana.
 - Eiropas Savienībai jāizstrādā **proaktīva, visaptveroša mi-grācijas politika, kas sekmē kopīgu attīstību** gan migrantu izcelsmes, gan uzņēmējās valstīs, īpašu uzmanību pievēršot cilvēku tirdzniecības apkarošanai un intelektuālā darbaspēka aizplūšanas aizkavēšanai, kā arī migrantu ienākumu pārve-dumiem, kas patlaban veido ievērojamu finanšu plūsmu ⁽¹⁷⁾.
 - Pasaules ekonomikā **aizvien vairāk palielinās valsts iegul-dījumu fondu nozīme**, un jaunās tirgus ekonomikas valstīs, kas šos fondus ir izveidojušas, valdībām ir ievērojama ie-tekme. Tas neapšaubāmi nozīmē, ka nozīmīgākajām attīstī-tajām valstīm paveras ievērojamas iespējas, kā arī paveras iespēja atveseļot starptautisko ekonomiku. Vienlaikus tomēr jāatzīmē, ka pastāv arī ģeopolitisks risks zaudēt suverenitāti pār Eiropas Savienībai stratēģiski nozīmīgām nozarēm un tehnoloģijām. **Eiropas Savienībā jānodrošina saskaņota nostāja šajā jautājumā**, pamatojoties uz pastāvošo līgumu saistībām un noteikumiem, kā arī jādefinē precīzāka kopēja nostāja jautājumā par nacionālo interešu, kas aizvien vairāk jāuztver kā "Eiropas intereses", aizstāvību.
 - Jāatzīst **Eiropas Tehnoloģiju institūta** īpašā kompetence **dažādu partnerību attīstīšanā**, it īpaši attiecībā uz iespēju zinību un jaunrades apvienību mehānisma iniciatīvās (aug-stākās izglītības iestāžu, pētniecības institūtu, uzņēmumu un citu ieinteresēto pušu izcilības tīkli) iekļaut sadarbības part-nerus no trešām valstīm.
- 5.3. *Sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības organizāciju plašāka līdzdalība.*
- **Visos iespējamajos veidos jāsekmē, lai Eiropas pilsoniskā sabiedrība**, apspriežoties ar Eiropas Savienības nozīmīgāka-jiem ekonomikas un sociālās jomas partneriem, **noteiktu un izstrādātu kopējas stratēģijas**, kuru mērķis ir risināt ar glo-balizāciju saistītās problēmas un rast veidus, kā izmantot tās sniegtās iespējas. **Plašāka izpratne par to, ka valstu Eko-nomikas un sociālo lietu padomēm un tām līdzīgām struktūrām**, Eiropas nozīmīgākajām sociālo partneru orga-nizācijām un tīkliem, organizētai pilsoniskajai sabiedrībai un sociālajai ekonomikai ir ievērojama nozīme, var veicināt ak-tīvāku līdzdalību un paraugprakses izplatīšanu.
 - Lai Eiropas Savienības tirdzniecības, attīstības un ārējo attie-cību politika būtu pamanāmāka un šajos jautājumos būtu konsekvētāka pieeja, Eiropas Savienībai būtu jāveicina **dia-logs ar trešo valstu sociālajiem partneriem un pilsonisko sabiedrību un to plašāka līdzdalība**. Īpaši jāpievēršas tam, lai izveidotu sistēmas strukturētam un pastāvīgam dialogam ar organizācijām, kas sekmē integrāciju reģionālā un pasau-les mērogā, un vairāk atzītu pilsoniskās sabiedrības konsul-tatīvu struktūru nozīmi ar tirdzniecības un asociācijas nolīgumiem saistīto jautājumu risināšanā.
 - Kā labas prakses piemēru var minēt Pilsoniskās sabiedrības kontaktgrupu, ko pirms vairākiem gadiem sekmīgi izveidoja Tirdzniecības ģenerāldirektorāts, un šāda prakse ir jāveicina.

(17) OV C 120, 16.5.2008., 82. lpp. un OV C 44, 16.2.2008., 91. lpp.

- **EESK pakāpeniski ir izveidojusi strukturētu sistēmu attiecību veicināšanai** ⁽¹⁸⁾, kam ir svarīga nozīme, lai **institutionālā dialoga kontekstā** pastāvīgi sekmētu pilsoniskās sabiedrības aktīvu līdzdalību gandrīz visā pasaulē. Komiteja uzskata, ka tā var aktīvi iesaistīties **uzraudzībā**, kā tas bijis dažos īpašos gadījumos. Šajā sakarā var minēt šādus piemērus: Kotonū nolīgumā ar ĀKK valstīm paredzētie institucionālie uzdevumi, apvienotās konsultatīvās komitejas ar dažādām ES kandidātvalstīm un darbs saistībā ar *Euromed* un *Mercosur* partnerībām. Dokumenti, atzinumi un nobeiguma deklarācijas, kas ik gadu tiek pieņemti EESK rīkoto sanāksmju rezultātā šīs sistēmas ietvaros, ir **nozīmīgs avots analīzei un priekšlikumiem attiecībā uz līdzdalības demokrātiju, aptverot visu Eiropas Savienības ārējo attiecību spektru.**
- EESK varētu organizēt arī īpašus **darbseminārus vai citas regulāras sanāksmes, lai konsultētu ekonomikas un sociālo interešu grupas attiecīgajās valstīs un reģionos**, vajadzības gadījumā izmantojot pašreizējās apaļā galda sarunas un dažādus citus sanāksmju veidus. Šo pasākumu mērķis būtu salīdzināt dažādos pasaules apgabalos un reģionos apstiprinātās stratēģijas un veicināt paraugprakses apmaiņu. Tas palīdzētu labāk definēt Eiropas Savienības ārpolitikas virzību un Lisabonas stratēģijas turpmāko virzību laikposmam pēc 2010. gada, kā arī attiecīgajiem partneriem izstrādāt savas stratēģijas.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽¹⁸⁾ Skatīt EESK Ārējo attiecību specializētās nodaļas darba plānu, http://eesc.europa.eu/sections/rex/index_en.asp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Augstskolas Eiropai”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 128/09)

Galvenais ziņotājs: **VAN IERSEL KGS**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2009. gada 5. martā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Augstskolas Eiropai”.

Komitejas atzinumu uzdeva sagatavot Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētajai nodaļai (Lisabonas stratēģijas īstenošanas novērošanas centram).

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēde) iecēla *Van Iersel* kgu par galveno ziņotāju un ar 158 balsīm par, 8 balsīm pret un 12 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK uzskata, ka augstskolām ir būtiska nozīme zināšanu trīsstūrī “izglītība, pētniecība un jauninājumi”. Tās jāuzskata par nozīmīgu virzītājspēku Eiropas tautsaimniecības un ekonomikas ilgtspējīgā attīstībā. Augstskolu sistēma šobrīd nav optimāla, un tādēļ augstskolu lielais potenciāls ir nepietiekami attīstīts. Jācenšas uzlabot situāciju, izmantojot Lisabonas stratēģiju laikposmam pēc 2010. gada.

1.2. Kopš 1999. gada Boloņas konferences un kopš Lisabonas stratēģijas pieņemšanas augstskolas ir kļuvušas par aizvien nozīmīgāku Eiropas līmeņa prioritāti. Lai arī dalībvalstis un augstskolas ir izvirzījušas jaunus mērķus, zinātniskajās aprindās un sabiedrībā aizvien vairāk pieaug bažas par Eiropas augstākās izglītības sadrumstalotību un nepieciešamo reformu lēno gaitu.

1.3. EESK uzsver nepieciešamību īstenot Eiropas augstskolu reformu, jo, ņemot vērā pasaulē pastāvošās tendences ekonomikas, tehnoloģiju un izglītības jomā un pašreizējo krīzi, līdzekļi ir jāizmanto pēc iespējas efektīvāk un jānodrošina, lai studentiem, mācībspēkiem un pētniekiem būtu labāki apstākļi un lielākas iespējas.

1.4. Komiteja norāda, ka nepieciešami šādi pielāgojumi: piemēram, augstskolu lielāka autonomija un atbildība sabiedrībai par to sabiedriskās funkcijas izpildi, dažādākas (pietiekama) finansējuma iespējas, labāka pārredzamība un lielāka atvērtība, partnerības ar uzņēmumiem, (pasaulē līmeņa) izcilības pedagoģijā un pētniecībā veicināšana, atbilstošas cilvēkresursu vadības metodes.

1.5. EESK uzsver, ka jāizstrādā Eiropas metodoloģija augstskolu darbības novērtēšanai un jāvāc salīdzināmi dati. Eiropas novērtējuma sistēma jāizstrādā neatkarīgiem ekspertiem, veicot dziļu pētījumu, kurā augstskolas ne tikai sarindotas atbilstoši oficiālu

dokumentu informācijai un viendimensionālajam “Šanhajas sarakstam” (“*Shanghai-list*”), bet izmantoti arī daudzi daudzdimensionāli rādītāji ⁽¹⁾.

1.6. Augstskolu dažādību un specializāciju vajadzētu veicināt, izmantojot ne tikai plašu pamatsistēmu, kas veicina daudzdisciplīnu pieeju un jaunas kombinācijas, bet arī aktuālus un salīdzināmus izglītības un pētniecības standartus, tādējādi izvairoties no vienādības un līdzības.

1.7. EESK aicina sekmēt jautājuma par augstskolām saskaņotu integrāciju atjauninātajā Lisabonas stratēģijā, ņemot vērā Eiropas Augstākās izglītības telpu (EHEA) un Eiropas Pētniecības telpu (ERA) ⁽²⁾.

1.8. Būtu jācenšas uzlabot studentu un mācībspēku iespējas Eiropā veidot daudzdisciplīnu karjeru. Tādēļ ir nepieciešama arī atklāta darbā pieņemšanas procedūra un pētnieku harta, un tas ir saistīts ar “piektās brīvības” ieviešanu — tā ir brīva zināšanu aprīte, vienlaikus saglabājot pieeju dažādību un konkurenci, lai sasniegtu vislabākos rezultātus.

1.9. Jāizstrādā Eiropas pieeja attiecībā uz trešo valstu augstskolu mācībspēkiem, pētniekiem un studentiem, un jāpievēršas zinātniskā ziņā vadošajām augstskolām.

(1) Vēlamo rādītāju plašu uzskaitījumu skatīt 5.2.4. punktā.

(2) Sk. arī EESK atzinumu “Ceļā uz Eiropas zināšanās balstītu sabiedrību”, OV C 65, 17.3.2006., kurā ir aicināts izveidot “Kopēju Eiropas zināšanu telpu, kuras pamatā būtu pastiprināta sadarbība mācību, jauninājumu un pētniecības politikas jomā”.

1.10. EESK atbalsta Eiropas Savienības un valstu līmeņa konsultējošus forumus izglītības jautājumos, kuros darbotos arī pilsoniskās sabiedrības pārstāvji. Gan pasaules līmeņa, gan reģionālajiem izcilības centriem jācenšas izveidot saikne ar apkārtējo sabiedrību un reģioniem. Tas var sekmēt arī uzņēmējdarbības garu augstskolās un ekonomikas un zināšanu klasterus.

1.11. Augstskolu neatkarība (kāda bija pirms ilgāka laika) tās iedrošinās un stiprinās, lai tās varētu izpildīt savus uzdevumus, proti, būt par Eiropas intelektuālo virzītājspēku. Eiropas līmenī pievēršoties izglītības un apmācības, zinātnes un augsta līmeņa pētniecības jautājumiem, nav jāorientējas vienīgi uz to, lai Eiropā paplašinātu un padziļinātu pētniecību un izstrādi, jauninājumus un mācību metodes. Jāvelta uzmanība arī citām jomām un disciplīnām, piemēram, medicīniskajai pētniecībai un praksei, sociālajai un ekonomikas zinātnei, humanitārajām zinātnēm.

1.12. Komisijai šie centieni jāatbalsta arī turpmāk, jāsniedz pamatnāms ieguldījums un aktīvi jādarbojas.

1.13. EESK uzskata, ka aktīvāka saikne starp augstskolām un Eiropas Savienību nav tehnisks jautājums. Lai arī ekonomikas jomai ir būtiska nozīme, jāpievēršas arī citiem jautājumiem. Nepieciešams plašāks redzējums, atzīstot augstskolu vispārējo nozīmi mūžizglītībā un intelektuālajā dzīvē, sabiedrībā un attīstības veicināšanā.

1.14. Ņemot vērā noteiktus iemeslus, Kopienas dibinātāji un viņu darba turpinātāji izglītības jomu Romas līgumā neiekļāva, taču tagad laiki ir mainījušies. Valsts suverenitātei un daudzveidībai jāpastāv līdztekus atziņai, ka Eiropas Savienībai ir jābūt līdzvērtīgam partnerim un konkurentam pasaules mērogā. Lai šo mērķi sasniegtu, augstskolas ir būtiski partneri.

1.15. Proti, augstskolām Eiropas integrācijā nav jānorauģas no malas; tām jāsniedz ieguldījums integrācijas veicināšanā. Padomei par šo jautājumu jāpauz skaidrs un uz nākotni vērstis viedoklis.

2. Ievads.

2.1. Vēsturiski augstskolām ir bijusi īpaša nozīme Eiropas sabiedrības attīstībā. Tās bija intelektuālās dzīves centrs un daudzējādā ziņā attīstības virzītājspēks.

2.2. Mācībspēku un zinātnieku brīva pārvietošanās starp dažādām Eiropas pašpārvaldes augstskolām ir ievērojami ietekmējuši viedokļus par visiem sabiedrības dzīves aspektiem un zinātnei. Augstskolās daudzu gadu gaitā veidojās interešu grupas, un tās veicināja tādu personību izaugsmi, kas izšķirīgi ietekmēja Eiropas sabiedrības politisko, sociālo un ekonomisko attīstību.

2.3. Kopš 18. gadsimta, kad aizvien vairāk sāka veidoties nacionālas valstis, augstskolas lielā mērā kļuva par institūcijām, kas valstī nodrošina izglītību un kalpo tās interesēm zinātnē un pētniecībā. Šī attīstība ir atstājusi dziļu ietekmi. Neskatoties uz pieaugošo internacionalizāciju, arī zinātnes jomā, augstākā izglītība un pat zinātne un tehnoloģija augstskolās vēl joprojām zināmā mērā ir valstu kompetencē.

2.4. Politikas ietekme pakāpeniski kļuva ierasta parādība. Visu līmeņu izglītības sistēmas tagad tiek organizētas, pamatojoties uz politiskiem lēmumiem attiecīgajā valstī. Augstākā izglītība visur nepārprotami ir valstu interešu lokā. Tai dažādās valstīs ir raksturīgas daudzas un sarežģītas institucionālas atšķirības, taču izglītības sistēmas bieži ir līdzīgas.

2.5. Šajā situācijā, kad Eiropā pastāv dažādība, svarīgi ir šādi jautājumi: institucionālās sistēmas, finanšu noteikumi, pārvaldība, autonomijas līmenis, profesoru un pētnieku iecelšana un karjeras attīstība.

2.6. Tā kā zinātnei nav robežu, zinātnieki un pētnieki paši aizvien vairāk iesaistās Eiropas un pasaules mēroga tīklos. Tādēļ arī pētniecības programmas kļūst aizvien starptautiskākas, lai arī tikai zināmā mērā. Vērā ņemams izņēmums ir privātās augstskolas, it īpaši uzņēmējdarbības augstskolas, kas būtībā ir starptautiskākas gan izglītības piedāvājuma, gan metožu ziņā.

2.7. Romas līgumā un nākamajos līgumos nav izglītības jautājumiem veltītas sadaļas. Tajā laikā nepastāvēja uzskats, ka ekonomikas integrācija un izglītība ir savstarpēji saistītas. Izglītība palika valstu kompetencē, un uz to pilnībā attiecināja subsidiaritātes principu. Visi lēmumi par izglītību Eiropas līmenī tiek pieņemti, apspriežoties valdībām.

2.8. Tomēr pakāpeniski izglītības noteiktas jomas vairs nevarēja uzskatīt par neatkarīgām no integrācijas procesa. Ar sociālo partneru spēcīgu atbalstu uzmanība sākumā tika pievērsta tām izglītības jomām, kas bija vistiešāk saistītas ar ekonomiku un darba tirgu, proti, prasmju uzlabošanai un profesionālajai izglītībai.

2.9. Kopš 1986. gada studentu apmaiņas programma "Erasmus" uzlabo studentu iespējas studēt citās valstīs. 2009. gadā to paplašināja ar "Erasmus Mundus" programmu. Būtu jāmin arī tādas īpašas programmas kā "Comett", kuras mērķis ir veicināt augstskolu un uzņēmumu apmaiņu tehnoloģiju jomā, "Marie Curie", kas sekmē pētnieku apmaiņu, un "Socrates" programmu mūžizglītības jomā.

2.10. Augstskolu attīstībā liels solis uz priekšu tika sperts 1999. gadā, kad 29 valstu izglītības ministri pieņēma Boloņas deklarāciju.

2.11. Boloņas procesā tagad ir iesaistītas 46 Eiropas valstis. Tā visaptverošs mērķis ir izveidot vienotu Eiropas augstākās izglītības telpu. Apspriežamo jautājumu skaits pēdējos desmit gados ir ievērojami palielinājies⁽³⁾. Boloņas procesā ir izvirzītas šādas prioritātes: trīs ciklu sistēmas ieviešana attiecībā uz akadēmiskajiem grādiem (bakalaurs, maģistrs, doktors), lielāku uzmanību pievēršot doktorantūras studijām un pētniecībai, kvalitātes nodrošināšana, kvalifikācijas, iegūto akadēmisko grādu un studiju periodu atzīšana, Eiropas kredītpunktu pārnese sistēma (ECTS), mūžizglītība, augstākās izglītības sociālā dimensija, studentu un mācībspēku mobilitāte un EHEA ārējās dimensijas izpēte.

2.12. Lisabonas stratēģijā liela uzmanība ir pievērsta zināšanu un konkurētspējas savstarpējai saiknei. Stratēģija paātrināja attīstību un veicināja augstskolu iekļaušanu Kopienas prioritāšu lokā. Pieaugošais to pētniecības un jauninājumu projektu skaits, ko uzsāka Komisija, Eiropā sekmēja plašāku starptautisko sadarbību.

2.13. Šo iemeslu dēļ Komisija vairākos paziņojumos ir iekļāvusi programmu diskusijām par augstskolu nozīmi un modernizāciju⁽⁴⁾.

2.14. Augstskolu reformu gaita dažādās Eiropas valstīs ir atšķirīga.

2.15. Arī 2005. gadā atjauninātā Lisabonas stratēģija sekmēja jaunas iniciatīvas, lai augstskolu jomā veicinātu attīstību. Nozīmīgākās no tām ir Padomes lēmums par Eiropas Pētniecības padomes izveidi (ERC, 2007) un Padomes lēmums par Eiropas Tehnoloģiju un jauninājumu institūtu (EIT, 2008). Tikpat svarīga ir arī Zaļā grāmata "Eiropas Pētniecības telpa — jaunas perspektīvas"⁽⁵⁾.

2.16. Īpaši dokumenti ir Eiropas pētnieku harta un Rīcības kodekss par pētnieku pieņemšanu darbā un brīvu tirgu⁽⁶⁾. Šo hartu un kodeksu parakstīja 800 augstākās izglītības iestādes. Jāsecina, ka daudzas iestādes to tomēr nepiemēro. Dažkārt vairāk dominē īpašas un sekmīgas tradīcijas.

(3) Atšķirīgās augstskolu struktūras un tradīcijas ir iemesls plašām debatēm par Boloņas procesu un tā īstenošanu. Skatīt, piemēram, Vācijas augstskolu apvienības "Deutscher Hochschulverband" publikācijas.

(4) "Mobilizēt Eiropas intelektuālo potenciālu — nodrošināt universitātem iespēju pilnā mērā sekmēt Lisabonas stratēģijas īstenojumu", COM(2005) 152 galīgā redakcija; "Īstenojot universitāšu modernizācijas programmu — izglītība, pētniecība un jauninājumi", COM(2006) 208 galīgā redakcija; "Jauna partnerība universitāšu modernizācijai — ES forums par dialogu starp universitātem un uzņēmējdarbības jomu", COM(2009) 158 galīgā redakcija.

(5) 2007. gada aprīlī publicētajā Zaļajā grāmatā galvenā uzmanība ir pievērsta sešām jomām, kuru mērķis ir sekmēt EPT attīstību, proti, pētnieki, starptautiskā sadarbība, kopējās pētniecības programmas, pētniecības infrastruktūra, zināšanu nodošana un intelektuālais īpašums. Skatīt arī EESK piezīmes, OV C 44, 16.2.2008., 1. lpp.

(6) Komisijas 2005. gada 11. marta ieteikums, Padome pieņēmusi.

2.17. Lai sekmētu hartas un kodeksa, kuros jāņem vērā zināma pieeju dažādība, īstenošanu, Komisija izstrādā Eiropas logo.

2.18. Lai nodrošinātu Eiropas augstskolu efektīvu līdzdalību Eiropas integrācijā, vajadzīgs ilgs laiks. Lai arī augstskolu mācībspēki, zinātnieki, pētnieki un studenti aizvien vairāk iesaistās starptautiskos projektos, augstskolu kā institūciju darbību bieži kavē tradīcijas un valstīs pastāvošie noteikumi. Attīstību kavē arī tas, ka izglītības joma vēl joprojām nav iekļauta ES līgumos.

2.19. Augstskolu, pētniecības institūtu un starptautisku uzņēmumu savstarpējā sadarbība ir sekmējusi to, ka pasaules mēroga tīkli, kuros iesaistās zinātnieki un pētnieki, kļūst aizvien plašāki. Tas atspoguļojas arī Kopienas programmās.

2.20. Šajā atzinumā īpaša uzmanība ir pievērsta jaunām tendencēm un nosacījumiem, kas sekmē augstskolu efektīvāku un pamatnāmāku līdzdalību Eiropas integrācijas procesā. Augstskolām, ņemot vērā to vēsturisko aicinājumu, ne tikai jāizmanto Lisabonas stratēģijas iespējas, bet arī pašām ievērojami jāsekmē attīstība.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. Iniciatīvas un programmas, kuru mērķis ir Eiropā veicināt augstākās izglītības internacionalizāciju, pēdējās desmitgadēs ir kļuvušas intensīvākas.

3.2. EESK uzskata, ka, ņemot vērā jaunus stimulus, augstskolas cieši jāiesaista Lisabonas stratēģijas jaunajā ciklā.

3.3. Visi starptautiskie pētījumi liecina, ka, ņemot vērā tehnoloģiju un jauninājumu straujo attīstību un aizvien lielāko konkurenci, Eiropas augstskolas nav pietiekami sagatavotas, lai pilnībā iesaistītos šajos procesos un zināmā mērā pat zaudē savas pozīcijas⁽⁷⁾.

(7) Sk. arī "Eiropas augstskolu nākotne — renesanse vai pagrimums" (*The future of European Universities, Renaissance or Decay*), Richard Lambert un Nick Butler, Centre for European Reform, 2006. gada jūnijs, un "Vērienīgi mērķi, augstskolu reforma" (*High Aspirations, Agenda for reforming Universities*), Breugel, 2008. gada augusts. Autori VII lappusē "pauz viedokli par tendencēm augstākajā izglītībā un izvirza vērienīgus mērķus šajā jomā, norādot, ka augstskolu modernizācija ir viens no nozīmīgākajiem Eiropas izaugsmes virzītājspēkiem". Tādēļ EESK atzinīgi vērtē Eiropas augstskolu asociācijas neseno 2009. gada Prāgas deklarāciju, kurā augstskolas, vērsoties pie politiskajiem līderiem, pauž skaidru nostāju un kurā minēti 10 ļoti nozīmīgi faktori, kas nākamajā desmitgadē ietekmēs Eiropas augstskolu sekmīgu attīstību.

3.4. Jāizvirza mērķis visā Eiropā radīt iespējami labākus apstākļus talantu attīstībai un nodrošināt vienlīdzīgu piekļuvi, tostarp pāreju starp dažādiem augstākās izglītības un mūžizglītības līmeņiem, izvairoties no jebkādas diskriminācijas. Īpaša problēma ir atskaitīto studentu skaits. Jāizstrādā efektīvākas apmācības metodes. Eiropas augstskolu sabiedriskie uzdevumi jā saglabā, un tie nav šķērslis kvalitātes un izcilības nodrošināšanai ⁽⁸⁾.

3.5. Neskatoties uz dažādību, kas var radīt ievērojamas atšķirības arī apmācības un pētniecības kvalitātē, jāanalizē Eiropas kopējās iezīmes. Komiteja šajā atzinumā uzsver turpmāk minētos jautājumus.

3.5.1. Autonomijas līmenis. Stāvoklis ir ļoti sarežģīts. Lai arī ir vērojama tendence augstskolām piešķirt lielāku autonomiju, kopumā var secināt, ka valsts varas iestāžu iejaukšanās vēl aizvien dominē ⁽⁹⁾. Pietiekamas autonomijas un atbildības trūkums principā ir iemesls tam, ka saglabājas tradicionālā virzība un pārmērīgais regulējums. Publiska struktūra, ko stiprina publisku iestāžu iesaistīšana, nedrīkst būt šķērslis autonomijai ⁽¹⁰⁾. Jāizvirza mērķis labāk sagatavot studentus darba tirgum un apstiprināt efektīvāku pieeju pētniecībai un jauninājumiem.

3.5.2. Finansējuma veids. Arī šajā jomā stāvoklis ir ļoti atšķirīgs, bet kopumā izšķirīga nozīme ir publiskajam finansējumam ⁽¹¹⁾. Šā iemesla dēļ izglītība un pētniecība parasti ir ļoti atkarīga arī no politiskajām prioritātēm, kas bieži ir nepietiekama finansējuma cēlonis. Turklāt ir nepietiekama vēlme diversificēt finansēšanas avotus, piemēram, fondu un uzņēmumu finansējums un mācību maksas ieviešana (kopā ar stipendijām un aizdevumiem) ⁽¹²⁾.

3.5.3. Pārredzamības trūkums. Tā kā trūkst salīdzināmu datu par augstskolām, studenti un pētnieki nevar iegūt informāciju par attiecīgo specializāciju un mācību kursiem Eiropā. Būtisks pārredzamības instruments ir Eiropas līmenī izstrādāta klasifikācijas metodoloģija. Tas veicinātu zināšanu apmaiņu un sadarbību Eiropā pieejamo izglītības un pētniecības programmu īstenošanā, kā arī atbilstošas informācijas izplatīšanu un kvalitāti. Tas var veicināt gan studentu, gan pētnieku vispārējo mobilitāti.

⁽⁸⁾ Šajā sakarā jāvērs uzmanība uz to, ka *Berkeley* universitāte (kas ir trešā labākā universitāte ASV) ir publiska iestāde.

⁽⁹⁾ Dažkārt ir vērojama pat situācijas pasliktināšanās. Spilgts piemērs ir Dānijas 2003. gada augstskolu likums, kas palielināja politisko ietekmi un tādējādi ievērojami samazināja pētnieku un augstskolu autonomiju.

⁽¹⁰⁾ Uzmanība jāvelta ne tikai autonomijai, bet arī augstskolu pašpārvaldei.

⁽¹¹⁾ Nevēlams blakusefekts ir tāds, ka tikai dažu augstskolu rīcībā ir to vispārējo izmaksu precīzs aprēķins.

⁽¹²⁾ EESK atsauca uz Komisijas viedokli: mācību maksu var noteikt, ja līdztekus pastāv stipendijas un aizdevumi, lai nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi.

3.6. Ņemot vērā, ka izglītība un augstākā izglītība ir tikai valsts kompetencē, augstskolas principā neraugās plašākā perspektīvā ārpus sava redzesloka un valsts robežām. Tādēļ ir izveidojusies sadrumstalota augstākās izglītības iestāžu sistēma, kas daudzos gadījumos ir vairāk vai mazāk norobežota no sabiedrības attīstības.

3.7. Turklāt sadrumstalotības cēloņi ir arī dažādas prasības kvalitātes jomā, tostarp bakalaura/maģistra modeļa piemērošanā, nepievilcīgie darba apstākļi un bieži sliktais finansējums, kas ir šķērslis atvērtībai, kopējam zinātniskām vērtībām un pārrobežu mobilitātei, jo šajos projektos var iesaistīties tikai privilģēģts mazākums.

3.8. Zems autonomijas līmenis parasti ir cēlonis augstskolu līdzībai un viendabībai. Tādēļ dažām valstīm ir raksturīgas "vispārējas" augstskolu programmas un "vispārēja" zinātniskās izpētes materiāli tehniskā bāze nevis daudzveidība un kvalificēta specializācija.

3.9. Pētniecības un jauninājumu programmas, ko bieži izstrādā attiecīgās valsts jauninājumu forumi, principā ir orientētas uz attiecīgās valsts interesēm un parasti neiekļaujas plašākā perspektīvā. Pārklāšanās un dažādie laika grafiki un darba plāni ir cēlonis sadrumstalotībai un tādējādi šķērslis specializācijai.

3.10. Tas nerada pievilcīgus apstākļus, lai piesaistītu pētniekus un mācībspēkus no citām dalībvalstīm un no trešām valstīm. Turklāt pastāvīgi bažas rada intelektuālā darbaspēka emigrācija uz ASV. Vienlaikus jāatzīmē, ka tagad savas augsti specializētās labākās augstskolas popularizē Ķīna. Šāda tendence paredzama arī Indijā.

3.11. Dažādas Eiropas augstskolu apvienības aizvien biežāk ir vienprātis, ka jānodrošina labāki apstākļi pētniecībai un izstrādei, un koordinē zināšanu un jauninājumu iespējamo potenciālu ⁽¹³⁾. Kopējas pētniecības programmas ir daudzsoļošs instruments, lai veicinātu sadarbību un novērstu sadrumstalotību ⁽¹⁴⁾.

3.12. Boloņas deklarācijas (1999) mērķis ir līdz 2010. gadam izveidot Eiropas Augstākās izglītības telpu un, īstenojot reformas, uzlabot tās konkurētspēju. Komisija šajā sakarā 2006. gadā publicēja jaunu paziņojumu ⁽¹⁵⁾. Tā pamatoti secina: "Ja Eiropa nevēlas zaudēt globālajā konkurencē izglītības, pētniecības un jauninājumu jomā, šai ekonomiski un sociāli izšķirošai svarīgajai nozarei ir vajadzīga padziļināta pārstrukturēšana un modernizācija" ⁽¹⁶⁾.

⁽¹³⁾ Eiropas pētniecības augstskolu līga, *Coimbra* grupa, *IDEA* līga, *RISE*.

⁽¹⁴⁾ Šāda pārrobežu sadarbība būs noderīga arī fundamentālo pētījumu jomā, ko īsteno ar (lielu) ES projektu palīdzību.

⁽¹⁵⁾ Paziņojums "Īstenojot universitāšu modernizācijas programmu – izglītība, pētniecība un jauninājumi", COM(2006) 208 galīgā redakcija, 2006. gada maijs. Skatīt arī paziņojumu "Mobilizēt Eiropas intelektuālo potenciālu — nodrošināt universitātēm iespēju pilnā mērā sekot līdzenam stratēģijas īstenojumam", COM(2005) 152 galīgā redakcija, 2005. gada aprīlis.

⁽¹⁶⁾ COM(2006) 208 galīgā redakcija, 11. lpp.

3.13. Lai arī notiek pielāgošanās, šis process nav pietiekami ātrs. Turklāt dalībvalstīm ir ļoti atšķirīgas politikas attiecībā uz augstskolu regulējumu.

3.14. Pašreizējās akadēmisko aprindu diskusijas diemžēl liecina, ka arī attīstība ceļā uz Eiropas telpu ir pārlietu neizlēmīga.

3.15. Tam, ka Eiropas Savienība šajā jomā nav aktīva, var būt ļoti nozīmīgas sekas. Tādēļ EESK iesaka jaunajā Lisabonas stratēģijas ciklā 2010. gadam iekļaut arī tādas jomas kā mērķtiecīga modernizācija un augstskolu sadarbība, labāka koordinācija Eiropas līmenī un patiesa pārredzamība, pamatojoties uz klasifikācijas sistēmu.

4. Jaunu perspektīvu nepieciešamība

4.1. Lisabonas stratēģijas mērķis ir nodrošināt līdzsvaru starp konvergenci un koordināciju ES līmenī un valstu kompetences saglabāšanu, izvirzot kopējus mērķus un sekmējot salīdzināmas programmas un politikas visā Eiropā. EESK uzskata, ka augstskolām ir liela nozīme ar izglītību, pētniecību un jauninājumiem saistīto jautājumu risināšanā un konkrēti jādefinē to vieta Lisabonas stratēģijā.

4.2. Pašreizējās krīzes apstākļos aizvien lielāka uzmanība jāpievērš izglītībai un jauninājumiem visplašākajā nozīmē, kam būtu jāpaver jaunas perspektīvas un iespējas. Visā Eiropā jāatbalsta pašreizējās programmas pētniecības un izstrādes un lietišķo tehnoloģiju jomā, kā arī studentu un mācībspēku mobilitāte⁽¹⁷⁾.

4.3. EESK tādēļ uzsver, ka ne tikai jāuzlabo pārredzamība, bet arī steidzami jāizstrādā salīdzināmu datu kopums⁽¹⁸⁾ un pārliecinoša Eiropas metodoloģija, lai novērtētu un salīdzinātu augstskolu darbību dažādās jomās, piemēram, izglītība, pētniecība un jauninājumi. Lai nodrošinātu vēlamu nevienādīgumu, specializāciju un daudzveidību, šādu datu kopumu nevar izstrādāt, izmantojot vienu metodi. Piemērojot dažādas metodes, var uzlabot metodoloģiju un kritēriju izstrādi. Vēlams sadarboties ar Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju.

4.4. Īstenojot otrajā nodaļā minētās programmas, var ievērojami atbalstīt pārrobežu apmaiņu. Eiropas Pētniecības padomes (ERC) izveide ir solis uz priekšu. Tai kā pētniecības projektu virzītājspēkam jāsekmē augstskolu internacionalizācija. Pētniecības finansēšanai un pētniecības īstenošanai arī turpmāk jābūt stingri nodalītām jomām.

⁽¹⁷⁾ Jautājumā par studentu mobilitātes nozīmīgumu skatīt Padomes 2009. gada aprīļa paziņojumu par Boloņas procesu — līdz 2020. gadam jānodrošina, lai vismaz 20% augstskolu beidzēju kādu laiku būtu studējuši vai ieguvuši apmācību ārzemēs.

⁽¹⁸⁾ Šajā kopumā jāiekļauj dati par dažādajām finansēšanas/sponsorēšanas sistēmām un pētniecības un izstrādes aģentūrām, kā arī jāņem vērā tāds rādītājs kā sadarbība un saikne ar pētniecības organizācijām un rūpniecības uzņēmumiem ārpus augstskolas.

4.5. Ieviešot tā dēvēto "piekto brīvību", kas ir cieši saistīta ar Pētnieku hartu un rīcības kodeksu par pētnieku pieņemšanu darbā, ERC palīdz panākt pētnieku lielāku pārrobežu mobilitāti⁽¹⁹⁾. Ņemot vērā vēlamu rezultātu, augstskolās ir ļoti vajadzīga piemērota bāze un jānodrošina labāki vispārējie nosacījumi administratīvajā un nodokļu jomā.

4.6. Vēl viens svarīgs solis ir Eiropas Tehnoloģiju institūta (ETI) izveide. Tā uzdevums ir atbalstīt sadarbību un partnerības. Vienlaikus Eiropas līmenī vajadzētu nodrošināt labāku koordināciju starp augstskolu programmām. Komisijas jaunais priekšlikums izveidot forumu uzņēmējdarbības jomas un augstskolu dialogam ir vēl viens svarīgs solis.

4.7. Jāatzīmē, ka augstskolas un pētniecības institūti līdz šim nav iesaistīti Padomes piecās partnerības iniciatīvās, kuru mērķis ir Eiropas Pētniecības telpas attīstība. Ja analizē Zaļajā grāmatā ierosinātās sešas prioritātes, kuru mērķis ir veicināt Eiropas Pētniecības telpas attīstību⁽²⁰⁾, jāatzīmē, ka sadarbības padziļināšanā bija iesaistīti visi partneri, izņemot augstskolas (un pētniecības struktūras kopumā). Tas neatbilst EESK viedoklim par augstskolu nozīmi Lisabonas stratēģijas īstenošanā⁽²¹⁾.

4.8. Jāuzlabo arī apstākļi, lai Eiropā attīstītu apjomīgu pētniecības infrastruktūru (Eiropas kodolpētījumu organizācija (CERN)) un citus kopējus pētniecības centrus, kas izveido saikni starp augstskolu grupām. Apjomīga infrastruktūra nodrošina kritisko masu un piesaista daudzus motivētus pētniekus, kas savukārt var piesaistīt papildu finanšu resursus.

4.9. EESK uzskata, ka pašreizējās krīzes apstākļos jāuzsāk jauna virzība, paverot saskaņotas un ilgtspējīgas perspektīvas, lai Eiropa zinātnes un tehnoloģiju jomā arī turpmāk būtu līdzvērtīgs konkurents un partneris.

5. Pasākumi dinamiskos apstākļos.

5.1. Dalībvalstu un augstskolu saistības.

5.1.1. Lai sekmētu trīs pilāru, proti, izglītības, zinātnes un jauninājumu, attīstību, dalībvalstīm nepārprotami jāapņemas īstenot attiecīgus pasākumus. Otrkārt, pilnībā jāiesaista arī augstskolas un tām jādarbojas neatkarīgi. Visbeidzot jāiesaista arī privātais sektors. Vislabākos rezultātus varēs sasniegt, ja daudzas ieinteresētās puses piemēros elastīgu leņķu un augšupēju pieeju.

⁽¹⁹⁾ Sk. 4. zemspītras piezīmi.

⁽²⁰⁾ Sk. 2. zemspītras piezīmi.

⁽²¹⁾ Lai iepazītos ar dalībvalstu un EESK viedokli, skatīt sabiedriskās uzklaušanas par zaļo grāmatu rezultātus, 2008. gada aprīlis, 20. lpp. un tālāk.

5.1.2. Jāņem vērā, ka tādi faktori kā globālie tīkli, tehnoloģiju un pētniecības attīstība, mērķtiecīga specializācija un brīva talantu attīstība rada jaunus apstākļus (valstu) augstskolām, tām paverot jaunas iespējas ⁽²²⁾.

5.1.3. Vienlaikus tomēr jāzīmē, ka nedrīkst negatīvi ietekmēt kultūras daudzveidību, tieši pretēji — valstu un reģionālās atšķirības ir nozīmīga Eiropas vērtība. Tomēr ir skaidrs, ka daudzveidību un tās izpausmes varēs labāk veicināt, ja, veicot kopēju analīzi un izvīzot kopējus mērķus, tiks izstrādāta visaptveroša stratēģija, lai novērstu vēl pastāvošos šķēršļus un sekmētu kvalitāti un it īpaši specializāciju.

5.1.4. Pirmkārt, augstskolām jārod kopēja nostāja un jāizstrādā kopēja pieeja, tostarp jānodrošina kopējas akadēmiskas vērtības, kultūras un akadēmiskā atvērtība, mazāka administratīvā birokrātija, pārrobežu kontakti, profesionālo kvalifikāciju un diplomu pārredzamība, pārrobežu projekti tehnoloģiju jomā, pārrobežu mobilitāte. To visu var īstenot, saglabājot kultūras daudzveidību.

5.1.5. Lielāka autonomija un pašpārvalde, elastīgāka pieeja un drošība finansējuma jomā un labāka pārredzamība rosinās augstskolas īstenot iniciatīvas modernizācijas veicināšanai. Minētie faktori sekmēs augšupēju pieeju, lai nodrošinātu augstākus standartus, labāku kvalitāti un specializāciju.

5.1.6. Eiropas demogrāfiskā situācija jāuzskata par svarīgu faktoru, lai augstākās izglītības sistēmu pielāgotu gan Eiropas, gan talantīgu trešo valstu studentu vēlmēm. Saglabājoties pašreizējai situācijai, nākotnē būs ievērojamas problēmas. Eiropai ir vajadzīgs lielāks skaits augsti kvalificētu speciālistu, lai, izmantojot pētniecību, zināšanu izplatīšanu un jauninājumu iespējas, veicinātu ražošanu.

5.1.7. Jāņem vērā, ka pat ASV spēj saglabāt vadošo pozīciju vairākās jomās tikai tādēļ, ka tās augstskolas ir pievilcīgas ārzemniekiem.

5.2. Pārredzamība un kvalitātes novērtēšana.

5.2.1. Tā kā Lisabonas stratēģijā ir minēts, ka jāveicina uz zināšanām balstīta sabiedrība, īpaši jāsekmē starpdisciplīnu un starpnozaru izglītība un pētniecība, lai aizstātu vienas disciplīnas pieeju.

5.2.2. Augstskolu jomā sekmējot pārredzamību, būs iespējams izvairīties no standartizācijas un viendabības un šāda pieeja atbildīs nepieciešamībai nodrošināt diferenciaciju un specializāciju. Turklāt, veicinot specializāciju, vēlamajos gadījumos varēs piesaistīt privātā sektora līdzfinansējumu ⁽²³⁾.

⁽²²⁾ Sk. arī prof. H. Wissema darbu "Trešās paaudzes augstskolas" (*The Third Generation Universities*), kurā analizēti augstskolu pašreizējie izaicinājumi un iespējas. Profesors Wissema min konkrētus piemērus: Kembridžas universitāte un Lēvenes universitāte.

⁽²³⁾ ASV piemērs liecina, ka pārredzamība, diferenciacija un specializācija nodrošina to, ka ikviens citu valstu pētnieks un zinātnieks ir informēts par to, kura ASV augstskola ir vislabāk aprīkota attiecīgajā jomā. Šie pamata apstākļi piesaista arī līdzfinansējumu no privātā sektora un fondiem.

5.2.3. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK īpaši atzinīgi vērtē Komisijas neseno iniciatīvu izveidot Eiropas sistēmu augstskolu darbības novērtēšanai.

5.2.4. Eiropas novērtējuma sistēma jāizstrādā īpaši izvēlētiem ekspertiem, veicot dziļu pētījumu, kurā augstskolas ne tikai sarindotas atbilstoši oficiālu dokumentu informācijai, bet iekļauti arī tādi rādītāji kā izglītības un apmācības kvalitāte, pētniecība, jauninājumi, sakari, specializācijas "kartēšana", starpdisciplināras prasmes, augstskolu un neatkarīgu pētniecības institūtu saikne ⁽²⁴⁾ un arī studentu apgādes pakalpojumi. Eiropā jāizstrādā daudzdimensionālas novērtēšanas metodes, lai novērtētu augstskolu darbību.

5.2.5. Iespējams, ka "kartēšana" sekmēs studentu, lektoru, profesoru un pētnieku mērķtiecīgu pārrobežu mobilitāti. Tas atbildīs studentu vēlmei iegūt vislabāko izglītību noteiktā jomā, un tādējādi sekmēs iespējamo talantu attīstību.

5.2.6. "Kartēšana" arī palīdzēs uzlabot pētniecības viduvējo kvalitāti, Eiropā izveidojot jaunus tīklus un sadarbības struktūras, kā arī piemērojot konkurējošu pieeju. Šie tīkli un jaunas partnerības starp izcilības centriem (kuru kļūst aizvien vairāk) sekmēs augsta līmeņa sadarbību, ieskaitot pārrobežu starpdisciplīnu pētniecību, un iespējas rast jaunus risinājumus.

5.3. Ārējo apstākļu ietekme un savstarpējā saikne.

5.3.1. Pašreizējos apstākļos publiskie izdevumi ir problemātisks jautājums visās valstīs. EESK aicina katrā ziņā saglabāt augstskolu un ar izglītību saistīto budžetu apjomu, lai varētu uzturēt zināšanu infrastruktūru un turpināt jau iesāktās reformu programmas.

5.3.2. Ņemot vērā pašreizējo attīstību pētniecības un tehnoloģiju jomā, jāsecina, ka ir nepieciešama modernizācija un jauni risinājumi. Līdzās vajadzīgajiem augstskolu pielāgošanās pasākumiem ir jāveicina publiski—publiskas un publiski—privātas partnerības. Privāta finansējuma izmantošana var pastiprināti veicināt konkrētu jautājumu izpēti — šādu metodi aizvien biežāk sekmīgi piemēro ASV.

5.3.3. Eiropas līmenī nodrošinot koordināciju, var labvēlīgi un produktīvi ietekmēt valstīs īstenotās jauninājumu programmas, kurās piedalās augstskolas. Šīs programmas, ko bieži izstrādā valstīs pastāvošie jauninājumu forumi, līdz šim galvenokārt balstās uz valsts specifiku un prioritātēm. Tādēļ parasti tajās nav pietiekami ņemta vērā plašāka Eiropas perspektīva vai ES darba plāns, kā arī pārklāšanās vai vēlamā ietekme uz Eiropas attīstību.

⁽²⁴⁾ Dažās Eiropas valstīs, piemēram, Francijā un Vācijā, lielāko daļu pētījumu veic pētniecības institūtos ciešā sadarbībā ar augstskolām, un šāda sadarbība ir jāatbalsta arī turpmāk.

Turklāt atsevišķos gadījumos pārrobežu un visas Eiropas mēroga pieejas un projekti ir pat ļoti vēlamī.

5.3.4. Neapšaubāmi, ka pozitīva ietekme šajā ziņā var būt kopējām tehnoloģiju iniciatīvām, kas ir publiski–privāti projekti, ko izstrādā un līdzfinansē Eiropas līmenī.

5.3.5. Vācijā īstenotā "Izcilības iniciatīva 2005" ir sekmīga valsts programma, kas uzskatāmi atspoguļo, kā var izmantot Eiropas Savienības piedāvātās iespējas un uzlabot zinātniskos sasniegumus visā Eiropā ⁽²⁵⁾.

5.3.6. Augstskolu konkurētspēju plašākā mērogā un izcilību sekmēs ne tikai pastāvošās Eiropas programmas, kurās ir iekļauti attiecīgi stimulējoši pasākumi, bet arī augstskolām paredzētā Lisabonas programma.

5.3.7. EESK uzskata, ka Eiropas līmenī būtu lietderīgi izveidot konsultējošus forumus izglītības jautājumos ⁽²⁶⁾, kas līdzinātos tehnoloģiju platformām, lai apspriestu izglītības programmas un Eiropas darba kārtībā iekļaujamos izglītības jautājumus, piemēram, Eiropas darba tirgus prasības, vēlamās prasmes, akreditācija, ar mūžizglītību saistīti praktiski jautājumi, kvalifikācija un profesionālā izglītība, mūsdienu apmācības metodes u.c.

5.3.8. Šādu konsultējošu forumu darbā vajadzētu iesaistīt ne tikai zinātniskās aprindas, bet arī nevalstiskās jomas pārstāvjus, proti, sociālos partnerus un pilsonisko sabiedrību.

5.4. *Mobilitātes veicināšana.*

5.4.1. Jaunākā paaudze Eiropu tiešām uzskata par vienotu veselumu. Ja visā Eiropā būs pieejama droša un pārredzama informācija par vislabāko izglītību katrā jomā un augstskolu un fakultāšu specializāciju, piepildīsies daudzu jauniešu cerības, un tiks sekmēta pārrobežu apmaiņa. Būtu jācenšas uzlabot studentu un zinātnieku iespējas Eiropā veidot daudzdisciplīnu karjeru. Lielākai zinātnieku mobilitātei — arī starp publiskām iestādēm un privāto sektoru — būs labvēlīga ietekme.

5.4.2. Eiropas līmenī detalizēti jāizpēta šķēršļi, kas kavē specializāciju — tas ir faktors, kas sekmē jaunu talantīgu pētnieku apmaiņu. Uzlabojot informētību un izveidojot Eiropas centrus pētniecības un izglītības izcilības veicināšanai, tiks sekmēta konstruktīva vide Eiropas augstskolu darbībai.

⁽²⁵⁾ Minētās iniciatīvas mērķis bija sekmēt Vācijas kā pētniecības telpas pievilcību, uzlabot tās konkurētspēju un vērst uzmanību uz Vācijas augstskolu un zinātniskās sabiedrības īpašajiem sasniegumiem. Tās mērķis ir atbalstīt augsta līmeņa pētniecību, un laika posmam no 2006. līdz 2011. gadam tai ir piešķirti 1,9 miljardi *euro*.

⁽²⁶⁾ Ideju par izglītības forumiem ierosināja bijušais Twente universitātes valdes priekšsēdētājs F.A. van Vught 2009. gada 6. februārī notikušajā Augstskolu un uzņēmējdarbības vides sadarbības forumā. Interesanti atzīmēt, ka Somijā uz augstskolu jomu attiecas vienīgi nedaudzi tiesību akti, savukārt trīspusējai uzraudzībai ir liela nozīme.

5.4.3. Eiropas līmenī būtu ļoti ieteicams izstrādāt uz nākotni orientētu pieeju attiecībā uz trešo valstu pētniekiem un studentiem. Dažas valstis jau ir spērušas soļus šajā virzienā ⁽²⁷⁾.

5.4.4. Dažādie darba līgumi būtībā nerada īpašas problēmas. Tomēr atšķirīgi sekundārie darba nosacījumi var būt šķērslis, piemēram, attiecīgās valsts īpaši noteikumi sociālā nodrošinājuma jomā. Komiteja īpaši atzinīgi vērtē pašreizējos centienus izpētīt iespēju izveidot Eiropas pensiju fondu pētniekiem. Būtu jāatbalsta Komisijas paziņojumā par Eiropas partnerību pētniekiem uzsvērtie principi ⁽²⁸⁾.

5.4.5. Īpaši jāapspriež jautājums par programmu un projektu budžetu. Tā kā administratīvās procedūras un kompetence dažādās valstīs atšķiras, tās ir rūpīgi jāpārbauda, lai atvieglotu internacionalizāciju.

5.4.6. Savukārt, atvieglojot mobilitāti, pievilcīgāki kļūs gan pastāvoši, gan jauni Eiropas zināšanu centri un klasteri. Tie veicinās starpdisciplīnu iniciatīvas un pastiprinās tik ļoti nepieciešamo saikni starp zinātni un privāto sektoru (skatīt Komisijas norādes).

5.5. *Reģionālā dimensija.*

5.5.1. Ekonomikas jomas klasteri, kas apvieno augstskolas, pētniecības centrus un privāto sektoru, parasti ir spēcīgs reģionāls virzītājspēks. Tie var ievērojami sekmēt arī turpmāko reģionālo attīstību. Reģioni un augstskolas jārosina efektīvāk sadarboties.

5.5.2. Pieredze rāda, ka, izvērsot izcilības centrus, proti, aptverot arī augsta līmeņa pētniecību un apmācību, var padziļināt sadarbību ar uzņēmumiem reģionos un lielpilsētu teritorijās ⁽²⁹⁾. Izveidojot ciešāku saikni starp augstskolām un apkārtējo vidi un to piedāvātās specialitātes labāk pielāgojot vides vajadzībām, labvēlīgi tiks ietekmēta izaugsme un nodarbinātība plašās apdzīvotās teritorijās.

5.5.3. Specializācija un daudzveidība ir divi atšķirīgi izcilības veicināšanas veidi. Dažas augstskolas konkurē un sadarbojas pasaules līmenī, dažas ir reģionāli izcilības centri.

⁽²⁷⁾ Kā piemēru var minēt Nīderlandi, kur ir apmēram 10 000 doktorantūras studentu, un 30 % no tiem ir ārzemnieki.

⁽²⁸⁾ Labāka karjera un lielāka mobilitāte. Eiropas partnerība pētniekiem COM(2008) 317 galīgā redakcija.

⁽²⁹⁾ Šajā sakarā var minēt daudzus piemērus, tostarp Kembridža, Eindhovenā, Štutgartē un Ūresund reģions. Sk. arī ESAO projektus un publikācijas par tematu "Augstākās izglītības loma reģionu un pilsētu attīstībā" (http://www.oecd.org/document/16/0,3343,en_2649_35961291_34406608_1_1_1_1,00.html) [dokuments nav pieejams latviešu valodā].

5.5.4. Jārosina visas augstskolas izveidot saikni ar apkārtējo vidi. Augstskolām ne tikai jāpilda savi pamatuzdevumi, proti, jānodrošina izglītība un apmācība, bet arī jāīsteno papildu iniciatīvas,

piemēram, zināšanu un jauninājumu izplatīšana, līdzdalība sabiedriskajos procesos, mūžizglītība, attīstības sekmēšana reģionos un vietējās kopienās.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Privātā akciju kapitāla fondu, riska ieguldījumu fondu un valsts ieguldījumu fondu ietekme uz rūpniecības pārmaiņām Eiropā"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 128/10)

Ziņotājs: **MORGAN KGS**

Līdzziņotājs: **POP KGS**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 26. februārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Privātā akciju kapitāla fondu, riska ieguldījumu fondu un valsts ieguldījumu fondu ietekme uz rūpniecības pārmaiņām Eiropā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija savu atzinumu pieņēma 2009. gada 10. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 167 balsīm par, 1 balsi pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Šā atzinuma mērķis ir analizēt, kā valsts ieguldījumu fondi (VIF) un alternatīvie ieguldījumu fondi (AIF) ietekmē rūpniecības pārmaiņas. AIF var būt privātā akciju kapitāla fondi (PAKF) un riska ieguldījumu fondi (RIF). EESK uzdevumā konsultāciju birojs "Wilke Maack und Partner" sagatavoja 87 lappuses garu ziņojumu. Šā atzinuma lasītāji ir aicināti iepazīties ar aplūkojamo jautājumu sīkāku analīzi minētajā ziņojumā. Ļoti atšķirīgs skatījums uz AIF un VIF ir atrodams dokumentā "The New Power Brokers", kas publicēts McKinsey Global Institute tīmekļa vietnē.

1.2. Šajā atzinumā aplūkoti fondi ietekmē rūpniecības pārmaiņas dažādos veidos. VIF ir tradicionāli investori, kas pērk un pārdod tirgū. RIF pērk un pārdod akcijas galvenokārt kā tirgotāji, taču daži no tiem ir aktīvi investori. PAKF stratēģija ir aktīva darbība. Taču nav iespējams vispārinoši spriest par šiem trim ieguldījumu fondu veidiem. Tie ievērojami atšķiras viens no otra. Attiecīgi 3., 4. un 5. sadaļas nobeigumā ir sniegta "Wilke Maack und Partner" izstrādāta SWOT (priekšrocību, trūkumu, iespēju un apdraudējuma) analīze.

1.3. Pieredze un pētījumi ļoti skaidri parāda vienu kopīgu aspektu — uzlabojot informācijas pieejamību, tās izplatīšanu un jo īpaši pārredzamību, tiks ievērojami veicinātas visas sociālās sekas, tostarp rūpniecības pārmaiņas. EESK katrā ziņā stingri atbalsta trīs minētos uzlabojumus.

1.4. PAKF ir trīs svarīgi aspekti. Tiem ir labvēlīga ietekme uz riska kapitāla izmantošanu, dažādu būtisku izmaiņu un reorganizāciju finansēšanu, kā arī uz ģimenes uzņēmumu izaugsmi. No otras puses, pašreizējā agresīvā finansēšanas tehnika, veicot ar parādsaistībām nodrošinātu pārpirkšanu (LBO), var radīt negatīvas sekas daudziem uzņēmumiem, kas var iespējami nelabvēlīgi iespaidot visas ieinteresētās puses, tostarp darbiniekus. Svarīga nozīme ir arī sociālajai dimensijai, kas ietver nodarbinātības līmeņa, ienākumu un sociālo tiesību statusa paaugstināšanos vai pazemināšanos. Ņemot vērā grūtības iegūt datus, "Wilke Maack und Partner" iesaka ievērot ārkārtēju piesardzību, izsakot pieņēmumu, ka pēdējās divās desmitgadēs notikušo rūpniecības pārmaiņu vispārējās paātrināšanās un pārstrukturēšanas apstākļos uzņēmumi, kurus nodrošina privātais kapitāls, saskaras ar sliktāku attieksmi vai tiem tiek noteiktas augstākas prasības. Eiropā atrodami daudzi darba apstākļu un darba attiecību pasliktināšanās piemēri, kas nav saistīti ar minētajiem fondiem.

1.5. Kopumā RIF darbība neietekmē rūpniecības pārmaiņas, taču ir būtiski uzņēmumi. RIF ir liela mēroga apgrūtināšu parādsaistību pircēji. Tādējādi tie ir pircēji krīzes situācijās, un tiem var būt svarīga loma grūtībās nonākušo uzņēmumu glābšanā un reorganizācijā. Tie ir arī iesaistīti apvienošanās un pārņemšanas darījumos. Tas rada vērtību, taču ietekme uz rūpniecības pārmaiņām ne vienmēr ir pozitīva. Īstermiņa mērķi tiek uzskatīti par potenciāli negatīvu iezīmi. Bažas rada arī pārredzamības trūkums un sistēmiskā riska potenciāls, ko vēl pastiprina parādsaistības.

1.6. VIF darbībai ir divi svarīgi aspekti. VIF stiprās puses ir tiem raksturīgā akciju daļu turēšana ilgāku laiku un to gatavība būt piercējiem krīzes situācijās. Pie minēto fondu vajajām vietām pieskaitāms pārredzamības trūkums un iespēja, ka tie izmanto savas daļas uzņēmumā, lai sasniegtu stratēģiskus politiskus mērķus.

1.7. Ļoti liela nozīme ir bijusi kapitāla tirgu internacionalizācijai. Investīciju iestādes ir uzkrājušas globālus akciju portfeļus un veicinājušas starptautiskus uzņēmumu apvienošanās un pārņemšanas darījumus. Uzņēmumi un regulatori ir rosināti pārnest balsošanas tiesības no vadības uz akcionāriem. Apvienošanās un pārņemšanas gadījumu iespējamība, kā arī akcionāru aktīvas iesaistīšanās draudi ir pamudinājuši uzņēmumu vadības visā ES uzsākt plašas rūpniecības pārmaiņas. Tas zināmā mērā apdraud vadības un akcionāru attiecības un kopumā samazina vadības pilnvaru terminus. Šāda ir AIF un VIF darbības situācija.

1.8. Tradicionālo institucionālo fondu pārvaldītāji (TIFP), kas atbild par pensiju, apdrošināšanas un kopieguldījumu fondiem, ik uz soļa saskaras ar alternatīvo investīciju fondu pārvaldītāju (AIFP) darbu. Tie ir lielākie ieguldītāji AIF, tie pārdod savus ieguldījumus PAKF investīcijām LBO, pērk portfeļa uzņēmumus, kad no tiem aizplūst PAKF kapitāls, to ieguldījumi uzņēmumos darbojas, kad aktīvie RIF iesaistās apvienošanās un pārņemšanās darījumos, un tie ir akcionāri, kas aizdod akcijas RIF, lai RIF varētu veikt to spekulatīvu pārdošanu ("short selling"). Tie pastāvīgi darbojas neatkarīgi no tā, kādu vides, sociālo un pārvaldības politiku īsteno AIF. TIFP darbs ir apgriezti proporcionāls AIFP darbam.

1.9. Pēc "Wilke Maack and Partner" ziņojuma un citu atzinumā ietvertu perspektīvu izvērtēšanas EESK ieteikumi ierindojami trijās kategorijās: tiesiskais regulējums un pārredzamība, grozījumi spēkā esošajos tiesību aktos sociālajā jomā un TIFP atbildība.

1.10. EESK gatavos atsevišķu atzinumu par priekšlikumu ES direktīvai, ar kuru paredzēts reglamentēt AIFP darbību. EESK uzskata, ka ir svarīgi norādīt, ka AIF neizraisīja krīzi, taču smagi izjuta tās ietekmi. Vēl aizvien pastāv daudz neskaidrību par šo fondu lomu, un katrā ziņā ir vajadzīga lielāka pārredzamība, ko var panākt ar piemērotu tiesiskā regulējuma palīdzību.

1.11. EESK atbalsta RIF tiesiskā regulējuma sešus pamatprincipus, ko 2009. gada jūnijā ierosināja Starptautiskā Vērtspapīru komisiju organizācija (IOSCO) un kas apskatīti ceturtajā sadaļā. EESK iesaka Komisijai šos principus stiprināt un direktīvas priekšlikumā izmantot tos par AIFP tiesiskā regulējuma pamatu. Lai arī IOSCO jau ir pabeigusi analīzi par ar RIF darbību saistītajiem riskiem finanšu sistēmai, līdz šim nav izteikti nekādi tiesiskā

regulējuma priekšlikumi. EESK iesaka Komisijai principus, ko IOSCO izstrādājusi RIF darbībai, pielāgot arī PAKF īpatnībām.

1.12. Kā minēts piektajā sadaļā, Santjago principi, par kuriem vienojušies VIF, veido pamatu labākai VIF pārredzamībai un pārvaldībai. Tomēr vēl ir daudz darāmā. EESK īpaši aicina Komisiju arī turpmāk mudināt VIF starptautisko darba grupu veikt vajadzīgos pasākumus.

1.13. Dažās tiesību sistēmās RIF un PAKF, kam pieder uzņēmumi un kuri tos kontrolē, neuzskata par darba devējiem un uz tiem neattiecas darba devēju juridiskie pienākumi. "Iegūto tiesību direktīva", kurā aizsargātas darbinieku tiesības uzņēmumu pārņemšanas gadījumā, būtībā netiek piemērota, ja uzņēmuma ieguvējs ir RIF, kas pārņem tikai akcijas, taču darba devēja identitāte nemainās. EESK iesaka uzlabot "Iegūto tiesību direktīvas" (2001/23/EK) ⁽¹⁾ piemērošanu, ja uzņēmumus pārņem RIF un PAKF, lai

- aizsargātu darba ņēmēju tiesības, tai skaitā tiesības saņemt informāciju un būt iesaistītiem apspriešanās,
- nodrošinātu to, ka Direktīva attiecas arī uz uzņēmumu pārņemšanu, pārdodot to akcijas,
- nodrošinātu šo pasākumu atbilstību dalībvalstu un Eiropas tiesību aktiem.

1.14. Lai ņemtu vērā RIF un PAKF radīto situāciju, EESK iesaka grozīt Padomes Direktīvu 94/45/EK ⁽²⁾ par Eiropas Uzņēmumu padomes izveidi un Direktīvu 2002/14/EK ⁽³⁾ par vispārēju sistēmu darbinieku informēšanai un uzklaušīšanai, tādējādi nodrošinot efektīvākas uzklaušīšanas tiesības un ievērojot visu pušu viedokli pirms RIF darījumu noslēgšanas, pārstrukturēšanas procesu laikā un pirms pārdošanas.

1.15. Aizvien vairāk pensiju fondu un apdrošināšanas sabiedrību investē līdzekļus RIF un PAKF, un to nespēja izpildīt saistības varētu nelabvēlīgi ietekmēt pensiju izmaksas pensiju shēmu dalībniekiem. EESK aicina Komisiju pārskatīt Direktīvu 2003/41/EK ⁽⁴⁾ par papildpensijas kapitāla uzkrāšanas institūciju darbību un uzraudzību, lai nodrošinātu to, ka

- tiek uzklaušīts un ņemts vērā nodarbināto un arodbiedrību pārstāvju viedoklis ir par investīciju veidu un ar to saistītajiem riskiem un ar minētajiem pārstāvjiem apspriežas šajos jautājumos;

⁽¹⁾ OV L 82, 22.3.2001., 16. lpp.

⁽²⁾ OV L 10, 16.1.1998., 22. lpp.

⁽³⁾ OV L 80, 23.3.2002., 29. lpp.

⁽⁴⁾ OV L 235, 23.9.2003., 10. lpp.

— dalībvalstis izmanto paraugpraksi nolūkā novērst bankrotus, kas apdraudētu nodarbināto pensijas, ko tie uzkrājuši konkrētos uzņēmumos.

1.16. EESK aicina Komisiju nākamajā direktīvā paredzēt skaidrus un nepārprotamus noteikumus, kas nodrošinātu pārskatāmu fondu izlietojumu, tieši iesaistot arī darba ņēmēju un uzņēmumu pārstāvjus.

1.17. EESK aicina TIFP visos to darījumos ar AIFP piemērot atbildīgu investīciju principus. Atbildīgu investīciju principus, kuru priekšmets ir vides, sociālie un pārvaldības jautājumi, izstrādāja institucionālo investoru iniciatīva sadarbībā ar ANO Vides programmas finanšu iniciatīvu un ANO Globālo partnerību. EESK iesaka VIF sekot Norvēģijas pensiju fonda paraugam un pievienoties atbildīgu investīciju principiem.

1.18. EESK arī atbalsta atbildīgu investīciju principu iniciatīvas valdes publicētos principus attiecībā uz "Atbildīgām investīcijām privātā akciju kapitāla fondos". Šie principi ir izstrādāti, lai TIFP, kas investē PAKF, palīdzētu īstenot vides, sociālo un pārvaldības atbildību tajos uzņēmumos, kuros investēti līdzekļi. EESK atzinīgi vērtētu tādu pašu principu kopuma izstrādi arī riska investīciju fondiem.

2. Īpašnieki, vadītāji un investori.

2.1. ES dalībvalstīs lielākā daļa uzņēmumu ir ģimenes uzņēmumi. Ja ģimenes pilnībā atsakās no kontroles pār uzņēmumu, uzņēmumu var iegādāties cits uzņēmums (pārdošana — *trade sale*), to var pārdot privāta kapitāla uzņēmumam (pārdošana finanšu investoram — *buy out*) vai pārveidot par atklātu sabiedrību ar vērtspapīru tirgus starpniecību (pirmreizējais publiskais piedāvājums — PPP). Ģimenes uzņēmumi parasti izmanto ilgtermiņa stratēģiju, kas nozīmē īpašnieku atbildības uzņemšanos, īpaši pret darba spēku.

2.2. Daži uzņēmēji cenšas piesaistīt *privāto pašu kapitālu*, lai tādējādi gūtu atbalstu uzņēmuma attīstībai tā izveides sākumposmā. *Sākuma kapitāls* ir līdzekļi, kas paredzēti, lai pētītu, novērtētu un izstrādātu produkta vai pakalpojuma sākotnējo koncepciju. *Kapitāls darbības uzsākšanai* ir paredzēts produktu izstrādei un sākotnējiem tirgvedības pasākumiem. Parasti spekulatīvā kapitāla iegūšanai uzņēmējs vērsas pie ģimenes vai draugiem, taču šos līdzekļus var investēt arī uzņēmējdarbības eņģeļi un riska kapitāla sabiedrības. *Paplašināšanās kapitāls* paredzēts uzņēmuma izaugsmes atbalstam. Šajā posmā bieži vien tiek iesaistīts riska kapitāls.

2.3. PAKF investīcijām privātos uzņēmumos izmanto *Buy out* stratēģiju. Parasti tas nozīmē, ka ģimene, kas dibinājusi uzņēmumu, pārtrauc savu dalību tajā, vai arī tiek pārtraukta uzņēmuma kotēšana biržā, un tas kļūst par privātu uzņēmumu. *Vadības veiktā pārpirkšanas procesā* pircēji ir līdzšinējie uzņēmuma vadītāji, kas finansējumam izmanto PAKF atbalstu. Tāpat PAKF finansē arī darbinieku veiktu pārpirkšanu. *Aizstāšanas kapitāls* paredzēts jau izveidota privāta uzņēmuma akciju iegādei no citiem PAKF. Šāda veida darījums ļauj pirmajam fondam iegūt vērtību laikus, ņemot vērā faktu, ka lielākās daļas PAKF darbība ir ierobežota laikā.

2.4. Apvienošanās un pārņemšanas darījumi ir ļoti būtiski korporatīvās dzīves faktori. Augoši uzņēmumi pārņem citus uzņēmumus, vai nu uzņemoties kredītaistības, vai izmantojot akciju kapitālu. Uzņēmumi bieži tiek pārņemti tāpēc, ka tiem ir vērtīgi aktīvi, kurus pašreizējā vadība neprot optimāli izmantot.

2.5. Kad uzņēmumi sāk izrādīt problēmu un neveiksmes pazīmes, tos ir iespējams glābt, taču tam var būt nepieciešama galēja rīcība, kas tādējādi paātrina nokavētās rūpniecības pārmaiņas un ietekmē akcionāru, darbinieku un citu ieinteresēto personu sociālās un ekonomiskās intereses. Šādas izmaiņas var izpausties kā jaunas vadības iecelšana, glābšana ar pārņemšanu, pārpirkšanu, izmantojot PAKF līdzekļus vai pat reorganizācija pēc maksātnespējas.

2.6. Lielākā daļa investīciju tiek veikta *publiskā (akciju) kapitālā* — biržās kotēto uzņēmumu akcijās. Milzīga nozīme ir bijusi kapitāla tirgu internacionalizācijai. Investori, kas iegulda *publiskā (akciju) kapitālā*, ietekmē rūpniecības pārmaiņas caur vērtspapīru tirgu, pērkot daudzsološas akcijas un pārdodot akcijas ar krītošu vērtību. TIFP nepiedalās uzņēmumu aktīvā darbībā. Tie informē uzņēmuma vadību par savu viedokli, kā arī var lūgt uzņēmuma valdi nomainīt vadību, taču kopumā viņi ietekmē rūpniecības pārmaiņas ar investīcijām uzņēmuma kapitāla daļās un to pārdošanu un ar savu atbalstu vai nepieņemšanu uzņēmumu apvienošanās vai pārņemšanas un darījumu ar AIF gadījumā.

2.7. Investīcijas uzņēmumu akciju kapitālā ir relatīvi riskants iespējamo investīciju veids. Investori pērk akcijas, jo sagaida, ka to vērtība pieaugs. Lai gan investīciju portfeļa vidējā vērtība lielākoties laika gaitā pieaug, gan tirgus, gan arī atsevišķo akciju vērtība ir svārstīga. TIFP veic pirkšanas un pārdošanas darījumus atbilstoši tirgus cikliem un cenšas optimizēt savu investīciju vērtību, taču viņu pārvaldītie fondi vienmēr ir pakļauti vērtspapīru tirgus svārstībām.

2.8. TIFP pārvalda pensiju, apdrošināšanas un kopieguldījumu fondus. Tāpat arī finansiāli nodrošinātām privātpersonām (*high net worth individuals* — *HNWI*) pieder apjomīgi aktīvi, no kuriem aptuveni trešdaļa ieguldīta cita veida fondos, kas uzskaitīti turpinājumā. Visi tradicionālie investori cenšas mazināt vērtspapīru tirgus svārstību iespējami negatīvo ietekmi uz viņu investīcijām. Lai to panāktu, viņi tostarp izmanto AIFP pakalpojumus. Finansiāli nodrošinātu privātpersonu (*HNWI*) investīcijas veicināja RIF milzīgo izaugsmi.

2.9. Finanšu pakalpojumu sniedzēja “*International Financial Services*” (Londona) publicētie dati ļauj aplūkot kapitāla fondu pārvaldīto līdzekļu apjomu. Pasaulē pārvaldīto aktīvu kopējā summa (triljonos USD) 2007. gadā novērtēta šādi:

Pensiju fondi	28,2	Valsts ieguldījumu fondi	3,3
Apdrošināšanas fondi	19,9		
Kopieguldījumu fondi	26,2	Riska ieguldījumu fondi	2,3
HNWI	40,0	Privātā akciju kapitāla fondi	2,0

RIF un PAKF relatīvo nozīmīgumu palielina gan to koncentrācija, gan arī to parādsaistību lielums. VIF būtībā ir tādi paši mērķi kā TIFP, un arī tie investē PAKF un RIF. Šobrīd pasaulē lielāko daļu visu RIF pārvaldīto aktīvu investē TIFP, bet trešdaļa no šiem aktīviem ir pensiju fondu līdzekļi.

2.10. AIFP gūtā peļņa parasti ir lielāka salīdzinājumā ar investīcijām tradicionālos vērtspapīru tirgus instrumentos. Tie parasti veiksmīgi īsteno augsta riska / lielas peļņas stratēģijas. Piemēram, RIF pārvaldītāji īsteno *spekulatīvas pārdošanas* darījumus. RIF mērķuzņēmumā aizņemas akcijas. Tās par samaksu iegūst no akciju īpašnieka brokera. Pēc tam RIF minētās akcijas pārdod, jo sagaida, ka to cena kritīsies. Pēc noteikta laika RIF akcijas ir jāatpērk un jāatgriež īpašniekam. Ja akciju cena ir kritusies, fonds gūs peļņu, taču tā nekad nevar pārsniegt 100 % no sākotnējās summas. Ja akciju cena ir pieaugusi, iespējami neierobežoti zaudējumi. *Spekulatīva pārdošana* ir ļoti riskanta.

2.11. RIF piedalās arī apvienošanās un pārņemšanas darījumos, parasti nopērkot mērķuzņēmuma un pārdodot pircēja akcijas. Ņemot vērā darījuma bloķēšanas risku, RIF var izvēlēties aktīvi iesaistīties uzņēmuma pārvaldē, lai mazinātu šādu risku. Līdzīgi dalībai apvienošanās un pārņemšanas darījumos RIF var arī nopirkt uzņēmumu kapitāla daļas, tādējādi cenšoties panākt noteiktu darījumu. Šāda taktika ir ļoti riskanta.

2.12. Ja uzņēmums saskaras ar grūtībām, TIFP pārdod tiem piederošās uzņēmuma kapitāla daļas. AIF ir īpaši ieinteresēti *apgrūtinātos aizdevumos*, kas parasti ir ievērojami diskontēti. Tas AIF dod elastīgas rīcības iespēju turpmākajās sarunās. Fonds bieži vien likvidācijas gadījumā savu naudu var atgūt vai pat iegūt vairāk.

Reorganizācijas gadījumā fonds var atlaist uzņēmuma pārādu apmaiņā pret akciju kapitālu, kas var būt izdevīgi, ja akcijas atgūst savu vērtību. Reorganizācija ir izdevīga uzņēmuma akcionāriem, jo tā ļauj turpināt uzņēmuma darbību. Investīcijas *apgrūtinātos aizdevumos* neapšaubāmi ir riskantas. Fondi var gūt peļņu, jo tie ir gatavi iesaistīties situācijā, kad visas citas iesaistītās personas pamet uzņēmumu.

2.13. Ar parādsaistībām nodrošināta pārpirkšana (“*Leveraged Buy-Out*” — *LBO*) ir PAKF augsta riska darījumi. Šādā gadījumā ieguldījumu fonds iegūst uzņēmumu, pats nenodrošinot lielāko daļu pirkumam nepieciešamā kapitāla. Darījumu parasti finansē ar bankas aizdevumu un nenodrošinātām parādzīmēm, mērķuzņēmuma aktīvus izmantojot par nodrošinājumu; šādu darījumu pamatā ir pieņēmums, ka mērķuzņēmuma naudas plūsma būs pietiekama, lai segtu procentu maksājumus un aizņēmuma atmaksu. Pašreizējās krīzes apstākļos daudzi šādi darījumi ir nolēmti neveiksmei.

2.14. Šajā sadaļā tika aplūkoti AIF darbības principi. Turpmākajās sadaļās ir aprakstīti AIFP un VIF tradicionālās darbības veidi, taču tas nenozīmē, ka šos fondus var katrā ziņā ierindot noteiktā kategorijā. PAKF var darboties RIF jomā un otrādi. VIF veic ieguldījumus abās minētajās nozarēs.

3. Privātais akciju kapitāls.

3.1. Privātā akciju kapitāla fondi ir struktūras, kas apvieno privāti pārvaldītu kapitālu, lai to investētu privātos uzņēmumos. To organizatoriskā forma parasti ir pielīdzināma komandītsabiedrībām. PAKF galvenokārt investē riska kapitālā, aizstāšanas kapitālā, apgrūtinātos vērtspapīros un pārpirkšanas procesos. Šāda veida fondi pastāv septiņus līdz desmit gadus. Tie cenšas pārtraukt savu darbību ar peļņu. Investīcijas vidējais termiņš ir trīs līdz pieci gadi, bet var sasniegt arī desmit gadus. Aizstāšanas kapitāls ļauj fondam pārtraukt savu darbību vēl pirms visas tā veiktās investīcijas sāk nest peļņu.

3.2. Tā kā PAKF pastiprināti pievēršas sākuma un riska kapitāla nodrošināšanai, kā arī iegādājas apgrūtinātos vērtspapīrus un finansē uzņēmumu pārņemšanu, tie ir rūpniecības pārmaiņu svarīgs virzītājspēks. EESK nesen izstrādātā atzinumā ⁽⁵⁾ apstiprināja *riska kapitāla* nozīmīgumu. Ievērojama ietekme uz rūpniecības pārmaiņām Eiropa bija arī investīciju privātā akciju kapitālā apjoma būtiskam pieaugumam no 2004. līdz 2007. gadam, tai skaitā nodrošinot kapitālu ar parādsaistībām nodrošinātai pārpirkšanai, finansējot apvienošanās un pārņemšanas darījumus un apgrūtināšu vērtspapīru iegādi.

(5) OV C 100, 30.4.2009., 15. lpp., EESK atzinums par tematu “Komisijas paziņojums “Novērst šķēršļus, kas kavē riska kapitāla fondu pārrobežu ieguldījumus”, COM(2007) 853 galīgā redakcija.

3.3. Galvenā PAKF darbības joma ir uzņēmumu pārpirkšana. Pastāv vairākas metodoloģiskas problēmas, kas traucē novērtēt minēto fondu pārpirkšanas darījumu ietekmi uz rūpniecības pārmaiņām. “*Wilke Maack und Partner*” ir norādījusi, ka pastāv “faktus apstrīdoši jautājumi”. Kas būtu noticis ar attiecīgo uzņēmumu, ja neiesaistītos PAKF? Kur iegūstami dati par uzņēmuma darbību, un atbilstoši kādiem kritērijiem tā būtu vērtējama? Kā izskaidrojams fakts, ka uzņēmumi, kurus pārņēmuši PAKF, neatbilst nejaušas izlases paraugam?

3.4. PAKF īstenota pārpirkšanas procesa ietekmi pieņemts salīdzināt ar situāciju līdzīgos uzņēmumos, kuri nav tikuši pārpirkti. Tomēr atbilstošāks būtu salīdzinājums ar līdzīgiem uzņēmumiem, kurus pārņem cits uzņēmums. Būtu pārsteidzoši, ja uzņēmumu pārņemšanas izraisītās rūpniecības pārmaiņas būtu mazāk ievērojamas nekā tās, kas radušās PAKF īstenotas pārpirkšanas rezultātā, jo uzņēmuma pārņemšanas mērķis vienmēr ir pārpircēja uzņēmuma peļņas palielināšana. Līdzīgā kārtā būtiskas rūpniecības pārmaiņas būtu sagaidāmas arī tradicionālā uzņēmuma situācijas maiņas gadījumā pēc tam, kad tam iecelta jauna vadība.

3.5. Laika posmā no 2005. līdz 2007. gadam notika īpaši daudz apjomīgu ar parādsaistībām nodrošinātu pārpirkšanas procesu (L-BO). Bankas piešķīra aizdevumus, piemērojot atvieglotas prasības. Parasti parādsaistību apjoms ar parādsaistībām nodrošinātu pārpirkšanas darījumu gadījumā sasniedz no 60 līdz 90 % no vajadzīgā finansējuma kopējā apjoma. Šis parādsaistības vairāk atspoguļojas PAKF pārņemto uzņēmumu un nevis pašu PAKF bilancē. Tādējādi nodrošinājums ar parādsaistībām ir plaši izplatīta parādība, un tas nav sistēmisks risks pats par sevi. Tomēr IOSCO ir secinājusi, ka daudzu PAKF pārpirktu (darījums nodrošināts ar lielām parādsaistībām) uzņēmumu darbība var būt neveiksmīga, kas ietekmē aizdevējus, parādsaistību pircējus un PAKF partnerus, piemēram, pensiju fondus. No rūpniecības pārmaiņu viedokļa visvairāk apdraudētas ir ar attiecīgo uzņēmumu saistītās personas. Šo uzņēmumu reorganizācija un pārstrukturēšana būtu pēc iespējas jāveic ar ieinteresēto personu piekrišanu.

3.6. “*Wilke Maack und Partner*” ir izpētījusi faktus par tādiem pieciem aspektiem, kas saistīti ar PAKF ietekmi uz rūpniecības pārmaiņām uzņēmumu līmenī. Metodoloģisku problēmu un citu analītisku ierobežojumu dēļ viņi nespēja izdarīt viennozīmīgus secinājumus.

3.7. Jautājumos par uzņēmumu darbību, peļņu un vērtību radīšanu pētījuma secinājumi ir ļoti pozitīvi. Tomēr viens no svarīgākajiem pētījuma secinājumiem par to, kā PAKF ietekmē mērķuzņēmumu vidējo pievienoto vērtību, liecina, ka ar pētījuma rezultātiem nevar izskaidrot to, cik lielā mērā novērotā vērtība ir pievienota “patiesos” radīšanas procesos nevis tikai ar “vērtības palielināšanu” palīdzību.

3.8. Jautājumā par nodarbinātību visstrīdīgākais temats pašreizējās debatēs par PAKF ir ietekme uz personāla skaitu

mērķuzņēmumos. Ir daudz pretrunīgu pētījumu, kas pārstāv gan PAKF nozares, gan arodbiedrību viedokli. Pētījumā, ko Hārvardas universitāte veica Pasaules ekonomikas forumam un kuru citē “*Wilke Maack und Partner*”, secināts, ka uzņēmumos, kuros investējuši PAKF, ir novērota apjomīgāka darba vietu samazināšanās nekā kontrolgrupas uzņēmumos. Taču pārstrukturēšana un štatu samazināšana var tik un tā būt nepieciešama, ņemot vērā to, ka PAKF bieži vien pārņem vajākus uzņēmumus, kuru iepriekšējā nodarbinātības politika, iespējams, nav bijusi ilgtspējīga.

3.9. Hārvardas universitātes pētījumā arī secināts, ka PAKF kontrolētos uzņēmumos ir vērojama tieksme uz “radošu iznīcību”, jo pārņemšanas, pārdošanas, jaunu uzņēmumu atvēršanas un darbības pārtraukšanas gadījumu skaits tajos ir divreiz augstāks nekā citos uzņēmumos. Divu gadu laikā pēc tam, kad uzņēmumu pārņēmis PAKF, 24 % darbinieku ir izjutuši šā soļa ietekmi. Tas nav pārsteidzoši, ja veikta arī pārstrukturēšana un reorganizācija.

3.10. Viennozīmīga atbilde nav rodama arī uz jautājumu par PAKF ietekmi uz algām un darba apstākļiem. Pieejami abu pušu viedokli apstiprinoši fakti, taču sistemātisku datu trūkuma dēļ “*Wilke Maack und Partner*” nav izdevies izdarīt nepārprotamus secinājumus.

3.11. Saistībā ar sociālo dialogu, informēšanu un apspriešanas uzņēmumu līmenī praktiski nav veikti nekādi nozīmīgi pētījumi. Empīriskie dati liecina, ka pastāvošās vienošanās un arodbiedrību attiecības dažreiz tiek respektētas, savukārt citos gadījumos tās neņem vērā. Viena no galvenajām problēmām ir tā, ka ES sociālo tiesību direktīvas ne vienmēr piemēro PAKF pārņemšanas gadījumiem.

3.12. Hārvardas universitātē pētīta arī uzņēmumu vadībā izmantotā prakse, uzņēmējdarbības kultūra un pārvaldība. No šiem pētījumiem “*Wilke Maack und Partner*” secina, ka PAKF galvenā ietekme ir labāka darbības efektivitātes uzraudzība un atteikšanās no tādiem darbiniekiem un ražotnēm, kas neatbilst efektīvas darbības kritērijiem. “*Wilke Maack und Partner*” arī citē Eiropas Arodbiedrību institūta viedokli, ka PAKF galvenokārt pievēršas operatīvu mērķu sasniegšanai, un tie neizmanto ideoloģiskas vai sentimentālas pieejas, risinot tādus jautājumus kā sarunas par darba koplīgumiem un darbinieku līdzdalību.

3.13. Turpinājumā pievienota ziņotāja komentēta SWOT analīze par PAKF

	Pozitīvās iezīmes	Trūkumi
Mikrodimensija	<ul style="list-style-type: none"> — sākuma kapitāls, <i>riska kapitāls kopumā</i> — speciālās zināšanas / zināšanas par tīkliem — pārvaldības struktūra — finanšu resursi apvienošanās un pārņemšanas darījumiem un izaugsmes stratēģijām 	<ul style="list-style-type: none"> — bieži vien pārlietu liela iecerētā peļņa, <i>kas tomēr ir proporcionāla riskam</i> — finanšu izmaksas / ārējie faktori <i>saistībā ar LBO</i> — tikai vidēja termiņa mērķi — pastiprinātas uzmanības veltīšana finanšu aspektiem / akcionāriem — augsta riska stratēģiju bieža izmantošana <i>uzņēmējdarbības forma, kur risks tieši saistīts ar peļņu</i>
Plasāka dimensija	<p>Iespējas</p> <ul style="list-style-type: none"> — vērtību radīšana — konkurētspējas paaugstināšana — izaugsme un jaunās darba vietas — lielāka spēja pielāgoties 	<p>Draudi</p> <ul style="list-style-type: none"> — parādsaistības īpaši apjomīgām LBO — jauna finansēšanas tehnika, <i>skat. iepriekšējo ievilkumu</i> — stabilas attīstības apdraudējums, <i>skat. iepriekšējo ievilkumu</i> — nodarbinātība un darba apstākļi <i>jau iepriekš minētie "faktus apstādošie jautājumi"</i> — ilgtermiņa mērķu trūkums — bankrota draudi īpaši apjomīgām LBO

4. Riska ieguldījumu fondi.

4.1. RIF ir komandītsabiedrības. To ieguldījumu portfeli pārvalda investīciju pārvaldītājs, cita veida darbību deleģē primārajam brokerim (PB) un administratoram. Daudzi fondi ir dibināti ārzonas finanšu centros, piemēram, Kaimanu salās, tādēļ fondu vērtības pieaugumam nepiemēro nodokļus. Investoru peļņu ar nodokļiem apliek viņu mītnes zemē. Investīciju pārvaldītāji, kuri parasti reģistrējusies ASV vai Londonā, par viņu piemērotajām apjomīgajām komisijas maksām nodokļus maksā šajās reģistrācijas valstīs.

4.2. Vienā no *Sveriges Riksbank* veiktā Ekonomikas apskata (ERSV — 2009. gads, pirmā daļa) sadaļām aprakstīta RIF tirgus izaugsme no 1996. gada, kad pasaulē darbojās 2 000 fondi, pārvaldot aktīvus apmēram 135 miljardu USD apjomā, līdz 2007. gada beigām, kad bija jau 10 000 fondu, kas pārvaldīja 2 000 miljardus USD.

4.3. Primāro brokeru (PB) pakalpojumi ir vispārējs apzīmējums pakalpojumiem, ko piedāvā investīciju bankas un vērtspapīru uzņēmumi un bez kuriem RIF nespētu darboties. Tie ietver fonda aktīvu uzglabāšanu visā pasaulē, vērtspapīru aizdošanu spekulatīvai pārdošanai, finansējuma izsniegšanu, lai nodrošinātu kredītu, un tehnoloģiju pakalpojumus. Ņemot vērā PB centrālo lomu RIF tirgū, daudzi novērotāji uzskata, ka dati, kas nepieciešami sistēmiskā riska uzraudzībai, vieglāk iegūstami no ierobežota PB skaita nevis no katra RIF atsevišķi.

4.4. Aptuveni 20 PB aptver 90 % no pasaules RIF nozares. No 30 % līdz 40 % pasaules PB darbojas Londonā. Savukārt 60 % no visiem RIF atrodas ASV, 20 % darbojas Londonā un 20 % — pārējā pasaulē. Londonā ir izvietoti 80 % līdz 90 % visu Eiropas Savienības RIF. AIF pārvaldnieku darbību Londonā reglamentē Apvienotās Karalistes Finanšu pakalpojumu iestāde (FSA).

4.5. RIF piedāvā absolūtu investīciju atdevi ar salīdzinoši zemu svārstīgumu, kas būtībā nav atkarīgs no augšupejas vai lejupslīdes konkrētā tirgū. RIF to panāk ar risku ierobežošanu. Šie fondi īsteno savu stratēģiju, izmantojot atvasinātos (*derivative*) līgumus, un tie parasti palielina gūstamo peļņu, aizņemoties papildu līdzekļus investīcijām.

4.6. RIF izmanto plašu prasmju un stratēģiju spektru, sākot no visvienkāršākajām līdz visriskantākajām. Tie pielieto dažādas stratēģijas, lai visā pasaulē izvietotu investīcijas atbilstoši tirgus, valūtu, preču, procentu likmju u.c. faktoru attīstības tendencēm. Tā rodas liela apjoma maiņas darījumi, kas tieši neietekmē rūpniecības pārmaiņas. Citi veic sarežģītus pētījumus un izmanto prasmes akciju izvēlei, lai nopirktu labākās idejas un pēc tam spekulatīvi pārdotu tās akcijas, kurām sagaidāma vērtības krišanās. Vēl citi izmanto datoru sistēmas, lai aprēķinātu kāda noteikta aktīva "patieso" vērtību salīdzinājumā ar citu, pēc tam spekulatīvi pārdodot vienu aktīvu un nopērkot otru.

4.7. Līdz ar to spekulatīva pārdošana ir RIF darbības neatņemama sastāvdaļa. Apvienotās Karalistes Finanšu pakalpojumu iestāde 2008. gada septembrī puda viedokli, ka spekulatīva pārdošana "normālos tirgus apstākļos ir likumīga investīciju tehnika". Akciju spekulatīvie pārdevēji ir ekonomikas subjekti. Bieži vien tie vērs uzmanību uz nepatīkamo patiesību par finansiālo situāciju, kādā atrodas uzņēmumi, kuru akcijas viņi pārdod, pārādot, ka uzņēmuma akciju vērtība nav tik augsta, kā uzskatīts. Tādējādi spekulatīvos pārdevējus finanšu izpratnē var salīdzināt ar zēnu, kurš norādīja, ka karalis ir kails. Noteiktos apstākļos ir iespējama situācija, kad spekulatīva pārdošana saasina problēmas, kas pretējā gadījumā būtu tikai spēcīga uzņēmuma īstermiņa grūtības, taču spekulatīvas pārdošanas gadījumā uzņēmums ir spiests veikt pārstrukturēšanu. Tā var arī pastiprināt krīzi biržā, radot sistēmiskas sekas, jo vērtība tiek noteikta pēc tirgus cenas. Kompetentās iestādes noteica banku akciju spekulatīvās pārdošanas aizliegumu, kamēr neizdosies ierobežot finanšu krīzi. Reglamentējošās iestādes kā politisku instrumentu joprojām var noteikt aizliegumu, ja tās uzskata, ka ir ārkārtas tirgus apstākļi.

4.8. RIF rūpniecības pārmaiņas visvairāk var ietekmēt, īstenojot *ar notikumiem saistītas stratēģijas*, ko tās arī izmanto. Tie izvēlas investīciju iespējas, kas saistītas ar korporatīviem notikumiem. Šādu investīciju cikls parasti ir no viena līdz trim gadiem. Kā piemērs minama apvienošanās procesā esošu uzņēmumu akciju arbitražā. Dažreiz RIF rīkojas apsteidzoši un veic spekulatīvas darbības, lai izraisītu kādu notikumu, kā tas notika ABN AMRO gadījumā. Ja investīcijas ir apjomīgas un fonds aktīvi iesaistās uzņēmuma pārvaldē, paātrinātas rūpniecības pārmaiņas ir neizbēgamas. Ir būtiski pierādījumi tam, ka RIF investīcijas paaugstina mērķuzņēmuma vērtību, savukārt par ietekmi uz nodarbinātību un sociālajām norisēm pētījumi būtībā nav veikti. RIF ir galvenie apgrūtināto vērtspapīru uzpircēji — arī tā ir ar notikumiem saistīta stratēģija.

4.9. Pēc LTCM fonda glābšanas (glābšanas iemesls bija arguments, ka tas “ir pārāk liels, lai pieļautu neveiksmi”) 1998. gadā RIF saka uzskatīt par potenciālu sistēmisku risku, lai arī no šodienas perspektīvas ASV Federālo rezervju bankas rīcība uzskatāma par nepārdomātu. Kopš tā laika PB sāka uzmanīgi izturēties pret riskiem, kas saistīti ar to attiecībām ar RIF, taču sabrukumu šoreiz izraisīja regulētās *Lehman Bros.* bankas bankrots. RIF nebija uzņēmies ne tuvu tik daudz parādsaistību, cik regulētās bankas.

4.10. ERSV apskatā (skatīt augstāk) pētīta RIF loma finanšu krīzēs, īpaši pievērsoties viedoklim, ka tie darbojas saskaņoti, lai izraisītu svārstības. Taču ne Eiropas valūtas krīze (1992. gadā), ne Āzijas krīze (1997. gadā), ne arī informācijas tehnoloģiju burbuļa plīšana (2002. gadā) nesniedz pierādījumus šādai RIF taktikai. Runājot par pašreizējo krīzi, secināms, ka tā ir ietekmējusi fondus vairāk nekā fondi ir ietekmējuši krīzi.

4.11. Analīzē arī pētīts, vai RIF apdraud finanšu stabilitāti vairāk nekā citi investori. Secināts, ka atsevišķu fondu ietekme uz

visu tirgu kopumā ir ierobežota, kas skaidrojams arī ar to, ka RIF kopējos aktīvus pārvalda 10 000 fondi. Tomēr ir ļoti ticams, ka RIF, tāpat kā visi citi institucionālie ieguldītāji, sniedza savu artavu krīzes attīstībā.

4.12. Lai arī salīdzinājumā ar privātā akciju kapitāla fondiem RIF ietekme uz rūpniecības pārmaiņām ir mazāk būtiska, bažas par to potenciālo ietekmi aizvien ir aktuālas, kas īpaši skaidrojams ar izmantoto stratēģiju, investīciju un reģistrācijas vietas jautājumu nepietiekamu pārredzamību. Tādēļ EESK atbalsta sešus pamatprincipus, kas izklāstīti IOSCO nesenojā ziņojumā par riska ieguldījumu fondu uzraudzību (2009. gada jūnijs), ko izstrādāja G20 iniciatīvas atbalstam. Šie principi ir:

- RIF pārvaldītāju/konsultantu obligāta reģistrācija;
- reglamentējošas prasības par organizatoriskiem standartiem, interešu konfliktiem, informācijas izpaušanas un uzraudzības regulējumu;
- PB obligāta reģistrācija, regulējums un uzraudzība;
- informēšanas pienākuma noteikšana RIF un PB, lai kontrolētu sistēmisku risku;
- regulējošo iestāžu pienākums izmantot paraugpraksi;
- regulējošo iestāžu starptautiska sadarbība.

Starptautiskas vienošanās priekšrocība ir tā, ka tādējādi mazinās motivācija izmantot regulatīvu arbitražu.

4.13. Turpinājumā pievienota “*Wilke Maack und Partner*” izstrādāta un ziņotāja komentēta SWOT analīze par RIF.

	Pozitīvās iezīmes	Trūkumi
Mikrodimensija	<ul style="list-style-type: none"> — kotēto uzņēmumu vērtības pieaugums — galvenās uzmanības veltīšana tirgu efektivitātei — “pēdējās instances” pircēji — riskantu aktīvu / apgrūtināto vērtspapīru iegāde 	<ul style="list-style-type: none"> — īstermiņa mērķi <i>tiem nav ilgtermiņa lomas</i> — “pūļa mentalitāte” / “pūļa uzvedība” <i>tas nav pierādīts vai secināts</i> — risku pārredzamība — ārējie faktori
Plašāka dimensija	<p style="text-align: center;">Iespējas</p> <ul style="list-style-type: none"> — finanšu tirgu likviditāte — tirgus nepilnību novēršana (ja investors aktīvi iesaistās uzņēmuma pārvaldē) — finanšu jauninājumi 	<p style="text-align: center;">Draudi</p> <ul style="list-style-type: none"> — Parādsaistību / sistēmiski riski <i>nav pierādīti</i> — manipulācijas tirgos <i>nav</i> — finanšu rezervju izsmelšana <i>vairāk attiecas uz PAKF</i> — galvenās uzmanības veltīšana finansēšanas tehnikai — augsta riska stratēģijas — <i>ar augstu paredzamo peļņu</i>

5. Valsts ieguldījumu fondi.

5.1. VIF nav AIF. Tie ir valstij piederoši naudas līdzekļu fondi, kas ir ieguldīti finanšu aktīvu portfelī. Šo fondu galvenais uzdevums ir stabilizēt valsts ekonomiku, nodrošinot diversifikāciju, un rūpēties par nākamo paaudžu labklājību. Šobrīd darbojas 20 lieli fondi, un tiek lēsts, ka to kopējā pārvaldīto aktīvu vērtība pārsniedz 3 triljonus USD. Līdzekļus VIF finansēšanai parasti iegūst vai nu no tādu preču pārdošanas ienākumiem kā nafta un gāze Tuvajos Austrumos, vai arī no tekošā konta pārpalikuma, piemēram, Ķīnā. Aplūkojot pasaules ekonomiku no makroekonomikas viedokļa, skaidri redzams, ka VIF veic divas svarīgas funkcijas. Pirmkārt, tie pārvieto līdzekļus atpakaļ uz ESAO dalībvalstīm, tādējādi mazinot līdzekļu nevienmērīgu sadalījumu pasaulē, un, otrkārt, neļaujot sevī radītajam līdzekļu pārpalikumam ieplūst vietējā ekonomikā, samazina inflācijas risku valstī, kurai tie pieder.

5.2. Saskaņā ar "Wilke Maack und Partner" sniegto informāciju nozīmīgākie VIF ir:

valsts	fonds	aktīvi miljardos USD
Abu Dabi	Abu Dhabi Investment Authority	627
Saūda Arābija	SAMA Foreign Holdings	431
Ķīna	SAFE Investment Company	347
Norvēģija	Gov't Pension Fund Global	326
Singapūra	Gov't Investment Corporation	248
Krievija	National Welfare Fund	220
Kuveita	Kuwait Investment Authority	203

5.3. Šo fondu investīcijas ir ilgtermiņa, un lielākajā daļā gadījumu tās nav finansētas ar parādsaistībām. Tie parasti ir gatavi uzņemties augstāku risku un vēlas saņemt lielāku peļņu salīdzinājumā ar tradicionālajiem oficiālo rezervju fondiem, kurus pārvalda monetārās iestādes. VIF lielākoties ir pasīvi investori, taču tie var būt ļoti ietekmīgi. Piemēram, Norvēģijas pensiju fonda investīciju darījumus pārbauda, nosakot, vai tie atbilst ētiskas normām — atbildīgu investīciju principiem.

5.4. VIF attīstība atspoguļo lielāka apjoma pārmaiņas pasaules finanšu struktūrā. Saskaņā ar Starptautiskā valūtas fonda (SVF) prognozēm piecu gadu laikā kopējais VIF līdzekļu apjoms sasnies 6–10 triljonus USD. Krīzes laikā VIF veica virkni liela apjoma investīciju grūtībās esošās finanšu iestādēs. Šādu fondu veidošanās ir būtisks starptautiskās investīciju darbības faktors, un, līdz ko būs atrisināti reglamentējošie jautājumi, VIF kļūs par vienu no galvenajiem pasaules ekonomikas veidotājiem.

5.5. Daudzu ESAO valstu valdības ir uzsvērušas uzraudzības un iespējamās VIF regulēšanas nozīmīgumu. Pastāv bažas, ka VIF apdraud valstu drošību, un to darbības pārredzamības trūkums ir tikai vienojums šādu viedokli. Tas savukārt rada augsni protekcioņismam un nacionālismam ekonomikas jomā saņēmējās valstīs. Iemesls bažām ir arī pārskatatbildības trūkums, kas varētu VIF mudināt kropļot vai destabilizēt finanšu tirgus. Šādas bažas mazinātos līdz ar pārvaldes struktūru pienākumu sniegt informāciju.

Ieviešot pārskatāmu, drošu un ticamu informācijas sniegšanas metodi, varētu mazināt lielāko daļu bažu.

5.6. Tomēr nav pamatotu pierādījumu tam, ka VIF veiktās investīcijas būtu politiski vai stratēģiski motivētas.

Šķiet, ka dažās attīstības valstīs stratēģiskos pasākumus veic nevis VIF, bet gan valstij piederoši uzņēmumi. Raksturīgs piemērs ir *Gazprom* īstenotie pārņemšanas darījumi, kā arī neveiksmīgais *Chinalco* mēģinājums iegūt līdzdalību *Rio Tinto*. Ķīna cenšas ieguldīt kapitālu enerģijas rezervēs visā pasaulē, izmantojot divas politiskās bankas — Ķīnas attīstības banku un Ķīnas eksporta–importa banku —, lai piedāvātu aizdevumus valdībām.

5.7. Kopš 2008. gada pastāv divpusēja starptautiska iniciatīva, lai juridiski noregulētu fondu un ESAO valstu attiecības. ESAO ir izstrādājusi pamatnostādnes saņēmējvalstīm, savukārt SVF kopā ar starptautisko darba grupu ir sagatavojis Santjago principus par

- tiesisko regulējumu un fondu mērķiem,
- institucionālo sistēmu un pārvaldības struktūru,
- investīciju un riska pārvaldības sistēmu.

5.8. Lai VIF investīcijas varētu pilnībā izmantot ESAO valstu ekonomikās, tiem jāuzlabo pārredzamība un informācijas nodrošana atklātībai, it īpaši attiecībā uz jautājumiem par pārvaldību, stratēģiju un ieguldījumu mērķiem. VIF arī atkārtoti jāapstiprina savs atbalsts tirgus ekonomikas modelim, kas dod tiem iespējas brīvi investēt. Attiecīgo valstu valdībām jābūt gatavām pieņemt abpusējas investīcijas no ESAO valstīm.

5.9. VIF sanāksmē Kuveitā 2009. gada aprīlī šie fondi izveidoja pastāvīgu pārstāvniecības forumu, kura uzdevums ir turpināt darba grupas darbu. Lai arī principu izstrāde ir nozīmīgs solis uz priekšu, vairāk pūļu jāpieliek tādās jomās kā

- attiecības ar saņēmējvalstīm,
- informācijas atklāšanas prasības un standarti,
- atbilstības standarti, to novērtējums un soda sankcijas.

Nenodrošinot šādu papildu pārredzamību, VIF varētu kļūt par destabilizējošu faktoru makroekonomikas līmenī.

5.10. Uzņēmumu līmenī VIF rūpniecības pārmaiņas tiešā veidā neietekmē, lai arī netieši tie ir svarīgi investori AIF. Tomēr, palielinoties šo fondu ekonomiskajai ietekmei, tie kļūst aizvien nozīmīgāki vadošo uzņēmumu akcionāri. Tādēļ EESK iesaka VIF sekot Norvēģijas pensiju fonda piemēram un pievienoties atbildīgu investīciju principiem.

5.11. Turpinājumā pievienota "Wilke Maack und Partner" izstrādāta un ziņotāja komentēta SWOT analīze par VIF.

	Pozitīvās iezīmes	Trūkumi
Mikrodimensija	<ul style="list-style-type: none"> — ilgtermiņa mērķi — "pēdējās instances" pircēji — finanšu līdzekļu apjoma palielināšanās — saiknes ar dažādu nozaru tirgiem stiprināšana 	<ul style="list-style-type: none"> — valsts ieinteresēto pušu autonomijas trūkums — pārredzamības trūkums — <i>abi jautājumi jārisina Santjago principu kontekstā</i>
Plasāka dimensija	<p style="text-align: center;">Iespējas</p> <ul style="list-style-type: none"> — galvenās uzmanības veltīšana ieinteresētajām pusēm — kvalitatīva finansēšanas tehnika — darbības uzsākšana jaunos tirgos — <i>iespējamā ietekme uz AIF</i> 	<p style="text-align: center;">Draudi</p> <ul style="list-style-type: none"> — pievēršanās politiskiem mērķiem — demokrātiskai kontrolei nepakļauta finanšu resursu koncentrācija — <i>šie jautājumi daļēji apskatīti Santjago principos</i>

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi: kompetenču sadalījums starp ES un dalībvalstīm”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 128/11)

Ziņotājs: **HENCKS KGS**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2009. gada 26. februārī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi: kompetenču sadalījums starp ES un dalībvalstīm”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 8. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), ar 155 balsīm par, 1 pret un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Pašiniciatīvas atzinuma priekšmets.

1.1. Savā rīcības plānā “Programma Eiropai: pilsoniskās sabiedrības priekšlikumi” (CESE 593/2009) EESK uzsvēra, cik svarīgi ir vispārējās nozīmes pakalpojumi, kas ir iekļauti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā un noteikti Lisabonas līgumam pievienotajā protokolā.

1.2. Vispārējās nozīmes pakalpojumu protokols ir svarīgs Lisabonas līguma jauninājums, jo tas attiecas uz visiem vispārējās nozīmes pakalpojumiem un ar to tiek ieviests jēdziens “vispārējās nozīmes ar ekonomiku nesaistīti pakalpojumi” pretstatā “vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumiem”.

1.3. Vispārējās nozīmes pakalpojumu protokols nav tikai vienkārša deklarācija, ar ko interpretē ES līgumus un kopīgās vērtības saistībā ar vispārējās nozīmes pakalpojumiem, bet gan līdzinās lietošanas pamācībai, kas paredzēta ES un tās dalībvalstīm. Protokola noteikumos galvenā uzmanība pievērsta patērētājam, viņa vajadzību apmierināšanai, prioritātēm un tiesībām, un tajā ir iekļauti kopējie principi, proti, augsts kvalitātes līmenis, drošība un pieejamība, vienlīdzīga attieksme un vispārējās piekļuves veicināšana.

1.4. EESK “Programmā Eiropai” ierosināts izstrādāt Kopienas iniciatīvu, lai uzsāktu īstas debates par vispārējās nozīmes pakalpojumu pamatnostādņu noteikšanu, ņemot vērā minēto pakalpojumu nozīmi, lai globalizācijas apstākļos īstenotu Eiropas Savienības sociālo un teritoriālo kohēziju, un mērķi veicināt vispārēju piekļuvi un patērētāju tiesības, kas noteiktas Lisabonas līgumā.

1.5. Ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 14. pantu Lisabonas līgums pirmo reizi ievieš vispārēju juridisku pamatu

Kopienas likumdevējam attiecībā uz vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumiem. Šis juridiskais pamats atšķiras no juridiskā pamata, kas attiecas uz iekšējo tirgu un uz kura balstītas nozaru direktīvas par vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes tīkla pakalpojumu liberalizāciju (elektroniskās komunikācijas, elektrība, gāze, sabiedriskais transports, pasts).

1.6. Minētajā 14. pantā uzmanība pievērsta ekonomikas un finanšu nosacījumiem, kas nepieciešami vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumu īpašo uzdevumu īstenošanai, aicinot Padomi un Eiropas Parlamentu izstrādāt atbilstošos tiesību aktus regulu veidā.

1.7. Saskaņā ar “Programmā Eiropai” formulētajām idejām EESK šajā pašiniciatīvas atzinumā pievēršas Lisabonas līguma 14. panta īstenošanai un ierosina noskaidrot, kādu pievienoto vērtību varētu sniegt ES iestāžu likumdošanas iniciatīvas un kādam būtu jābūt to saturam, lai precizētu šādus jautājumus:

- Kas definē vispārējās nozīmes pakalpojumus, to mērķus, uzdevumus un atbildības jomas?
- Kādas varētu būt šīs definīcijas formas?
- Kādās jomās būtu nepieciešami Kopienas vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi, lai sasniegtu ES mērķus?

2. Vispārējās nozīmes pakalpojumu definīcija, mērķi, uzdevumi un atbildības jomas.

2.1. Lisabonas līgumam pievienotajā protokolā pirmo reizi ieviests jēdziens “vispārējās nozīmes ar ekonomiku nesaistīti pakalpojumi”, lai gan līdz šim līgumos bija minēti tikai “vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumi”.

2.2. Lisabonas līgumam pievienotais Protokols par vispārējas nozīmes pakalpojumiem apstiprina, pirmkārt, dalībvalstu ekskluzīvo kompetenci attiecībā uz vispārējas nozīmes ar ekonomiku nesaistītiem pakalpojumiem (tomēr ievērojot vispārējos Kopienas tiesību principus) un, otrkārt, “valsts, reģionālo un vietējo iestāžu būtisko nozīmi un lielo rīcības brīvību, nodrošinot, pasūtot un organizējot vispārējus tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumus, lai, cik vien iespējams, ievērotu lietotāju vajadzības”. Tomēr Protokolā nav precizēts dalījums starp tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem un pakalpojumiem, kam nav tautsaimnieciskas nozīmes.

2.3. Kopš Amsterdamas līguma noslēgšanas (1997. gadā) EK līgumā (16. pantā) ir skaidri noteikts, ka Eiropas Savienībai un dalībvalstīm vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu jomā ir dalīta kompetence un pienākums; saskaņā ar minēto līgumu “Kopiena un dalībvalstis, nepārsniedzot savas attiecīgās pilnvaras un šā Līguma piemērošanas jomu, rūpējas, lai šādi pakalpojumi pamatotos uz tādiem principiem un nosacījumiem, kas ļauj īstenot to uzdevumu”.

2.4. Tomēr nav precizēts, kā izpaužas dalītā kompetence, un tas rada neskaidrības visiem iesaistītajiem dalībniekiem (valsts pārvaldes iestādēm, pakalpojumu sniedzējiem, regulatīvajām iestādēm, lietotājiem, pilsoniskajai sabiedrībai) un nopietni palielina prejudiciālu nolēmumu un strīdus gadījumu skaitu Eiropas Kopienas Tiesā. Tā kā Tiesa pieņem lēmumu par katru gadījumu atsevišķi, pamatojoties uz pašreizējiem tiesību aktiem, kuros jautājums par vispārējas nozīmes pakalpojumiem un vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem nav plaši izvērtēti, un savu līdzšinējo praksi, šķiet, ka valsts iestādes un vietējās pašvaldības tiek aizvien vairāk pakļautas Kopienas konkurences tiesībām, īpaši gadījumos, ja valsts dienesti pakalpojumus sniedz kopā ar citiem partneriem.

2.5. Taču lietotāju — gan privātpersonu, gan uzņēmumu — iepriekš minētās vajadzības jāuzskata par pamatelementu, kas ir jāņem vērā, jo vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu izveidošana ir attaisnojama tikai tad, ja tā ļauj izpildīt vispārējas nozīmes uzdevumus par labu galvenajiem minēto pakalpojumu saņēmējiem.

2.6. Vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma uzdevuma rakstura un apmēra noteikšana īpašās darbības jomās, kas vai nu neietilpst Kopienas kompetencē, vai arī kurās Kopienai ir tikai ierobežota vai dalīta kompetence, principā paliek dalībvalstu pienākums.

2.7. Kopienas iestādes un it īpaši Eiropas Komisija, Protokolā tiek aicinātas ņemt vērā vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu “dažādību un atšķirīgās lietotāju vajadzības un izveles, ko var radīt atšķirīgs ģeogrāfiskais stāvoklis un sociālie un kultūras apstākļi”.

2.8. Uzraugot, vai dalībvalstis ievēro līguma noteikumus attiecībā uz vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu jomas noteikšanu, Komisijai turpmāk būs vairāk jāņem vērā katras dalībvalsts sabiedrības domāšanas individualitāte un demokrātiskā izvēle. Līdz ar to ir jāpielāgo Komisijas veiktā “acīmredzamas kļūdas” vērtējuma robežas, saturs un īstenošanas nosacījumi, lai, cik vien iespējams, novērstu konfliktus un strīdus.

2.9. Saistībā ar visu vispārējas nozīmes pakalpojumu un vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu uzdevumu īstenošanu nav skaidri divi punkti:

— ES, dalībvalstu un vietējo pašvaldību kompetence un pienākumi;

— kas ir tautsaimnieciskas nozīmes un kas — ar ekonomiku nesaistīti pakalpojumi, kuru būtība nosaka, kādām tiesību normām tie ir pakļauti.

2.10. Tāpēc ir svarīgi, lai saskaņā ar Lisabonas līguma 14. pantu viena vai vairākas likumdošanas iniciatīvas ieviestu skaidrību un nepieciešamās garantijas, vienlaicīgi ņemot vērā dažāda veida vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu būtību un īpatnības (sociālie dienesti, pasākumi integrēšanai darba tirgū, atbalsta pasākumi nelabvēlīgā stāvoklī esošām personām vai cilvēkiem ar invaliditāti, sociālie mājokļi utt.). Mērķis nav veidot vienādus vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumus visā ES, bet gan savienot vienotību un dažādību, tas ir, vairāku kopīgu noteikumu vienotību svarīgās jomās un nozaru un valstu dažādību.

3. Definīcijas veidi.

3.1. Dalībvalstīm ir piešķirta plaša rīcības brīvība, lai noteiktu, ko tās uzskata par vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu, tomēr gadījumā, ja dalībvalsts atsaucas uz vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma uzdevuma esamību un aizsardzības nepieciešamību, tas neatbrīvo dalībvalsti no pienākuma nodrošināt, lai uzdevums atbilstu dažiem obligātajiem kritērijiem, kas ir kopīgi visiem vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma uzdevumiem Līguma izpratnē, un pierādīt, ka minētie kritēriji konkrētajā gadījumā ir ievēroti.

3.2. Galvenokārt runa ir par oficiāla valsts tiesību akta esamību, ar ko attiecīgajiem tirgus dalībniekiem uzdod veikt vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma uzdevumu, kā arī nosaka minētā uzdevuma jomu un raksturu. Minētajam oficiālajam aktam, kuru izdevusi kompetenta valsts iestāde, jābūt juridiski saistošam valsts tiesību aktam: tas var būt likums, noteikumi, līgums, konvencija utt.

3.3. Dalībvalstij, pamatojoties uz Kopienas tiesību normām, ir jānorāda tie īpašie vispārējas nozīmes uzdevumi, attiecībā uz kuriem tā uzskata, ka izskatāmais pakalpojums sava īpašā rakstura dēļ ir pelnījis, ka to kvalificē kā vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumu un nošķir no citas brīvā tirgus saimnieciskās darbības.

3.4. Pretējā gadījumā, ja dalībvalsts nav sniegusi pierādījumus, ka šie kritēriji ir izpildīti, vai ja tie nav ievēroti, tas var liecināt par acīmredzamu kļūdu, par ko Komisijai ir jānosaka sankcijas.

3.5. Viena vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojuma uzdevuma veikšanai dalībvalsts var izvēlēties vairākus vienas jomas uzņēmējus, taču tai nav pienākuma uzticēt minēto uzdevumu atsevišķi katram uzņēmējam ar individuālu aktu vai pilnvaru.

3.6. Visi minētie noteikumi izriet no EKT judikatūras, taču tie nav skaidri ieviesti un konsolidēti sekundārajos tiesību aktos. Tas izraisa juridiskas neskaidrības dažādām ieinteresētajām personām, vai vismaz daļa no tām šādi uzskata.

3.7. Direktīvā par pakalpojumiem iekšējā tirgū attiecībā uz sociālajiem dienestiem ir nodalīti, no vienas puses, valsts pilnvaroti pakalpojumu sniedzēji un labdarības organizācijas, kuras par tādām ir atzinusi valsts, un, no otras puses, pakalpojumu sniedzēji, kas nevar balstīties uz pilnvarojumu vai oficiālu atzīšanu.

3.8. Saskaņā ar darba dokumentu SEC(2007) 1516 (kas pieejams tikai angļu valodā) Komisija uzskata, ka pilnvarojums ir oficiāls akts, ar ko uzņēmumam uzdod sniegt vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumu, nosaka attiecīgā uzņēmuma vispārējās nozīmes uzdevumu, kā arī vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojuma darbības apmēru un vispārējos nosacījumus.

3.9. Atbilstoši Komisijas interpretācijai pilnvarojuma aktā par *galveno* pienākumu ir noteikts sniegt vai piedāvāt pakalpojumu, nenoskaidrojot un neņemot vērā pakalpojuma specifisko būtību. Saskaņā ar Komisijas teikto minētais pienākums sniegt pakalpojumu neattiecas uz valsts atzītām labdarības organizācijām, lai gan nav precizētas prasības, kuru izpilde nodrošina šāda statusa iegūšanai.

3.10. Jāpiebilst, ka "atļauja", ko kāda valsts varas iestāde ir izsniegusi pakalpojumu sniedzējam, atļaujot viņam sniegt noteiktus pakalpojumus, pēc Komisijas ieskata nav uzskatāma par pilnvarojumu un neuzliek tirgus dalībniekam pienākumu sniegt attiecīgos pakalpojumus. Taču atļaujas jēdziens vairs nav definēts ne primārajos, ne sekundārajos tiesību aktos.

3.11. Vienīgais risinājums būtu sniegt skaidrojumu katrā atsevišķajā strīdā un šķīrējtiesas nolēmumu gadījumā; tādēļ ir vajadzīga ar ieinteresētajām personām saskaņota likumdošanas iniciatīva, lai ieviestu juridisko skaidrību un noteiktību.

3.12. Šādā attiecīgo ieinteresēto personu pieprasītajā skaidrojumā būtu jāņem vērā dalībvalstu situācijas, ņemot vērā to vēsturi, tradīcijas un sociālo iekārtu, un nodrošināt, lai tās turpinās, ja vien tās ir pamatotas ar vispārējās intereses un pakalpojumu kvalitātes mērķiem.

4. Kopienas vispārējās nozīmes pakalpojumi.

4.1. Dīvos nesen izstrādātajos atzinumos (Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinumi par tematu "Transporta/enerģētikas attīstības sociālās sekas", CESE 1293/2008, un par tematu "Zaļā grāmata — ceļā uz drošu, ilgtspējīgu un konkurētspējīgu Eiropas enerģētikas tīklu" CESE 1029/2009, ziņotāja abiem atzinumiem — *Batut kdze*) EESK pauž viedokli, ka būtu jāveic pētījumi par iespējām sniegt tādus Eiropas vispārējās nozīmes pakalpojumus enerģētikas jomā, kurus varētu izmantot kopējās enerģētikas politikas īstenošanā.

4.2. Zaļajā grāmatā par tematu "Ceļā uz drošu, ilgtspējīgu un konkurētspējīgu Eiropas enerģētikas tīklu" Komisija atzinīgi vērtē ideju par Eiropas gāzes pārvades sistēmas operatoru, pakāpeniski izveidojot neatkarīgu uzņēmumu, kas pārvaldītu vienotu gāzes transportēšanas tīklu visā ES.

4.3. Tomēr jāatzīmē, ka, ņemot vērā valstu atšķirības un kopīgo nepieciešamību izveidot vienotu Eiropas tirgu, Eiropas iestādēm un valstu valdībām vai dalībvalstīm ir grūti pierast pie idejas

par Kopienas vispārējās nozīmes pakalpojumiem (tautsaimnieciskiem vai ar ekonomiku nesaistītiem). Tāpat politikas lēmumu pieņēmēji vēl nav atzinīgi novērtējuši ideju izveidot Eiropas pakalpojumus enerģētikas jomā.

4.4. Tomēr Kopienas vispārējās nozīmes pakalpojumi ir nepieciešami, lai kopīgi turpinātu Eiropas veidošanu. Šādi pakalpojumi paudīs Eiropas solidaritāti, lai atrisinātu problēmas, ar kurām sastopas Eiropas Savienība tādās svarīgās un daudz nacionālās vai transnacionālās jomās kā energoapgādes drošība, ūdens resursu nodrošināšana, bioloģiskas daudzveidības saglabāšana, gaisa kvalitātes uzturēšana, iekšējā un ārējā drošība utt. Tie ir pakalpojumi, kuru sniegšanu nevar risināt valsts vai vietēju organizāciju līmenī, apzinoties, ka nav runa par pakalpojumiem uz vietas kā, piemēram, sociālie pakalpojumi vai vispārējās nozīmes izteikti vietējie, reģionālie vai valsts pakalpojumi.

4.5. Tāpēc EESK atbalsta publisko (Savienība un dalībvalstis) un privāto partnerību, lai paaugstinātu energoapgādes drošību un izveidotu savstarpēji saistītu enerģijas tīklu (gāzes, elektroenerģijas, naftas) integrētu vadību, kā arī vēja enerģijas spēkstaciju tīkla jūrā attīstību un vēja generatoru parku savienošanu ar sauszemes tīklu, kas varētu būtami samazināt ekspluatācijas un investīciju izmaksas un vairāk stimulēt ieguldījumus jaunos tīklu projektos.

4.6. Katras dalībvalsts kompetencē esošo jautājumu risināšanā, piemēram, attiecībā uz dažādiem enerģijas veidiem, sociālie un sabiedrības jautājumi, kas rodas saistībā ar dabas resursu apsaimniekošanu un izmantošanu, kodolenerģiju, klimata pārmaiņām un ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī drošību, pārsniedz tradicionālās valstu robežas, un uz tiem var sniegt apmierinošu atbildi tikai Eiropas koncepcijā par vispārēju nozīmi un tai atbilstošiem pakalpojumiem.

4.7. Fakts, ka valstīm principā ir kompetence noteikt vispārējās tautsaimnieciskās nozīmes pakalpojumus, nekādi nesašaurina ES kompetenci savā līmenī noteikt vispārējās (tautsaimnieciskās) nozīmes pakalpojumus, kad tas ir nepieciešams ES mērķu īstenošanai un ir samērīgi ar minētajiem mērķiem. Gan primārie, gan sekundārie tiesību akti un tiesu prakse ļauj Eiropas Savienībai kā publiskai institūcijai jomās, kurās ir skaidri noteikta, ierobežota vai dalīta kompetence, piedāvāt, likt izpildīt, organizēt un finansēt minētos pakalpojumus saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem un noteikumiem kā dalībvalstīs.

4.8. EK dibināšanas līguma 16. pantā ir skaidri noteikta Eiropas Savienības un dalībvalstu dalīta kompetence un pienākums, precizējot, ka Kopiena un dalībvalstis, nepārsniedzot savas attiecīgās pilnvaras un šā Līguma piemērošanas jomu, rūpējas, lai šādi pakalpojumi pamatotos uz tādiem principiem un nosacījumiem, kas ļauj īstenot to uzdevumu.

4.9. Vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumi attiecas uz virkni sabiedrībai nepieciešamu Eiropas Savienības mērķu (pamattiesību ievērošana, iedzīvotāju labklājības veicināšana, sociālais taisnīgums, sociālā kohēzija utt.). No tā izriet, ka Savienībai, kas ir atbildīga par dzīves līmeņa un kvalitātes uzlabošanu visā Eiropas teritorijā, ir daži pienākumi arī attiecībā uz pamattiesību un sociālās kohēzijas nodrošināšanas instrumentiem.

4.10. Līgumos skaidri noteiktas ES kompetences, no kurām dažas, ievērojot subsidiaritātes principu, var ietvert pakalpojumu, organizāciju, aģentūru vai citu struktūru izveidi Kopienas līmenī (transporta politika, Eiropas tīkli, vides aizsardzība, patērētāju aizsardzība, Savienības ekonomiskā, sociālā un teritoriālā kohēzija, iekšējā un ārējā drošība, cīņa pret klimata pārmaiņām, energoapgādes drošība utt.).

4.11. Lai gan attiecībā uz dažiem pakalpojumiem, ko sniedz Kopienas aģentūras, tostarp Jūras drošības, Pārtikas drošības un Dzelzceļa aģentūra, Aģentūra operatīvās sadarbības vadībai pie Eiropas Savienības dalībvalstu ārējām robežām, kā arī vienotas gaisa telpas aģentūra un *Galileo*, nav sniegta juridiska atsauce uz vispārējas nozīmes vai vispārējas tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumiem, minēto pakalpojumu būtība atbilst Eiropas vispārējām interesēm.

4.12. Tā vietā, lai ieņemtu aizsargpozīciju, Kopienas iestādēm, iepriekš neņemot par tirgus dalībnieka statusu, vajadzētu atzīt Kopienas vispārējas nozīmes pakalpojumu esamību un to nepieciešamību tādās jomās, kurās ES rīcība tās mērķu sasniegšanā ir efektīvāka nekā katras dalībvalsts atsevišķa rīcība.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Sociālo kontaktu vietņu ietekme uz iedzīvotājiem un patērētājiem”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2010/C 128/12)

Ziņotājs: **Jorge PEGADO LIZ KGS**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 26. februārī, saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma sagatavot atzinumu par tematu

“Sociālo kontaktu vietņu ietekme uz iedzīvotājiem un patērētājiem”.

Par Komitejas dokumenta izstrādi atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 12. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), ar 108 balsīm par, 2 balsīm pret un 10 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK atzīst, ka internetā pieejamās sociālo kontaktu vietnes (SKV) ir politiski un sociāli, kā arī kultūras jomā nozīmīgi saziņas un mijiedarbības līdzekļi, kas cilvēkiem ļauj izmantot savas pamattiesības uz vārda brīvību.

1.2. Komiteja norāda arī uz saimnieciskajiem ieguvumiem saistībā ar SKV paplašināšanos, jo īpaši šo vietņu potenciālu attiecībā uz dažādiem komerciāliem un reklāmas paziņojumiem.

1.3. EESK vēlas uzsvērt SKV paplašināšanās pozitīvos aspektus, jo īpaši to devumu vārda brīvības garantēšanā un veicināšanā noteiktās politiskās situācijās, izveidojot un attīstot tiešsaistes kopienas, nodrošinot cilvēkiem iespēju sastapt vai no jauna atrast draugus un ģimenes locekļus, novēršot situācijas, kurās nepilngadīgie tiek pakļauti riskam, un sniedzot nepilngadīgajiem iespēju lūgt palīdzību ar šādu tīklu starpniecību, kā arī apmainīties ar informāciju par jautājumiem veselības jomā.

1.4. Tomēr vienlaikus Komiteja vēlas pievienoties pilsoniskās sabiedrības organizāciju un apvienību, ģimeņu un atsevišķu sabiedrības locekļu paustajām pamatotajām bažām par SKV nelikumīgu un ļaunprātīgu izmantošanu, rupji pārkāpjot vairākas pamattiesības.

1.5. EESK vēlas īpaši pievērst uzmanību riskiem, kas saistīti ar to, ka SKV lieto nepilngadīgie un citi mazāk aizsargāti sabiedrības locekļi, jo īpaši cilvēki, kuriem ir nepietiekamas digitālās prasmes un kuri bieži cieš no tā, ka citi viņus izmanto, iesaistot prettiesiskās darbībās, kas aizskar personas cieņu un apdraud viņu fizisko un garīgo labklājību un pat dzīvību.

1.6. Komiteja atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas jaunākos ierosinājumus, jo īpaši Informācijas sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu ģenerāldirektorāta un Tiesiskuma ģenerāldirektorāta ierosinājumus, kuru nolūks ir veicināt vienošanos starp šo tīklu pakalpojumu sniedzējiem, izstrādājot rīcības kodeksus un apkopojot labākās prakses.

1.7. Tomēr EESK uzskata, ka ES un dalībvalstīm ir jārikojas ātrāk, lai nodrošinātu labāku sabiedrības informētību par riskiem, kas saistīti ar SKV lietošanu, un par labāko praksi, kādu vajadzētu pieņemt.

1.8. Komiteja arī uzskata, ka jāveic turpmāki pasākumi, lai jauniešiem nodrošinātu vispusīgāku izglītību šajos jautājumos jau no pirmajiem skolas gadiem, sniegtu labāku atbalstu ģimenēm, ņemot vērā, cik svarīgi ir tas, ka vecāki kontrolē un uzrauga, kā jaunieši lieto internetu, izstrādātu rīkus piekļuves bloķēšanai un filtrēšanai, uzlabotu riska novēršanas pasākumus un efektīvāk ierobežotu prettiesisku vai kaitējošu praksi šajā jomā.

1.9. EESK tādēļ uzskata, ka jaunieši būtu tieši jāiesaista darbības modeļu noteikšanā, kā arī ar SKV saistītu jautājumu apspriešanā un risināšanā, jo tieši jaunieši varēs vislabāk un ātrāk izprast problēmas šajā jomā un ierosināt piemērotus risinājumus.

1.10. Komiteja mudina Komisiju turpināt SKV padziļinātu izpēti, lai gūtu pilnīgu izpratni par situāciju un jo īpaši par šādu vietņu kultūras, sociālo un saimniecisko nozīmi un to iespējamo izmantošanu, lai veicinātu debates par svarīgiem jautājumiem, piemēram, klimata pārmaiņām vai iniciatīvu “Eiropas izpratnei”.

1.11. EESK iesaka Komisijai apsvērt iespēju papildus labai pašregulēšanas praksei ieviest kopregulēšanas mehānismus, kas ļautu pienācīgi uzraudzīt jebkuru noslēgto vienošanos par labāko praksi, tādējādi novēršot pārkāpumus, izskaust ļaunprātīgu izmantošanu un efektīvi sodīt likumpārkāpējus. Krimināltiesību pārkāpuma gadījumā, kas vienlaikus noticis visās dalībvalstīs, izmantojot informācijas tehnoloģijas, Savienība jau tagad varētu paredzēt vienotu sodu un sankciju sistēmu, kuru saskaņoti piemērotu valstu atbildīgās iestādes.

1.12. Tādēļ Komiteja ierosina, lai Komisija kā turpinājumu 2008. gadā sarīkotajai sabiedriskajai apspriešanai sagatavo projektu Zaļajai grāmatai par SKV, kurā izklāstīti galvenie turpmākā darba iespējamie virzieni un analizēta šādu vietņu nozīme. Sagatavošanas procesā jāietver arī dažādu attiecīgo pilsoniskās sabiedrības organizāciju un apvienību viedokļu uzklaušana.

1.13. EESK iesaka izskatīt iespēju paplašināt un apvienot Kopienas iestāžu pilnvaras, lai ieceltu Kopienas līmeņa ombudu, kas atbild par visiem jautājumiem saistībā ar cilvēka cieņas, privātuma un datu aizsardzību elektroniskās komunikācijas un audiovizuālajās nozarēs, ar īpašu atbildību par SKV.

1.14. EESK ierosina dalībvalstīm uzlabot savas politikas koordināciju valsts līmenī, lai ieviestu vienotu tiesisko regulējumu šādu situāciju risināšanai, nodrošinātu saskaņotas pilnvaras valstu reglamentējošām iestādēm vai radītu atbilstīgus reglamentējošus mehānismus.

1.15. Komiteja jo īpaši aicina Eiropas Parlamenta deputātus izvirzīt šos jaunus jautājumus par savas politiskās darba kārtības galveno prioritāti, tādējādi atspoguļojot pilsoniskās sabiedrības pieaugošās bažas.

2. Ievads

2.1. Šā pašiniciatīvas atzinuma galvenais temats ir SKV ietekme uz sabiedrību/patērētāju, ņemot vērā, ka šādas vietnes būtībā ir tiešsaistes pakalpojumi, kas izveido un apvieno tādu cilvēku kopienas, kuriem ir kopīga nodarbošanās un kopīgas intereses vai kuri vienkārši vēlas uzzināt par citu cilvēku interesēm un nodarbošanos, un tie piedāvā arī virkni funkciju, kas ļauj lietotājiem savstarpēji mijiedarboties (http://www.saferinternet.org/ww/en/pub/insafe/safety_issues/faqs/social_networking.htm).

2.2. SKV izmantošana ir strauji pieaugusi — domājams, ka tiešsaistes pakalpojumus regulāri izmanto 211 miljoni cilvēku, kas ir aptuveni trīs ceturtdaļas no visiem tīmekļa lietotājiem - kopumā apmēram 282,7 miljoni. Galvenokārt tos izmanto jaunieši vecumā no 16 gadiem; neskatoties uz nozares paplašināšanos, dažiem pakalpojumiem ir salīdzinoši zems uzticības rādītājs. Eiropas

Komisija ⁽¹⁾ vērtē, ka SKV piesaista aptuveni 40 miljonus pastāvīgo lietotāju Eiropā, lai gan jānorāda, ka pagājušā gadā šo pakalpojumu izmantošana palielinājās par aptuveni 35 %, un paredzams, ka 2012. gadā lietotāju skaits divkāršosies, pieaugot līdz 107,4 miljoniem.

2.3. Šo jauno iespēju izmanto starptautiskie zīmoli, lai reklamētu savas preces un pakalpojumus, un dažreiz tas notiek nedrīgtā veidā. Spriežot pēc B. Obamas kampaņas, politiskās partijas arī ir nolēmušas izmantot šos jaunus pakalpojumus, kā tas bija vērojams nesēnējās Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Pat Vatikāns ir pievienojies vietnei Facebook (Pope2you.net).

2.4. SKV galvenās iezīmes pārsvarā ir vispārēji bezmaksas pakalpojumi, strauja un aizvien pieaugoša lietotāju skaita palielināšanās, pārsteidzoša finansiālā vērtība, ērta lietošana un tādu funkciju pieejamība, kas veicina mijiedarbību starp pakalpojuma lietotājiem.

2.5. Šajā atzinumā apskatītas Kopienas jaunākās iniciatīvas, izvērtēts pašreizējais tiesiskais regulējums, novērtēti ar SKV lietošanu saistītās iespējas un riski un ietverti ieteikumi un priekšlikumi pasākumiem, kas uzlabo lietotāju drošību un vairo uzticību šādiem saziņas līdzekļiem.

3. SKV ietekme un ar to saistītie riski.

3.1. SKV pakalpojumi internetā ir samērā jauna sociālā parādība, kuras tehnoloģijas pastāvīgi attīstās, un ir vispārārtzīts, ka tie maina cilvēku savstarpējās attiecības un mijiedarbību tīmekļa vidē.

3.2. Pilnībā izprast šīs parādības mērogu ļauj *ComScore* pētījuma dati, kas liecina, ka vietni *Facebook* — STV pakalpojumu un sesto apmeklētāko vietni pasaulē — vienā mēnesī aplūko apmēram 275 miljonus reižu. Eiropā 2009. gada februārī vietni *Facebook* bija aplūkojuši apmēram 100 miljoni cilvēku; šie apmeklējumi veido aptuveni četras minūtes no katrām tiešsaistē pavadītajām 100 minūtēm un vairāk nekā 30 % no visa SKV pavadītā laika, savukārt pagājušā gadā tie bija tikai 12 %.

3.3. Nevar noliegt SKV pozitīvos aspektus, jo īpaši to devumu:

- i) vārda brīvības garantēšanā noteiktā sociālā un politiskā situācijā;
- ii) tiešsaistes kopienu izveidē un apvienošanā;
- iii) draugu un ģimenes locekļu atrašanās un sastapšanās, nodrošinot savstarpējas saziņas iespēju;

(1) IP/09/232 Brisele, 2009. gada 10. februāris.

- iv) tādu situāciju novēršanā, kurās nepilngadīgie tiek pakļauti riskam, un, sniedzot nepilngadīgajiem iespēju lūgt palīdzību ar SKV starpniecību;
- v) preču un pakalpojumu reklamēšanā un e-tirdzniecības palielināšanā.

3.4. Tomēr, neskatoties uz iepriekš minētajiem pozitīvajiem aspektiem, ir svarīgi paturēt prātā riskus, kas saistīti ar SKV izmantošanu prettiesiskos vai ļaunprātīgos nolūkos, jo īpaši attiecībā uz nepilngadīgo attīstību ⁽²⁾, tostarp:

- i) psiholoģiskas traumas, ko rada šādās vietnēs izplatīti apvainojumi;
- ii) seksuāla uzmākšanās bērniem un jauniešiem;
- iii) kailu vai puskaulu pusaudžu fotogrāfiju vai videoierakstu izplatīšana (gan pašu pusaudžu, gan citu personu izplatītie materiāli);
- iv) atklāta prostitūcijas vai eskorta pakalpojumu reklāma;
- v) privātuma, reputācijas un personas cieņas pastāvīga aizskaršana;
- vi) uzbrukumi vietnes lietotāju fiziskai un garīgai labklājībai;
- vii) pamudinājumi uz vardarbību, rasismu un ksenofobiju;
- viii) tādas totalitāras ideoloģijas izplatīšana, kas ir fašistiska vai popularizē nacismu; un
- ix) jauniešu pašnāvības, ko iespējams izraisījusi konkrētas delikvātas informācijas izplatīšana šādos tīklos.

3.5. Būtu jāņem vērā arī SKV izmantotās jaunās tehnoloģijas, jo īpaši lietojumprogrammatūras, kas dod iespēju noteikt šādu tīklu lietotāju ģeogrāfisko atrašanās vietu, lietojumi, kuros izmantotas sejas identifikācijas tehnoloģijas, dodot iespēju pieslēgties pie SKV kontiem, un jaunākās paaudzes mobilo tālrunu nodrošinātās iespējas interaktīvai saziņai.

3.6. Jārēķinās arī ar to, ka šādos tīklos var viegli izplatīt vīrusus, piemēram, vīrusu, kas 2009. gada 11./12. aprīlī skāra vietni Twitter, automātiski izsūtot vairāk nekā 100 000 ziņojumu un sabojājot neskaitāmu lietotāju kontus.

⁽²⁾ Par šo jautājumu jo īpaši skat. ENISA (Eiropas Tīkla un informācijas drošības aģentūra) publicēto ziņojumu "Drošības jautājumi un ieteikumi saistībā ar tiešsaistes STV" (Security Issues and Recommendations for Online Social Networks), www.enisa.europa.eu/doc/pdf/deliverables/enisa_pp_social_networks.pdf.

3.7. Eiropas Komisija 2008. gada Drošāka interneta foruma ⁽³⁾ ietvaros un sabiedriskās apspriešanas nolūkā izplatīja aptaujas lapu, kas veltīta SKV jautājumam ⁽⁴⁾, un saņemtās atbildes ⁽⁵⁾ atklāja, ka par galveno un izplatītāko apdraudējumu bērniem, kas lieto šādus saziņas tīklus, uzskata terorizēšanu tiešsaistē ("cyberbullying"), iekļaušanos privātajā dzīvē un iepazīšanos ar bērniem sek-suālos nolūkos ("grooming").

3.8. Attiecībā uz terorizēšanu tiešsaistē ⁽⁶⁾ 54 % vecāku Eiropā uztraucas, ka viņu bērni varētu kļūt par šādas rīcības upuriem. Vairāk nekā 80 % vecāku Francijā, Grieķijā un Portugālē satrauc, ka viņu bērns var terorizēt tīmeklī vai ar mobilo telefonu starpniecību. Dažās valstīs, kurās ir spēcīgas bērna tiesību aizsardzības un izglītības tradīcijas, piemēram, Dānijā, Zviedrijā un Somijā, vecāki ir pārliecinātāki par to, ka viņu bērni var droši lietot internetu – 69 % vecāku neuztraucas par potenciālu terorizēšanu tiešsaistē.

3.9. Nesenajā pētījumā, kura mērķgrupa bija 2 000 jaunieši vecumā no 11 līdz 18 gadiem, atklāts, ka Apvienotajā Karalistē viena trešdaļa jauniešu ir cietuši no terorizēšanas SKV un saņemot īsziņas mobilajā telefonā; no šādiem nodarījumiem cieš četras reizes vairāk meiteņu nekā zēnu.

3.10. Viena no lielākajām problēmām, kas saistīta ar SKV lietošanu, ir privātuma aizsardzība. Datu un privātuma aizsardzības struktūru 30. starptautiskajā konferencē, kas notika no 2008. gada 15. oktobra līdz 17. oktobrim Strasbūrā, tika pieņemta rezolūcija par privātuma aizsardzību SKV sniegtajos pakalpojumos ⁽⁷⁾, kurā iekļautajiem ieteikumiem veltāma īpaša uzmanība.

3.11. Nolīgumu par pašregulējumu "Drošāki sociālo kontaktu veidošanas principi Eiropas Savienībai", kas 2009. gada 10. februārī noslēgts starp Eiropas vadošo SKV pakalpojumu sniedzējiem ⁽⁸⁾, patlaban jau parakstījuši 20 dalībnieki; tajā skaidri norādīts arī iespējama apdraudējuma nepilngadīgajiem, kuri izmanto minētās vietnes: uzmākšanās (uzmākšanās bērniem tīmekļa vietnēs vai ar īsziņu starpniecību), psiholoģiska manipulēšana (pieaugušais iegūst bērna draudzību, lai to izmantotu seksuālā nolūkā) un riskanta uzvedība, piemēram, personīgas informācijas izpaušana nelikumīgos nolūkos.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/events/forum/forum_sept_2008/index_en.htm.

⁽⁴⁾ http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/policy/consultations/ageverif_sns/index_en.htm.

⁽⁵⁾ http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/docs/pub_consult_age_rating_sns/summaryreport.pdf.

⁽⁶⁾ Eurobarometra 2008. gadā publicētais apsekojums "Ceļā uz bērniem drošāku interneta izmantošanu ES — vecāku viedoklis", http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_248_en.pdf.

⁽⁷⁾ Rezolūcija par privātuma aizsardzību sociālās saziņas pakalpojumos, http://www.privacyconference2008.org/adopted_resolutions/STRASBOURG2008/resolution_social_networks_en.pdf.

⁽⁸⁾ "Drošāki sociālo kontaktu veidošanas principi Eiropas Savienībai": http://ec.europa.eu/information_society/activities/social_networking/docs/sn_principles.pdf.

4. EESK ierosināta uzklaušības sanāksme.

4.1. Izstrādājot šo atzinumu, apspriestās sociālās parādības raksturs un tās straujā attīstība rosināja izvirzīt priekšlikumu par uzklaušības sanāksmes organizēšanu. Šāda sanāksme notika EESK telpās un tajā piedalījās vairākas reprezentatīvākās puses, kas saistītas ar STV darbību un izmantošanu — nevalstiskās organizācijas, patērētāji, kā arī Padomes, Komisijas, ENISA, Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja un attiecīgo valsts iestāžu pārstāvji.

4.2. Rakstveida atbildes uz iepriekš izsūtītu aptaujas anketu, dažādie viedokļi un intensīvais ideju un priekšlikumu izklāstījums (tā kopsavilkumu skat. EESK tīmekļa vietnē http://www.eesc.europa.eu/sections/ten/index_en.asp?id=7000tenen) sniedza izšķirošu un ļoti lietderīgu ieguldījumu šā atzinuma izstrādē un nepārsprotami pierādīja šāda veida pasākuma nozīmīgumu, kad, sniedzot ieteikumus un ierosinājumus politisko lēmumu pieņēmējiem, kā arī tīklu operatoriem un pašiem lietotājiem attiecībā uz SKV, notiek tieša apspriešanās ar attiecīgajām pilsoniskās sabiedrības ieinteresētajām pusēm.

4.3. Jāatzīmē, ka papildus Komisijas ievērojamajam progresam, nosakot un precizējot vairākus mērķus saistībā ar pašreizējām un arī paredzamajām iniciatīvām, kas dod iespēju iestāžu turpmākai produktīvai sadarbībai, Komisijas un Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāja pārstāvji piekrita lielākajai daļai šajā atzinumā izvirzītajiem ierosinājumiem.

5. Vajadzīgie pasākumi un sagaidāmie rezultāti.

5.1. EESK atzīst un atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas darbu to bērnu aizsardzības jomā, kuri izmanto internetu, un atkārtoti uzsver savu nostāju, kas pausta 2008. gada atzinumā (kas tolaik vēl bija izskatīšanā) par priekšlikumu Kopienas daudzgadu programmai to bērnu aizsardzībai, kuri izmanto internetu un citas saziņas tehnoloģijas⁽⁹⁾.

5.2. Komiteja uzsver arī iepriekš minētā pašregulējuma iniciatīvas savlaicīgumu un vērtību, jo īpaši attiecībā uz tajā ietverto pasākumu kopumu galveno risku mazināšanai.

5.3. Ņemot vērā Drošāka interneta programmas (2009.–2013.) īstenošanas procesu, EESK vēlas uzsvērt nepieciešamību veicināt dialogu ar galvenajiem SKV piekritējiem, galvenokārt jauniešiem, mudinot viņus iesaistīties diskusijās un risinājumu izstrādāšanā, lai nodrošinātu drošāku interneta lietošanu.

5.4. EESK uzskata, ka jaunieši būtu tieši jāiesaista darbības modeļu noteikšanā, kā arī ar SKV saistītu jautājumu apspriešanā un risināšanā, jo tieši jaunieši varēs vislabāk un ātrāk izprast problēmas šajā jomā.

5.5. Komiteja ierosina arī izskatīt iespēju sarīkot starptautiskus vai Eiropas līmeņa kursus speciālistu konsultantu un terapeitu apmācībai, lai nodrošinātu palīdzību tiešsaistē cietušajiem, jo īpaši gadījumos, kas saistīti ar terorizēšanu vai uzmākšanos bērniem seksuālos nolūkos. EESK iesaka Drošāka interneta programmā ietvert ierosinājumus attiecībā uz vispārēju konsultēšanu un jo īpaši konsultēšanu tiešsaistē, gan bērniem un pusaudžiem paredzētām programmām, kas jau sākotnēji palīdzētu novērst šādu situāciju rašanos.

5.6. Drošāka interneta programmas (2009.–2013.) ietvaros Komiteja vēlas arī uzsvērt to, cik svarīgi ir uzsākt iniciatīvas digitālo prasmju uzlabošanai, jo īpaši attiecībā uz SKV drošu izmantošanu, kuru mērķauditorija ir ne tikai bērni un pusaudži, bet arī plašāka sabiedrība, jo īpaši vecāki, kuri ir atbildīgi par savu bērnu izglītību, kā arī vecāka gadagājuma lietotāji.

5.7. Turklāt EESK uzskata, ka SKV pakalpojumu sniedzējiem ir jāievieš pašregulējums, jo īpaši nepilngadīgo aizsardzības nolūkā; tomēr ir jāveic neatkarīga uzraudzība attiecībā uz šo pakalpojumu sniedzēju atbilstību, turklāt obligātie aizsardzības standarti būtu nosakāmi ar likumu.

5.8. Komiteja atbalsta pašregulācijas shēmu izstrādāšanu kopregulēšanas iespēju nodrošināšanai gan Kopienas, gan valstu līmenī, iesaistot regulatīvās iestādes, lai nodrošinātu pilnīgu atbilstību jebkuriem noslēgtajiem nolīgumiem, novērstu ļaunprātīgu izmantošanu, sodītu pārkāpējus un pieļautu, ka likumpārkāpējus soda viņu līdzbiedri.

5.9. EESK atzīst un akceptē lielāko daļu ieteikumu, kas ietverti Rezolūcijā par privātuma aizsardzību sociālo kontaktu vietņu pakalpojumos, kuru pieņēma Datu un privātuma aizsardzības struktūru 30. starptautiskajā konferencē⁽¹⁰⁾ 2008. gada 17. oktobrī, kā arī 29. panta darba grupas atzinumā par tiešsaistes sociālo kontaktu vietnēm⁽¹¹⁾ un mudina Komisiju iekļaut minētos ieteikumus savā darba kārtībā un nodrošināt, lai tos pieņemtu pakalpojumu sniedzēji.

5.10. Komiteja arī uzskata, ka vajadzīgi turpmāki centieni informētības un izglītības veicināšanā jau no pirmajiem skolas gadiem, lai uzlabotu ne tikai riska novēršanu, bet arī SKV lietošanas veidu. Šajā nolūkā ir jāorganizē informētības veicināšanas kampaņas gan Kopienas līmenī, gan dažādās dalībvalstīs. Kā papildinājumu Drošāka interneta programmas ietvaros īstenojamām iniciatīvām šajā saistībā būtu lietderīgi izstrādāt "eYouGuide", kas īpaši paredzēts SKV lietotājiem, - portāls SKV lietotāju tiesību aizsardzībai, kas paredz iespēju ziņot par pārkāpumiem un izšķirt strīdus Eiropas līmenī – citiem vārdiem, kopēju vietni, ar kuras starpniecību "pārvaldīt" lietotāju tiesības, novērtēt Kopienas koordināciju, apspriest rīcības un politikas veidus un izvērtēt valstu iestāžu sadarbību.

⁽¹⁰⁾ Ieteikuma teksts pieejams http://www.privacyconference2008.org/adopted_resolutions/STRASBOURG2008/resolution_social_networks_en.pdf.

⁽¹¹⁾ Atzinums (2009. – tiešsaistes STV, pieņemts 2009. gada 12. jūnijā).

⁽⁹⁾ OV C 224, 30.8.2008., 61. pp.

5.11. EESK uzskata, ka ir dalībvalstu un Kopienas pētniecības un izstrādes programmām un pašiem operatoriem jāsniedz turpmāks ieguldījums tehnisku instrumentu izstrādāšanā un precizēšanā, lai filtrētu un bloķētu pieeju, dodot ģimenēm iespēju apdomīgi, bet konsekventi piemērot piesardzības principu.

5.12. Apzinoties šīs parādības pastāvīgo mainību un dinamiku, EESK atzinīgi novērtētu Komisijas Zaļo grāmatu, kurā, ņemot vērā 2008. gada jūlijā veiktās sabiedriskās aptaujas rezultātus, būtu izklāstīti galvenie turpmākās attīstības risinājumi, analizējot to ietekmi un veicot plašu apspriešanos ar dažādiem uzņēmējiem, profesionāļiem, akadēmiskajām aprindām un attiecīgajām pilsoniskās sabiedrības organizācijām un apvienībām.

5.13. Šajā saistībā būtu vērts apsvērt iespēju ieviest saskaņotu tiesisko regulējumu visā ES, pamatojoties uz ciešāku sadarbību un valstu politikas koordinēšanu. Viens no aspektiem, kuram vēlama īpaša uzmanība, attiecas uz līguma noteikumiem saistībā ar pievienošanos šādiem tīkliem, jo šie noteikumi kā likums ir negodīgi, īpaši attiecībā uz piemērojamiem likumiem un kompetento iestādi.

5.14. Ņemot vērā, ka būtībā šī ir starptautiska parādība, kurā uz galvenajiem SKV pakalpojumiem attiecas ārpus ES robežām esošas jurisdikcijas, Komiteja uzskata, ka ir svarīgi veicināt šādus pasākumus:

5.14.1. noteikt starptautiska līmeņa SKV pakalpojumu principus un profesionālās ētikas normas, jo īpaši attiecībā uz bērniem paredzētiem pakalpojumiem;

5.14.2. piešķirt likumīgu statusu mehānismiem attiecībā uz šādu noteikumu ievērošanu; ņemot vērā pakalpojumu veidu, tas noteikti jāveic pārrobežu līmenī;

5.14.3. pastiprināt un vienkāršot sadarbību ar trešām valstīm gan Eiropā, gan ārpus Eiropas politiskā un darbības līmenī, lai noteiktu ar SKV izmantošanu saistītos riskus un problēmas nolūkā atrast labākos risinājumus šādām situācijām, un, ja vien starptautiskais tiesiskais regulējums to atļauj, efektīvi novērst situācijas, kurās varētu tikt pārkāptas iedzīvotāju un patērētāju tiesības.

5.15. Komiteja vēlas arī uzsvērt, ka ir vajadzīga pienācīga starptautiska sadarbība un dažādo ieinteresēto pušu darbības koordinēšana, lai paaugstinātu drošākas interneta izmantošanas nodrošināšanai vajadzīgo pasākumu efektivitāti⁽¹²⁾. Būs jāizstrādā proaktīvāka starptautiska pieeja, lai nodrošinātu zināšanu izplatīšanu un apmaiņu, tiesību aktu izstrādes un īstenošanas koordinēšanu un nepieciešamā finansējuma saņemšanu vajadzīgo pasākumu īstenošanai gan ES, gan ārpus tās robežām.

5.16. EESK arī norāda, ka dalībvalstīm ir jāratificē Eiropas Padomes konvencija par kibernetizāciju un konvencija par bērnu aizsardzību pret seksuālo izmantošanu un seksuālo vardarbību⁽¹³⁾, kas būtu ievērojams solis, kurš ļautu Eiropas Savienībai demonstrēt kopēju nostāju starptautiskajā līmenī.

5.17. Visbeidzot, EESK gribētu zināt, vai paralēli iepriekš minētajām iniciatīvām būtu jāapsver iespēja paplašināt un apvienot pilnvaras, kas pašlaik ir izklaidētas pa dažādām organizācijām, un iecelt Kopienas līmeņa ombudu, lai risinātu visus ar audiovizuālo jomu saistītos jautājumus, piemēram, saistībā ar privātumu, datu aizsardzību, cilvēka cieņu, tiesībām saņemt atbildi, vārda brīvību utt., aptverot arī SKV šādā pašā nolūkā salīdzināmo tiesību izpratnē, tāpat kā Kanādas Privātuma lietu komisāre, kura atbilstoši savām plašajām pilnvarām nesē vērās pret Facebook par, iespējams, personas datu nepienācīgu glabāšanu⁽¹⁴⁾.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

(12) EESK TEN specializētās nodaļas priekšsēdētāja Janos Tóth atbalstītā nostāja EESK iniciatīvā "Publiska prezentācija par to bērnu aizsardzību, kuri izmanto internetu", iesniegta 2009. gada 5. maijā (informācija pieejama http://www.eesc.europa.eu/sections/ten/index_en.asp?id=4300003tenen).

(13) <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=201&CL=ENG>.

(14) Sk. http://www.priv.gc.ca/aboutUs/mm_e.cfm#contenttop, par Kanādas Privātuma lietu komisāres biroju. Jaunāko informāciju lietā pret Facebook sk. http://www.priv.gc.ca/media/nr-c/2009/nr-c_090716_e.cfm.

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

457. PLENĀRĀ SESIJA 2009. GADA 4. UN 5. NOVEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Jaunas prasmes jaunām darba vietām. Saskaņotu darba tirgus vajadzību un prasmju plānošana”

COM(2008) 868 galīgā redakcija

(2010/C 128/13)

Ziņotāja: **Vladimíra DRBALOVÁ KDZE**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 16. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Jaunas prasmes jaunām darba vietām. Saskaņotu darba tirgus vajadzību un prasmju plānošana”

COM (2008) 868 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), ar 141 balsi par, 2 pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ierosinājumi.

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzskata, ka Paziņojums “Jaunas prasmes jaunām darba vietām” ir publicēts vispiemērotākajā brīdī. Komiteja piekrīt Komisijas viedoklim, ka valstu un ES līmenī jārada mehānisms, lai prognozētu, kādas prasmes būs vajadzīgas darba tirgū, un šajā jomā jāpalielina veiktspēja. Prasmju uzlabošana visos līmeņos ir pamatnosacījums, lai īstermiņā atjaunotu ekonomisko aktivitāti un ilgtākā termiņā nodrošinātu attīstību, palielinātu ražīgumu, paaugstinātu konkurētspēju, nodarbinātības līmeni, nodrošinātu iespēju vienlīdzību un sociālo kohēziju. Darba tirgus turpmākās vajadzības var prognozēt tikai daļēji, tādēļ pastāvīgi jāuzlabo esošie mehānismi un instrumenti.

1.2. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centra priekšlikumus, kā turpmāk uzlabot Eiropai vajadzīgo prasmju regulāru prognozēšanu. Piemēram, ierosināts pilnveidot metodes un datu bāzes, vienlaikus atjauninot prognozes par piedāvājumu un pieprasījumu, lai varētu analizēt to neatbilstmi. Vienlaikus Komiteja iesaka precīzāk definēt jēdzienu “prasmes”, jo tā izpratne dalībvalstīs nav vienāda.

1.3. Jāatzīmē tomēr, ka nav instrumentu, lai nekļūdīgi noteiktu nākotnes vajadzības, un globalizācijas apstākļos arī starptautiskā darba dalīšana vidējā termiņā var mainīties, savukārt apmācību ilgums ļoti bieži atbilst šim “vidējam termiņam”.

1.4. EESK piekrīt viedoklim, ka prasmes jāuzlabo un jāpielāgo pašreizējām un turpmākajām darba tirgus vajadzībām. Tā tomēr rosina arī pilnībā izmantot pašreizējās iespējas darba tirgū, palielināt darba ņēmēju pielāgošanās spējas, paaugstināt jau izveidoto darba vietu kvalitāti un radīt jaunas produktīvas darba vietas un attīstīt "zaļā" darba tirgus potenciālu.

1.5. EESK pilnībā atbalsta domu par visu ieinteresēto personu partnerību un sadarbību. Komiteja īpaši atzinīgi vērtē sociālo partneru - nozīmīgāko darba tirgus dalībnieku - un pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu. EESK arī uzsver, ka ciešāk jāsadarbojas un jākoordinē pasākumi starptautiskajā līmenī, it īpaši tie, kurus īsteno Starptautiskā Darba organizācija (ILO) un Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (ESAO).

1.6. Komiteja norāda, ka īpaša nozīme ir izglītības iestāžu un uzņēmumu ciešai un efektīvai sadarbībai, lai veiktu konstruktīvas pārmaiņas izglītības sistēmās, samazinātu to personu skaitu, kas pārtrauc mācības, palielinātu tehnisko priekšmetu popularitāti, uzlabotu arodizglītības kvalitāti, vienlaikus prognozējot dalībvalstu darba tirgos pieprasītās kvalifikācijas un prasmes, lai palielinātu vispārējo nodarbinātības līmeni ES, un panākot minēto sistēmu lielāku atbilstību uzņēmumu darbībai. Komiteja norāda, ka īpaša vērība jāpievērš pamatizglītībai, kā arī pasniedzēju sagatavošanai un profesionālās orientācijas sistēmu uzlabošanai. Īpaša uzmanība jāvelta arī tieši mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) vajadzībām.

1.7. Šajā sakarā EESK norāda uz ieteikumiem, kas 2009. gada maijā pieņemti nodarbinātības jautājumam vēltajā ES augstākā līmeņa ārpuskārtas sanāksmē, kas notika Prāgā. Minētajiem ieteikumiem jāveicina prasmju līmeņa paaugstināšana, ieguldījumi izglītībā, mobilitāte ES robežās, profesionālo prasmju prognozēšana un to lielāka atbilstība darba tirgus vajadzībām, plašākas iespējas iegūt kvalitatīvi augstvērtīgāku arodizglītību un darba pieredzi.

1.8. Komiteja atzinīgi vērtē apņemšanos, ko dalībvalstis pauda maijā notikušajā Izglītības Padomē. Šī apņemšanās paredz nostiprināt pamatu ciešākai ES dalībvalstu sadarbībai vispārējās un profesionālās izglītības jomā un izvirzīja četrus stratēģiskus mērķus, lai uzlabotu visu skolēnu, kuri iegūst vispārējo un profesionālo izglītību, nodarbinātības iespējas un uzņēmējdarbības spējas. Šajā aspektā Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrai (EKI) ⁽¹⁾ mūžizglītības jomā ir būtiska nozīme.

1.9. EESK pauž gandarījumu par Zviedrijas prezidentūras lēmumu iekļaut pasākumu programmā konferenci "Jaunas prasmes jaunām darba vietām", kas notiks 2009. gada 22. un 23. oktobrī un kurā galvenā uzmanība tiks veltīta darba tirgus turpmākajām vajadzībām un valsts nodarbinātības dienestu nozīmei.

2. Ievads

2.1. Pasaules finanšu krīzes ietekmē ES ekonomikā sākusies lejupslīde, kas ir smags trieciens Eiropas darba tirgum un nodarbinātībai. Pēdējās prognozes liecina, ka bezdarba līmenis 2009. gadā būs 9,4 %, bet 2010. gadā līdz pat 10,9 %.

2.2. Lai stāvokli uzlabotu, Eiropas Komisija izstrādāja Eiropas ekonomikas atveseļošanas plānu ⁽²⁾, kurā tā uzsver saskaņotas rīcības nozīmību, izvirza stratēģiskus mērķus un ierosina īstenot virkni pasākumu četrās Lisabonas stratēģijas prioritārajās jomās.

2.3. ES ekonomikas atveseļošanas plānā paredzēti arī pasākumi darba vietu - un cilvēkresursu - saglabāšanai un uzņēmējdarbības veicināšanai. Eiropas Komisija rosina īstenot visaptverošu Eiropas iniciatīvu nodarbinātības veicināšanai un iesaka arī rūpīgi analizēt brīvo darba vietu pašreizējo un paredzamo piedāvājumu un labāk izmantot šīs iespējas, attīstot un uzlabojot profesionālās prasmes.

2.4. Svarīgākais faktors, kas ietekmē izaugsmi un labklājības vairošanu, ir valsts spēja radīt kvalitatīvas darba vietas. Izaugsmes un nodarbinātības veicināšanas politikai ir vairāki pamatelementi. Mūsdienīgs, iekļaujošs, elastīgs un konkurētspējīgs darba tirgus paver plašas darba un dažādu uzdevumu veikšanas iespējas. Jāpiebilst, ka viens no ES pīlāriem ir darbaspēka brīva aprīte. ES mērķis ir ne tikai atvieglot iedzīvotājiem darbu citās dalībvalstīs un paplašināt darba vietu piedāvājumu, bet arī nodrošināt uzņēmumiem plašāku un elastīgāku darbaspēka piedāvājumu, lai tie varētu pieņemt darbā cilvēkus, kas labāk pielāgojušies darba tirgus vajadzībām.

2.5. Eiropadomes 2009. gada pavasara sanāksmes secinājumos skaidri norādīts, ka noteikti jāuzlabo ES spēja paaugstināt prasmes visos līmeņos, kā arī prognozēt un ievērot darba tirgus vajadzības. Valstu un valdību vadītāji arī viennozīmīgi uzsvēra, ka dalībvalstīm jāīsteno Integrētā pamatnostādne nr. 24 un jāpielāgo vispārējās izglītības un arodizglītības sistēmas, ņemot vērā jaunās prasmes, kas pašlaik ir vajadzīgas.

2.6. Nodarbinātības jautājumam vēltajā ES augstākā līmeņa ārpuskārtas sanāksmē, kas 2009. gada 7. maijā notika Prāgā, nolēma valstu un Eiropas līmenī īstenot desmit konkrētus pasākumus, lai sadarbībā ar sociālajiem partneriem risinātu problēmas īsākā un ilgākā termiņā. Četri no minētajiem pasākumiem saistīti ar vispārējo un profesionālo izglītību, mūžizglītību un apmācību, mobilitātes veicināšanu, vajadzīgo prasmju labāku prognozēšanu un to pielāgošanu darba tirgus vajadzībām.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikums par Eiropas kvalifikācijas ietvarsistēmas izveidi mūžizglītības jomā (2008/C 111/01).

⁽²⁾ "Eiropas ekonomikas atveseļošanas plāns", COM(2008) 800 galīgā redakcija, 26.11.2008.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Komisija 2008. gadā publicēja paziņojumu "Jaunas prasmes jaunām darba vietām. Saskaņotu darba tirgus vajadzību un prasmju plānošana" ⁽³⁾, kurā tā pašreizējās krīzes apstākļos uzsver, ka, paaugstinot prasmju līmeni, jāattīsta cilvēku kapitāls un jāpalielina nodarbinātības iespējas. Eiropas Komisija ir sagatavojusi minēto priekšlikumu, lai uzlabotu Eiropas Savienības spēju novērtēt un prognozēt prasmes, kā arī panākt, ka tās vairāk atbilst jaunradīto darbavietu vajadzībām.

3.2. Komisija ne tikai pirmo reizi novērtējusi, kādas prasmes darba tirgū būs vajadzīgas līdz 2020. gadam, bet arī ierosinājusi sistemātiski uzraudzīt, novērtēt un savlaicīgi prognozēt darba tirgus turpmākās vajadzības. Istenojot programmu "PROGRESS" un mūžizglītības programmu, Komisija vēltis uzmanību arī jaunām prasmju novērtēšanas metodēm.

3.3. Komisija lieto jau izveidotos instrumentus, lai nodrošinātu minēto procesu efektivitāti, un vienlaikus veido jaunus instrumentus, lai procesu paātrinātu vai vienkāršotu. Komisija uzsver elastdrošības politiku un pasākumus, kas jāveic, lai paaugstinātu prasmju līmeni. Daži no pirmo reizi ierosinātajiem instrumentiem ir apsekojums "Eiropas darba tirgus uzraudzība", standartizēts profesiju un prasmju katalogs daudzās valodās un tiešsaistes meklēšanas portāls "Match and map", kas paredzēts, lai atvieglotu lietotājiem piekļuvi Eiropas Nodarbinātības dienestu (EURES) tīklam. Paziņojumā norādīts arī uz Eiropas Sociālā fonda (ESF) un Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) īpašo nozīmi. Darba tirgus turpmākās vajadzības var prognozēt tikai daļēji, tādēļ pastāvīgi jāattīsta un jāpilnveido esošie mehānismi un instrumenti, vienlaikus nodrošinot dažādu dalībvalstu veikspējas uzraudzību.

3.4. Komisija pamatoti uzsver, ka arvien lielāka nozīme ir transversālajām prasmēm un t.s. *soft skills*, piemēram, prasmei strādāt komandā, valodu prasmei un komunikācijas iemaņām. Īpaša uzmanība jāpievērš darbam, lai pilnveidotu standartus un uzlabotu lasītprasmes, rakstītprasmes un rēķināšanas prasmes līmeni jau no agras bērnības.

3.5. Šķiet, ka nozares padomju izveide prasmju jautājumos, pamatojoties uz nozares līmenī noslēgtajiem līgumiem starp darba devējiem, izglītības iestādēm un citiem iesaistītajiem dalībniekiem, varētu būt labas prakses piemērs. Minēto padomju darbību varētu saistīt ar nozares sociāla dialoga strukturām, jo sociālajiem partneriem šajā jomā ir būtiska nozīme ⁽⁴⁾.

3.6. Izglītības ministru sanāksmē (Izglītības padome), kas notika 2009. gada 12. maijā, dalībvalstis puda apņēmību padziļināt sadarbību vispārējās un profesionālās izglītības jomā. Noteiktās prioritātes liecina, ka plašajās debatēs par ekonomikas un sociālo politiku īpaši svarīgi ir vispārējās un profesionālās izglītības jautājumi: 1) nodrošināt darbaspēku, kam ir profesionālās prasmes, kuras būs vajadzīgas nākotnē, 2) nodrošināt novecojošas sabiedrības vajadzības un 3) risināt problēmas, kas saistītas ar starptautiskās konkurences saasināšanos.

3.7. Padome ir pieņēmusi arī secinājumus par izglītības iestāžu un sociālo partneru partnerības stiprināšanu. Viens no svarīgākajiem vispārējās un profesionālās izglītības uzdevumiem sociālās kohēzijas jomā ir sniegt cilvēkiem zināšanas, prasmes un kvalifikāciju, lai atvieglotu viņiem piekļuvi darba tirgum un nodrošinātu viņiem ilgstošas darba attiecības. Tāpēc īpaša nozīme ir sociālajiem partneriem, kas ir svarīgākie darba tirgus dalībnieki.

4. Fakti un skaitļi.

4.1. ES Padomes secinājumos ("Darba tirgus vajadzību paredzēšana un apmierināšana, īpašu uzsvāru liekot uz jauniešiem – darbavietu un prasmju ierosme") pēc sanāksmes, kas notika 2008. gada jūnijā, vēlreiz ierosināts visaptveroši novērtēt, kādas prasmes Eiropā būs vajadzīgas līdz 2020. gadam ⁽⁵⁾.

4.2. Tāpēc Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs veica analīzi, kādas prasmes būs vajadzīgas divdesmit piecās ES valstīs, Norvēģijā un Šveicē no 2006. līdz 2020. gadam ⁽⁶⁾. Pētījumā prognozēts, ka līdz 2020. gadam izveidos 20,3 miljonus jaunu darbavietu. Savukārt 85 miljoni darbavietu atbrīvosies, jo strādājošie būs sasnieguši pensijas vecumu vai pārtrauks darbu. Tās tomēr nevar uzskatīt par jaunradītām darbavietām. Paredzams, ka 2020. gadā trīs ceturtdaļas darba ņēmēju būs nodarbināti pakalpojumu sektorā.

4.3. Pašlaik gandrīz 40 % nodarbināto veic darbu, kam vajadzīgs augstāks prasmju līmenis, piemēram, tie ir vadītāji, speciālisti un tehnisko profesiju pārstāvji. Turpmākajā desmitgadē palielināsies to darbavietu skaits, kurās vajadzīgs augsts un vidējs prasmju līmenis. Paredzams, ka palielināsies arī to darbavietu skaits, kurās nav vajadzīga īpaša apmācība vai pietiek ar zemu prasmju līmeni.

⁽³⁾ Saskaņotu darba tirgus vajadzību un prasmju plānošana, COM(2008) 868 galīgā redakcija, 16.12.2008.

⁽⁴⁾ OV C 277, 17.11.2009., 15. lpp.

⁽⁵⁾ Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs, *Panorama Series 160*, "Skill needs in Europe", 2008. gads.

⁽⁶⁾ Jāatgādina, ka pētījums veikts pirms ekonomikas un finanšu krīzes, un tādēļ tajā nav ņemtas vērā šīs krīzes sekas.

4.4. Ja šīs attīstības tendences turpināsies, darbavietu skaita pieaugums būs nevienmērīgs. Šīs nevienmērības dēļ samazināsies pieprasījums pēc darbiniekiem, kuri veic vienkāršus, ierastus uzdevumus un kuriem vajadzīgs vidējs prasmju līmenis, savukārt atbilstoši apmācīti jauni darbinieki būs pieprasīti, jo daudzi strādājošie dosies pensijā.

4.5. Vienlaikus jāatzīmē, ka kvalifikācijas prasības pieaug visās profesijās, arī tajās, kurās vajadzīgs viszemākais kvalifikācijas līmenis. Kvalifikācijas prasību paaugstināšanos izraisa plašais prasmju piedāvājums. Pēdējā desmitgadē izglītības līmenis kopumā ir paaugstinājies arī tāpēc, ka daudzu dalībvalstu iedzīvotāji centušies sasniegt augstāku izglītības pakāpi un vecāka gadagājuma cilvēki, kuru vidējais prasmju līmenis bija zemāks, ir devušies pensijā.

4.6. Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centra secinājumi tomēr liecina, ka ilgtermiņā daudzās profesijās vai vairumā profesiju kvalifikācijas līmenis kopumā ir paaugstinājies. Centrs prognozē, ka no 2006. līdz 2020. gadam 91 % brīvo darbavietu varēs ieņemt tikai tie, kuriem ir augstākā vai vidējā izglītība. Darbaspēka pašreizējai prasmju struktūrai nākamajā desmitgadē būs jāmainās, jo arvien vairāk brīvo darbavietu (līdz 55 miljoniem) būs vajadzīgs vidējs kvalifikācijas līmenis (tai skaitā profesionālā izglītība). Pretendentiem bez izglītības vai ar zemu izglītības līmeni būs pieejami mazāk nekā 10 miljoni darbavietu.

4.7. Eiropas Kopienu Statistikas biroja dati liecina, ka kopš 2000. gada Eiropas Savienībā radītas daudzas kvalitatīvi augstvērtīgas darbavietas. Pastāv arī pozitīva saistība starp augstāko izglītību ieguvušo personu nodarbinātības līmeni un nodarbinātības līmeņa paaugstināšanos. Vairumā ES dalībvalstu augstāko izglītību ieguvušo nodarbinātības līmenis ir augstāks nekā vispārējais nodarbinātības līmenis. Piemēram, Maltā augstāko izglītību ieguvušo nodarbinātības līmenis kopš 2000. gada paaugstinājies vairāk nekā divas reizes, bet vispārējais nodarbinātības līmenis – tikai par 12 %. Jāņem vērā arī pretējā tendence, proti, pagaidu darbavietu izveide.

4.8. Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centra pētījumā izdarīti vairāki secinājumi:

- Vispārējais prasmju pieprasījums palielināsies.
- Jāsteno pasākumi, lai nodrošinātu darbaspēka atbilstību mērķajām prasībām. Lietderīgi būtu noskaidrot, vai problēmas darba tirgū ir pārejoša pagaidu parādība jeb tās ir ilgtermiņa problēmas, kuras jārisina, īstenojot mērķorientētus pasākumus.
- Ar tālākizglītības un mūžizglītības pasākumiem jāpanāk, ka darbaspēka prasmes vienmēr atbilst strukturālajām pārmaiņām darba tirgū.

— Jaunieši, kas nākamajā desmitgadē sāks darba gaitas, nevarēs nodrošināt visas darba tirgus prasības. Šāda attīstības tendence ietekmēs vispārējās un profesionālās izglītības sistēmu. Mūžizglītībai ir īpaša nozīme.

— Kaut arī vispārējai un profesionālajai izglītībai ir būtiska nozīme, lai varētu ātri reaģēt uz darba tirgus prasībām, izglītība nav risinājums pārāk augstas kvalifikācijas vai nepietiekamas kvalifikācijas problēmai.

— Svarīgi ir pareizi novērtēt prasmes, nepieļaut prasmju zudumu un efektīvi izmantot apgūtās prasmes.

5. Īpašas piezīmes

5.1. Eiropas Komisijas mērķis ir nodrošināt piedāvāto prasmju atbilstību darba tirgus prasībām. Novēršot šķēršļus, tostarp administratīvos šķēršļus, kas kavē darba ņēmēju brīvu apriti, un sniedzot pārredzamāku informāciju par darba tirgus attīstības tendencēm, varētu veicināt profesionālo, nozaru un ģeogrāfisko mobilitāti⁽⁷⁾ un panākt iedzīvotāju prasmju un nodarbinātības iespēju labāku atbilstību. Svarīgi ir veicināt tā dēvēto "pārejas mobilitāti", proti, cilvēkiem, kuri zaudējuši darbu, atvieglot pāreju uz jaunu un kvalitatīvi augstvērtīgu darbavietu, garantējot darba ņēmējiem drošību (elastdrošības koncepcija).

5.2. Darba dokumentā, kas pievienots Komisijas paziņojumam⁽⁸⁾, ierosināts definēt tādus jēdzienus kā kvalifikācija, zināšanas, iemaņas un prasmes; prakse liecina, ka minētie termini ir saistīti ar dalībvalstīs izmantotajām atšķirīgajām pieejām. Komisijai paziņojumā būtu precīzāk jānorāda, kā jāsaprot jēdziens "prasmes".

5.3. Problēmas prasmju jomā Eiropā bija vērojamas jau pirms pašreizējās krīzes. Jau pirms vairāk nekā desmit gadiem Eiropas iestādes un uzņēmumu vadītāji norādīja, ka Eiropa nesagatavo un nepiesaista pietiekami daudz zinātnieku, inženieru un informācijas tehnoloģiju speciālistu, lai apmierinātu uzņēmumu vajadzības. Stāvoklis pasliktinās, un dati liecina, ka jauniešu interese par eksaktajām zinātnēm arvien samazinās. Darba tirgū pieprasīto prasmju trūkums palielinās, un tas ir spridzeklis ar laika degli Eiropas ceļā uz konkurētspēju. Atbilstošs prasmju līmenis, labāka piekļuve informācijai un struktūru pilnveidošana sekmēs pozitīvus rezultātus, tostarp attiecībā uz MVU.

⁽⁷⁾ OV C 228, 22.9.2009., 14. lpp.

⁽⁸⁾ SEC(2008) 3058 – Eiropas Komisijas dienestu darba dokuments, kas pievienots paziņojumam COM(2008) 868 galīgā redakcija.

5.4. Eiropas Savienības attīstību var sekmēt imigrācija no trešajām valstīm, jo daudzās valstīs darba spēka piedāvājums samazinās. Eiropas Savienības jaunā pieeja ekonomiskajai migrācijai no trešajām valstīm un talantu pieplūdums no citiem pasaules reģioniem ir tikai pagaidu risinājums. Pieredze rāda, vai Eiropai, ieviešot tā dēvēto "Zīlo karti", izdosies piesaistīt vairāk talantīgu speciālistu. Pašlaik tikai 2 % augsti kvalificēto darbinieku Eiropā ir ieradusies no trešajām valstīm.

5.5. Laikā, kad Eiropu satricinājusi nestabilitāte, darba tirgū pieprasīto prasmju trūkumam jāvelta vairāk uzmanības un par to plašāk jāinformē sabiedrība. Jāpiebilst, ka Eiropa vidējā un ilgākā termiņā spēs gan radīt jaunas darbavietas, gan atbrīvot darbavietas. Prognozes par jaunradīto darbavietu skaitu tomēr liecina, ka attīstība nebūs vienmērīga, proti, to darbavietu skaits, kurās vajadzīgs augsts prasmju līmenis, pieaugs daudz straujāk nekā pārējo darbavietu skaits.

5.6. Laikā, kad samazinās pieprasījums, darbinieku skaita samazināšana nav tālredzīgs risinājums. Prasmju apgūšana ir ilgtermiņa process, kas saistīts ar augstām izmaksām neatkarīgi no tā, vai prasmes apgūtas formālās izglītības iestādēs (pamatskolās, vidusskolās un augstskolās) jeb uzņēmumos (uzņēmējdarbības kultūra, uzņēmuma struktūra, attiecības ar klientiem utt.). Ekonomikas atveseļošanās nebūtu iespējama, ja uzņēmumiem būtu jāsamierinās ar pietiekami kvalificētu darbinieku trūkumu.

5.7. Rīkojoties pārdomāti un tālredzīgi, valdībām un privātajam sektoram jāveic kopīgi pasākumi:

- no 2007. līdz 2013. gadam vairāk Eiropas Sociālā fonda līdzekļu jānovirza profesionālajai izglītībai un darba ņēmēju pārkvalificēšanai;
- jārosina privātā un publiskā sektora kopīgi īstenoti pasākumi un partnerība;
- jāīsteno kopēja politika, lai samazinātu to personu skaitu, kas priekšlaicīgi pārtrauc mācības, un vairotu jauniešu interesi par matemātiku un zinātni, inženiera karjeru, informācijas un saziņas tehnoloģijām un vides aizsardzību;
- jāveicina un jāattīsta skolu un universitāšu sadarbība augstā līmenī, organizējot praksi, lai audzēkņiem un studentiem it īpaši mācību pēdējos mēnešos pavērtu iespēju nonākt tiešā saskarē ar darbu, kuram viņi mācību procesā sagatavoti;
- jāveicina prasmju mobilitāte Eiropā;

- jāveicina novatoriskas izglītības iespējas, tai skaitā e-mācības un tālmācība;
- jāmobilizē to iedzīvotāju spējas, kuri cieš no atstumtības (nabadzības, bezdarba, invaliditātes, diskriminācijas dēļ) un kuriem mācības pavērtu jaunas iespējas. Šo grupu integrācijai jau piešķirti nozīmīgi līdzekļi;
- jānodrošina imigrantu apmācības pārvaldība.

5.8. Eiropai jāuzlabo tā dēvētā "prasmju piramīda" ⁽⁹⁾ — lasīt rakstīt prasme un pamatzināšanas, profesionālās zināšanas un pasaules zināšanu ekonomikā (*Global Knowledge Economy*) vajadzīgās prasmes. Pašlaik daudzās valstīs "prasmju piramīda" neatbilst ES tālreģioniem mērķiem.

5.9. Ja Eiropa vēlas attīstīt, nodrošināt un saglabāt vajadzīgās prasmes, tai būs jāīsteno virkne atbilstošu pasākumu attiecībā gan uz prasmju piedāvājumu, gan uz prasmju pieprasījumu. Prasmju pieprasījumu noteikti ietekmēs to nozaru vajadzības, kurās vērojama izaugsme, vietējā un starptautiskajā līmenī noteiktās ilgtermiņa prioritātes, kas strauji mainās, un citas ar pasaules resursiem un demogrāfisko situāciju saistītas attīstības tendences. Eiropas darbaspēka piedāvājumu galvenokārt ietekmēs demogrāfiskās attīstības tendences, nepietiekamā mobilitāte un Eiropas spēja nodrošināt vajadzīgo prasmju līmeni.

5.10. Komiteja uzsver, ka skolotāju sagatavošanai ir svarīga nozīme ⁽¹⁰⁾. Skolotāju izglītībai un profesionālajai apmācībai jābūt saistītai ar galvenajām politikām inovācijas, pētniecības un uzņēmējdarbības jomā. Sākot jau ar studijām, skolotāju rīcībā jābūt līdzekļiem, kas ļautu viņiem labāk pielāgoties nodarbinātības tirgus attīstībai un atbilstīgu prasmju veidošanai visos izglītības līmeņos.

5.11. Šajā aspektā sociālajiem partneriem ir noteicošā loma. Uzņēmumiem un izglītības iestādēm jāsadarbjas, lai sasniegtu konkrētus rezultātus, it īpaši mācību plānu izstrādē, kā arī profesiju un kvalifikācijas sistēmu izveidē valstu līmenī. Minētajos plānos un sistēmās jāņem vērā, kādas ir darba devēju prasības konkrētu darba uzdevumu veicējiem. Mācekļi ir pienācīgi jāapmāca, jauniem darbiniekiem jānodrošina prakses vietas un jāpaliekina vajadzīgo arodu popularitāte. Pirms pievērsties prasmju jautājumam Eiropas Komisijai vajadzētu noskaidrot, kādi pasākumi veicami uzņēmumu līmenī. Ir svarīgi, lai mazo un lielo uzņēmumu vajadzības tiktu skatītas atsevišķi.

⁽⁹⁾ Eiropas Uzņēmējdarbības sammita (*European Business Summit*) pamatdokuments, 2009. gada martā, INSEAD (*The business school for the world*) publikācija sadarbībā ar Microsoft un Beļģijas uzņēmumu federāciju (FEB).

⁽¹⁰⁾ OV C 151, 17.6.2008., 41. lpp.

5.12. Eiropā būs jāņem vērā arī tas, kā pielāgošanās klimata pārmaiņām ietekmēs nodarbinātību. Globālā sasilšana negatīvi ietekmēs dažādus ražošanas aspektus un procesus. Eiropas Komisija pašlaik jau veic plašus pētījumus, analizējot jauno ieceri veidot ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni, vienlaikus radot tā dēvētās “zaļās” darbavietas un ekoloģiskas ražošanas nozares. Pirmie rezultāti liecina, ka trūkst datu un prognozes par klimata pārmaiņu ietekmi uz darba tirgu ir neprecīzas un ļoti atšķirīgas. Pāreja uz ekonomiku ar zemu oglekļa dioksīda emisiju līmeni būs ilgstošs process, kura gaitā darba tirgus pakāpeniski pielāgosies.

5.13. Eiropas Komisijas paziņojumā vislielākā uzmanība veltīta jaunu darbavietu radīšanai un šajās darbavietās vajadzīgo prasmju līmeņa paaugstināšanai. Eiropas Savienībai arī efektīvi jāizmanto pašreizējais darba tirgus potenciāls un jāuzlabo to darba ņēmēju prasmes un pielāgošanās spējas, kuri zaudējuši vai varētu zaudēt darbu. Tāpēc uzmanība jāvelta arī pārkvalifikācijai, kvalifikācijas paaugstināšanai un mūžizglītībai. No otras puses, ES jāspēj radīt priekšnosacījumi ražīgu, kvalitatīvu augstvērtīgu un labi apmaksātu darbavietu veidošanai.

5.14. Ierosmēm, kuru mērķis ir paaugstināt prasmju līmeni, jāatspoguļo arī cilvēku mērķi un vajadzības. Izglītība būtiski ietekmē cilvēku spēju patstāvīgi pieņemt lēmumus un viņu personības attīstības iespējas. No darba tirgus viedokļa izglītības uzdevums ir arī sniegt cilvēkiem zināšanas un prasmes, bez kurām nav iespējams izpildīt prasības, kas nepārtraukti mainās, un nodrošināt augstu nodarbinātības līmeni.

5.15. Politika, kuras mērķis ir paaugstināt darbaspēka prasmju līmeni un pielāgošanās spējas, ir jāiesteno, pamatojoties uz visu iedzīvotāju līdztiesības un nediskriminācijas principiem. Lai to panāktu, ir jānovērš visi šķēršļi, kas pašreiz sastopami izglītības un arodapmācības sistēmās gan saistībā ar formalitātēm, gan uzņēmumu līmenī. Minētie šķēršļi visvairāk skar īpaši neaizsargātas grupas, proti, gados vecākus darba ņēmējus un cilvēkus ar invaliditāti.

5.16. Secinājumos pēc izglītības ministru sanāksmes (Izglītības padome), kas notika 2009. gada 12. maijā, uzsvērts, ka svarīga nozīme ir sociālajiem partneriem. Piedaloties Eiropas sociālajā dialogā, sociālie partneri īpašu uzmanību velta vispārējai un profesionālajai izglītībai, kas ir saistīta ar darba tirgus prasībām. Sociālie

partneri 2002. gadā izstrādāja dokumentu “Pamatpasākumi kompetenču un kvalifikāciju attīstīšanai mūža garumā” un 2006. gadā veica darba tirgus pamatelementu analīzi; pamatojoties uz minētajiem dokumentiem, viņi kopīgi īsteno pasākumus, kas paredzēti trešajā darba programmā laikposmam no 2009. līdz 2010. gadam.

5.17. Padomes secinājumos ierosināts padziļināt partnerību ar pilsonisko savienību un visu ieinteresēto personu (uzņēmumu, izglītības iestāžu, valstu nodarbinātības dienestu utt.) sadarbību. Ierasto sociālo dialogu var papildināt sadarbība ar attiecīgajām nevalstiskajām organizācijām un ierosmes sociālajā jomā.

5.18. Viens no lielākajiem sasniegumiem, vispārējās un profesionālās izglītības jomā Eiropas līmenī lietojot atklātās koordinācijas metodes, ir Eiropas kvalifikāciju sistēma. Tā ļaus palielināt kvalifikāciju pārredzamību un saprotamību un tādējādi veicināt mobilitāti Eiropā.

5.19. Eiropas Sociālais fonds ir efektīvs instruments, lai apmierinātu Eiropas vajadzības profesionālās izglītības jomā. Uzlabojumus turpmāk var panākt, mazinot birokrātiju un novēršot pārklāšanos ar struktūrfondu iniciatīvām, kā arī ciešāk iesaistot sociālos partnerus.

5.20. Eiropas vidējo panākumu atsaucis līmeņi izglītības un apmācības jomā (Eiropas atsaucis līmeņi) būs sasniegumu novērtēšanas instruments. Dalībvalstis vienojušās līdz 2020. gadam panākt, ka:

- **vismaz 15 % pieaugušo piedalās mūžizglītības programmās;**
- **to skolnieku skaits, kuri sasnieguši piecpadsmit gadu vecumu un kuriem ir grūtības lasīšanā, matemātikā un dabas zinātnēs, nepārsniegs 15 %;**
- **vismaz 40 % personu vecumā no 30 līdz 34 gadiem būs ieguvuši augstāko izglītību;**
- **mācības un apmācību nepabeigušo skaits būs mazāks nekā 10 %;**
- **vismaz 95 % bērnu vecumā no četriem gadiem līdz vecumam, kad sākas obligātās izglītības posms, būs apmeklējuši pirmsskolas mācību iestādes.**

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei – Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs”

COM(2009) 262 galīgā redakcija

(2010/C 128/14)

Ziņotājs: **Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS KGS**

Līdzziņotājs: **Cristian PÎRVULESCU KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 10. jūnijā nolēma apspriesties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei — Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs”

COM(2009) 262 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), ar 152 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi.

1.1. Pēdējos gados jautājumiem par cilvēktiesību aizstāvību un veicināšanu ES darba kārtībā ir pievērsta mazāka uzmanība. Valstu drošība ir izvirzīta kā politiskā prioritāte, un to nav bijis iespējams savienot ar lielāku brīvību un cilvēktiesību aizsardzību.

1.2. Drošības un tiesiskuma politikām jāaizsargā brīvības vērtības. EESK uzskata, ka minētajās politikas par izejas punktu ir jāmanto Eiropas Cilvēktiesību konvencijā un ES Pamattiesību hartā garantētā pamattiesību aizsardzība.

1.3. Drošības politika nedrīkst kaitēt pamatvērtībām (cilvēktiesības un sabiedriskā brīvība) un demokrātijas principiem (tiesiskums) visā ES. Nedrīkst ierobežot personisko brīvību kolektīvās un valsts drošības mērķu dēļ. Atsevišķos ieteikumos politikas izstrādes jomā atkārtojas iepriekšējā kļūda, proti, brīvības upurēšana ar mērķi uzlabot drošību.

1.4. Pamattiesību un brīvību aizsardzība jāpastiprina Eiropas līmenī, izmantojot stingras un stabilas politiskas autoritātes atbalstu, un tāpēc EESK atbalsta priekšsēdētāja Barroso ierosinājumu izveidot par tiesiskuma, pamattiesību un pilsoņu brīvības jautājumiem atbildīgā Eiropas komisāra amatu. Komiteja ir pārliecināta, ka attiecīgās struktūras rīcībā būs politiskie līdzekļi, kā arī vajadzīgie organizatoriskie un finanšu resursi tik atbildīgu uzdevumu veikšanai.

1.5. Tomēr Komiteja izsaka nožēlu, ka imigrācijas un patvēruma jautājumi ir iekļauti iekšējās drošības jomā, kas ir cita komisāra pārziņā. Saistot imigrāciju ar drošību un atdalot no tiesību

aizsardzības, tiek raidīts nepareizs politiskais signāls. EESK ierosina jaunajam Eiropas Komisijas sastāvam imigrācijas un patvēruma politikas cieši saistīt ar pamattiesību aizsardzības jautājumiem vienā politikas direktoratā.

1.6. Kad stāsies spēkā Lisabonas līgums, brīvības, drošības un tiesiskuma politikai tiks nodrošināts plašāks juridiskais pamats, tāpēc EESK uzskata, ka Eiropas Savienība var sasniegt tālejošākus mērķus, nekā ierosinājusi Komisija.

1.7. Komiteja iesaka pārskatīt tiesību aktus par ceļošanas brīvību un līdz ar to grozīt Regulu EK/2252/2004.

2. Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa.

2.1. ES brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveidē sākas izšķirošs posms. Kopš 1999. gada Padome ir pieņēmusi divas piecu gadu programmas, proti, Tamperes programmu (1999.–2004.) un Hāgas programmu (2004.–2009.).

2.2. Desmit gadus pēc Tamperes programmas pieņemšanas tajā izvirzītie mērķi nav sasniegti. ES joprojām nav kopīga brīvības, drošības un tiesiskuma telpa. Pēdējo gadu laikā ir gūts daudz panākumu, bet tie nav pietiekami ⁽¹⁾, turklāt nevienmērīgi. Stokholmas Eiropadome var sniegt jaunu iespēju turpināt iesākto Tamperes gaisotnē.

(1) Bijušais priekšsēdētāja vietnieks *Fratini* kgs apstiprināja, ka sasniegti ir tikai 53 % mērķu.

2.3. Kopējā imigrācijas, patvēruma un robežu politika ir ievērojami virzījusies uz priekšu, izņemot legālo imigrāciju un darbaspēka imigrāciju, jo uz lēmumiem minētajās jomās joprojām attiecas noteikums par vienprātību Padomē.

2.4. Politikas, kas saistītas ar policijas un tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās, pārvaldītas, pamatojoties uz starpvaldību loģiku un vienprātības principu, turklāt tās īstenotas neuzticības gaisotnē, un tas lielā mērā sarežģījis Eiropas līmeņa tiesību aktu pieņemšanu.

2.5. Iespējams, ka Stokholmas programmu ieviešis, kad būs stājies spēkā Lisabonas līgums, tādējādi daudzas tās politikas Padomē pieņems, izmantojot parasto procedūru un koplēmuma procedūru Parlamentā, kas ļaus Eiropas Savienībai izvirzīt vērienīgākus mērķus, lai gan pašreizējais līgums arī pieļauj Eiropai vajadzīgās brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveidi.

2.6. Procesu, kura rezultātā tiek pieņemta Stokholmas programma, jau ir papildinājuši vairāki ieguldījumi, tostarp Eiropas Imigrācijas un patvēruma pakts⁽²⁾, ziņojumi, ko sagatavojusi padomdevēju grupa jautājumā par Eiropas politiku iekšlietu un tieslietu jomā⁽³⁾, kā arī Eiropas Komisijas saņemtie dokumenti saistībā ar 2008. gada septembrī un novembrī notikušo publisko apspriešanos par tematu "Kādam jābūt turpmākai attīstībai brīvības, drošības un tiesiskuma jomā? Apspriešanās par prioritātēm nākamajos piecos gados"⁽⁴⁾.

2.7. Komisija 2009. gada jūnijā publicēja paziņojumu ar nosaukumu "Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs: lielāka brīvība drošākā vidē"⁽⁵⁾, par kuru sagatavots šis atzinums, lai darītu zināmu EESK viedokli un ieteikumus par Stokholmas procesu.

2.8. Komiteja pašlaik izstrādā arī pašiniciatīvas atzinumu⁽⁶⁾, lai ieteiktu Eiropas Savienības politikā un tiesību aktos par imigrāciju un robežām pienācīgi ievērot cilvēktiesības un lai to galvenais mērķis būtu visu personu brīvība un drošība. Šis atzinums ir arī EESK ieguldījums Stokholmas programmas sagatavošanā.

(2) Eiropas Imigrācijas un patvēruma pakts, Eiropas Savienības Padome, Brisele, 13440/08, 2008. gada 24. septembrī.

(3) Ziņojums, ko sagatavojusi konsultatīvā grupa jautājumā par iekšlietu politikas nākotni "Liberty, Security, Privacy, Home Affairs in an Open World", 2008. gada jūnijs.

(4) http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/news_consulting_0001_en.htm

(5) COM(2009) 262 galīgā redakcija.

(6) EESK 2009. gada 4. septembra atzinums par tematu "Pamattiesību ievērošana Eiropas imigrācijas politikā un tiesību aktos", ziņotājs — *Paziza Castaños* kgs (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 29 lpp.).

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. Komiteja atzīst un atbalsta principu, saskaņā ar kuru Stokholmas programmas politiskās prioritātes pamatā ir tādas Eiropas brīvības, drošības un tiesiskuma telpas īstenošana, kas kalpo iedzīvotājiem. Komiteja uzskata, ka viens no turpmāko piecu gadu svarīgākajiem uzdevumiem, jo īpaši pēc Lisabonas līguma apstiprināšanas, būs pilsoņu **Eiropas izveidošana**, un tādēļ Savienības politiskās prioritātes vajadzēs pielāgot minētajam mērķim. Pirms trim gadiem EESK pieņēma pašiniciatīvas atzinumu par Eiropas pilsoniskuma atpazīstamības uzlabošanu⁽⁷⁾. Eiropas pilsoniskuma institūcijas kvalitāte jāuzlabo, lai tā būtu atvērtāka, vienlīdzīgāka un integrācijai labvēlīgāka, novēršot jebkāda veida diskrimināciju.

3.2. EESK atzinīgi vērtē arī paziņojumā piešķirto prioritāti "**tiesību Eiropas veidošana**", jo Pamattiesību hartā atzīto pamattiesību un pamatbrīvību aizsardzība ir būtiska ES vērtība⁽⁸⁾.

3.3. Lai gan Eiropas pamattiesību aizsardzības sistēma ir diezgan attīstīta, praktiska šo tiesību ievērošana ES nav garantēta, jo īpaši tas attiecas uz Kopienas tiesību īstenošanu un piemērošanu praksē valstu, reģionālā un vietējā līmenī. Stokholmas programmai vajadzētu ietvert **skaidru, ambiciozu un pilnīgu pamattiesību aizsardzības un saglabāšanas stratēģiju brīvības, drošības un tiesiskuma Eiropā**, ļaujot nodrošināt stabilu un visaptverošu "tiesību Eiropu" visos pārvaldības līmeņos.

3.4. Pēdējos gados ES prioritāte ir bijusi drošība, nevis cilvēktiesības, tiesiskums un brīvība. Komiteja uzskata, ka patiesas brīvības, drošības un tiesiskuma telpas izveidei nepieciešams atbilstīgs visu trīs dimensiju līdzsvars. Īstenojot rīcībpolitikas, kas drīzumā tiks pieņemtas drošības jomā, jāaizsargā brīvības un tiesiskuma vērtības. Minēto rīcībpolitiku pamatā jābūt Eiropas Cilvēktiesību konvencijā un ES Pamattiesību hartā garantētajām pamattiesībām.

3.5. Cilvēktiesības, kas ir vispārējas un nedalāmas, jāaizsargā un tās jāgarantē visām personām, ne tikai Savienības pilsoņiem. "Tiesību un tiesiskuma Eiropu" nevar attiecināt vienīgi uz ES dalībvalstu pilsoņiem, bet gan uz visiem ES teritorijā dzīvojošajiem. Pretējā gadījumā brīvības, drošības un tiesiskuma princips nebūs savienojamas ar Eiropas Savienības izveides vērtībām un pamatprincipiem, proti, nediskrimināciju, vienlīdzīgu attieksmi un solidaritāti. Stokholmas programmā būs jāņem vērā tas, ka daudzās starptautiskajās konvencijās un līgumos noteiktās tiesības un brīvības attiecas uz visām personām neatkarīgi no tautības, valstspiederības vai ar migrāciju saistītā administratīvā statusa.

(7) OV C 318, 23.12.2006., 163. lpp.

(8) OV C 218, 11.9.2009., 60. lpp.

3.6. Stokholmas programmā jāņem vērā 1999. gada Tamperes programma, kurā Padome par galveno principu bija atzinusi taisnīgu un nediskriminējošu attieksmi pret visiem Eiropas Savienības pilsoņiem un trešo valstu valstspiederīgajiem. Šis princips tiks apstiprināts jaunajā līgumā, kas Pamattiesību hartu padarīs juridiski saistošu un Savienībai dos iespēju pievienoties Eiropas Cilvēktiesību konvencijai (ECK).

3.7. EESK uzskata, ka pēc 2011. gada jānostiprina ES Cilvēktiesību aģentūras nozīme, palielinot tās budžetu, tai piešķirot jaunas novērtēšanas kompetences un uzlabojot tās sadarbību ar citām Eiropas aģentūrām un struktūrām, piemēram, Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītāju (EDAU) un Eiropas Ombudu. Tāpat jāstiprina aģentūras neatkarība no valdībām un jāparedz EESK kā pilsoniskās sabiedrības pārstāves līdzdalība.

3.8. Lai nodrošinātu Stokholmas programmas panākumus, Komisija ierosina **metodi**, kuras pamatā ir pieci galvenie elementi un kuru EESK atbalsta: 1. tieslietu un iekšlietu politikas atbilstoša iekļaušana citās ES politikās; 2. neatbilstību mazināšana starp Eiropas līmenī apstiprinātajiem noteikumiem un to īstenošanu valstu līmenī, kā arī praktisku pasākumu izstrāde; 3. Eiropas tiesību aktu kvalitātes uzlabošana un to ietekme; 4. pieņemto instrumentu un izveidoto aģentūru novērtējuma labāka izmantošana; un 5. atbilstošu finanšu instrumentu piešķiršana.

3.9. EESK ir iestāde, kas turpinās ļoti aktīvi sadarboties, lai novērtētu ES rīcībpolitiku pievienotās vērtības kvalitāti, to ietekmi uz pamattiesībām, proporcionalitātes principu, kā arī to ētisko, sociālo un saimniecisko ietekmi.

3.10. Komiteja tādējādi varētu turpināt līdzdarboties **Eiropas stratēģijā**, kas paredzēta tiesību aktu **labākai izstrādei** un Eiropas tiesiskās sistēmas labas pārvaldības un šīs sistēmas ietvaros pieņemto normu piemērošanas un ietekmes **novērtēšanai**.

3.11. Līdz ar Stokholmas programmu Eiropas Savienības saistībām attiecībā uz sasniedzamajiem mērķiem un plāniem jābūt daudz nopietnākām. Komiteja iesaka noteikt galvenos rādītājus, kā arī izveidot sākotnējo sarakstu, kurā ietverti īstenojamie mērķi, tādējādi dodot iespēju programmas īstenošanas gaitā un procesa noslēgumā objektīvi novērtēt sasniegto.

3.12. Komiteja ir gandarīta par pieņemtajiem rīcības virzieniem, bet iesaka skaidrāk norādīt programmas prioritātes un tās papildināt ar finanšu atbalsta saistībām.

3.13. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Padomes vērtīgo ieguldījumu, ko tā sniegusi ar savām daudzajām rezolūcijām un ieteikumiem par tiesiskuma efektivitāti un pareizu piemērošanu, un aicina

Komisiju iekļaut minēto dokumentu saturu turpmākajā darbā Eiropas Savienības civiltiesību un krimināltiesību jomā ⁽⁹⁾.

4. Īpašas piezīmes.

4.1. *Cilvēktiesību veicināšana — tiesību un tiesiskuma Eiropa.*

4.1.1. ANO Ģenerālās asamblejas 1948. gadā pieņemtajā Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā pasludināts kopējās principu un vērtību sistēmas universālais raksturs; Eiropas Cilvēktiesību konvencija, kas parakstīta 1950. gadā Romā un kurai pievienojušas visas dalībvalstis, un Eiropas Cilvēktiesību tiesa veido pamatu un garantiju, ka atbilstība minētajiem principiem un tiesībām tiek ievērota visā ES teritorijā.

4.1.2. ES Pamattiesību hartā ir iekļautas jaunas tiesības, kuru nav Eiropas Cilvēktiesību konvencijā. Minētā harta pastiprinās juridisko noteiktību pamattiesību aizsardzības jomā un attieksies uz visām ES iestādēm un dalībvalstīm, jo īpaši gadījumos, kad tiek piemēroti Kopienas tiesību akti.

4.1.3. Vienas no Eiropas pilsonības pamattiesībām ir **personu tiesības brīvi pārvietoties**. Kontroles atcelšana uz iekšējām robežām un pārvietošanās un uzturēšanās brīvība Šengenas telpā ir viens no lielākajiem pēdējo desmit gadu panākumiem Eiropas integrācijā.

4.1.4. Tomēr EESK pauž bažas par to, ka šo tiesību izmantošanu praksē lielā daļā ES vēl traucē daudzi šķēršļi. Komiteja uzskata, ka Direktīva 2004/38 par Eiropas Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā nav atbilstīgi transponēta. Tās transponēšanu par neapmierinošu ir atzinusi Komisija ⁽¹⁰⁾, Eiropas Parlaments, kā arī daudzi eksperti savos ziņojumos, turklāt tā nav veikta noteiktajos termiņos ⁽¹¹⁾.

4.1.5. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu par pamatnostādņēm minētās direktīvas labākai transponēšanai un piemērošanai. Visas atkāpes un izņēmumi, ko valstu iestādes piemēro personu brīvas pārvietošanās pamattiesībām, jāskaidro ierobežoti un saskaņā ar Eiropas Kopienas Tiesas judikatūru ⁽¹²⁾. Ir jāuzlabo pārrobežu darba ņēmēju darba tiesību un sociālo tiesību aizsardzība, kā to Komiteja ir norādījusi dažādos atzinumos ⁽¹³⁾.

⁽⁹⁾ Sk. "Eiropas Padomes attiecīgās rezolūcijas un ieteikumi tiesiskuma efektivitātes un taisnīguma jomā" (CEPEJ(2003)7 rev., 2003. gada 13. novembris)

⁽¹⁰⁾ COM(2008) 840 galīgā redakcija.

⁽¹¹⁾ 2006. gada 30. aprīlī.

⁽¹²⁾ COM(2009) 313 galīgā redakcija.

⁽¹³⁾ OV C 228, 22.9.2009., 14. lpp. un OV C 325, 30.12.2006., 43. lpp..

4.1.6. Attiecībā uz **bērnu tiesību** aizsardzības uzlabošanu EESK ir pieņēmusi citus atzinumus⁽¹⁴⁾, kuros tā iesaka ES ievērot starptautiskos līgumus un ieviest stratēģiju, kas virzīta uz to, lai dalībvalstis nekavējoties ievērotu bērnu tiesību jomā pieņemtās saistības, kas ir spēkā Eiropas un starptautiskā līmenī, jo īpaši Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par bērna tiesībām ietvaros.

4.1.7. EESK vēlas uzsvērt to, cik svarīgi ir respektēt **daudzveidību un nodrošināt neaizsargātu personu aizsardzību**. No daudzveidības izrietošie problēmjautājumi skar dažādas mazākumtautības (piemēram, romus) un daudzas imigrantu izcelsmes personas.

4.1.8. EESK nesē ir pieņēmusi vairākus atzinumus ar mērķi pastiprināt tiesību aktus diskriminācijas novēršanas jomā⁽¹⁵⁾, un ierosina uzlabot diskriminācijas, rasisma, vardarbības, homofobijas un ksenofobijas apkarošanas līdzekļus. Kopienas tiesību aktu atbilstīgas piemērošanas uzraudzībā būtiska nozīme var būt pilsoniskajai sabiedrībai.

4.1.9. Līdz ar Pamattiesību hartas stāšanās spēkā Eiropas Savienības rīcībā būs jauns juridiskais pamats **darbinieku tiesību un sociālo tiesību aizsardzībai**. Komiteja turpmāk uzsāks jaunas iniciatīvas, lai izstrādātu Eiropas rīcībpolitikas, kas stiprina minēto tiesību aizsardzību, un ierosina Eiropas Komisijai iekļaut darbinieku tiesības un sociālās tiesības prioritāšu sarakstā.

4.1.10. ES pašlaik pilnveido **drošības un robežu kontroles rīcībpolitikas**, kuru pamatā ir jauno tehnoloģiju un jauno informācijas sistēmu izmantošana. Jāņem vērā šo rīcībpolitiku ētiskā un juridiskā ietekme saistībā ar **personas datu un privātās dzīves aizsardzību**.

4.1.11. EESK uzskata, ka organizēta pilsoniskā sabiedrība ciešā sadarbībā ar datu aizsardzības iestādēm un valsts un Eiropas līmeņa ombudiem varētu piedalīties novērtēšanā, lai tiktu ievēroti **galamērķa, proporcionālītātes, likumības, drošības un konfidencialitātes principi**.

4.1.12. Daudzās apspriedēs ar Eiropas pilsonisko sabiedrību ir ticis uzsvērts, ka pārvietošanās brīvība ir pakļauta nesamērīgiem drošības pasākumiem, piemēram, biometrisko pazīmju un radiofrekvenču identifikācijas (RFID) tehnoloģijas ieviešanai ceļošanas dokumentos. Komiteja savā atzinumā⁽¹⁶⁾ pauda viedokli, ka RFID tehnoloģija "nav nevainojama" un var apdraudēt cilvēku pamatbrīvības.

⁽¹⁴⁾ OV C 325, 30.12.2006., 65. lpp.

⁽¹⁵⁾ OV C 182, 4.8.2009., 19. lpp. un OV C 77, 31.3.2009., 102. lpp.

⁽¹⁶⁾ OV C 256, 27.10.2007., 66. lpp.

4.1.13. Stokholmas programmā jāparedz, ka minēto tehnoloģiju straujās attīstības dēļ varētu būt nepieciešams pieņemt jaunas politiskas un likumdošanas iniciatīvas pamattiesību aizsardzībai, jo īpaši saistībā ar personas datu aizsardzību. Komisijai jāuzsāk **informācijas izplatīšanas un izpratnes veidošanas kampaņas** par tiesībām un riskiem saistībā ar informācijas tehnoloģiju izmantošanu.

4.1.14. Zemais dalības līmenis nesē notikušajās Eiropas Parlamenta vēlēšanās liecina, ka daudzus eiropiešus neapmierina ne viņu pilsonības kvalitāte, ne dažas ES rīcībpolitikas. Komiteja atbalsta Komisijas noteikto mērķi uzlabot **Eiropas pilsoņu** demokrātisko dzīvi un **aktīvu līdzdalību**. Reaģējot uz dalībvalstu iedzīvotāju arvien mazāko interesi par Kopienas politisko dzīvi, Komiteja iesaka uzsākt vairākus pasākumus ar mērķi sekmēt aktīvu Eiropas pilsoniskumu. Komiteja ir pārliecināta, ka Eiropas Parlamenta vēlēšanām jānotiek 9. maija nedēļā un vēlēšanu programmām un kampaņām pēc rakstura jābūt mazāk nacionālām un **vairāk eiropeiskām**.

4.1.15. EESK uzskata, ka jāpalielina mūsu demokrātiskā bāze, iekļaujot tajā jaunus pilsoņus, kuri būtu vienlīdzīgi savās tiesībās un pienākumos. Tiesībām uz valsti un Eiropas pilsonību būtu jāaptver visi dažādie nacionālās, etniskās, reliģiozās un kultūras izcelsmes veidi, kas daļēji radušies imigrācijas rezultātā.

4.1.16. EESK ir izstrādājusi Konventam veltītu pašiniciatīvas atzinumu⁽¹⁷⁾, **kurā uzsvēta iespēja piešķirt Eiropas Savienības pilsonību trešo valstu valstspiederīgajiem, kuriem ir pastāvīga iedzīvotāja statuss**. Komiteja iesaka ES iestādēm minēto ieteikumu ņemt vērā Stokholmas programmā.

4.2. *Pilsoņu dzīves atvieglošana: tiesību un tiesiskuma Eiropa. Nodrošināt tiesības un tiesiskumu pasaulei atvērtā Eiropā*

4.2.1. Tiesu iestāžu lēmumu savstarpēja atzīšana

4.2.1.1. EESK pauž gandarījumu par virzību, kas panākta savstarpējas atzīšanas jomā, kura ir Eiropas tiesiskās telpas izveides stūrakmens. Tai jāpastāv kopā ar katras dalībvalsts juridiskajām tradīcijām un jānodrošina, lai tiktu nostiprināta brīvības un atbildības telpa. Savienībā jābūt kopīgam regulatīvajam pamatam. No otras puses, visa ietekmēšanas sistēma gan kopīgo standartu, gan dalībvalstu līmenī juridiski jāierobežo, lai novērstu jebkādu ļaunprātīgas izmantošanas iespēju: tiesību akti nekādā gadījumā nedrīkst apdraudēt pamattiesības un brīvības, un tiem jāgarantē civiltiesību un sociālo tiesību aizsardzība.

⁽¹⁷⁾ OV C 208, 3.9.2003., 76. lpp.

4.2.1.2. Tādēļ savstarpēju atzīšanu varētu attiecināt arī uz jomām, kas vēl nav reglamentētas, piemēram, mantošanas un testamenta tiesību sistēmām, mantošanas noteikumiem un mantiskajām attiecībām laulāto šķiršanās gadījumā, kā arī uz visām jomām, kas saistītas ar Savienības pilsoņu ikdienu. Savstarpēja atzīšana jāpiemēro visām dalībvalstīs likumīgi atzītām civilās partnerības formām.

4.2.1.3. Civiltiesībās jāatceļ ekzekvatūras (*exequatur*) procesuālā kārtība, ko dalībvalstis izmanto, lai izpildītu citās dalībvalstīs civillietās un komercietās pieņemtos spriedumus, un savstarpējā atzīšana jāattiecinā arī uz jomām, uz kurām tā līdz šim neattiecās. Krimināltiesībās savstarpējās atzīšanas princips pastāvīgi jāpiemēro visos procedūras posmos. Tāpat savstarpējā atzīšana jāattiecinā uz cietušo un liecinieku aizsardzības pasākumiem, kā arī uz spriedumiem par tiesību zaudēšanu.

4.2.2. Savstarpējas uzticēšanās stiprināšana

4.2.2.1. Lai sekmētu tiesu sistēmu savstarpējo uzticēšanos, jānostiprina un jāatbalsta tieslietu speciālistu apmācība, izstrādājot kopējus instrumentus. Jāveicina un jāatbalsta tieslietu sistēmas ierēdņu apmaiņa, gan izmantojot Tiesiskuma forumu un dažādu profesionālo tīklu darbību, gan ieviešot *Erasmus* programmai līdzīgu sistēmu. Lai uzlabotu saziņu un paraugprakses apmaiņu, būtu jāpastiprina Eiropas Tieslietu foruma darbība.

4.2.2.2. Jāturpina stiprināt savstarpēju uzticēšanos, vairāk atbalstot (īpaši finansiāli) tieslietu jomas speciālistu profesionālās apmācības programmas un speciālistu tīklu izveidi. Minētie pasākumi jāpapildina ar labas prakses apmaiņu un inovatīvu projektu īstenošanu tieslietu sistēmas modernizācijai.

4.2.3. Tiesas pieejamības veicināšanai ir jābūt prioritātei

4.2.3.1. Eiropas līmenī veiktos pasākumus krimināltiesību jomā, lai uzlabotu tiesas spriedumu savstarpējo atzīšanu, nevajadzētu virzīt tikai uz terorismu, organizēto noziedzību un Savienības finansiālo interešu aizskaršanu, bet arī uz izpaušmēm, kas apdraud cilvēktiesības un pamatbrīvības. Saistībā ar dalībvalstu pilsoņu pieaugošo mobilitāti Savienības robežās viņus apdraud dažāda veida diskriminācija un nelikumības gan privātajā dzīvē, gan darba vietā.

4.2.3.2. Savienībai būtu jāpieliek pūles, lai nostiprinātu pastāvošos tiesiskās palīdzības līdzekļus, mobilizētu elektroniskos līdzekļus (e-tiesiskums) ⁽¹⁸⁾ un īpaši jāpievēršas tam, lai sekmētu tiesu mutiskās un rakstiskās tulkošanas pieejamību pilsoņiem. Tāpat Savienībai jātiecas vienkāršot aktu un dokumentu legalizācijas formalitātes. Būs jāuzlabo atbalsts pārkāpumos cietušajām personām, jo īpaši starptautiskās lietās.

⁽¹⁸⁾ EESK 2009. gada 30. septembra atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai: virzība uz Eiropas stratēģiju e-tiesiskuma jomā", ziņotājs — *Pegado Liz kgs* (OV C 318, 23.12.2009., 69. lpp.)

4.2.4. Tiesisko aprindu loma saimnieciskās darbības atbalstīšanā

4.2.4.1. Jāuzlabo tiesas spriedumu izpilde, jo īpaši, ieviešot banku kontu aresta Eiropas procedūru. Turpmākos tiesību aktu priekšlikumos varētu izmantot līgumtiesību kopējo pamatprincipu izstrādē paveikto, varētu izstrādāt standartveida līgumus un ieviest fakultatīvas sistēmas iekšējā tirgus precīzi noteiktās jomās (t.s. "28. režīms"). Jāturpina saskaņot tiesību aktus, ko piemēro apdrošināšanas līgumu un uzņēmējdarbības tiesību jomā.

4.2.4.2. Eiropas tiesiskuma telpai jo īpaši krīzes laikā jāatbalsta ne tikai saimnieciskā darbība iekšējā tirgū, bet arī ekonomikas dalībnieku atbildība par sabiedrību un saviem darbiniekiem. Finanšu un ekonomikas krīzes apstākļos ir svarīgi nostiprināt valstu, ekonomikas dalībnieku un pilsoņu savstarpējās saites, un attieksmē pret pilsoņiem jāapliecina cieņa un jāievēro viņu tiesības.

4.2.5. Savienības klātbūtnes nostiprināšana tieslietās starptautiskajā vidē

Jāpiešķir prioritāte tiesiskuma veicināšanai visā pasaulē, jo īpaši kaimiņvalstīs un valstīs, ar kurām Savienībai ir kopīga saimnieciskā, sociālā, un drošības programma. Ievērojami jānostiprina arī tiesiskās sadarbības un palīdzības sniegšanas instrumenti, ko ES izmanto attiecībās ar trešām valstīm.

4.3. Eiropa, kas aizsargā. Regulējums un principi, ko izmanto Savienība, kas aizsargā savus pilsoņus.

EESK atzinīgi vērtē Savienības iekšējās drošības stratēģijas izstrādāšanu. Tas ir process, kurā jāiesaista pēc iespējas plašāks ieinteresēto publiskā un privātā sektora dalībnieku loks ⁽¹⁹⁾. Pilsoniskās sabiedrības līdzdalība garantēs to, ka pārsvarā tiks izmantota pieeja, kuras pamatā ir iecietība, dialogs un sadarbība, nevis izslēgšana, bailes un neuzticēšanās citu dalībvalstu vai trešo valstu pilsoņiem. Tā nodrošinās arī to pamatbrīvību un pamattiesību aizsardzību, kas ir visvairāk apdraudētas, ieviešot kontroles un ietekmēšanas līdzekļus, kurus, nepastāvot demokrātiskai pilsoniskajai sabiedrībai, var izmantot diskriminējoši un ļaunprātīgi. Iekšējās drošības stratēģija jāpapildina ar Eiropas stratēģiju Eiropas tiesisko sistēmu darbības novērtēšanai.

⁽¹⁹⁾ OV C 318, 23.12.2006., 147. lpp. un OV C 211, 19.8.2008., 61. lpp.

4.3.1. Instrumentu pilnveidošana

4.3.1.1. Policijas sadarbībā liela nozīme jāvelta policijas personāla izglītībai un apmācībai. Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra ir norādījusi, ka policijas darbinieku nesaudzīga un agresīva attieksme ir būtisks diskriminācijas avots. Lai ierobežotu šādu praksi, jāveic pasākumi ar mērķi apkarot minēto attieksmi un atgūt sabiedrības uzticību policijas rīcības pareizumam ⁽²⁰⁾.

4.3.1.2. Iekšējās drošības garantēšanai nepieciešamo tehnoloģisko līdzekļu mobilizēšana nav iespējama, ja sadarbībā ar pilsoņiem un pilsonisko sabiedrību nav nodrošināta to pārredzamība un atbildīga izmantošana.

4.3.2. Efektīvas rīcībpolitikas

4.3.2.1. Starp prioritātēm pārrobežu noziedzības jautājumā vajadzētu būt arī aizstāvēšanās tiesību nostiprināšanai, obligātās kopējās garantijas attiecinot arī uz nevainības prezumpcijas aizsardzību un iepriekšēju apcietinājumu (apcietinājuma ilgums un iemeslu pārskatīšana). Minētās iniciatīvas jāizstrādā un jāatbalsta, izmantojot piemērotus līdzekļus, piemēram, rīcības plāna ietvaros, un tās jāuzrauga, jo īpaši situācijās, kas līdz šim ir bijušas problemātiskas (attieksme pret personām, ko tur aizdomās par teroristisku darbību).

4.3.2.1.1. Attiecībā uz robežu kontroli un uzraudzību, jo īpaši ņemot vērā mazāk aizsargātu personu un grupu aizsardzību, glābšanai uz jūras, kas ietilpst dalībvalstu pamatpienākumos, jābūt svarīgākai par jūras kontroles un uzraudzības uzdevumiem.

4.3.2.1.2. Kopīga Eiropas Šengenas vīza, ko izsniedz kopēja konsulārā iestāde, var garantēt vienlīdzīgu attieksmi pret vīzas pieņemšanu iesniedzējiem. Turklāt vīzas izsniegšana pakāpeniski jābalsta nevis uz riska prezumpciju, kas saistīta ar valstspiederību, bet gan uz individuālā riska izvērtēšanu, kas ir pozitīva virzība, lai novērstu nelikumību un diskrimināciju attiecībā uz vīzas pieprasītājiem.

4.3.3. Kopējie mērķi

4.3.3.1. Iekšējās drošības stratēģija jākoncentrē uz apdraudējumiem, kuriem nav pievērsta pietiekama uzmanība. Stratēģijā izteikta prioritāte jāpiešķir aktīviem pasākumiem cīņai pret naudu, rasismu, ksenofobiju un antisemitismu. Izmantotie instrumenti nav jāparedz tikai drošības jomā, bet tie attiecināmi arī uz ekonomiku, sociālo, kultūras un izglītības jomu un tos jāizmanto preventīvi.

Iekšējās drošības stratēģijā nozīmīga vieta jāierāda pārredzamībai un cīņai pret korupciju, jo tā apdraud iedzīvotāju uzticēšanos

publiskajām iestādēm un demokrātiskajām norisēm gan valstu, gan Eiropas līmenī.

4.3.3.2. Terorisma draudu novēršanas ietvaros Savienībai jāpastiprina centieni, lai popularizētu Eiropas dažādu kultūru un dažādu reliģiju dialoga modeļus, kas var palīdzēt pārvarēt kopienas grupu un organizāciju noslēgtību un radikalizāciju Savienības robežās un ārpus tām. Iekšējās drošības pasākumi, lai cik tie būtu efektīvi, attiecas tikai uz terorisma sekām, nevis tā cēloņiem. Tāpēc ir jāuzsāk Eiropas mēroga dialogs šādu modeļu noteikšanai, lai Savienība sadarbībā ar dalībvalstīm varētu tos aktīvi popularizēt.

4.4. Dinamiska imigrācijas politika.

4.4.1. Imigrācijas politikas īstenošana, pamatojoties uz Eiropas imigrācijas un patvēruma paktā noteiktajiem mērķiem, būs viena no nākamo gadu galvenajām prioritātēm. Viena no Komisijas noteiktajām prioritātēm ir vispārējās pieejas imigrācijai nostiprināšana.

4.4.2. ES jāuzlabo dialogs un sadarbība ar izcelsmes valstīm. EESK ir ieteikusi ⁽²¹⁾, lai ES savas ārpolitikas jomā sekmētu starptautisku tiesisko regulējumu attiecībā uz migrāciju, pamatojoties uz Vispārējo cilvēktiesību deklarāciju, Starptautisko paktu par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām. Šim starptautiskajam regulējumam vajadzētu ietvert galvenās ILO konvencijas un ANO Starptautisko konvenciju par visu migrējošo darba ņēmēju un viņu ģimenes locekļu aizsardzību, kuru, neraugoties uz EESK pieņemto pašiniciatīvas atzinumu ⁽²²⁾, kurā ieteikta tās ratifikācija, ES dalībvalstis nav ratificējušas.

4.4.3. Lai Eiropas imigrācijas politika varētu sekmēt izcelsmes valstu attīstību, ES un izcelsmes valstu nolīgumi jānoslēdz, ievērojot savstarpējās intereses un imigrantu tiesības. Komiteja uzskata, ka nolīgumos par mobilitāti vajadzētu izvairīties no intelektuālā darbaspēka emigrācijas un to kompensēt. Lai riņķveida migrācija labvēlīgi ietekmētu attīstību, tiesību aktos jānosaka elastīgāki noteikumi par ilgtermiņa rezidentu uzņemšanu un statusu, lai sekmētu brīvprātīgu atgriešanos, imigrantiem nezaudējot uzturēšanās atļaujas.

4.4.4. Sadarbību ar trešām valstīm nevar balstīt vienīgi uz nelegālās imigrācijas vadību, atpakaļnosūtīšanu un robežkontroli, lai gan tie visi ir svarīgi aspekti. Nolīgumos ar minētajām valstīm ir jāņem vērā visu pušu intereses: imigrantu intereses, lai tiktu ievērotas viņu pamattiesības un nodrošināta taisnīga attieksme, izcelsmes valstu intereses, lai imigrācija veicinātu šo valstu saimniecisko un sociālo attīstību, kā arī sabiedrības intereses uzņēmējvalstīs Eiropā.

⁽²⁰⁾ Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra, 2009. "The Stockholm Programme: A chance to put fundamental rights protection right in the centre of the European Agenda" (Stokholmas programma: iespēja izvirzīt pamattiesību aizsardzību ES darba kārtības centrā), 6.–7. lpp.

⁽²¹⁾ OV C 44, 16.2.2008., 91. lpp.

⁽²²⁾ OV C 302, 7.12.2004., 49. lpp.

4.4.5. EESK uzskata, ka viens no vispārējās pieejas vājajiem punktiem imigrācijas jautājumā ir tieši grūtības, ko Eiropas Savienībai rada pāreja no vispārīgām politiskām diskusijām uz konkrētu likumdošanas iniciatīvu pieņemšanu pēc Kopienas metodes un ievērojot līgumos noteiktās kompetences.

4.4.6. Komiteja nepiekrīt uzskatam, ka Eiropas imigrācijas politikas pamatā jābūt riņķveida migrācijai. Protams, daļai migrācijas lēmumu ir pagaidu raksturs un dažos gadījumos tas nozīmē riņķveida migrāciju, bet pieredze liecina, ka liela daļa migrantu ierodas uz pastāvīgu dzīvi vai ilgāku laika posmu. Tāpēc arī Eiropas rīcībpolitikām un likumdošanai jāsekmē cilvēktiesību ievērošana, imigrantu juridiskā statusa drošība, integrācija un ģimeņu atkalpvienošanās.

4.4.7. EESK nesēn pieņemtā atzinumā ir paudusi ⁽²³⁾, ka “politikā un tiesību aktos imigrācijas jomā pilnībā jārespektē visu personu cilvēktiesības, kā arī vienlīdzīgas attieksmes un nediskriminācijas principi”.

4.4.8. EESK neatbalsta jēdziena “*illegal imigration*” [nelegāla imigrācija] lietošanu un ir vienprātis ar citiem Eiropas līmeņa dalībniekiem, piemēram, Eiropas Padomes Parlamentāro asambleju un Eiropas Parlamentu, kas par labāku uzskata jēdzienu “*irregular imigration*” [nelikumīga imigrācija] un “imigranti bez dokumentiem”, lai novērstu to, ka imigrāciju nepatiesi saista ar noziedzību.

4.4.9. Pat ja nav likumīgi kādā valstī ieceļot bez dokumentiem un vajadzīgajām atļaujām, personas, kas to dara, nav noziedznieki. Daudzos plašsaziņas līdzekļos un politiskās diskusijās radītā saikne starp nelikumīgu imigrāciju un noziedzību neatbilst patiesībai un uzņēmējas dalībvalsts sabiedrībā sekmē attieksmi, ko raksturo bailes un ksenofobija.

4.4.10. EESK atbalsta to, ka Komisija piemērošanas uzraudzībā valstu līmenī par prioritāti uzskata garantijas un tiesības, kas paredzētas **direktīvā par atgriešanu** (2008/115/EK), kura stāties spēkā 2010. gada decembrī.

4.4.11. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu Savienībai pieņemt “kopējus standartus attiecībā uz to nelegālo imigrantu uzņemšanu, kurus nevar izraidīt”, kā arī priekšlikumu par legalizāciju, saskaņā ar kuru “varētu tikt izstrādātas pamatnostādnes par šādas legalizācijas īstenošanu un informācijas apmaiņas uzlabošanu starp dalībvalstīm”. Varētu tikt izstrādātas pamatnostādnes par šādas legalizācijas īstenošanu. Ar Eiropas Imigrācijas un patvēruma pakta starpniecību būs jāaizsargā attiecīgās personas, ņemot vērā viņu sociālo integrāciju un iekļaušanu darba tirgū.

4.4.12. Ar Eiropas īpašas politikas starpniecību būs jāaizsargā arī **nepilngadīgie bez pavadības**, kuru stāvoklis nav legalizēts.

4.4.13. Komiteja piekrīt Komisijas viedoklim, ka Eiropas Savienībai ir vajadzīga kopīga sistēma elastīga uzņemšanas režīma veidā, kas ļautu pielāgoties valstu darba tirgu vajadzībām. Komiteja tomēr uzskata, ka Eiropas tiesību aktos būtu jāizvairās no rīcībpolitikām, kuru pamatā ir tikai darba tirgus vajadzības kādos noteiktos ekonomikas apstākļos vai ierobežotā laikposmā, uzskatot imigrantu tikai par darba darītāju, nevis personu, tiesību subjektu, kam nepieciešama drošība un aizsardzība.

4.4.14. Komiteja atbalsta Komisijas priekšlikumu izveidot **Eiropas līmeņa platformu dialogam**, lai uzlabotu darba imigrācijas pārvaldību. Tajā piedalītos darba devēji, arodbiedrības, dalībvalstu nodarbinātības aģentūras, darbā iekārtošanas aģentūras un citas ieinteresētās personas. EESK var būt Eiropas iestāde, kas uzņem šīs platformas pasākumus tāpat kā **Eiropas Integrācijas forumu**.

4.4.15. EESK ir vairākkārt uzsvērusi, ka kopīgiem tiesību aktiem par uzņemšanu Eiropas līmenī būtu jāiekļaujas vispārējā un horizontālā juridiskā sistēmā, nevis nozaru tiesību aktos ⁽²⁴⁾.

4.4.16. Tomēr Komisija pašlaik izstrādā dažādus direktīvu priekšlikumus saistībā ar nozarēm. Eiropas Savienības Padome nesēn pieņēma **direktīvu par zilo karti** ⁽²⁵⁾, paātrinātu un atvieglotu procedūru paredzot tikai par “augsti kvalificētiem” uzskatītiem migrējošiem darba ņēmējiem un viņu ģimenes locekļiem. Tas var radīt diskriminējošu attieksmi, salīdzinot migrantus, ko uzskata par augsti kvalificētiem, un pārējos (kuriem tiks veltītas īpašas direktīvas). Turklāt saskaņā ar direktīvu zilās kartes nodrošināto nosacījumu un tiesību definīcija un noteikšana ir dalībvalstu ziņā.

4.4.17. EESK uzskata, ka nozaru pieeja Eiropas tiesību aktiem par imigrāciju jāsavieno ar horizontālu **kopēju tiesību sistēmu (Eiropas līmeņa statuss)**, kas Eiropā imigrantiem nodrošina tiesību un brīvību ievērošanu un aizsardzību neatkarīgi no viņu profesionālās kategorijas, juridiskā statusa vai administratīvā stāvokļa.

4.4.18. Komisija ir izstrādājusi pamatdirektīvas priekšlikumu par imigrantu tiesībām, kuru Padome vēl nav apstiprinājusi. Komiteja par minēto direktīvas priekšlikumu ir izstrādājusi atzinumu ⁽²⁶⁾ un pauž cerību, ka tas tiks ņemts vērā Padomes darbā.

4.4.19. EESK izskatīs Komisijas priekšlikumu pieņemt **imigrācijas kodeksu**, lai imigrantiem nodrošinātu vienotu un salīdzināmu tiesisko statusu, tomēr Komiteja neatbalsta to, ka kodekss nozīmē pamatdirektīvas priekšlikuma atsaukšanu, tāpēc tā ierosina nākamajām Padomes prezidējošajām valstīm turpināt darbu līdz minētās direktīvas pieņemšanai.

⁽²³⁾ OV C 218, 11.9.2009., 69. lpp.

⁽²⁴⁾ OV C 286, 17.11.2005., 20. lpp.

⁽²⁵⁾ Direktīva 50/2009/EK.

⁽²⁶⁾ OV C 27, 3.2.2009., 114. lpp.

Attiecībā uz **ģimeņu atkalapvienošanu** Komiteja tāpat kā Komisija atzīst, ka var paredzēt "iespēju pēc plašas apspriešanās pārskatīt attiecīgo direktīvu".

4.4.20. EESK pauž cerību, ka Komisija tuvākajā laikā izstrādās zaļo grāmatu, lai sāktu debates par direktīvā ieviešamajām izmaiņām, jo, ņemot vērā Eiropas Direktīvas 2003/86/EK minimālistisko raksturu, ir iespējams, ka dažu valstu likumos minētās tiesības netiek garantētas trešo valstu valstspiederīgajiem, kā tas apliecināts Komisijas ziņojumā par transponēšanu valsts līmenī (27).

4.4.21. Komiteja patiesi vēlas sekmēt **integrāciju** un ir izstrādājusi vairākus pašiniciatīvas atzinumus, kuros aicina Eiropas Savienībā īstenot proaktīvas integrācijas rīcībpolitikas, izmantojot divvirzienu pieeju, kas vienlaikus vērsta gan uz uzņemošo sabiedrību, gan uz imigrantiem. Tā ir pozitīva pieeja integrācijai, kas atšķiras no negatīvās pieejas, ko piemēro dažas valdības, kas integrāciju uzskata par jaunu šķērslī vienlīdzībai un jaunu diskriminācijas līdzekli.

4.4.22. Arī Komisija apliecinā, ka jāpastiprina ne tikai ES, dalībvalstu, reģionālo un vietējo pašvaldību attiecīgie centieni, bet vairāk jāiesaista arī uzņemošā sabiedrība un paši imigranti. Nesen Eiropas Komisijas un EESK sadarbības rezultātā izveidots **Eiropas Integrācijas forums**. Tā ir platforma pilsoniskās sabiedrības un imigrantu organizāciju līdzdalībai Eiropas integrācijas veicināšanas politikas veidošanā.

4.4.23. EESK ir atbalstījusi priekšlikumu ieviest atklāto koordinācijas metodi integrācijas jomā un ir apņēmusies līdzdarboties tās ieviešanā, izstrādājot jaunus atzinumus. Komisija paredz, ka "varētu tikt izstrādāts kopīgs koordinācijas mehānisms, kas dotu iespēju atbalstīt dalībvalstu pasākumus, izmantojot kopējus pamatprincipus", definējot labu praksi, izstrādājot rādītājus, savienojot tos ar pasākumiem citās politikas jomās un iesaistot pilsonisko sabiedrību ar Eiropas Integrācijas tīmekļa vietnes un foruma starpniecību.

4.4.24. Minētais forums varētu arī palīdzēt izvērtēt praksi, izstrādāt rādītājus un sasaistīt integrāciju ar citām Savienības rīcībpolitikām.

4.5. Patvēruma politika: kopēja un solidāra telpa.

4.5.1. Eiropai jābūt gatavai cienīgi uzņemt patvēruma meklētājus, tādēļ tai vajadzīgi aizsardzību garantējoši tiesību akti un politika, kas sekmē lielāku solidaritāti. Pie ES ārējām robežām,

izmantojot nelegālus veidus, ierodas daudzi cilvēki, kuriem ir vajadzīga starptautiska aizsardzība. Varas iestādēm ir jānodrošina iespējas, lai minētās personas varētu iesniegt pieprasījumu par aizsardzību, kas jāizskata atbilstoši starptautiskajām un Eiropas konvencijām, kā arī Kopienas un valstu tiesību aktiem.

4.5.2. Komiteja pēdējos gados ir izstrādājusi vairākus atzinumus par kopējas patvēruma sistēmas izveidi (28). Eiropas kopējā patvēruma sistēma jāveido, nodrošinot augstu kvalitāti, kas nedrīkst būt zemāka par starptautiskajiem aizsardzības standartiem. Saskaņošanu nekādā gadījumā nedrīkst izmantot, lai pazeminātu pašreizējo aizsardzības līmeni dažās dalībvalstīs, un tai jāpalīdz uzlabot tiesību aktus dalībvalstīs, kurās aizsardzības līmenis nav pietiekami augsts.

4.5.3. Lai izveidotu Eiropas kopējo patvēruma sistēmu, līdztekus tiesību aktu tuvināšanai dalībvalstīm jāīsteno pastiprināta sadarbība. Sadarbību un solidaritāti uzlabos Komisijas ierosinātais **Eiropas patvēruma atbalsta birojs**, kura izveidi Komiteja atbalsta.

4.5.4. Ar jaunajiem tiesību aktiem patvēruma meklētājiem jāļauj piekļūt darba tirgum un apmācībai, jāatzīst šajā jomā specializējušos NVO loma un jānodrošina tām neierobežota piekļuve procedūrām un vietām, kas saistītas ar to darbību.

4.5.5. Ņemot vērā humānus apsvērumus un ģimenes, kultūras un sociālās saiknes, Dublīnas sistēmas procedūras būtu jāmaina tā, lai patvēruma meklētājiem ļautu izvēlēties valsti, kurā viņi vēlas iesniegt savu patvēruma pieprasījumu.

4.5.6. Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru lēmumu par patvēruma pieprasījumiem var apstrīdēt, un šādas apstrīdēšanas rezultātā lēmuma izpilde tiek atlikta.

(27) COM(2008) 610 galīgā redakcija.

(28) OV C 204, 9.8.2008., 77. lpp., OV C 218, 11.9.2009., 78. lpp., un EESK 2009. gada 16. jūlija atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (pārstrādāta redakcija)" ziņotāja — *Le Nouail Marlière* kdze (OV C 317, 23.12.2009., 110. lpp.), un 2009. gada 16. jūlija atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts pilsoņa vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kurš iesniegts kādā no dalībvalstīm (pārstrādāta redakcija)", ziņotāja — *Le Nouail Marlière* kdze (OV C 317, 23.12.2009., 115. lpp.).

4.5.7. Patvēruma meklētāju un nelikumīgo imigrantu aizturēšana īpašos centros vēl aizvien ir ikdienišķa prakse vairākās ES dalībvalstīs. EESK neatzīst šādu praksi un uzskata, ka aizturēšanai šādos centros jābūt izņēmuma gadījumam.

4.5.8. EESK uzskata, ka cilvēktiesību ievērošana ir neatņemams nosacījums, lai ar trešām valstīm noslēgtu līgumus par atgriešanu, un iebilst pret to, ka ES vai dalībvalstis noslēgtu atgriešanas vai

robežu kontroles līgumus ar valstīm, kas nav parakstījušas galvenos starptautiskos juridiskos cilvēktiesību aizsardzības instrumentus.

4.5.9. Komiteja uzskata, ka **jāpastiprina Eiropas iekšējā finansiālā solidaritāte patvēruma jomā** un tādēļ Eiropas Bēgļu fonda līdzekļi būtu jāpalielina un tajā būtu jāievieš izmaiņas.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Padomes ieteikumam attiecībā uz vidi, kas brīva no tabakas dūmiem”

COM(2009) 328 galīgā redakcija – 2009/0088 (CNS)

(2010/C 128/15)

Ziņotājs: **LUCAN KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 8. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu “Priekšlikums Padomes ieteikumam attiecībā uz vidi, kas brīva no tabakas dūmiem”

COM(2009) 328 galīgā redakcija – 2009/0088 (CNS).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 15. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 81 balsi par, 68 balsīm pret un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Īpaši ieteikumi.

1.1. Attiecībā uz nodaļu “ar šo dalībvalstīm iesaka”, 1. pants

1.1.1. Efektīva aizsardzība pret tabakas dūmu iedarbību jāattiecinā uz darbavietām, it īpaši darbavietām telpās, kur nav ierīkotas īpašas vietas smēķētājiem.

1.1.2. Komiteja ierosina iekļaut PVO Pamatkonvencijas par tabakas kontroli (PKTK) 8. panta 2. punktā minētajās “citās sabiedriskās vietās” arī visas sabiedriskās vietas, kuras apmeklē bērni un jaunieši vecumā līdz 18 gadiem.

1.1.3. Komiteja lūdz Padomei apsvērt iespēju saīsināt Komisijas ierosināto triju gadu termiņu pēc šī ieteikuma pieņemšanas, jo tas apdraudētu pašreizējo vidusskolēnu (no 14 līdz 18 gadiem) paaudzi, kas pakļauta riskam pāriet no pasīvās smēķēšanas uz aktīvo smēķēšanu.

1.2. Attiecībā uz nodaļu “ar šo dalībvalstīm iesaka”, 2. pants

1.2.1. “Visās izglītības un mācību iestādēs īstenotajām Eiropas līmeņa izglītības stratēģijām un ieteikumiem būs svarīga nozīme.” Komiteja ierosina papildināt minēto pantu, skaidri uzsverot, ka pamatskolās un vidusskolās Eiropas līmeņa informēšanas stratēģijām un ieteikumiem ir svarīga nozīme, lai katrs bērns un jauniešs saņemtu precīzu, pilnīgu un regulāru informāciju par tabaku un tās kaitīgo ietekmi, kā arī par apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu kancerogēno iedarbību.

1.3. Attiecībā uz nodaļu “ar šo dalībvalstīm iesaka”, 3. pants

1.3.1. Smēķēšanas aizlieguma rīcīpolitikas papildināt ar šādiem atbalsta pasākumiem:

(c) paplašināt Direktīvas 2004/37/EK par darba ņēmēju aizsardzību pret kancerogēnu vai mutagēnu vielu iedarbību darbavietā darbības jomu, iekļaujot tajā arī apkārtējā vidē esošos tabakas dūmus;

(d) noteikt Direktīvā 89/654/EEK stingrākus noteikumus darba ņēmēju aizsardzībai pret tabakas dūmu iedarbību, izvirzot darba devējiem obligātu prasību nodrošināt darba telpās smēķēšanas aizliegumu;

(e) grozīt Direktīvu par bīstamām vielām (67/548/EEK) (1991), lai apkārtējā vidē esošos tabakas dūmus klasificētu kā kancerogēnu vielu. Tādējādi tabakas dūmi automātiski tiktu iekļauti direktīvas par darba ņēmēju aizsardzību pret kancerogēnu vai mutagēnu vielu iedarbību darbavietā darbības jomā saistībā ar obligātajām prasībām par drošību un veselības aizsardzību darbavietā.

(f) aicināt dalībvalstis un Komisiju oficiāli aizstāt terminu “apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi” (VTD) ar terminu “apkārtējā vidē esošie kancerogēnie tabakas dūmi” (VKTD);

(g) Izglītības un kultūras un Veselības un patērētāju ģenerāldirektorātiem izstrādāt izglītības stratēģijas, lai visās ES izglītības iestādēs bērniem un jauniešiem sniegtu precīzu, pilnīgu un regulāru informāciju par tabakas lietošanas sekām un apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību.

1.4. Attiecībā uz nodaļu "ar šo dalībvalstīm iesaka", 4. pants

1.4.1. Minētā panta beigās minēt arī "aizsardzību pret tabakas dūmiem sabiedriskās vietās, kuras apmeklē bērni un jaunieši" (brīvdabas spēļu laukumi bērniem, atpūtas vietas, diskotēkas brīvā dabā vai telpās, klubi, kafējnīcas, kuras apmeklē bērni un jaunieši vecumā līdz 18 gadiem, un citas viņiem paredzētas vietas).

1.5. Attiecībā uz nodaļu "ar šo dalībvalstīm iesaka", 6. pants

1.5.1. Definējot valstu koordinācijas centrus tabakas kontrolei, jāpievieno šāda teikuma daļa: "kā arī kontrolēt vai novērst apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību uz iedzīvotājiem".

2. Secinājumi.

2.1. Komiteja atbalsta Komisijas iniciatīvu nodrošināt PKTK 8. panta, kura mērķis ir izveidot no tabakas dūmiem pilnīgi brīvu vidi, efektīvu īstenošanu ES līmenī saskaņā ar 8. panta īstenošanas vadlīniju 1. principu, kas izklāstīts Komisijas dokumenta COM(2009) 328 pielikuma 6. punktā ⁽¹⁾. Komiteja uzskata, ka ieteikums Eiropas līmenī ir piemērots instruments šā mērķa sasniegšanai, pat ja tas nesniedz garantijas. Ja minētā ieteikuma īstenošana un efektivitāte nebūs pietiekama, Komisijai tuvākajā laikā būs jāiesniedz priekšlikums saistošam instrumentam.

2.2. Komiteja uzskata, ka Eiropas līmenī jāveic pētījumi par smēķēšanas kaitīgo iedarbību uz bērniem un jauniešiem, kā arī par apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbības pakāpi. Lai izstrādātu efektīvas turpmākās stratēģijas un programmas, pētniekiem būtu jāveic izpēte par smēķētājiem, lai noskaidrotu, kādā vecumā viņi sākuši smēķēt un kādu iemeslu dēļ viņi bērībā vai jaunībā izdarījuši šādu izvēli.

2.3. Tā kā Eiropas Parlaments ir aicinājis dalībvalstis līdz 2025. gadam samazināt tabakas lietošanu jauniešu vidū vismaz par 50 %, Komiteja uzskata, ka ir jānoskaidro kvantitatīvā izteiksmē tabakas kaitīgā ietekme uz smēķējošiem jauniešiem, lai pēc tam formulētu dalībvalstīm Eiropas Savienības mērķus smēķēšanas ierobežošanai jauniešu vidū. Jāprecizē, ka Komiteja nevēlas, lai pret-smēķēšanas pasākumu ieviešana ieilgtu līdz 2025. gadam, bet, gluži pretēji, tā mudina paātrināt pasākumu ieviešanu, ņemot vērā nopietno ietekmi uz cilvēku veselību un ar to saistītās ievērojamās izmaksas.

(1) "Efektīvi pasākumi, lai nodrošinātu aizsardzību pret tabakas dūmu iedarbību, kā paredzēts PVO pamatkonvencijas 8. pantā, prasa pilnīgu smēķēšanas un tabakas dūmu nepieļaušanu konkrētā telpā vai vidē, lai izveidotu ar dūmiem pilnīgi nepiesārņotu vidi. Nav tāda tabakas dūmu iedarbības līmeņa, kas būtu drošs, un jānoraida viedokļi, piemēram, par sekundāro tabakas dūmu toksicitātes robežvērtību, jo tas ir pretrunā zinātnes atziņām." (COM(2009) 328 galīgā redakcija, pielikums, 1. princips, 11. lpp.).

2.4. Komiteja uzskata, ka pilnībā jāaizliedz smēķēšana un līdz ar to arī apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi vietās, kuras apmeklē bērni vai jaunieši (no 0 līdz 18 gadiem), piemēram, atpūtas vietās, klubos, diskotēkās telpās, kafējnīcās, sporta laukumos, atpūtas vietās bērniem, utt. Šāds aizliegums varētu pasargāt daļu no pašreizējās paaudzes bērniem un pusaudžiem vecumā no 15 līdz 18 gadiem, kas ir visvairāk pakļauti smēķēšanas riskam un apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbībai. Parasti tieši šajā vecumā no 15 līdz 18 gadiem daļa jauniešu nolemj izsmēķēt pirmo cigareti un no pasīviem smēķētājiem kļūst par aktīviem smēķētājiem.

2.5. Komiteja uzskata, ka būtiska nozīme ir programmām, kuru mērķis ir veidot pamatskolas skolēnu un vidusskolnieku izpratni par veselīgu un harmonisku dzīvesveidu un popularizēt to. Lai apzinātos risku, kas saistīts ar smēķēšanu un apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību, bērniem un pusaudžiem Eiropas līmenī jānodrošina piekļuve regulārai, precīzai un pilnīgai informācijai šajā jautājumā. Informāciju var iegūt sadarbībā ar nevalstiskajām organizācijām, taču ir svarīgi, lai tā būtu saprotama, regulāra, pieļāgota bērnu un jauniešu uztverei, interaktīva un novatoriska, lai viņi varētu brīvi un apzināti uzņemties atbildību par savu izvēli.

2.6. Komiteja uzskata, ka jāsāk visiem vecumiem un visām sociālajām grupām paredzētas informēšanas un izglītošanas kampaņas par veselīgu dzīvesveidu, lai iedzīvotāji varētu uzņemties atbildību par savu izvēli, pilnībā apzinoties sekas gan attiecībā uz sevi, gan saviem bērniem.

2.7. Komiteja aicina nevalstiskās un pilsoniskās sabiedrības organizācijas veikt un atbalstīt pasākumus, kuru mērķis ir nodrošināt aizsardzību pret smēķēšanu un apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību, īpaši ja tie paredzēti mazāk aizsargātām sabiedrības grupām, kuru locekļi, pasliktinoties veselībai un pakāpeniski zaudējot dažas dzīvībai svarīgas funkcijas, var zaudēt ne tikai sociālo, bet arī individuālo autonomiju. Īpaša aizsardzība pret apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību būtu jānodrošina bērniem no mazāk aizsargātām sabiedrības grupām, kas ir īpaši pakļauti sekundāro dūmu iedarbībai, kā arī "ielas bērniem un jauniešiem" un citiem cilvēkiem, kas dzīvo uz ielas.

3. Pamatojums un vispārīgas piezīmes.

3.1. *Medicīniskais un sociālais pamatojums attiecībā uz tabakas lietošanu un apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību.*

3.1.1. Saskaņā ar pētījumu "viena izsmēķēta cigarete var saīsināt smēķētāja dzīves ilgumu par 8 minūtēm" ⁽²⁾. Tabaka ir galvenais mirstības, saslimšanu un invaliditātes cēlonis Eiropas Savienībā, kur tā ik gadus izraisa aptuveni 650 000 nāves gadījumu ⁽³⁾.

(2) Smēķēšana, Sorosa fonds, 888 Seventh Avenue, New-York 10106, 1992.

(3) *Tobacco or health in the European Union: Past, present and future* [Tabaka vai veselība Eiropas Savienībā: pagātne, tagadne un nākotne], Consortium ASPECT, 2004. gada oktobris.

3.1.2. Tabakas dūmi ir sarežģīts toksisks savienojums, kura sastāvā ir vairāk nekā 4 000 sastāvdaļu, tostarp tādas toksiskas vielas kā ūdeņraža cianīds, amonjaks, oglekļa monoksīds un vairāk nekā piecdesmit citu vielu (precīzāk — 69 ⁽⁴⁾), kuru kancerogēnā iedarbība ir pierādīta, tāpēc tabakas dūmi ir plaši izplatīts saslimstības un mirstības cēlonis Eiropas Savienībā. No zinātniskā viedokļa ir pamatoti aizstāt terminu “apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi” (VTD) ar terminu “apkārtējā vidē esošie kancerogēnie tabakas dūmi” (VKTD).

3.1.3. Ir pierādīts, ka ilgstoša pasīvā smēķēšana izraisa tādas pašas slimības kā aktīvā smēķēšana, tostarp plaušu vēzi, sirds un asinsvadu slimības un bērnu slimības.

3.1.4. Apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi (VTD) pieaugušajiem var izraisīt koronāro sirds saslimšanu un plaušu vēzi. Tie var izraisīt arī insultu, astmu vai hronisku obstruktīvu plaušu saslimšanu (HOPS) ⁽⁵⁾ un saasināt jau esošās slimības, piemēram, astmu un hronisku obstruktīvu plaušu saslimšanu (HOPS) ⁽⁶⁾.

3.1.5. Laika gaitā ir papildināti pētījumi un definīcijas par risku, ko rada apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi. Jāizvairās no tādiem jēdzieniem kā “pasīvā smēķēšana” un “nebrīvprātīga atrašanās tabakas dūmu iedarbībā”, jo Francijā un citās valstīs gūtā pieredze liecina, ka dažos gadījumos šos jēdzienus lieto, lai atbalstītu nostāju, ka “brīvprātīga” atrašanās dūmu iedarbībā ir pieņemama. Jaunākie zinātniskie pētījumi apliecina, ka ir pamatoti aizstāt terminu “apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi” (VTD) ar terminu “apkārtējā vidē esošie kancerogēnie tabakas dūmi” (VKTD).

3.1.6. Apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi ir īpaši kaitīgi bērniem: tie var izraisīt astmu, pneimoniju un bronhītu, elpošanas traucējumus, vidusauss iekaisumu, kā arī zīdaiņu pēkšņās nāves sindromu ⁽⁵⁾.

3.1.7. Saskaņā ar piesardzīgām aplēsēm 2002. gadā Eiropas Savienības 25 dalībvalstīs 7 300 pieaugušo, tostarp 2 800 nesmēķētāju, ir miruši, jo viņi atradās tabakas dūmu iedarbībā darbavietā, un 72 000 cilvēku, tostarp 16 400 nesmēķētāju, ir miruši no tabakas dūmu iedarbības mājās ⁽⁷⁾.

3.1.8. Ir pierādīts, ka risks saslimt ar plaušu vēzi ievērojami pieaug, atrodoties apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbībā vispārēja nozīmē un darbavietās, un ka, piemēram, sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumos, kuros nav aizliegts smēķēt, darbinieku vidū risks ir par 50 % lielāks nekā darbavietās, kur darba ņēmēji strādā no tabakas dūmiem brīvā vidē ⁽⁸⁾.

3.1.9. Atrašanās apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbībā grūtniecības laikā var izraisīt anomālijas, spontānos abortus, embrija nāvi un priekšlaicīgas dzemdības.

⁽⁴⁾ Rand ietekmes novērtējums, Rand Corporation.

⁽⁵⁾ Surgeon General (2006), op. cit.

⁽⁶⁾ Foreman, M. G., D. L. DeMeo, et al., “Clinical determinants of exacerbations in severe, early-onset COPD”. *European Respiratory Journal* 30(6), 1124–1130.

⁽⁷⁾ The Smoke free Partnership (2006). *Lifting the smokescreen: 10 reasons for a smoke free Europe* [“Kliedēt tabakas dūmus: Desmit iemesli no tabakas dūmiem brīvai Eiropai”], *European Respiratory Society*, Brisele, Beļģija.

⁽⁸⁾ Siegel M., *Involuntary smoking in the restaurant workplace. A review of employee exposure and health effects* [“Piespiedu smēķēšana darbavietā sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumos. Pārskats par darba ņēmēju atrašanos tabakas dūmu iedarbībā un to ietekmi uz veselību”], *Journal of the American Medical Association*, 1993. gada 28. jūlijs; 270(4), 490.–493. lpp.

3.2. *Eiobarometra socioloģiskais pamatojums attiecībā uz tabakas kontroles politiku un no tabakas dūmiem brīvas vides politiku.*

3.2.1. Eiobarometra pētījumā uzsvērts, ka iedzīvotājiem ir ļoti labvēlīga attieksme pret tabakas kontroles politiku. Eiropas iedzīvotāji (attiecīgi 84 %, 77 % un 61 %) atbalsta smēķēšanas aizliegumu birojos un citās darbavietu telpās, restorānos, kafējnīcās un citās telpās.

3.2.2. Aptuveni 70 % ES iedzīvotāju nesmēķē ⁽⁹⁾, un pētījumi liecina, ka vairākums smēķētāju vēlas atstāt smēķēšanu ⁽¹⁰⁾.

3.2.3. Saskaņā ar Eiobarometra neseno aptauju “Eiropas iedzīvotāju attieksme pret tabaku” trīs ceturtdaļas Eiropas iedzīvotāju apzinās, ka tabakas dūmi apdraud nesmēķētāju veselību, un 95 % atzīst, ka smēķēšana grūtnieces tuvumā var nopietni apdraudēt bērnu.

3.2.4. Lēš, ka 2006. gada beigās 28 % no biroju darbiniekiem ikdienā atradās apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbībā darbavietā, bet 2008. gadā tādā pašā situācijā bija aptuveni 39 % kafējnīcu un restorānu darbinieku. Kādā citā nesen veiktajā aptaujā (2006) norādīts, ka aptuveni 7,5 miljoni nodarbināto Eiropā ikdienā ir pakļauti apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbībai viņu darbavietā ⁽¹¹⁾.

3.2.5. Eiropas ekonomikā veselības aprūpes sistēmu izdevumi saistībā ar tabakas lietošanu sasniedz simtiem miljardus euro gadā. Šos izdevumus sedz ne tikai personas, kas radījušas minētos izdevumus, bet gan visi iedzīvotāji. Lēš, ka ES 27 dalībvalstīs atrašanās apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbībā darbavietā ik gadus rada izmaksas 2,46 miljardu euro apmērā ⁽¹²⁾, proti, 1,3 miljardus euro tabakas izraisīto slimību ārstēšanai (tostarp 560 miljonus nesmēķējošu darbinieku ārstēšanai) un 1,1 miljardu euro izdevumu, kas nav saistīti ar ārstēšanu, bet gan ar ražīguma pazemināšanos (tostarp 480 miljoni nesmēķētājiem).

3.3. *Pienākums nodrošināt iedzīvotāju aizsardzību pret apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību saistīts ar cilvēka pamattiesību un brīvību nodrošināšanu (tiesības uz dzīvību un veselības aizsardzības standartiem).*

3.3.1. PVO Pamatkonvencijas par tabakas kontroli (PKTK) 8. pantā iekļautais pienākums nodrošināt iedzīvotāju aizsardzību pret tabakas dūmiem balstīts uz cilvēka pamattiesībām un brīvībām. Ņemot vērā sekundāro tabakas dūmu radīto apdraudējumu, pienākums nodrošināt iedzīvotāju aizsardzību pret apkārtējā vidē

⁽⁹⁾ Eiropas Kopienas veselības rādītāji, 23. rādītājs, “Regulārie smēķētāji”: http://ec.europa.eu/health/ph_information/dissemiation/echi/echi_en.htm

⁽¹⁰⁾ Fong G.T., Hammond D., Laux F.L., Zanna M.P., Cummings K.M., Borland R., Ross H., *The near-universal experience of regret among smokers in four countries: findings from the International Tobacco Control Policy Evaluation Survey*. [“Tabakas kontroles politikas novērtējuma ziņojuma secinājumi”], *Nicotine and Tobacco Research*, 2004. gada decembris, 6 pielikums 3, 341.–351. lpp.

⁽¹¹⁾ Jaakkola M. Jaakkola J. (2006), *Impact of smoke-free workplace legislation on exposure and health: possibilities of prevention* [“Tiesību aktu par vidi, kas brīva no tabakas dūmiem, ietekme uz atrašanos tabakas dūmu iedarbībā un uz veselību: preventīvi pasākumi”], *European Respiratory Journal* 28, 397.–408. lpp.

⁽¹²⁾ SEC(2009) 895, 3. lpp., 2.1.2. pants.

esošo tabakas dūmu iedarbību ir netieši saistīts ar tiesībām uz dzīvību un tiesībām uz augstākajiem veselības aizsardzības standartiem, kas oficiāli atzīti daudzos starptautiskajos tiesību aktos (piemēram, Pasaules Veselības organizācijas konstitūcijā, Konvencijā par bērna tiesībām, Konvencijā par jebkuras sievietes diskriminācijas izskaušanu un Starptautiskajā paktā par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām), un skaidri pasludinātas PVO Pamatkonvencijas preambulā un atzītas daudz valstu konstitūcijā.

3.3.2. Pienākums nodrošināt iedzīvotāju aizsardzību pret tabakas dūmu iedarbību atbilst valdību pienākumam pieņemt likumus, kas aizsargā cilvēkus pret jebkuru viņu tiesību un brīvību apdraudējumu. Šis pienākums attiecas ne tikai uz atsevišķām iedzīvotāju grupām, bet uz visiem iedzīvotājiem.

3.4. Starptautiskā situācija un situācija Eiropā.

3.4.1. Amerikas Savienoto Valstu Vides aizsardzības aģentūra 1993. gadā un Veselības aizsardzības un sociālo pakalpojumu departaments 2000. gadā iekļāva apkārtējā vidē esošos tabakas dūmus cilvēkam kaitīgo kancerogēno vielu sarakstā; savukārt Pasaules Veselības organizācijas (PVO) Starptautiskā Vēža izpētes aģentūra to izdarīja 2002. gadā.

3.4.2. Starptautiskajā līmenī PVO Pamatkonvencijā par tabakas kontroli (PKTK), ko parakstījuši 168 dalībnieki, bet ratificējis 141 dalībnieks, tostarp Eiropas Kopiena, ir atzīts, ka "zinātniskās atziņas ir skaidri apliecinājušas, ka tabakas lietošana un apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi ir mirstības, saslimšanu un invaliditātes cēlonis". Konvencija uzliek pienākumu Kopienai un tās dalībvalstīm risināt problēmu saistībā ar apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību darbvietu telpās, sabiedriskajā transportā un sabiedrisko vietu telpās. Minētā dokumenta 8. pantā ir noteikts pienākums nodrošināt aizsardzību pret tabakas dūmu iedarbību.

3.4.3. PVO 2004. gada Eiropas stratēģijā par smēķēšanas izskaušanas politiku ir pausts uzskats, ka visefektīvākais līdzeklis, lai ilgtermiņā atturētos no smēķēšanas, ir intensīvas ārsta konsultācijas, kas ilgst vairāk nekā desmit minūtes.

3.5. Ietekmes novērtējums par visefektīvāko risinājumu Eiropas politikā, izvēloties vienu no pieciem iespējamiem pasākumiem.

3.5.1. Komisija 2007. gada 30. janvārī publicēja Zaļo grāmatu "Virzība uz Eiropu, kas brīva no tabakas dūmiem: politikas iespējas ES līmenī" (COM (2007) 27 galīgā redakcija), kas ļāva uzsākt publisku apspriešanu. Pieci iespējamie pasākumi Eiropas politikā ir šādi: 1) uzturēt "status quo", 2) brīvprātīgi pasākumi, 3) atklātā koordinācijas metode, 4) Komisijas vai Padomes ieteikums, 5) saistoši tiesību akti.

3.5.2. Komisija ietekmes novērtējumā precizē, ka, izvēloties 5. pasākumu (saistoši tiesību akti), ar tā obligāto raksturu maksimāli tiktu samazināts kaitējums, ko rada apkārtējā vidē esošie tabakas dūmi, jo tādējādi tiktu reāli novērsta tabakas dūmu iedarbība darbvietu

telpās. Tomēr minētā pasākuma īstenošana prasa daudz vairāk laika nekā 4. pasākums, proti, Padomes ieteikums. Pirmajam pasākumam (nekādu pārmaiņu pašreizējā situācijā) būtu vismazāk rezultātu, lai apkārtējā vidē samazinātu tabakas dūmu daudzumu un ar to saistītos kaitējumus veselībai. Paredzams, ka šajā gadījumā pašreizējā cīņa pret tabaku turpināsies, bet tā noritēs gausāk. Otrajam un trešajam pasākumam būtu līdzīgi rezultāti, un salīdzinājumā ar 1. pasākumu (*status quo*) tie tikai nedaudz samazinātu apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu daudzumu. Trešais pasākums, t.i., atklātās koordinācijas metodes piemērošana, var būt lēna un neatbilstoša, lai risinātu tādu problēmu kā apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbība. Ceturtajam pasākumam — Komisijas ieteikumam — var būt ierobežota ietekme, jo dalībvalstis to varētu neatbalstīt. Paredzams, ka 4. pasākumam būtu labvēlīgāka ietekme uz veselības aizsardzību, jo tas izraisītu "līdzdalības" efektu un līdz ar to salīdzinoši ātri varētu gūt konkrētus rezultātus.

4. Pret apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību vismazāk aizsargātās mērķgrupas un stratēģijas šīs problēmas risināšanai.

4.1. Pret apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību vismazāk aizsargātās grupas ir bērni, jaunieši, bezdarbnieki, nelabvēlīgākā stāvoklī esošas personas un viesnīcu un ēdināšanas uzņēmumu darbinieki.

4.2. Ņemot vērā tās cēloņus, apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbības problēma jāaplūko saistībā ar tabakas lietošanu un attiecīgās mērķgrupas īpatnībām. Eiropā 80 % smēķējošo atzīst, ka viņi smēķē arī mājās. Stratēģijās, kuru mērķis ir samazināt tabakas lietošanu un vidē esošo tabakas dūmu iedarbību, īpaša uzmanība jāpievērš bērniem, jauniešiem un viņu vecākiem.

4.3. No aptaujātajiem ES iedzīvotājiem vecumā no 15 gadiem un vairāk 31 % apgalvo, ka smēķē (26 % katru dienu un 5 % laiku pa laikam (¹³)). Sākot no vienpadsmit gadu vecuma, smēķētāju skaits jauniešu vidū ļoti strauji pieaug. Lielais smēķētāju skaits vecumā līdz 18 gadiem liecina, ka jaunieši sāk lietot tabaku, kad viņi vēl ir nepilngadīgi (¹⁴). Eiroparometra aptaujā nav nevienas norādes uz to, kad pirmo reizi ir lietota tabaka, taču dažās valstīs ir pieejami statistikas dati (¹⁵), kuros precizēts, ka "vairākums smēķētāju (53 %) ir sākuši smēķēt bērnībā, no tiem 5,5 % vecumā līdz 15 gadiem; savukārt 47,5 % pirmo cigareti izsmēķēja vecumā no 15 līdz 19 gadiem". Vairāk nekā puse smēķējošu vīriešu (51,4 %) ir sākuši smēķēt vecumā no 15 līdz 19 gadiem. Viena no vismazāk aizsargātajām sabiedrības grupām — ielas bērni — pirmo cigareti izsmēķē, nesaņieguši 5 gadu vecumu (¹⁶). Bērnu, jauniešu un pieaugušo, kas pieder pie nelabvēlīgākā stāvoklī esošām sabiedrības grupām, dzīvei uz ielas raksturīgs liels tabakas patēriņš un atrašanās apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbībā.

(¹³) Eiroparometrs 253, *Survey on Tobacco* ["Aptauja par tabaku"], autors: *The Gallup Organisation*, Ungārija, 7. lpp., 1. punkts.

(¹⁴) *Tobacco Free Policy Review Group. (2000), Towards a tobacco free society: report of the Tobacco Free Policy Review Group* ("Ceļā uz sabiedrību, kas brīva no tabakas. No tabakas brīvas vides politikas uzraudzības grupas ziņojums"), *Government Publication. Stationery Office*, Dublinā, <http://www.drugsandalcohol.ie/5337/>, 29. lpp., 1. punkts.

(¹⁵) Rumānijas Valsts statistikas institūts.

(¹⁶) *Terapii Asociate pentru Integrarea Copiilor Străzii* ["Terapijas ielas bērnu integrācijai"], *Eugen Lucan*, pētījums bakalaura studiju diploma iegūšanai, 1996.

4.4. Atpūtas vietas (klubi, kafējnīcas, diskotēkas brīvā dabā vai telpās utt.) ir vietas, kurās apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbība ir liela un bīstama gan apmeklētājiem (pusaudžiem, jauniešiem un citām grupām), gan darbiniekiem (izklaides nozares, viesnīcu un ēdināšanas uzņēmumu darbiniekiem). Atrašanās četras stundas apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbībā diskotēkā ir līdzvērtīga dzīvošanai kopā ar smēķētāju veselu mēnesi ⁽¹⁷⁾.

4.5. Jāisteno ne tikai informēšanas kampaņas plašsaziņas līdzekļos, bet arī izglītojoši pasākumi ar preventīviem mērķiem. Nevalstiskās organizācijas ir uzsākušas novatoriskus informēšanas, izglītības un apmācības pasākumus bērniem un pusaudžiem, lai informētu par tabakas lietošanas un apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu radīto risku. Eiropas līmenī viens no risinājumiem varētu būt minētās paraugprakses vispārēja piemērošana, ieviešot izglītības sistēmās mācību programmas un sniedzot atbalsta pakalpojumus iedzīvotājiem ar Eiropas konsultāciju biroju tīklu starpniecību, kā arī vecākiem un bērniem – ar izglītības orientācijas centru starpniecību. Sabiedriskie bērnu un vecāku klubi un izglītības programmas, piemēram, Skola vecākiem vai Universitāte vecākiem, ir paraugprakses piemēri, kas var palīdzēt novērst smēķēšanu un samazināt apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību skolās un jo īpaši ģimenēs (jo attiecībā uz ģimeni ES tiesību aktos tiek ievērots privātums).

5. Plašsaziņas līdzekļos rīkotās pozitīvās kampaņas, kuru pamatā ir detalizēta informācija par veselības veicināšanu, protams, samazinās cigarešu patēriņu un apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbību.

5.1. Plašsaziņas līdzekļos Eiropas mērogā ir organizētas divas kampaņas pret smēķēšanu: "Uzdriktēties pateikt "nē"" (2001–2004) un "HELP: par dzīvi bez tabakas" (2005–2008); to mērķis bija uzsvērt pasīvās smēķēšanas kaitīgo ietekmi un veicināt dzīvesveidu bez tabakas, īpaši jauniešu vidū.

5.2. Komiteja uzskata, ka atbilstoši grozījumiem Komisijas 2003. gada 5. septembra Lēmumā 2003/641/EK ikvienā brīdinājumā būtu jāiekļauj skaidra informācija par cigarešu sastāvu, kancerogēnu toksisko vielu īpašībām, tostarp cigarešu ražošanā

izmantotajiem konservantiem un vielām, kā arī jānorāda, piemēram, bezmaksas uzticības tālruna numurs vai tīmekļa vietne, lai palīdzētu smēķētājiem atstāt smēķēšanu.

5.3. Neraugoties uz to, ka Eiropas Savienībā 80 % smēķētāju vai bijušo smēķētāju atceras kādu pretsmēķēšanas kampaņu, 68 % no viņiem atzīst, ka šāda veida pasākumi nav rosinājuši viņus atstāt smēķēšanu ⁽¹⁸⁾. Komiteja uzskata, ka ir jāuzsāk informēšanas un izpratnes veicināšanas kampaņas, balstoties uz šādiem principiem:

- uzsvērt elpošanas kā cilvēka vitālās funkcijas būtisko nozīmi un saikni starp ieelpotā gaisa kvalitāti un dzīves kvalitāti ("Mēs esam tādi, kādu gaisu mēs elpojam!");
- sniegt precīzu un pilnīgu informāciju;
- izmantot pozitīva ierosinājuma principus, īpašu uzmanību pievēršot veselīgam dzīvesveidam, kas liek "aizmirst" cigareti, un sekundāro tabakas dūmu skartai videi;
- pielāgot vēstījumu dažādām mērķgrupām un pamatojumu dažādām vecuma grupām (piemēram, vērst jauniešu uzmanību uz spēju attīstības un paštēla svarīgo nozīmi);
- sporta, izglītības un kultūras jomā rosināt un veicināt pasākumus, kas pēc savas būtības nepieļauj tabakas lietošanu: sports (peldēšana, futbols, riteņbraukšana, rokasbumba), treniņa metodes, paš aizsardzība vai pašapzināšanās (karatē, tai-či, joga ⁽¹⁹⁾, *qi gong*, u.c.) un filozofiskās sistēmas, kas aizliedz smēķēšanu; jācenšas panākt, lai minētajiem pasākumiem izmantotajās sabiedriskajās vietās apkārtējā vidē esošo tabakas dūmu iedarbība tuvotos 0 %;
- ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību aicināt sekot tādu pazīstamu sportistu, kultūras un politikas darbinieku paraugam, kuri ievēro līdzsvarotu dzīvesveidu un nesmēķē.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs

Mario SEPI

⁽¹⁷⁾ M. Nebot et al., *Environmental tobacco smoke exposure in public places of European cities* ["Apkārtējā vidē esošo dūmu iedarbība Eiropas pilsētu sabiedriskajās vietās"], Tobacco Control, 2005. gada februārī, 14(1), 60.–63. lpp.

⁽¹⁸⁾ Eurobarometrs 239/2005, 2006. gada janvārī, 58.–59. lpp.

⁽¹⁹⁾ Internetā publicētā pētījumā norādīts, ka 37 % aptaujāto, kas pirms jogas nodarbību uzsākšanas bija smēķētāji, vēlāk smēķēšanu atmeta. Turklāt neviens no aptaujātajiem nelieto narkotikas (skatīt <http://yogaesoteric.net/content.aspx?lang=RO&item=3869>).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1080/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu attiecībā uz nelabvēlīgos apstākļos esošu kopienu atbalstam paredzētas mājokļu intervences atbilstību”

COM(2009) 382 – 2009/0105 (COD)

(2010/C 128/16)

Galvenais ziņotājs: **GRASSO** kgs

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 11. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1080/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu attiecībā uz nelabvēlīgos apstākļos esošu kopienu atbalstam paredzētas mājokļu intervences atbilstību”

COM (2009) 382 – 2009/0105 (COD).

Komitejas Birojs 2009. gada 29. septembrī uzdeva Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), iecēla Grasso kgu par galveno ziņotāju un ar 70 balsīm par, 2 balsīm pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi.

1.1. EESK pieņem zināšanai Komisijas priekšlikumu grozīt ERAF Regulas ⁽¹⁾ 7. panta 2. punktu, jo līdzšinējā pieredze liecina, ka tajā ietvertie atbilstības nosacījumi pilnībā neatbilst faktiskajām vajadzībām.

1.2. EESK atbalsta šo priekšlikumu.

2. Pamatojums un ieteikumi.

2.1. EESK vēlas, lai šā priekšlikuma nosacījumi tiktu attiecināti uz visām nelabvēlīgos apstākļos esošām kopienām, ne tikai uz

tām, kuras minētas priekšlikuma apsvērumu sadaļā. Principā šie nosacījumi būtu piemērojami visās ES dalībvalstīs.

2.2. EESK uzskata, ka būtu lietderīgi paplašināt minētā priekšlikuma nosacījumus, tos attiecinot gan uz esošo mājokļu aizstāšanu ar jaunām ēkām, gan uz esošo mājokļu atjaunošanu, nodrošinot energoefektivitāti un ilgtspējību.

2.3. EESK kopumā atzinīgi vērtē ierosinātos vienkāršojumus, tomēr brīdina par to, ka pārāk daudz izmaiņu likumdošanā viena plānošanas perioda laikā varētu palielināt administratīvo nenoteiktību iesaistītajām pusēm, kas šā perioda laikā saskarsies ar izmaiņām attiecīgajos noteikumos.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 5. jūlija Regula (EK) Nr. 1080/2006, kas grozīta ar Regulu (EK) Nr. 397/2009, OV L 210/1, 31.7.2006, p. 1.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1083/2006 par vispārīgiem noteikumiem par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu attiecībā uz dažu prasību vienkāršošanu un attiecībā uz dažiem noteikumiem par finanšu pārvaldību"

COM(2009) 384 – 2009/0107 (AVC)

(2010/C 128/17)

Galvenais ziņotājs: **CEDRONE KGS**

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 11. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Priekšlikums Padomes regulai, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1083/2006 par vispārīgiem noteikumiem par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu attiecībā uz dažu prasību vienkāršošanu un attiecībā uz dažiem noteikumiem par finanšu pārvaldību"

COM(2009) 384 — 2009/0107 (AVC).

Komitejas Birojs 2009. gada 29. septembrī uzdeva Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), iecēla CEDRONE kgu par galveno ziņotāju un ar 82 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK pieņem zināšanai iepriekš minēto Komitejas priekšlikumu.

1.2. Kopumā EESK atbalsta priekšlikumu, bet ar dažām tālāk izklāstītajām piezīmēm.

2. Pamatojums.

2.1. Dažu noteikumu vienkāršošana.

2.1.1. Jau vairākus gadus EESK, tāpat kā Eiropas Parlaments un Reģionu komiteja, iestājas par Kopienas dokumentu vienkāršošanu un to pielāgošanu realitātei⁽¹⁾. Komiteja pilnībā atbalsta Komisijas ierosinātos grozījumus, kas vērsti uz noteikumu vienkāršošanu, piemēram, Regulas (EK) Nr. 1083/2006 39. pantā, 41. panta 1. un 2. punktā, 44. pantā, 48. panta 3. punktā, 55. panta 3. un 4. punktā, 65. panta 3. punktā, 57. panta 1. un 5. punktā, 67. panta 2. punktā.

2.1.2. Tomēr EESK uzsver, ka jāizvairās no administratīvās nedrošības, kas ieinteresētajām pusēm un dalībniekiem varētu rasties sakarā ar šiem grozījumiem: pārāk bieži tie saskaras ar noteikumu grozījumiem, kas jāievēro vienā plānošanas periodā.

2.1.3. EESK uzskata, ka minētie priekšlikumi ir nepieciešamais minimums, lai sekmētu risinājumu ekonomiskajai un nodarbinātības krīzei, ko Eiropā ir izraisījusi finanšu krīze.

2.1.4. Tāpēc EESK aicina Komisiju pārliecināt turpināt iesākto vienkāršošanu. Ir jāpāriet uz nākamo līmeni, pieņemot būtiski grozītu regulu, lai procedūras būtu vienkāršākas, skaidrākas un konkrētākas.

2.2. Finanšu pārvaldības noteikumi.

2.2.1. EESK atbalsta Komisijas ierosinātos grozījumus Regulas (EK) Nr. 1083/2006 77. pantā, 78. pantā, 88. panta 3. punktā un 94. panta 1. punktā.

2.2.2. EESK uzstāj, lai dalībvalstis neiebilstu pret Komisijas priekšlikumu par līdzfinansējumu.

(1) Sk. EESK atzinumu par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par pārrunu rezultātiem saistībā ar kohēzijas politikas stratēģijām un programmām 2007.–2013. gada plānošanas periodam" (OV C 228/141, 22.9.2009.), kā arī atzinumu par tematu "Priekšlikums, ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1083/2006 par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu un Kohēzijas fondu attiecībā uz dažiem noteikumiem par finanšu pārvaldību" (OV C 218/107, 11.9.2009.).

2.2.3. Tomēr EESK uzskata, ka 77. pantā ierosinātie grozījumi nav jāpieņem vispārīgi, bet tikai īpašiem projektiem (jauninājumi, ilgtspējīga attīstība u.c.) un projektiem, kuros īpaša uzmanība ir vērsta uz krīzes risinājumiem.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Zaļā grāmata par patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību”

COM(2008) 794 galīgā redakcija

(2010/C 128/18)

Ziņotājs: **CALLEJA KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 27. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Zaļā grāmata par patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību”

COM(2008) 794 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 9. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 123 balsīm par, 4 pret un 13 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumu kopsavilkums.

1.1. Piekļuve efektīvai tiesiskajai aizsardzībai ir viena no pamattiesībām, kas jānodrošina patērētājiem viņu kolektīvās tiesiskās aizsardzības sakarā. Tomēr ir svarīgi pienācīgi ievērot ierobežojumus, ko nosaka Eiropas Kopienas dibināšanas līgums un dalībvalstu procesuālo un konstitucionālo tiesību aktu juridiskās atšķirības.

1.2. ES tiesību aktu izstrādē kolektīvās tiesiskās aizsardzības jomā uzlabotu patērētāju aizsardzību, īpaši pārrobežu darījumos.

1.3. Sistēmā jāparedz pietiekama aizsardzība pret nepamatotām un ļaunprātīgām prasībām, kuras galvenokārt finansālu apsvērumu vadītas un peļņas nolūkā iesniedz personas, kas nav patērētāji.

1.4. Jāpiemēro vispārīgs princips: jebkuros ES pasākumos ir jāparedz piemērota aizsardzība pret tādu elementu ieviešanu, kuri citās tiesību sistēmās izrādījušies neaizsargāti pret ļaunprātīgu izmantošanu. Sevišķi svarīgi, lai visās ieviestajās kolektīvās tiesiskās aizsardzības sistēmās būtu paredzētas tiesnešu, kas izskata sākotnēji iesniegtos pieteikumus par kolektīvās tiesiskās aizsardzības lietām, pilnvaras novērst ļaunprātīgu izmantošanu un nodrošināt to, ka tiek iesniegtas pamatotas prasības.

1.5. Kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānisma pieņemšana neizslēdz patēriņa jomā radušos strīdu ārpustiesas risināšanas sistēmu izmantošanu.

1.6. EESK iesaka Komisijai veikt turpmākus pasākumus, lai mudinātu uzņēmējus veidot iekšējās sistēmas sūdzību izskatīšanai, pilnveidot jau ieviestās strīdu izšķiršanas alternatīvās sistēmas un publisko uzraudzību. Šādus alternatīvus līdzekļus patērētāji varētu izmantot pirms viņi vērsas tiesību aizsardzības sistēmas iestādēs.

1.7. EESK atgādina Eiropas Komisijai, ka jautājumu par kolektīvo tiesību aizsardzību apspriež jau kopš 1985. gada un ka šobrīd nekavējoties jāpieņem lēmumi un jāievieš patērētāju interešu aizsardzībai vajadzīgie mehānismi.

2. Ievads.

2.1. Komisijas izstrādātās Patērētāju politikas stratēģijas ⁽¹⁾ mērķis ir veicināt iekšējā mazumtirdzniecības tirgus attīstību, līdz 2013. gadam panākot, ka patērētāji un mazumtirgotāji jūtas vienlīdz droši, iepērkoties gan ārzemēs, gan savā valstī. Minētajā stratēģijā Komisija uzsvērusi, cik svarīgi ir efektīvi tiesiskās aizsardzības mehānismi patērētājiem, un paudusi apņemšanos apsvērt rīcību saistībā ar patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību.

2.2. Eiropas Parlaments, Padome un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja atzinīgi novērtēja Komisijas nodomu uzlabot patērētāju tiesisko aizsardzību un it īpaši apsvērt rīcību kolektīvās

⁽¹⁾ COM(2007) 99 galīgā redakcija.

tiesiskās aizsardzības jomā ⁽²⁾. Arī Ekonomiskās sadarbības un at-
tīstības organizācija (ESAO) izstrādāja ieteikumu par patērētāju
strīdu izšķiršanu un tiesisko aizsardzību ⁽³⁾, kurā šīs organizācijas
dalībvalstis aicināja nodrošināt, lai patērētājiem būtu pieejami da-
žādi tiesiskās aizsardzības līdzekļi, ieskaitot kolektīvās tiesiskās
aizsardzības mehānismus.

2.3. Komisijas 2008. gada novembrī publicētajā Zaļajā grāmatā
par patērētāju kolektīvo tiesisko aizsardzību ⁽⁴⁾ meklēti veidi, kā
atvieglot tiesisko aizsardzību gadījumos, kad liels skaits patērētā-
ju cietuši no viena tirgotāja rīcības, ar kuru ir pārkāptas patērētā-
ju tiesības. Zaļajā grāmatā ir piedāvāti četri risinājumi.

2.4. ES Komisija 2009. gada 29. maijā arī rīkoja zaļās grāmatas
publisko apspriešanu, pēc kuras sagatavoja dokumentu, kas bija
pieejams publiska viedokļa paušanai, šajā dokumentā līdzās zaļa-
jā grāmatā jau iekļautajiem četriem risinājumiem rīcībai kolektī-
vās tiesiskās aizsardzības jomā pievienojot piekto risinājumu.
Savos pašreizējos apsvērumos EESK vairs nevar iekļaut šo Komi-
sijas nesēn pieņemto ierosinājumu. Sevišķi tādēļ, ka vēl ir jāveic ie-
tekmes novērtējums. Tomēr EESK jau tagad paredz, ka būs
ievērojamas grūtības ieviest iepriekš minēto piekto risinājumu.

2.5. Nav noliedzams, ka patērētājiem pieejamā tiesiskā aizsar-
dzība gadījumos, kad tirgotāji ir pārkāpuši patērētāju tiesības, vei-
cina patērētāju uzticēšanos tirgiem un uzlabo šo tirgu darbību.
Tomēr šo mērķi var sasniegt tikai tad, ja patērētāji apzinās, ka
problēmu gadījumā viņi varēs īstenot savas tiesības un saņems at-
bilstošu zaudējumu atlīdzību.

2.6. Lai nodrošinātu visiem vienlīdzīgus nosacījumus, jāpanāk
taisnīgs līdzsvars starp visu iesaistīto pušu interesēm.

⁽²⁾ Rezolūcijās par patērētāju politikas stratēģiju EP pēc patērētāju tiesis-
kās aizsardzības problēmu rūpīga izvērtējuma dalībvalstis uzdeva Komi-
sijai „.. attiecīgi iesniegt saskaņotu risinājumu Eiropas mērogā, ar
kuru visiem patērētājiem nodrošinātu kolektīvās kompensācijas me-
hānismu pieejamību, lai atrisinātu pārrobežu sūdzību gadījumus”
(A6-0155/2008); Padome aicināja Komisiju „.. rūpīgi apsvērt kolektī-
vas pārsūdzības mehānismus un nākt klajā ar pašlaik veikto attiecī-
go pētījumu rezultātiem, lai vajadzības gadījumā izstrādātu
priekšlikumus vai rīkotos”, OV C 166, 20.7.2007., 1–3. lpp.

Eiropas Parlaments atkārtoja savu pieprasījumu rezolūcijā par Zaļo
grāmatu par finanšu pakalpojumu mazumtirdzniecību vienotajā tir-
gū (A6-0187/2008). Arī EP izmeklēšanas komiteja, kas izveidota sab-
iedrības *Equitable Life* lietā, lūdza Komisiju „.. vairāk izpētīt iespēju
izveidot tādu tiesisku sistēmu, kurai piemīt vienotas civilprocesuālas
prasības attiecībā uz Eiropas pārrobežu kopīgām rīcībām.” (A6-
0203/2007). EESK savā pašiniciatīvas atzinumā (OV C 162,
25.6.2008., 1. lpp.) izvirzīja priekšlikumus par kolektīvās tiesiskās
aizsardzības mehānismu juridiskajiem aspektiem.

⁽³⁾ <http://www.oecd.org/dataoecd/43/50/38960101.pdf>

⁽⁴⁾ COM(2008) 794 galīgā redakcija.

3. Zaļās grāmatas kopsavilkums.

3.1. Zaļajā grāmatā izvirzīts mērķis “izvērtēt tiesiskās aizsardzī-
bas mehānismu pašreizējo stāvokli, it īpaši gadījumos, kad domā-
jams, ka daudzus patērētājus skāris viens un tas pats tiesību
normu pārkāpums, un paredzēt risinājumus, lai novērstu šādos
gadījumos apzinātos efektīvas tiesiskās aizsardzības trūkumus” ⁽⁵⁾.
Komisija nav uzskatījusi par vajadzīgu nodalīt masu prasījumu
pārrobežu mehānismus no valsts mēroga prasījumu mehāni-
smiem. Zaļajā grāmatā arī aplūkots jautājums par to, vai atsevišķi
instrumenti būs piemērojami tikai pārrobežu gadījumos, vai tos
varēs piemērot arī valsts mēroga gadījumos.

3.2. Zaļajā grāmatā galvenā uzmanība pievērsta strīdu izšķirša-
nai masu prasījumu gadījumā, un tās mērķis ir nodrošināt efektī-
vus kolektīvās tiesiskās aizsardzības līdzekļus visiem ES
iedzīvotājiem, kuri cietuši viena tirgotāja rīcības dēļ, neatkarīgi no
vietas, kurā darījums noticis. Zaļajā grāmatā arī apzināti galvenie
šobrīd pastāvošie šķēršļi, kas patērētājiem traucē saņemt efektīvu
tiesisko aizsardzību, un elementi, kas ietekmē kolektīvās tiesiskās
aizsardzības lietderību un efektivitāti.

3.3. Komisija norāda, ka Eiropā spēkā esošie instrumenti ⁽⁶⁾ nav
pietiekami, un izklāsta četras iespējas, kas ļautu risināt aplūkoja-
mos jautājumus un nodrošināt patērētājiem atbilstošus un efektī-
vus kompensācijas līdzekļus, it īpaši, izmantojot kolektīvās
tiesiskās aizsardzības mehānismu:

- 1. risinājums — paļaušanās uz jau ieviestajiem valstu un Ko-
pienas pasākumiem, lai panāktu patērētāju pienācīgu tiesis-
ko aizsardzību;
- 2. risinājums — dalībvalstu sadarbības veicināšana, lai nodro-
šinātu, ka patērētāji visā ES var izmantot dažādās dalībvalstīs
pieejamos kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismus;
- 3. risinājums — nesaistošu vai saistošu politikas instrumentu
kopums, kas var palīdzēt pārvarēt galvenos šķēršļus un uzla-
bot patērētāju tiesību aizsardzību;

⁽⁵⁾ COM(2008) 794 galīgā redakcija, 3. lpp.

⁽⁶⁾ Komisijas ieteikums 98/257/EK par principiem, kas piemērojami ies-
tādēm, kas atbildīgas par patērētāju strīdu izšķiršanu ārpustiesas
kārtībā (OV L 115, 17.4.1998., 31. lpp.) un Komisijas
Ieteikums 2001/310/EK par principiem ārpustiesas iestādēm, kas ie-
saistītas saskaņotā patērētāju strīdu izšķiršanā (OV L 109, 19.4.2001.,
56. lpp.); Eiropas Parlamenta un Padomes 1998. gada 19. maija
Direktīva 98/27/EK par aizliegumiem saistībā ar patērētāju interešu
aizsardzību (OV L 166, 11.6.1998., 51. lpp.); Eiropas Parlamenta un
Padomes 2004. gada 27. oktobra Regula (EK) Nr. 2006/2004 par sar-
darbību starp valstu iestādēm, kas atbildīgas par tiesību aktu īsteno-
šanu patērētāju tiesību aizsardzības jomā (OV L 364, 9.12.2004.,
1. lpp.).

- 4. risinājums — kolektīvās aizsardzības procedūras, kuru sastāvā ietilpst kāds juridiski saistošs vai nesaistošs ES līmeņa pasākums.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. EESK jau vairākus gadus atbalsta vajadzību Kopienas līmenī izstrādāt kolektīvo prasību noteikumus, lai tādējādi nodrošinātu zaudējumu faktisku atlīdzinājumu gadījumos, kad ir pārkāptas kolektīvās tiesības.

4.2. Jau 1992. gadā EESK izstrādāja divus pašiniciatīvas atzinumus, lai pievērstu Komisijas uzmanību vajadzībai apzināt rīcības iespējas pārrobežu strīdu regulēšanai un atzīt patērētāju organizāciju pārstāvības pilnvaras gan valstu mēroga, gan pārrobežu strīdos⁽⁷⁾. Tāpat arī 1994. gada 1. jūnija plenārsesijā vienprātīgi pieņemtajā atzinumā EESK stingri aicināja Komisiju izveidot vienotu procedūru kolektīvo prasību un kopējas pārstāvības jomā, lai ne tikai pārtrauktu nelikumīgu praksi, bet arī lai atvieglotu uz zaudējumu piedziņu vērstas darbības⁽⁸⁾. EESK minēto jautājumu aplūkoja arī vairākos vēlākos atzinumos⁽⁹⁾. EESK savā

(7) Pašiniciatīvas atzinums par tematu "Patērētāju aizsardzība un iekšējā tirgus izvide" (OV C 339, 31.12.1991., 16. lpp.) (skatīt 5.4.2. punktu) un pašiniciatīvas atzinuma papildinājums par tematu "Patērētājs un iekšējais tirgus" (OV C 19, 25.1.1993., 22. lpp.) (skatīt 4.12. punktu un tam pievienotā interesantā pētījuma, kuru kopīgi veikuši *Eric Balate, Pierre Dejemppe* un *Monique Goyens* un izdevusi EESK, 4. sadaļu, 103. un sekojošās lpp.).

(8) OV C 295, 22.10.1994., 1. lpp.

(9) Svarīgākie no šiem atzinumiem: pašiniciatīvas atzinums par tematu "Vienotais tirgus un patērētāju tiesību aizsardzība — iespējas un šķēršļi" (OV C 39, 12.2.1996., 55. lpp.), kurā konstatēts, ka līdz minētajam laikam nebija ņemti vērā EESK iepriekšējā atzinumā par zaļo grāmatu izteiktie ierosinājumi un priekšlikumi; atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei — vienotais tirgus 1994. gadā" (COM(1995) 238 galīgā redakcija), kurā kritizēta kavēšanās iekšējā tirgus efektīvā īstenošanā, galvenokārt attiecībā uz tiesību aktu pieņemšanu patēriņa jomā, jo īpaši saistībā ar pārrobežu attiecībām (OV C 39, 12.2.1996., 70. lpp.); atzinums par tematu "Komisijas paziņojums — Patērētāju politikas prioritātes (1996–1998)", kurā Komiteja atzinīgi novērtēja direktīvas priekšlikumu par izpildrakstiem un Komisijas izstrādāto rīcības plānu par tiesas pieejamību patērētājiem, taču paziņoja, ka ar interesi gaidīs turpmākās norises minētajā jomā, un konstatēja, ka minētajā jomā vienotā tirgus izveide nebūt nebija pabeigta un ka "apzināta patērētāju tiesību stingra ievērošana" ir būtisks priekšnosacījums patērētāju uzticēšanās iegūšanai (OV C 295, 7.10.1996., 64. lpp.). Līdzīgas bažas paustas arī EESK atzinumā par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei — vienotā tirgus ietekme un efektivitāte" (COM(1996) 520 galīgā redakcija, 23.04.1997.) (OV C 206, 7.7.1997.). Šajā sakarā jāmin šādi EESK atzinumi: pašiniciatīvas atzinums par tematu "Patērētāju politika pēc ES paplašināšanās" (11.6. punkts) (OV C 221, 8.9.2005.); atzinums par tematu "Kopienas rīcības programma veselības un patērētāju aizsardzības jomā no 2007. līdz 2013. gadam" (3.2.2.1. punkts) (OV C 88, 11.4.2006.); atzinums par tematu "Patērētāju politikas tiesiskais regulējums" (OV C 185, 8.8.2006.).

2006. gada 26. oktobra atzinumā⁽¹⁰⁾ cieši atbalstīja Komisijas bažas, kuras tā paudusi Zaļajā grāmatā par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par EK konkurences noteikumu pārkāpumiem, un savā 2009. gada 25. marta atzinumā⁽¹¹⁾ apliecināja, cik svarīgi ir efektīvi līdzekļi no konkurences noteikumu pārkāpumiem cietušo tiesiskajai aizsardzībai.

4.3. Tā kā ES paredz patērētājiem saskaņotas materiālās tiesības, EESK uzskata, ka tādā pašā veidā jānodrošina arī atbilstošas procedūras, lai patērētāji varētu šīs tiesības īstenot. Patērētājiem jābūt pieejamām kolektīvās aizsardzības procedūrām tiesā, lai varētu nodrošināt tiesisko aizsardzību tāpat kā cita veida komercdarījumu gadījumā. EESK jau savos iepriekšējos atzinumos ir uzsvērusi, ka patērētāju tiesiskā aizsardzība ir viena no pamattiesībām, kam jānodrošina viendabīgu kolektīvo un individuālo interešu aizsardzība tiesu iestādēs. Ir vajadzīga ES rīcība, jo ES trūkst juridisku instrumentu viendabīgu grupas, kolektīvo un individuālo tiesību izmantošanai un īstenošanai. Kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismi ir nepieciešami, lai patērētājiem būtu reālas un efektīvas iespējas saņemt kompensāciju gadījumā, kad līdzīgs kaitējums nodarīts plašam personu lokam.

4.4. Turklāt konkurētspējas uzlabošana ir viens no galvenajiem Eiropas Savienības politikas mērķiem. Patērētāju aizsardzības jomā Eiropas Savienība ir izstrādājusi materiālo tiesību aktu kopumu. Tagad jānodrošina šādu tiesību aktu piemērošana tā, lai ar pārrobežu tirzniecības palīdzību varētu veicināt tautsaimniecības aktivitāti, pamatojoties uz pārliecību, ka jebkādos strīdus var atrisināt ātri, lēti un saskaņā ar tādiem pašiem noteikumiem un procedūrām, kādas izmanto visā iekšējā tirgū. Patērētāji var būt pakļauti negodīgai darījumu praksei arvien lielākā mērā, tādēļ ir vajadzīgas procedūras šādas ļaunprātīgas darbības novēršanai un apturēšanai. Svarīgi aspekti ir gan tiesību īstenošana, gan arī profilakse, kaitējuma novēršana un kompensācija. Kompensācijas apjoms atsevišķām personām parasti ir neliels, taču kopējā summa var sasniegt ievērojamus apmērus.

4.5. EESK uzskata, ka tiesiskajai aizsardzībai ir jābūt pieejamai un efektīvai īstenojamai. Tomēr ārpustiesas strīdu risināšanas mehānismiem ir jābūt iespējai, ko var izmantot papildus tiesvedībai, turklāt šie mehānismi var piedāvāt neformālāku un lētāku procesu. Tas arī nozīmē, ka abām strīdā iesaistītajām pusēm ir jābūt patiesai vēlmei sadarboties. Šādi ārpustiesas pasākumi varētu veicināt taisnīgu risinājumu rašanu un vienlaicīgi palīdzēt apturēt tiesās neaizskatīto lietu skaita pieaugumu.

(10) OV C 324, 30.12.2006. EESK puda atbalstu Komisijas iniciatīvai un apstiprināja kolektīvo prasību nepieciešamību gadījumos, kad tās "pilnībā atbilst atsevišķiem galvenajiem mērķiem: i) zaudējumu faktiskas kompensēšana, atvieglojot zaudējumu atlīdzināšanas prasības, ko organizācijas iesniegušas cietušo patērētāju vārdā, tādējādi veicinot tiesu sistēmas faktisko pieejamību; ii) konkurenci kropļojošas rīcības novēršana, kā arī atturēšana no šādas rīcības sakarā ar šī tipa prasību lielāku sociālo ietekmi".

(11) OV C 228, 22.9.2009., 40. lpp.

4.6. EESK tomēr uzsver, ka ir svarīgi izveidot piemērotus mehānismus, ievērojot Eiropas valstu kultūras un tiesiskās tradīcijas.

4.7. EESK arī uzskata, ka šādus ES juridiskos instrumentus būtu jāizmanto galvenokārt kolektīvo tiesību aizsardzībai gadījumos, kad ir pārkāpti normatīvie akti patēriņa jomā un konkurences noteikumi.

5. Īpašas piezīmes par zaļo grāmatu.

5.1. Tiesas ceļā panākama kolektīvā tiesiskā aizsardzība.

5.1.1. EESK atzīst, ka taisnīguma nodrošināšanai gan patērētāju, gan uzņēmumu labā Eiropā jāievieš tiesas ceļā panākamas kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānisms atbilstoši ieteikumiem, kas pausti Zaļajā grāmatā iekļautajā ceturtajā risinājumā. Šāda mehānisma izveide nodrošinātu tiesas pieejamību visiem patērētājiem neatkarīgi no viņu valstiskās piederības, finansiālā stāvokļa un viņiem individuāli nodarīto zaudējumu apmēra. Ar šāda mehānisma palīdzību arī varētu risināt ESAO Ministru padomes Ieteikumā⁽¹²⁾ par strīdu izšķiršanu patēriņa jomā un zaudējumu atlīdzināšanu atzīto problēmu, proti, lielākā daļa dažādās dalībvalstīs spēkā esošo tiesību aktu par strīdu risināšanu patēriņa jomā un zaudējumu atlīdzināšanu ir izstrādāti valsts iekšējām vajadzībām un ne vienmēr piemēroti patērētāju no citām dalībvalstīm aizsardzībai.

5.1.2. Tomēr EESK arī apzinās, ka nosakot saskaņotas procedūras, kas jāveic, lai tiesas ceļā nodrošinātu kolektīvo tiesisko aizsardzību, var rasties zināmas problēmas un trūkumi, ko izraisa tai raksturīgā sarežģītība, izmaksas, ilgums un citi aspekti. Šādas problēmas ir, piemēram, jautājums par to, kā samazināt ievērojamo risku, ka tiesas prāva var tikt izmantota ļaunprātīgi, kā arī jautājums par šādu prāvu finansēšanu. Tāpat jāizlemj jautājums par to, vai izmantot procedūru, kurā iesaistās pēc izvēles (*opt-in*), vai procedūru, kurā iekļauj automātiski (*opt-out*). Katrai no minētajām iespējām ir savi trūkumi, kā EESK to jau konstatējusi⁽¹³⁾.

5.2. Kolektīvo prasību galvenās iezīmes Eiropā.

5.2.1. Eiropas Komisija zaļajā grāmatā konstatē, ka šobrīd tikai 13 dalībvalstīs darbojas tiesas ceļā panākamas kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismi. Turklāt var izšķirt trīs dažādu veidu mehānismus, kas uzskatāmi par "kolektīvu" tiesisko aizsardzību tiesas ceļā tajās dalībvalstīs, kurās šāda sistēma ir ieviesta.

5.2.2. "Kolektīvā tiesiskā aizsardzība" ir patiešām plaša koncepcija, kurā galvenā uzmanība veltīta drīzāk rezultātam un nevis pašam mehānismam. Tā ietver visus mehānismus, ar kuru palīdzību var panākt tiesību aizskārums pārtraukšanu vai novēršanu

un/vai plašākā izpratnē nodrošināt tiesisko aizsardzību, kas nozīmē kaitējuma novēršanu vai kompensēšanu. Ņemot vērā, ka daudzas dalībvalstis ir ieviesušas vai ievieš aizvien vairāk dažādu procedūru, turklāt lielākā daļa šo procedūru ir novatoriskas un eksperimentālas, būtībā nav iespējams izvēlēties kādu modeli, kuram būtu vairāk priekšrocību salīdzinājumā ar visiem pārējiem.

5.2.3. Paturot prātā tiesību sistēmu atšķirības un ņemot vērā iepriekšējos atzinumus⁽¹⁴⁾ par šo tematu paustos ieteikumus un dažādās izpētītās iespējas, EESK atbalsta:

- ES direktīvu, lai nodrošinātu vismaz minimāla līmeņa saskaņošanu un vienlaicīgi saglabātu pietiekamu rīcības brīvību tām dalībvalstīm, kuras līdz šim vēl nav ieviesušas kolektīvās tiesiskās aizsardzības sistēmas. Turklāt šāda direktīva papildinātu direktīvu par izpildrakstiem;
- pasākumus, lai nepieļautu kolektīvo prasību izmantošanu līdzīgi kā ASV lietotās "class action" (šķiras vai kolektīvās prasības). Visos ES pieņemtajos juridiskajos pasākumos jāņem vērā Eiropas kultūras un tiesiskās tradīcijas, to vienīgajam mērķim jābūt kompensācijas panākšanai un ar tiem jānodrošina taisnīgs līdzsvars starp pusēm, tādējādi veidojot sistēmu sabiedrības kā vienota veseluma interešu aizsardzībai. Komiteja pilnībā atbalsta Komisijas ierosinājumu, ka, lemjot par jebkādiem pasākumiem tiesas ceļā panākamas kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānismu ieviešanai visās dalībvalstīs, "nevajadzētu ietvert elementus, par kuriem ir zināms, ka tie veicina tādu tiesāšanās kultūru, kāda, cik zināms, ir izplatīta dažās valstīs ārpus Eiropas, piemēram, soda naudas par nodarītiem zaudējumiem, neparedzēti honorāri un citi elementi";
- kolektīvo prasību kombinētu sistēmu, kurā apvienotas "opt-in" un "opt-out" sistēmu priekšrocības atkarībā no tā, kādas ir aizskartās intereses, ir vai nav iespējams apzināt atsevišķus cietušos un kāds ir atsevišķām personām nodarītā kaitējuma apjoms; saskaņā ar "opt-in" procedūru cietušie savas individuālās sūdzības par nodarīto kaitējumu var izvēlēties apvienot vienotā prasībā; ja cietušie izvēlas "opt-out" procedūru, prasība jāiesniedz kompetentām pārstāvības struktūrām;
- drīzāk jānodrošina personai tiesības apliecināt tās gribu piedalīties kolektīvā tiesvedības procesā nevis vienkārši jāuzskata, ka tā automātiski kļūst par procesa dalībnieku, ja vien šī persona nav izteikusi vēlmi tajā nepiedalīties. EESK norāda uz minēto mehānismu priekšrocībām un trūkumiem, ko tā aprakstījusi savā 2008. gada 13. februāra atzinumā⁽¹⁵⁾. Lai mazinātu kolektīvo prasību radītās sekas, jo īpaši dalībvalstīs, kurās šāda procedūra līdz šim vēl nav ieviesta, priekšroka būtu jādod minētajam variantam;

⁽¹²⁾ REC(2007) 74, 12.07.2007.

⁽¹³⁾ OV C 162, 25.6.2008.

⁽¹⁴⁾ OV C 162, 25.6.2008., 31. lpp., OV C 228, 22.9.2009., 40. lpp.

⁽¹⁵⁾ OV C 162, 25.6.2008., 1. lpp.

- Komisijas viedokli, ka ar ES izstrādātu mehānismu palīdzību jānovērš nepamatoti prasījumi un ka tiesnesim var būt svarīga nozīme, lemjot par to, vai kolektīvs prasījums ir nepamatots vai pieļaujams. EESK atgādina iepriekšējos atzinumus paustos ieteikumus par tiesneša svarīgo lomu. Tiesnesim jāpiešķir pilnvaras, kas viņam ļautu jau pašā tiesvedības procesa sākumā apturēt nepamatotus prasījumus. Tiesas izmeklēs prasītāja prasības pamatotību un tās atbilstību kolektīvai strīdu izšķiršanai. Īpaši tiesnesim jānodrošina grupas identitātes noteikšana, pamatojoties uz noteiktu skaitu tādu pašu lietu un pārliecinoties, ka zaudējumiem, kas ir prasījumu priekšmets, ir kopīgs cēlonis, proti, viena un tā paša tirgotāja līgumisko saistību neizpilde vai nepienācīga izpilde;
- cietušo tiesības saņemt zaudējumu reālās vērtības pilna apjoma kompensāciju, kas ietver ne tikai faktiskos zaudējumus vai materiālo un morālo kaitējumu, bet arī neiegūto peļņu un tiesības saņemt procentus. Publiskās iestādes tiesību piemērošanas procesā koncentrējas uz atbilstību un preventīvam darbībām, savukārt zaudējumu atlīdzināšanas prasību mērķim jābūt nodrošināt pilna apjoma kompensāciju par nodarītajiem zaudējumiem. Tādēļ šajā pilna apjoma kompensācijā jābūt iekļautiem faktiskajiem zaudējumiem, negūtajai peļņai un procentiem;
- jābūt nodrošinātai šāda kolektīva tiesvedības mehānisma ilgtspējai, piešķirot tam pienācīgu finansējumu;
- šādā sistēmā jābūt arī nodrošinātam pārsūdzības mehānismam.

5.2.4. Visiem pārējiem minētā tiesvedības mehānisma aspektiem saskaņā ar subsidiaritātes principu jābūt pašu dalībvalstu kompetencē. Jebkādu ES līmeņa kolektīvo prasību gadījumā katrā ziņā būtu jāievēro subsidiaritātes un proporcionalitātes princips. Tas nozīmē, ka veicami tikai tādi pasākumi, kas ir vajadzīgi, lai sasniegtu Līgumā izvirzītos mērķus, ja tos pienācīgi nevar sasniegt pašas dalībvalstis, un tātad tos var labāk īstenot ar Kopienas līmeņa rīcību. Pastāv dažādas valstu līmeņa, juridiskas un konstitucionālas prasības, kas var kavēt vai radīt pretestību tiesību aktu saskaņošanai, piemēram, EK dibināšanas līguma 5. pants.

5.3. Patērētāju tiesību aizsardzība, izmantojot citus pieejamos līdzekļus.

5.3.1. EESK jau ir atzinusi, ka “ES līmeņa kolektīvās tiesiskās aizsardzības mehānisma pieņemšana nekādā gadījumā nedrīkst nozīmēt atteikšanos no tiesībām izmantot patēriņa jomā radušos strīdu ārpustiesas izšķiršanas sistēmas”. EESK ir pilnībā atbalstījusi ⁽¹⁶⁾ šādas sistēmas un atzīst, ka būtu jāturpina detalizēti pētīt to iespējas, kā arī jāturpina tās uzlabot, kā tas ierosināts

⁽¹⁶⁾ OV C 162, 25.6.2008., 1. lpp.

Komisijas zaļās grāmatas trešajā risinājumā. Komisijas trešajā risinājumā ierosinātie pasākumi ir papildinoši, taču tie nevar aizvietot iepriekš minētā ES juridiskā instrumenta pieņemšanu.

5.3.2. Liela uzmanība veltīta strīdu ārpustiesas izšķiršanas mehānismiem. Veselības un patērētāju tiesību aizsardzības ĢD pasūtīja pētījumu par alternatīviem strīdu izšķiršanas mehānismiem patēriņa jomā. Nesēn arī pieņemti tiesību akti par mehānismiem maza apmēra prasījumiem ⁽¹⁷⁾, par mediāciju ⁽¹⁸⁾ un Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla paplašināšanu ⁽¹⁹⁾. Izstrādājot Eiropas Savienības tiesību aktus patērētāju aizsardzības īstenošanas jomā, līdz šim bija jāņem vērā kā publiskas, tā arī privātas sistēmas. Būtu ietekme varētu būt politikas virziena maiņai 2004. gadā līdz ar prasību, ka visās dalībvalstīs jābūt centrālai publiskai iestādei, kas koordinē tiesību aktu pārrobežu izpildi ⁽²⁰⁾.

5.3.3. Iekšējās sūdzību izskatīšanas procedūras

Komiteja uzskata, ka efektīva sūdzību izskatīšana no tirgotāju puses var būt svarīgs faktors, lai palielinātu patērētāju uzticību iekšējam tirgum. Tāpat EESK norāda, ka ir ārkārtīgi svarīgi, lai Komisija veicinātu nepieciešamo iniciatīvu īstenošanu, šajā procesā obligāti iesaistot pilsonisko sabiedrību un jo īpaši uzņēmējdarbības pārstāvības organizācijas, lai nodrošinātu saskaņotu tiesisko regulējumu, kas nosaka tādu iekšēju sūdzību izskatīšanas sistēmu izveidi uzņēmumos, kuru prioritāte ir efektīva patērētāju sūdzību izskatīšana.

5.3.4. Publiskā pārraudzība

EESK piekrīt Komisijas priekšlikumam stiprināt un paplašināt Regulā par sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā noteiktās kompetento iestāžu, tostarp valstu ombudu iestāžu izpildes pilnvaras. Komiteja tomēr stingri iesaka ar direktīvu noteikt šāda mehānisma precīzus darbības principus, lai tādējādi visās ES dalībvalstīs nodrošinātu vismaz minimālu saskaņotības līmeni. Šādā priekšlikumā būtu jānosaka, ka pieejamā atlīdzība aprobežojama ar kompensāciju par nodarītu kaitējumu, kā arī jānodrošina stingra procesuālā aizsardzība tiesību subjektiem, pret kuriem tiek īstenota izpildes procedūra. EESK uzskata, ka publiskās pārraudzības pieeju varētu attīstīt par savstarpēji izmantojamu sadarbības tīklu, kas aptvertu visas dalībvalstis un varētu būt ļoti efektīvs veids, kā visā ES apzināt uzņēmējus, kuri, iespējams, pārkāpj patērētāju tiesības. Piemērotas sabiedrisko attiecību kampaņas patērētāju izpratnes veicināšanai un informācijas izplatīšanai patiešām varētu mudināt patērētājus ziņot par viņu tiesību pārkāpumiem.

⁽¹⁷⁾ Regula Nr. 861/2007 (OV L 199, 31.7.2007., 1. lpp.).

⁽¹⁸⁾ Direktīva Nr. 2008/52 EK (OV L 136, 24.5.2008., 3. lpp.).

⁽¹⁹⁾ COM(2008) 380 galīga redakcija — EESK atzinums: OV C 175, 28.7.2009., 84. lpp.

⁽²⁰⁾ Regula Nr. 2006/2004 (OV L 364, 9.12.2004., 1. lpp.).

5.3.5. Alternatīvi strīdu izšķiršanas mehānismi

Komisija atzīst, ka pastāvošie alternatīvie patērētāju strīdu izšķiršanas mehānismi ievērojami atšķiras gan vienas valsts robežās, gan dažādās ES dalībvalstīs un ka pat tiesību sistēmās, kurās šādi mehānismi darbojas, pastāv būtiskas atšķirības starp konkrētām nozarēm un ģeogrāfisko pārklājumu. Turklāt lielāko daļu alternatīvo strīdu izšķiršanas procedūru Eiropas Savienībā izmanto galvenokārt individuāliem prasījumiem. Attiecībā uz spēkā esošajiem ES instrumentiem ziņojumā ar nosaukumu "Alternatīvo patērētāju tiesību aizsardzības līdzekļu, kuros netiek izmantota

parastātiesvedības procedūra, analīze un novērtējums", ko pasūtījusi Eiropas Komisija, secināts, ka mediācijas/šķīrējtiesas procedūrās iesaistīto trešo pušu neatkarības un objektivitātes principi, kas noteikti minētajos instrumentos, netiek ievēroti pat Eiropas Patērētāju tiesību aizsardzības centru tīkla (*EEC-Net*) datubāzes ietvaros ⁽²¹⁾. Tādēļ EESK uzskata, ka ieteikumiem, kas pausti attiecībā uz alternatīvām strīdu izšķiršanas sistēmām, jāklūst par saistošiem juridiskiem instrumentiem. Uzlabojot patērētāju iespējas izmantot alternatīvus strīdu izšķiršanas mehānismus un mazāka apjoma prasību procedūras, var nodrošināt ātru, taisnīgu, efektīvu un salīdzinoši lētu patērētāju aizsardzības jautājumu risināšanu.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

⁽²¹⁾ Ieteikums 1998/257 un Ieteikums 2001/310.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Izmantot vienotā tirgus priekšrocības, veicinot ciešu administratīvo sadarbību”

COM(2008) 703 galīgā redakcija

(2010/C 128/19)

Ziņotājs: **Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 6. novembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Izmantot vienotā tirgus priekšrocības, veicinot ciešu administratīvo sadarbību”.

COM(2008) 703 galīgā redakcija

Par dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa Komitejas atzinumu pieņēma 2009. gada 9. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē) ar 128 balsīm par un 2 atturoties, ir pieņēmusi šādu atzinumu.

1. Secinājumi.

1.1. EESK atbalsta decentralizētāku un uz tīklu izmantošanu balstītu pieeju pārrobežu sadarbībai, kas pieņemta vienotā tirgus vajadzībām un kas attieksies uz Iekšējā tirgus informācijas sistēmu (turpmāk — IMI). EESK uzskata, ka sistēma palīdzēs efektīvi pilnīt vienotā tirgus noteikumus un veikt attiecīgus pasākumus, lai risinātu iedzīvotāju un uzņēmumu problēmas.

1.2. Organizētas pilsoniskās sabiedrības organizācijas var aktīvi un pamanāmi rīkoties, lai nodrošinātu IMI darbību attiecīgajās dalībvalstīs. Tās arī var palīdzēt izplatīt informāciju par tās pastāvēšanu un darbību.

1.3. Tā kā ar IMI sistēmas starpniecību tiks noteikti valstīs esošie šķēršļi Pakalpojumu direktīvas un Direktīvas par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu sekmīgai īstenošanai un tā kā, iespējams, to piemēros arī citās nozarēs, būtu vēlams, lai Komisija paredzētu konkrētu brīdināšanas sistēmu un/vai sankcijas, lai novērstu minētos šķēršļus.

1.4. Tik lielā mērā, cik datu pārraide IMI sistēmā ir pakļauta Kopienas tiesībās noteiktajai personas datu privātuma aizsardzības sistēmai, EESK ierosina sniegt attiecīgo informāciju ieinteresētajām personām, lai varētu īstenot šajā sistēmā noteiktās piekļuves tiesības saskaņā ar Tiesas praksi.

2. Ievads.

2.1. Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 10. pantā ir noteikts vispārējs “Kopienas lojalitātes princips” starp dalībvalstīm un

Kopienu. Saskaņā ar minēto principu, kuru ir plaši iztīrījusi EKT ⁽¹⁾, dalībvalstīm:

— jāpieņem visi tiesību akti, kas vajadzīgi, lai īstenotu Kopienas tiesību aktus un noteikumus;

— dalībvalstīm jāsadarbojas savstarpēji un ar Kopienu, lai saņemtu Līgumā un sekundārajos tiesību aktos izvirzītos mērķus.

2.2. Līdz šim dalībvalstu un Kopienas administratīvā sadarbība veikta tādās konkrētās jomās kā nodokļi ⁽²⁾ (centrālās iestādes iecelšana katrā dalībvalstī un dalībvalstu pienākums sniegt savstarpēju palīdzību), muita, konkurence (valsts iestāžu tīkls), vai arī, piemēram, patvēruma un imigrācijas politika un ārpolitika (AR-GO programma 2002).

2.3. EESK ir izstrādājusi pašiniciatīvas atzinumu par valstu un Kopienas iestāžu administratīvo sadarbību ⁽³⁾, kurā tā secināja, ka skaidri noteikti un efektīvi politiski un valsts procesi, kā arī tiesību aktu uzlabošana, piemērošana un ievērošana ir Kopienas labas pārvaldības neatņemami elementi.

⁽¹⁾ Lieta C-392/02, 2005. gada 15. novembra spriedums un ģenerāladvokāta Geelhoed kga secinājumi.

⁽²⁾ OV L 264, 15.10.2003.

⁽³⁾ OV C 325, 30.12.2006.

2.4. Ar 2004. gada 21. aprīļa Lēmumu 2004/387/EK ⁽⁴⁾ ir izveidota programma Eiropas elektroniskās pārvaldības pakalpojumu savietojamības nodrošināšanai valsts pārvaldes iestādēm, Kopienas iestādēm, citām iestādēm, uzņēmumiem un Eiropas pilsoņiem (IDABC programma). Lēmumā paredzēts īstenot tā sauktos vispārējas intereses projektus un horizontālus pasākumus, par kuru īstenošanu atbildību uzņemsies Kopiena proporcionāli tās interesēm (10. pants).

2.5. Dalībvalstu pārstāvji Iekšējā tirgus padomdevēja komitejā 2006. gada 17. martā apstiprināja vispārēju IMI sistēmas ieviešanas un attīstības plānu, kura mērķis ir uzlabot saziņu starp dalībvalstu pārvaldes iestādēm. Komisijas Lēmumā 2008/49/EK ⁽⁵⁾ par personas datu aizsardzību, izmantojot iekšējā tirgus informācijas sistēmu, minētā sistēma ir atzīta par vispārējo interešu projektu IDABC izpratnē.

2.6. IMI ir izveidota kā rīks, kas iekšējā tirgū atvieglotu to tiesību aktu piemērošanu, kas paredz informācijas apmaiņu starp dalībvalstu iestādēm.

3. Komisijas paziņojums.

3.1. Tā kā nav pietiekama uzticēšanās tiesiskajam regulējumam un citās dalībvalstīs veiktajai uzraudzībai, ir palielinājies noteikumu skaits un dubultojusies pārrobežu darījumu kontrole. Pašreiz tā ir viena no lielākajām problēmām vienotā tirgus netraucētai darbībai, tādēļ dalībvalstu pārvaldes iestādēm ir cieši jāsadarbjas un jārada savstarpēja uzticēšanās to sistēmām.

3.1.1. IMI sistēma ļaus dalībvalstīm pildīt juridiskās saistības informācijas apmaiņas jomā. Tā arī ļaus radīt jaunus administratīvās sadarbības veidus, kas nebūtu īstenojami bez elektroniskās informācijas sistēmas atbalsta.

3.2. IMI sistēma nodrošina dalībvalstu kompetentajām iestādēm vienkāršu rīku, lai atrastu iestādes citās dalībvalstīs un nosūtītu tām informācijas pieprasījumus, izmantojot strukturētu jautājumu kopumu, kas balstīts uz konkrētām ES tiesību aktu jomām.

3.2.1. IMI ir veidota kā efektīvs līdzeklis, lai samazinātu vienības izmaksas par dalībvalstu saziņu, kas nepieciešama, lai pienācīgi piemērotu tiesību aktus iekšējā tirgus jomā. Tomēr valda uzskats, ka ir lietderīgi sākt pielietot sistēmu divās konkrētās jomās: attiecībā uz jau uzsāktu profesionālās kvalifikācijas atzīšanu un Pakalpojumu direktīvu. Šajās divās jomās gūto pieredzi varēs vēlāk izmantot arī citās nozarēs, kurām ir svarīga nozīme iekšējā tirgus darbībā.

3.2.2. Tādējādi IMI veicinās uzticēšanos, kas nepieciešama, lai nodrošinātu vienotā tirgus netraucētu darbību un pilnībā izmantotu tā sniegtās priekšrocības.

3.3. IMI ir daudzvalodu rīks, ko paredzēts lietot 27 ES dalībvalstīs un 23 oficiālajās valodās, taču to piemēros visās 30 EEZ valstīs. Daudzvalodība ir bagātināšanās avots. Izmantojot jaunās tehnoloģijas, ko papildina cilvēka veiktie un automātiskās tulkošanas pakalpojumi, IMI ir labs piemērs tam, kādus konkrētus pasākumus ES var veikt, lai pēc iespējas mazinātu minētās grūtības un uzlabotu nepietiekamo saziņu starp valsts pārvaldes iestādēm Eiropā.

3.4. Vienotā tirgus pārvaldības modernizēšanas kontekstā IMI veicinās efektīvāku, decentralizētu un uz tīklu izmantošanu balstītu pieeju pārrobežu sadarbībai.

3.5. IMI ļauj dalībvalstīm sadarboties daudz efektīvāk, lai piemērotu tiesību aktus iekšējā tirgus jomā, sniedz palīdzību kompetentajām iestādēm, ļaujot tām pārvarēt nopietnas praktiskas grūtības saziņā, piemēram, valodas atšķirības un citās dalībvalstīs skaidri noteiktu partneru trūkums. Tās mērķis ir palielināt dalībvalstu sadarbības efektivitāti ikdienā.

3.6. IMI sistēmas izstrāde balstās uz trim pamatprincipiem:

— IMI sistēma neuzliek dalībvalstīm jaunas administratīvās sadarbības saistības papildus tām, kas ir noteiktas tiesību aktos iekšējā tirgus jomā;

— tā ir pietiekami elastīga, lai to pielāgotu dažādām pārvaldes struktūrām un kultūrām Eiropā;

— tā ir vienota sistēma, kas balstās uz atkārtoti lietojamiem struktūras elementiem. IMI sistēma ir izveidota, lai apkopotu dažādus tiesību aktus iekšējā tirgus jomā, un tādējādi tas ļaus novērst informācijas sistēmu izplatīšanos.

3.7. Komisijas paziņojumā ir pamatoti uzsvērti IMI sistēmas nozīme personas datu aizsardzībā, jo tajā ir pilnīgi jāievēro minētajā jomā paredzētie noteikumi, it īpaši Direktīva 95/46/EK un Regula(EK) Nr. 45/2001.

3.7.1. Turklāt piekļuve IMI sistēmas pārvaldītajai informācijai ir tikai valsts iestādēm un organizācijām, kas atzītas par "kompetentajām iestādēm" direktīvās, uz kurām pašlaik attiecas sistēma.

3.8. Visbeidzot Komisija uzskata, ka ir jāpalielina investīcijas apmācībā un informatīvos pasākumos, lai sasniegtu vēlamus rezultātus. Komisija vajadzības gadījumā izskatīs dažādas iespējas un izvērtēs izglītības un apmaiņas programmu.

⁽⁴⁾ OV L 181, 18.5.2004.

⁽⁵⁾ OV L 13, 16.1.2008.

3.9. Komisija 2009. gada 29. jūnijā publicētajā Ieteikumā par pasākumiem vienotā tirgus darbības uzlabošanai ⁽⁶⁾ uzskata, ka svarīga nozīme ir koordinētai rīcībai un sadarbībai — Komisijas un dalībvalstu partnerībā — ar kopīgu mērķi uzlabot vienotā tirgus noteikumu transponēšanu, piemērošanu un izpildi. Tas nozīmē, ka dalībvalstīm jāuzņemas kopīga atbildība un līdz ar to arī proaktīvāk jāiesaistās vienotā tirgus pārvaldībā.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. Decentralizētāka un uz tīkla izmantošanu balstīta pieeja pārrobežu sadarbībai, kas būs saistīta ar IMI ieviešanu, nostiprinās iedzīvotāju, iestāžu un uzņēmumu tiesības uz labu pārvaldību. Būtu arī turpmāk jāievēro elastīguma un atkārtotas izmantošanas pamatprincipi, nevis jāuzliek papildu pienākumi dalībvalstīm.

4.1.1. Tiesības uz labu pārvaldību šajā gadījumā īsteno, elastīgi sniedzot iedzīvotājiem precīzu un konkrētu informāciju par noteiktajām prasībām dalībvalstīs, kurās viņi paredz dzīvot, sniegt pakalpojumus vai strādāt, kā arī par kompetentām iestādēm, kurās viņiem jāiesniedz pieteikumi. Sistēma arī netieši sniegs informāciju par valstīs esošiem nepamatotiem šķēršļiem, kas kavē efektīvi īstenot Kopienas tiesībās garantētās Kopienas brīvības, ļaujot Komisijai attiecīgi rīkoties.

4.2. Lai nodrošinātu iekšējā tirgus netraucētu darbību, dalībvalstu pārvaldes iestādēm ir cieši jāsadarbjas un jāsekmē savstarpējā uzticēšanās IMI, tādējādi jāveicina pārredzamība un laba pārvaldība. Lai nodrošinātu ciešu pārrobežu sadarbību starp dalībvalstu pārvaldes iestādēm, kas ir atbildīgas par vienotā tirgus jautājumiem, dalībvalstīm būtu jāveic pasākumi, lai nodrošinātu Komisijas izveidoto pārrobežu tīklu un elektronisko informācijas sistēmu, piemēram, IMI, labu darbību.

4.3. Lēmumā 2004/387/EK (IDABC) ir paredzēts precizēt shēmu, kas nosaka Viseiropas elektroniskās pārvaldības un infrastruktūras pakalpojumu darbības un uzturēšanas izmaksu taisnīgu sadalījumu starp Kopienas un dalībvalstīm (7. panta 3. punkts). Tādēļ dalībvalstu iestādēm jāveic nepieciešamās investīcijas, lai nodrošinātu IMI pienācīgu darbību. Tā kā tā ir kopīga kompetence un līdz ar to kopīga atbildība, EESK uzskata, ka arī dalībvalstīm būtu jāpieliek papildu pūles.

4.4. Lai reāli ieviestu sistēmu, ir jānostiprina administratīvā sadarbība starp dalībvalstu iestādēm un Komisiju. Nākotnē būtu jāpaplašina IMI piemērošanas joma, kas pašlaik attiecas uz Direktīvu par profesionālo kvalifikāciju atzīšanu un Direktīvu par pakalpojumiem iekšējā tirgū.

4.4.1. Lai nodrošinātu administratīvo sadarbību, ar Lēmumu 2008/49/CE ir izveidota informācijas apmaiņas un apstrādes sistēma; ņemot vērā informācijas jutību, tās apstrādi veic dažādas

administratīvās vienības, katra no tām pārvalda konkrētu informācijas daļu. Tādējādi līdztekus Komisijai IMI sistēmā iesaistās šādi valsts dalībnieki: pirmkārt, sistēmas koordinators, un, otrkārt, sistēmas lietotāji; sistēmas lietotājus kontrolē valsts iestāde vai koordinators; IMI lietotājus nosaka, pamatojoties uz dažādām funkcijām: pieprasījuma apstrādātājs, piešķirējs, uzraudzītājs un lokālais datu administrators.

4.4.2. Minētā administratīvās sadarbības sistēma obligāti jāsaņā ar administratīvo sadarbības sistēmu, kas paredzēta direktīvās, uz kurām tā attieksies, t.i., informācijas apmaiņas mehānismiem un valsts iestādēm, kas šim nolūkam ieceltas Pakalpojumu direktīvā un Direktīvā par profesionālās kvalifikācijas atzīšanu. Šajā ziņā būs jāizvērtē iespējamās tiesās vai netiesās attiecības starp IMI sistēmas lietotājiem un valsts iestādēm, kas ieceltas saņā ar minētajām direktīvām, it īpaši tām, kas tieši vai netieši skar iekšējo tirgu.

4.4.3. Lai nodrošinātu koordināciju ar IMI, būtu lietderīgi ietvert šādus Pakalpojumu direktīvas aspektus:

- a) jēdziena “kompetenta iestāde” plaša definīcija (4. pants);
- b) vienotu kontaktpunktu (6. pants) un sadarbības punktu (28. punkts) izveide;
- c) labi saskaņotu atļauju izsniegšanas procedūru izveide un saziņa ar pieteikumu iesniedzējiem (13. pants);
- d) brīdinājuma mehānismu izveide (32. pants), kā rezultātā var izveidot Eiropas dalībvalstu iestāžu tīklu.

4.4.4. Visbeidzot, attiecībā uz Direktīvu par profesionālās kvalifikācijas atzīšanu būtu lietderīgi iekļaut šādus sadarbības mehānismus:

- a) sīki izstrādāta “kompetentas iestādes” definīcija un profesionālo organizāciju izsniegto profesionālas kvalifikācijas sertifikātu salīdzināšana (3. pants);
- b) dalībvalstu administratīvā sadarbība, lai nodrošinātu pakalpojumu sniegšanas brīvību (8. pants);
- c) profesionālo kvalifikāciju savstarpējas atzīšanas procedūras saskaņošana (51. pants);
- d) konkrēta administratīvās sadarbības sistēma, kurā ir precizēti noteikumi par informācijas apmaiņu attiecībā uz disciplināriem pasākumiem un krimināltiesiskām sankcijām, kompetento iestāžu saraksts un minēto iestāžu darbības koordinators (56. pants), un, visbeidzot, ir paredzēts dalībvalstīs izveidot kontaktpunktus, kuru uzdevums ir sniegt konkrētu informāciju, lai varētu piemērot Direktīvu (57. pants).

(6) OV L 176, 7.7.2009., 17. lpp.

4.4.5. Komiteja uzskata, ka, drīzumā un nekavējoties ieviešot IMI sistēmu, būs jāiekļauj sociālie aspekti (apdrošināšanas periods, pensijas tiesības utt.), kas attiecas uz pirmajā posmā aplūkotajām jomām. Minētā pieeja ne tikai atbilst Komitejas parastajai politiskajai nostājai, bet to nosaka arī tiesā un nepieciešamā saikne starp ekonomiskajiem un sociālajiem aspektiem profesionālajā darbībā un nodarbinātībā.

4.4.6. Komiteja ir vairākkārt uzsvērusi minēto saikni; piemēram, nesen izstrādātajā atzinumā (14.01.2009.) par tematu "Iekšējā tirgus sociālā un vides dimensija" (7) Komiteja ir norādījusi, ka Eiropas iestādēm jāapsver gan tirgus likumīgās intereses, gan ekonomisko brīvību atbilstība regulējumam, lai to īstenošanā netiktu pārkāptas sociālās tiesības, kas paredzētas Eiropas Savienības tiesību aktos, starptautiskajos darba standartos un dalībvalstu tiesību aktos, tostarp tiesības uz koplīgumu apspriešanu, noslēgšanu un izpildi.

4.4.7. Komiteja jo īpaši ir atbalstījusi saskaņošanas pasākumus šajā jomā, piemēram, sociālā nodrošinājuma sistēmas koordinēšanu un pensiju "pārnesamības" iniciatīvas (8).

4.5. EESK atzinīgi vērtē vēlmi efektīvi piemērot visus Kopienas tiesību aktus, pilnībā izmantot iekšējā tirgus potenciālu un veikt pasākumus, lai nodrošinātu kompetento iestāžu apmācību un informēšanu.

4.6. Lai pastiprinātu administratīvo sadarbību, pirmkārt, ir jākonsolidē IMI darbība un organizācijas, kas darbojas tās darbības nodrošināšanā, un, otrkārt, EESK un organizētas pilsoniskās sabiedrības organizācijām būtu jāuzņemas svarīga loma, jo īpaši organizējot informācijas kampaņas par IMI sistēmas pastāvēšanu un tās svarīgo nozīmi iekšējā tirgus darbībā.

4.7. EESK uzskata, ka, pamatojoties uz pieredzi, kas gūta saistībā ar IMI sistēmas darbību un Kopienas tiesību aktu izstrādes procesu, būs iespējams noteikt vispārējus principus, lai nākotnē

varētu izstrādāt pilnīgāku un detalizētāku regulējumu par administratīvu sadarbību Kopienas līmenī, pieņemot regulu par vispārīgākiem aspektiem.

4.8. Tādējādi IMI ir pirmais posms minētajā procesā: tā racionalizēs gan dalībvalstu administratīvās sadarbības sistēmas, gan sadarbības sistēmas starp dalībvalstīm un Komisiju jomās, kuru pamatā ir savstarpējā atzišana un nediskriminācijas princips, kam ir būtiska nozīme iekšējā tirgus darbībā. Vienlaikus ir nodrošināta personas datu aizsardzība, kas ir Eiropas Savienības pilsoņiem būtisks jautājums, jo, pateicoties Komisijas darbībai minētajā jomā, visiem IMI sistēmas pārvaldībā iesaistītajiem dalībniekiem ir precīzi noteikti pienākumi.

4.9. Visbeidzot, ņemot vērā IMI sistēmas ietekmi uz personas datu aizsardzību, ir lietderīgi norādīt uz nesen publicētajiem ģenerāldoktora *Ruiz-Jarabo Colomer* (9) secinājumiem, kuros viņš interpretē dažus tiesību aktu noteikumus, kas veido minēto sistēmu un ir pilnībā piemērojami šajā kontekstā. Minēto interpretāciju ir apstiprinājusi Eiropas Kopienas Tiesa 2009. gada 7. maija spriedumā attiecībā uz pienākumu garantēt saņēmējiem vai saņēmēju grupām piekļuves tiesības ne tikai pašlaik, bet arī agrāk sniegtajai informācijai, un informācijas uzglabāšanas termiņa noteikšanu, saglabājot līdzsvaru starp attiecīgās personas interesēm aizsargāt privātumu un slogu, kuru par datu apstrādi atbildīgajai personai uzliek pienākums uzglabāt attiecīgo informāciju.

4.10. Interpretācija konkrēti attiecas uz divām atšķirīgām tiesībām, kas paredzētas Direktīvā 95/46 un kuras regulē tā, ka vienu tiesību īstenošana (tiesības izdzēst datus viena gada laikā) var kavēt otro tiesību (ieinteresētās personas tiesības piekļūt datu apstrādei) īstenošanu: izdzēšot datus saskaņā ar Direktīvu 95/46, vairs nav iespējams nodrošināt piekļuves tiesības, jo nevar prasīt informāciju, kas vairs neeksistē. Šķiet, ir saprātīgi pieņemt ģenerāldoktora un Tiesas interpretāciju, lai nodrošinātu abu Kopienas tiesībās paredzēto tiesību līdzāspastāvēšanu un īstenošanu: saskaņā ar minēto interpretāciju ieinteresētā persona jāinformē par datu pārņemšanu, tostarp par datu saņēmēju, kā arī par to, ka tiesības piekļūt datiem ir piešķirtas uz vienu gadu, ka pēc tam tie tiek izdzēsti un līdz ar to tie vairs nebūs pieejami.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

Eiropas
Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs
Mario SEPI

(7) OV C 182, 4.8.2009., 1. lpp.

(8) OV C 228, 22.9.2009.

(9) 2008. gada 22. decembra secinājumi, lieta C-553/07.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz saskaņotu stratēģiju Eiropas Lauksaimniecības pētniecības programmā"

COM(2008) 862 galīgā redakcija

(2010/C 128/20)

Ziņotājs: **CHIRIACO KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 15. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz saskaņotu stratēģiju Eiropas Lauksaimniecības pētniecības programmā"

COM(2008) 862 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 13. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), ar 155 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzini vērtē Komisijas iniciatīvu, ar ko aizsāk turpmākās lauksaimniecības pētniecības programmas izstrādi ar mērķi izveidot Eiropas Pētniecības telpu lauksaimniecībai. Lai lauksaimniecības produktu piedāvājums atbilstu vispasaules pieprasījuma tendencēm, ir jāuzlabo pētījumi un inovācijas šajā nozarē ⁽¹⁾.

1.2. EESK atbalsta Komisijas ierosināto pieeju par kopīgas plānošanas koncepcijas izmēģināšanu, kurai, ņemot vērā dažādu valstu programmu prasības un īpatnības, jānodrošina iniciatīvu koordinācija Kopienas līmenī un resursu efektīva un konkrēta kopīga izmantošana ⁽²⁾. EESK jo īpaši aicina Komisiju pastiprināt sadarbību ne vien valstu lauksaimniecības pētniecības programmu, bet arī to dažādo iniciatīvu jomā, kuras popularizē daži ģenerāldirektorāti (piemēram, Vides ģenerāldirektorāts, Lauksaimniecības ģenerāldirektorāts un Uzņēmējdarbības un rūpniecības ģenerāldirektorāts). Šajā sakarā EESK aicina Komisiju sniegt plašāku informāciju par plānotajā paziņojumā ierosināto iniciatīvu darbības instrumentiem un noteikumiem, tostarp finanšu resursiem,

iesaistot konsultācijās visus ieinteresētos dalībniekus un ņemot vērā kopīgas plānošanas eksperimentālos rezultātus.

1.3. Lauksaimniecības pētniecības jomas kopīgas plānošanas mērķis ir izpētīt sabiedrības spēju risināt uzdevumus saistībā ar biomasas produktu izstrādi Eiropas līmenī. Minētie uzdevumi skar klimata pārmaiņu, cilvēka veselības aizsardzības un nodrošinātības ar pārtiku jautājumus. Ņemot vērā secinājumus pēc Eiropas Komisijas atbalstītā semināra par kopīgu plānošanu lauksaimniecībā, Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgā komiteja (LZPPK — SCAR) ⁽³⁾ padziļināti diskutēja un analizēja šos jautājumus, apkopojot tos nostājas dokumentā par kopīgu plānošanu, ko publicēja 2009. gada jūnijā. Kopīga plānošana nozīmē iesaistīto valstu aktīvu līdzdalību un intensīvu darbu, kura ietekme uz iedzīvotājiem un Eiropas konkurētspēju izpaužas kā pievienotā vērtība un priekšrocības. Šajā sakarā EESK ierosina jau tagad paredzēt atbilstošus mehānismus, lai nodrošinātu visu ieinteresēto pušu, tostarp privātā sektora, sevišķi uzņēmumu, iesaistīšanos pētniecības mērķu noteikšanā, kā arī aprēķināt resursus un precīzi noteikt finanšu instrumentus, kas ļauj sistēmai darboties, tādējādi ļaujot efektīvi piekļūt finansējumam. EESK jo sevišķi iesaka Komisijai un Padomei parūpēties par to, lai tiktu izstrādāts regulas priekšlikums, kas veidotu juridisku pamatu jaunas LZPPK organizācijai un darbībai saskaņā ar sāktu politisko procesu un ar ko aizvietotu Regulu (EEK) Nr. 1728/74.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Pārtikas cenas Eiropā" (skatīt šā Oficiālā Vēstneša 00 lpp.).

⁽²⁾ OV C 228, 22.9.2009., 56. lpp.

⁽³⁾ Regula (EEK) Nr. 1728/74, 7. pants.

1.4. Saskaņā ar jauno, Komisijas ierosināto pārvaldības modeli Lauksaimniecības zinātniskās pētniecības pastāvīgā komiteja koordinē kopīgo iniciatīvu popularizēšanu Eiropas līmenī un atbalstīto pētniecības iniciatīvu kompetenču kartēšanu. EESK uzskata, ka LZPPK jāizmanto patiesa elastīguma princips, lai atbalstītu iesāktās ⁽⁴⁾ un turpmākās reformas, ko īsteno kopējās lauksaimnieciskās politikas nepārtraukti mainīgajā tiesiskajā regulējumā.

1.5. Kopīgajā plānošanā prognožu un analīžu izstrādes process ir cieši saistīts ar kartēšanas procesu, kas, sniedzot galvenos skaitļus un statistiku par valstu lauksaimniecības pētniecības organizācijas trūkumiem, tendencēm un prasībām, palīdz veidot vispārēju pārskatu par lauksaimniecības pētniecības attīstību ES. Līdz šim šādu informāciju sniedza projekts *EU-AGRI-MAPPING*. Šī iniciatīva ir iekļauta Eiropas Sestajā pamatprogrammā pētniecības jomā. Ņemot vērā arī grūtības, ar ko bija jāsasakaras minētajā projektā, EESK uzskata, ka kartēšanas pamatā nevar būt nepārdomātas iniciatīvas; tai jābūt nepārtrauktai un nemitīgi aktualizētai norisei.

2. Paziņojuma kopsavilkums.

2.1. Jauns konteksts lauksaimniecības pētniecībai Eiropā.

2.1.1. Eiropas lauksaimniecībai jārisina jauni uzdevumi, piemēram, lauksaimniecībā nodarbināto demogrāfiskās un uzņēmumu struktūras pārmaiņas, modernās lauksaimniecības prakses ietekme uz nodarbinātību, kopējās lauksaimniecības politikas (KL-P) attīstība, kā arī globāli faktori, kas ietekmē nozari.

2.1.2. Ir vispāratzīts, ka šo problēmu risināšanai vajadzīga stabila lauksaimniecības pētniecības telpa Eiropā. Lauksaimniecības pētniecībai vajadzētu ļaut iegūt zināšanas, kas vajadzīgas lauku attīstības, ilgtspējības dzinēj spēku un šķēršļu padziļinātai izpratnei, nodrošināt lauksaimniecības nozares attīstībai vajadzīgās jaunās tehnoloģijas un jauninājumus, kā arī ļaut apgūt zināšanas labākai tirgus dinamikas izpratnei. Tomēr centieni pētniecības jomā bieži ir sadrumstaloti un slikti koordinēti; ir jūtams investīciju un kritiskās masas trūkums. Eiropā ir vairāki mehānismi, īpaši tie, kas paredzēti Eiropas Savienības pamatprogrammā, kuri palīdz stiprināt pētnieku sadarbību visā Eiropā. Šajā sakarā *ERA-NET* shēma nodrošina finansējumu valstu programmu, ministriju vai finansēšanas aģentūru kontaktu dibināšanai visās zinātnes nozarēs. Eiropas Savienības Padome 2004. gada novembrī vienojās par to, ka strukturētāka pieeja sekmētu sadarbību minētajā jomā. Šajā sakarā nesen izstrādātā kopīgas plānošanas koncepcija ir tālejošāka nekā *ERA-NET* shēma un ir vērsta uz dalībvalstu valsts programmu tiešu sadarbību, nosakot kopīgu redzējumu, stratēģiskās

pētniecības programmas un resursu apvienošanu, lai kopīgi pievērstos īpašām jomām. LZPPK tika minēta kā labs piemērs iespējama tīkla struktūrai visos kopīgas plānošanas jaunajos procesos.

2.2. LZPPK vadības funkcija.

2.2.1. Pēc vairākiem bezdarbības gadiem Eiropas Savienības Padome 2005. gadā atjaunoja LZPPK pilnvaras, ar ko komiteja iegūst lielāku nozīmi lauksaimniecības pētniecības koordinācijā Eiropā. "Jauno" LZPPK veido 27 ES dalībvalstis, savukārt kā novērotāji tajā piedalās kandidātvalstu un asociēto valstu pārstāvji. Papildus kopīgai plānošanai to iniciatīvu vidū, kuras īsteno LZPPK ar mērķi veicināt Eiropas pētniecības telpu lauksaimniecībai, jāmin prognozes process, lai izstrādātu Eiropas lauksaimniecības iespējamus ilgtermiņa scenārijus, kā arī kartēšanas process, lai noteiktu lauksaimniecības pētniecības prasības un tendences ES.

2.2.2. LZPPK ir pieņēmusi strukturētu pieeju pētniecības tēmu prioritāšu noteikšanā turpmākai padziļinātai sadarbībai, šajā nolūkā izveidojot vairākas dalībvalstu / asociēto valstu sadarbības darba grupas (SDG). SDG darbojas līdzīgi kā *ERA-NET*; tās izmanto to pašu pakāpenības principa pieeju — koncentrējoties uz informācijas apmaiņu sākotnējā posmā, noskaidrojot nepilnības pētniecībā un sadarbības prioritārajās jomās un, kad tas ir lietderīgi, uzsākot kopīgas darbības un/vai aicinot veikt kopīgus pētījumus.

2.3. Būtiskākie pasākumi ceļā uz saskaņotu Eiropas lauksaimniecības pētniecības programmu.

2.3.1. Steidzami jāiegūst daudz labāka izpratne par klimata pārmaiņu faktoriem, lai mazinātu to negatīvo ietekmi un aizsargātu ūdens un augsnes resursus, kā arī bioloģisko daudzveidību ar mērķi atbalstīt un veicināt ilgtspējīgāku lauksaimniecību Eiropā un pasaulē. Šajā sakarā lauksaimniecības pētniecības prioritārās jomas ir klimata pārmaiņas un enerģētikas resursi.

2.3.2. Pētniecība varētu iegūt lielāku nozīmi, ja dažādie dalībnieki būtu vairāk iesaistīti programmas izstrādē un varētu piedalīties tajā ar pasākumu, piemēram, ar inovācijas tīklu, starpniecību. Tādēļ ar LZPPK un Eiropas Lauku attīstības tīkla starpniecību Komisija vēlas nostiprināt zināšanu ieguvu un apmaiņu lauksaimniecības jomā ⁽⁵⁾. Lai konsolidētu kopīgās pētniecības plānošanu labākai Eiropas lauksaimniecības un pārtikas sistēmas pārvaldībai, LZPPK stratēģisko lomu varētu nostiprināt vēl vairāk, lai komiteja kļūtu par pārraudzības iestādi, kas uzrauga dažādus ar lauksaimniecību saistītus pasākumus, kurus īsteno visas Eiropas publiskās pētniecības iestādes.

⁽⁴⁾ Regula (EK) Nr. 72/2009, Regula (EK) Nr. 73/2009, Regula (EK) Nr. 74/2009 un Padomes 2009. gada 19. janvāra Lēmums Nr. 61.

⁽⁵⁾ Regula (EK) Nr. 1698/2005, 67. pants.

2.3.3. Lai izstrādātu ilgtermiņa pētniecības programmas, kas pamatojas uz kopīgu redzējumu un kopīgiem mērķiem, jāizveido pārraudzības mehānisms, kurš apvienotu prognožu pētījumu un pētniecības spēju kartēšanas instrumentus.

2.3.4. Eiropas atbildību globalizētā tautsaimniecībā nevar atstāt novārtā: lauksaimniecības ilgtspējas jautājumam būs gan tieša (pārtikas preču cenas), gan netieša (piemēram, migrācijas plūsmas) ietekme ES un visos pārējos pasaules reģionos. Tāpēc vispārīgi jāstiprina politiskās sinerģijas lauksaimniecības pētniecības jomā gan Eiropā, gan citur, bet jo īpaši — pētniecības politikas sinerģijas starp ES un dalībvalstīm, no vienas puses, un ārpolitiku, piemēram, attīstības atbalsta un kaimiņattiecību politiku, no otras puses.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. Jauns konteksts lauksaimniecības pētniecībai Eiropā.

3.1.1. Iepriekšējo piecdesmit gadu laikā Eiropas lauksaimniecības loma un uzdevumi ir pilnībā mainījušies, atbilstoši pārmaiņām, kas notikušas sabiedrībā un Eiropas ekonomikā, tostarp iesaistot iedzīvotājus un patērētājus, pārejot no "lauku" lauksaimniecības uz "postindustriālu" lauksaimniecību. Tāpēc valda vispārpieņemts uzskats, ka lauksaimniecības nozare, ņemot vērā pazīstamo Eiropas lauksaimniecības modeli, jāskata no funkcionālās dažādības vai lauksaimniecības teritoriju izmantošanas aspekta, un nevis vairs tikai no ražošanas aspekta. Līdz ar to tas pats kritērijs jāpieņem, lai definētu "lauksaimniecības pētniecību". Tas jebkurā gadījumā apstiprina lauksaimniecības produktu ražošanas primāro nozīmi, ko uzskatāmi apliecināja arī pasaules pārtikas krīze. Konkurētspējas un pārtikas nodrošinājuma jautājums būs tuvākās nākotnes uzdevums.

3.1.2. Šajā sakarā EESK atzinīgi vērtē izraudzīto pieeju, lai izstrādātu plašāku "lauksaimniecības pētniecības" definīciju, kurā ņemti vērā Eiropas lauksaimniecības uzdevumi, tostarp jo īpaši pielāgošanās klimata pārmaiņām un to ietekmes mazināšana, no lauksaimniecības avotiem iegūtas atjaunojamās enerģijas attīstība, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, ūdens resursu ilgtspējīga pārvaldība, kā arī informācijas un komunikācijas tehnoloģiju (IKT) un produkcijas kvalitātes veicināšana.

3.2. Ceļā uz kopīgām pētniecības programmām.

3.2.1. Komisijas paziņojumā pieņemta nesen izstrādātā kopīgās plānošanas koncepcija⁽⁶⁾, kas ir jauna pieeja lauksaimniecības pētniecībai un kura veicina efektīvāku ierobežoto finanšu resursu izmantošanu, galveno uzmanību pievēršot labākai sadarbībai. Pašlaik kopīga plānošana ir izmēģinājuma posmā, īstenojot eksperimentālu projektu par Alcheimera slimības pētījumiem. Turklāt paredzams, ka līdz 2010. gadam Padome pieņems turpmākas

iniciatīvas citās svarīgās pētniecības nozarēs. Nozarēs, kurās minētās iniciatīvas sniegs pozitīvus rezultātus, kopīgā plānošana varētu izšķiroši ietekmēt turpmākos pētniecības koordinēšanas mehānismus Eiropas līmenī.

3.2.2. Kopīgā plānošana nozīmē dalībvalstu brīvprātīgu iesaistīšanos pēc mainīgas ģeometrijas principa pētniecības stratēģisko programmu noteikšanā, izstrādē un piemērošanā, kuru pamatā ir kopīgs redzējums, kā vajadzētu risināt galvenos sociālos uzdevumus. Šī koncepcija var attiekties uz jau ieviestu valstu programmu stratēģisku sadarbību vai arī pilnīgi jaunu programmu kopīgu plānošanu un izveidošanu. Abos gadījumos runa ir par resursu apvienošanu, atbilstošāku instrumentu izvēli vai izstrādi, to izmantošanu, kā arī kopīgu progresa pārbaudi un pārskatīšanu.

3.2.3. Ņemot vērā to, ka lauksaimniecības pētniecības darbība bieži ir sadrumstalota un slikti koordinēta, ieguldījumi ir nepietiekami, mērķtiecīga rezultātu izplatīšana un popularizēšana ir neatbilstoša un trūkst kritiskās masas, EESK atzinīgi vērtē kopīgas plānošanas pieeju, uzskatot to par vērienīgu mērķi, kas kopā ar pragmatisku un elastīgu pieeju var aizsākt stratēģisku un struktūrētu lauksaimniecības pētniecību.

3.3. LZPPK vadības funkcija.

3.3.1. Komisijas paziņojumā un Komisijas dienestu darba dokumentā, kas to papildina, ir detalizēti aprakstītas analīzes, pārraudzības, novērtēšanas un konsultatīvās funkcijas, kā arī LZPPK organizatoriskās un operatīvās darba metodes saskaņā ar 2004. gada 19. jūlija Lauksaimniecības un zivsaimniecības padomes ievirzēm. Jo sevišķi LZPPK pienākums būtu pārraudzīt valstu pētniecības iniciatīvas lauksaimniecības un pārtikas nozarē, koordinēt tās Kopienas līmenī un izstrādāt pamatotas prognozes pētniecības prioritāšu ilgtermiņa attīstībai šajā nozarē.

3.3.2. EESK uzskata, ka koordinācija Kopienas līmenī ir svarīga, lai risinātu kopīgus uzdevumus un ļautu ES panākt vienprātīgu nostāju starptautiskajos forumos, novēršot dublēšanos, vairāk padziļinot programmas, palielinot konkurenci, lai saņemtu finansējumu, un tādējādi palielinot pētniecības priekšlikumu kvalitāti. Tomēr jāņem vērā, ka pētniecības situācija dažādās dalībvalstīs ir ļoti atšķirīga un ka valstu programmās uzmanība jāpievērš konkrētās valsts vajadzībām un prioritātēm, kurām Eiropas līmeņa sadarbība ne vienmēr nodrošinātu ievērojama mēroga un apjoma ieguvumus. Tādēļ LZPPK rīcībā jābūt instrumentiem, kas nodrošina iespēju kontrolēt pastāvīgu un atjauninātu pārraudzības procesu.

(6) OV C 228, 22.9.2009., 56. lpp.

4. Īpašas piezīmes.

4.1. Attiecībā uz galvenajiem pasākumiem sakarā ar Eiropas lauksaimniecības saskaņotas pētniecības programmu Komisijas paziņojumā norādītas šādas prioritātes: klimata pārmaiņu negatīvās ietekmes samazināšana, ūdens resursu un augsnes saglabāšana, kā arī bioloģiskās daudzveidības aizsardzība. EESK uzskata, ka jāņem vērā arī sociālā ietekme, kas ir uzsvēta 2008. gada FAO ziņojumā *“Gender and Equity Issues in Liquid Biofuels Production”* (Dzimumu līdztiesības un taisnīguma jautājumi biodegvielas ražošanā), kurā ir analizēta uzņēmumu, nodarbinātības un reģiona mijiedarbība.

4.2. Nosakot jaunas prioritāšu jomas turpmākajā Eiropas lauksaimniecības pētniecības programmā, ir lietderīgi ņemt vērā ne tikai klimata pārmaiņas un ar lauksaimniecību saistītās enerģētikas problēmas, bet arī cīņu par bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, ūdens resursu ilgtspējīgu izmantošanu, ĢMO audzēšanas un laišanas tirgū ietekmes novērtēšanu uz vidi un cilvēku veselību, jautājumus saistībā ar lauksaimniecības un pārtikas nozarēm, īpašu uzmanību veltot produktu pārstrādes posmam un biotehnoloģijām, kā arī visus jauninājumus, ar ko var risināt minētās problēmas, kas ir jaunie uzdevumi, kā nesen tika norādīts KLP reformas veselības pārbaudē (2008. gada novembrī).

4.3. Pētniecībai varētu būt lielāka loma, ja dažādie dalībnieki būtu vairāk iesaistīti programmas izstrādē un varētu piedalīties

pētniecības procesā. Īpaši svarīgi ir iesaistīt uzņēmumus, galvenokārt mazos un vidējos uzņēmumus, to pētniecības mērķu noteikšanā, kas jāizvirza, ņemot vērā pašu uzņēmumu reālās vajadzības, kā arī lietišķās pētniecības un tehnoloģiju pārneses veicināšanā, nodrošinot efektīvu piekļuvi finansējumam. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu pastiprināt saikni starp zināšanām un jauninājumiem, lai apvienotu uzņēmumu un iedzīvotāju intereses, un šajā sakarā aicina Komisiju paredzēt atbilstošas apmācību programmas.

4.4. Attiecībā uz Eiropas Lauku attīstības tīklu (7) jo sevišķi lietderīgi būtu paredzēt mehānismus, kas rosinātu paraugprakses apmaiņu, nevis ieviest īpašus pasākumus, kuri varētu apgrūtināt koordināciju ar tīkla regulatīvajām funkcijām. Eiropas Lauku attīstības tīkls, Eiropas tehnoloģijas platformas un citi zināšanu apmaiņas instrumenti ir stratēģiski risinājumi, lai Eiropas līmenī apmainītos ar veiksmīgām idejām, uzticamu informāciju un praktisko pieredzi, kā arī attīstītu to, strukturējot un nostiprinot zināšanu apguvi un apmaiņu.

4.5. Lai savienotu tīklā Eiropas un starptautisko pētniecību, jo īpaši attīstības valstīs, ir vajadzīgi atbilstoši mehānismi, kas spēj nodrošināt ierosināto pasākumu efektivitāti un rezultativitāti, jo sevišķi nostiprinot vietējo pašvaldību spējas pārvaldības jomā un uzlabojot iesaistīto cilvēkresursu kvalitāti.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

(7) Regula (EK) Nr. 1698/2005, 67. pants.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Pārtikas cenas Eiropā"

COM(2008) 821 galīgā redakcija

(2010/C 128/21)

Ziņotājs: **KAPUVÁRI KGS**

Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2008. gada 9. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Pārtikas cenas Eiropā"

COM(2008) 821 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 2. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 75 balsīm par, 5 balsīm pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Pasākumiem pārtikas piegādes ķēdes darbības uzlabošanai, tās efektivitātes un konkurētspējas paaugstināšanai nevajadzētu būt vērīgiem uz zemu pārtikas cenu līmeņa sasniegšanu. Šāda rīcība veicinātu pārtikas piegādes ķēdes nepareizu funkcionēšanu, kā tas ir šobrīd. Jānodrošina cenas un vērtības proporcijas saglabāšana saprātīgā līmenī. Cerot uz zemām cenām, pārtikas produktu ķēdē gala rezultātā tiek ierobežoti lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju ieguldījumi un jauninājumu ieviešanas spēja, kā arī patērētāju izvēle, un Komisijai vidējā termiņā un ilgtermiņā ir jāņem vērā minētie faktori un to blakus efekti, veltot galveno uzmanību ne tikai tūlītējiem ieguvumiem saistībā ar zemām cenām. Nebūtu pareizi uzskatīt, ka zemas cenas pārtikas produktiem atbilst patērētāju interesēm. Saprātīgas cenas patērētājiem dod lielāku labumu, nodrošinot kvalitāti, kvantitāti un tādus pakalpojumus, kādus viņi vēlas saņemt. Tomēr pieeja ar mērķi mazināt cenu nepastāvības amplitūdu ir atbilstoša, tā nodrošina lielāku ticamību un prognozējamību pārtikas piegādes ķēdē.

1.2. Eiropas Savienība ir ieinteresēta nodrošināt to, ka patērētāji ilgtermiņā gūst labumu no nekaitīgiem pārtikas produktiem. Lai to sasniegtu, ir vajadzīgs augsts saimnieciskās patstāvības līmenis. Savukārt noturīgu lauksaimniecību iespējams nodrošināt vienīgi ar pētniecības un izstrādes, jauninājumu un tehnoloģiskās attīstības starpniecību, un tādēļ KLP resursiem ir ļoti liela nozīme. Tomēr pieeja šādiem resursiem jāorganizē tā, lai veicinātu pielāgošanos tirgus nosacījumiem, vienlaikus izvairot saistošu prasību sniegt informāciju un sadarboties, kā arī rūpīgi izskatīt ar lauku attīstību saistītos jautājumus.

1.3. Darbības jomu var paplašināt vienīgi tādā gadījumā, ja sociālā apspriešana notiek iespējami plašākā līmenī. Katrā jomā, kas jāattīsta, ir jāveic iepriekšējās darbības analīze, jāizstrādā precīzs rīcības plāns un skaidri jānosaka kompetences un atbildības

jomas. Tas viss ir ļoti svarīgi, ņemot vērā, ka katrs pasākums saistībā ar pārtikas cenām ietekmē vairāku faktoru sarežģītu mijiedarbību. Tā kā pārtika ir vitāli svarīga sabiedrībai kopumā, tā vienmēr būs gan stratēģiski nozīmīga, gan ļoti svarīga patērētājiem. Ņemot vērā iepriekš minēto, ražošanas nosacījumi jāorganizē tā, lai tie neapdraudētu ilgtermiņa stabilitāti.

1.4. Nav iespējams ierobežot tādus ieguldījumus pirmās nepieciešamības precēs, ko parasti veic biržās. Tomēr ir jāatrod līdzekļi, lai mazinātu to faktoru ietekmi, kas neatspoguļo faktisko pieprasījumu, jo tādējādi tiek traucēta lauksaimniecības produktu piegādes ķēde. Lai gan ES apzinās savu atbildību saistībā ar pārtikas piegādi attīstības valstīm, nedrīkst aizmirst, ka tās galvenais uzdevums ir nodrošināt nekaitīgu pārtikas produktu piegādi visplašākajā apjomā ES valstu iedzīvotājiem, mazinot atkarību no pasaules tirgiem un saglabājot autonomiju.

1.5. EESK atbalsta iniciatīvu izveidot **augsta līmeņa grupu lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības konkurētspējas jautājumos**, kas tika izveidota saskaņā ar Komisijas 2008. gada 28. aprīļa lēmumu (2008/359/EK). EESK gaida minētās grupas darbības rezultātus. Vienam no augsta līmeņa grupas darbības galvenajiem mērķiem vajadzētu būt lauksaimniecības un pārtikas preču tirgu iespējami lielākas stabilitātes panākšanai.

2. Komisijas paziņojums.

2.1. Saistībā ar pārtikas cenu straujāku celšanos 2007. gada otrajā pusē būtiski pieauga arī pārtikas cenas mazumtirdzniecībā. Komisija reaģēja, publicējot paziņojumu par tematu "Pārtikas cenu paaugstināšanās problēmas risināšana: norādījumi par ES rīcību" (COM(2008) 321 galīgā redakcija).

2.2. Komisija uzskata, ka, lai sasniegtu minēto mērķi, galvenais priekšnoteikums ir konstatēt un atrisināt problēmas pārtikas piegādes ķēdes darbības regulējuma un konkurences jomā. Paziņojuma piecās nodaļās tiek analizēts stāvoklis un ierosināti pasākumi problēmu risināšanai.

2.3. Saskaņā ar paziņojumā minēto informāciju lauksaimniecības preču cenu kāpumu izraisīja strukturālu un īslaicīgu faktoru apvienojums. Tādi strukturāli faktori kā, piemēram, pasaules iedzīvotāju skaita pieaugums, ienākumu paaugstināšanās valstīs ar strauji augošu ekonomiku un jaunu noieta tirgu attīstība, ir veicinājuši globālā pieprasījuma paaugstināšanos.

2.4. "No 2007. gada augusta līdz 2008. gada jūlijam pārtikas (izņemot alkoholu un tabaku) cenu inflācija bija aptuveni 1,0 procentpunkts no vispārējās inflācijas." Cenu tendencēm cita starpā bija raksturīgas pārstrādātās un neapstrādātās pārtikas cenu atšķirības, kas radušās "sastāva" dēļ.

2.5. Komisija paredz, ka pārtikas cenu inflācija, kā arī pārtikas cenu inflācijas daļa vispārējā inflācijā nākamo divu gadu laikā samazināsies.

2.6. Komisija uzskata, ka pagājušajā gadā dažu valstu ieviestajiem ierobežojumiem attiecībā uz lauksaimniecības preču eksportu ir bijusi vairāk negatīva nekā pozitīva ietekme, jo tie neļāva uztvert tirgus signālus.

2.7. Kopš 2006. gada sākuma minētajos tirgos ieguldījumu plūsmas palielinājušās, kā norāda to nākotnes līgumu kopējais skaits, kurus noslēguši tirgus dalībnieki.

2.8. Paziņojumā iekļauta pārskata tabula par galvenajām prakšēm, kuras varētu radīt bažas konkurences jomā:

- karteļi,
- pirkuma līgumi,
- tālākpārdošanas cenu uzturēšana,
- viena zīmola veicināšana,
- privātā zīmola produkti,
- sasaistīšana,
- ekskluzīvas piegādes līgumi,
- sertifikācijas sistēmas.

2.9. Pamatojoties uz iepriekš minēto analīzi, Komisija ierosina plānu, lai uzlabotu pārtikas piegādes ķēdes darbību, iekļaujot tajā četrus galvenos elementus.

2.10. Komisija izsaka cerību, ka 2008. gada pavasarī izveidotās augsta līmeņa grupas lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības konkurences jautājumos sniegtie ieteikumi palīdzēs pārtikas piegādes ķēdei uzlabot konkurētspēju.

2.11. Lai korigētu pret konkurenci potenciāli vērsto praksi, kas 4. nodaļā minēta kā satraucoša, Komisija saistībā ar Eiropas Konkurences tīklu turpinās risināt ilgtspējīgu dialogu ar valstu konkurences iestādēm, lai nodrošinātu konsekventu un saskaņotu konkurences noteikumu izpildi visā ES, no kā labumu gūtu Eiropas patērētāji.

2.12. Saistībā ar tādu noteikumu pārskatīšanu valsts un/vai ES līmenī, kas var radīt problēmas pārtikas piegādes ķēdes darbībā, paziņojumā ir minēti šādi noteikumi un prakse:

- noteikumi, kas ierobežo jaunu uzņēmumu ienākšanu tirgū,
- noteikumi, kas ierobežo uzņēmumu spēju konkurēt cenu jomā; tie būtu jāpārskata,
- prakse, kas rada traucējumus piegādātāju un mazumtirgotāju attiecībās; tā būtu jānovērš.

2.13. Komisija kopā ar patērētāju preču tirgu regulatoriem un cieši sadarbojoties ar citām regulējošām iestādēm ārpus ES (jo īpaši ASV, kur atrodas vissvarīgākās biržas) izskatīs, kādi pasākumi būtu iestenojami, lai veicinātu cenu nestabilitātes mazināšanos lauksaimniecības preču tirgos.

2.14. Pamatojoties uz minēto darba programmu un attiecīgajiem pasākumiem, Komisija izskatīs iespēju par turpmāku rīcību un ierosina Eiropadomei atgriezties pie minētā jautājuma apspriešanas 2009. gada decembrī.

3. Vispārīgas piezīmes.

3.1. Strukturālie faktori, kuri izraisīja lauksaimniecības produktu cenu celšanos, vidējā termiņā saglabāsies, tomēr svārstības pēdējo divu gadu laikā liecina, ka lauksaimniecības produktu tirgum būs jāpielāgojas aizvien nestabilākām cenām. Pašreizējā ekonomikas krīze ir ietekmējusi tikai pieprasījuma pieaugumu pasaules tirgū, un rezultātā jebkurā brīdī varētu atkārtoties tie procesi, kuri sākās 2007. gada vidū, padarot lauksaimniecības produktu tirgu vēl neprognozējamāku. Turklāt nav iespējams pielāgoties spekulatīvas cenu manipulācijas izraisītam pieprasījumam, kas neatspoguļo faktisko pieprasījumu, jo būtu vajadzīgs tāds elastīguma līmenis, kurš nav savienojams ar lauksaimnieciskās ražošanas raksturīgajām iezīmēm un potenciālu.

3.2. Eiropas Savienība apzinās, ka lauksaimniecības produktu cenu svārstības ietekmē ne tikai visu lauksaimniecības nozari, bet arī pārtikas cenu starpniecību — arī visus patērētājus. Straujas un liela apjoma svārstības nozīmē, ka ir jāpārvērtē ES lauksaimniecības nozares nostāja. Augsta līmeņa grupa lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības konkurētspējas jautājumos ir atbilstošs forums šim nolūkam. Tādēļ jāprecizē šādi jautājumi: 1) ES lauksaimniecības nākotne; 2) lauksaimniecības turpmākā vieta ES politikā; jāapsver arī 3) tirgu atvēršanas sekas un 4) veidi, kā novērst nelīdzsvarotību attiecībās pārtikas piegādes ķēdē.

3.3. Lai gan nav panākts nekāds progress teritoriālās specializācijas attīstībā ES kopš KLP uzsākšanas, par to ir skaidras norādes starptautiskajos tirgos. Ņemot vērā ES tirgu pakāpenisku atvēršanu trešo valstu precēm, ES lauksaimniecības produktu ražotāji ir spiesti iesaistīties nevienlīdzīgā konkurencē. Rezultātā Eiropas ražotāji zaudē atbalstu tirgos. Vidējā posmā tas varētu būtiski apdraudēt lauku ekonomiku Eiropā. Ņemot to vērā, ES var saglabāt atklātu tirdzniecības politiku vienīgi tad, ja saglabājas dažādi atbalsta veidi lauksaimniecības produktu ražotājiem un tiek nodrošināti pietiekami stimuli ražošanas līmeņa saglabāšanai.

4. Īpašas piezīmes.

4.1. Lauksaimniecības preču un pārtikas cenu attīstība.

4.1.1. Laikposmā pēc krīzes lauksaimniecības produktu pieprasījuma pieaugums, iespējams, atkal pārsniegs piedāvājuma pieaugumu. Rezultātā minētie produkti atkal var izrādīties pievilcīgāki riska kapitālam. Tas varētu izraisīt pēdējos divos gados pieredzētajām līdzīgas svārstības, ja lauksaimniecības preču cenu izmaiņas rada lielāku ienesīgumu nekā citas finanšu tirgos piedāvātās iespējas. Ņemot vērā saimnieciskos nosacījumus, kādi varētu būt pēc krīzes, šādu notikumu iespējamība ir mazāka nekā 2007. gadā. Tomēr vidējā posmā jāsaņemas ilgstošām cenu svārstībām.

4.1.2. Kā uzsvērts Eiropas Parlamenta 2009. gada 26. marta Rezolūcijā (2008/2175(INI)), lauksaimniecības produktu ražotāji un apstrādātāji saņem vēl mazāku pārtikas mazumtirdzniecības cenu daļu. Saistībā ar iepriekš minēto cenu svārstībām piegādes ķēdes sākuma posmā neapšaubāmi būs tikai ierobežota vai novēlota ietekme uz mazumtirdzniecības cenām.

Pārtikas produktu mazumtirdzniecības cenu celšanās ietekmē tos iedzīvotājus, kuri lielu daļu ienākumu tērē pārtikai. Minētā parādība ir cieši saistīta ar ekonomikas attīstības līmeni attiecīgajā valstī, un tādēļ arī pārtikas cenu pieaugums visvairāk ietekmēja inflāciju ES jaunajās dalībvalstīs. Šajās valstīs, kurās ienākumu līmenis ir zemāks, izdevumi par pārtiku var veidot līdz pat 40-50 % no kopējiem mājāsaimniecību izdevumiem.

4.1.3. Domājams, ka dažos turpmākajos gados pārtikas cenas saglabāsies augstākas nekā vidēji 2002.–2006. gadā, bet zemākas nekā 2007. gada beigās. Vienlaikus cenas arī turpmāk būs ļoti nestabilas. Viena no nevēlamajām pārmaiņām saistībā ar pēdējo divu gadu notikumiem ir tā, ka cenas straujāk reaģē uz tirgus informāciju. Ņemot vērā, ka pieaug informācijas apjoms gan saistībā ar piedāvājumu, gan ar pieprasījumu, cenu svārstības turpināsies. Arī plašsaziņas līdzekļiem ir liela nozīme, jo efektīvi informācijas līdzekļi sniedz tirgiem tūlītēju informāciju par visu pasaulē notiekošo.

4.1.4. Lauksaimniecības produktu ražotājiem ES jābūt gataviem apmierināt pastāvīgi augošo pārtikas pieprasījumu. Jāuzlabo ES lauksaimnieciskās ražošanas kvantitāte un kvalitāte. Tomēr KLP īstenošana ir saistīta ar būtisku atbildību, lai nodrošinātu to, ka pakāpeniska ES tirgu atvēršana nepazemina Eiropas lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības konkurētspēju. ES ir vajadzīga

ilgtermiņa stratēģija lauksaimniecībai, nosakot apjomu, kāds Kōpienai būtu jāpanāk saimnieciskās patstāvības jomā saistībā ar dažādu produktu piedāvājumu. Tomēr ir jāaņem fakts, ka vidēji ilgā laikā ES vajadzēs importēt daudzus produktus.

4.2. Spekulācijas nozīme pārtikas preču cenu izmaiņās.

4.2.1. Kapitāla daudzums no dažādiem pensiju, ieguldījumu un valdību kontrolētiem investīciju fondiem starptautiskajos finanšu tirgos pastāvīgi pieaug, izmantojot mijmaiņas darījumus, bankas un daudznacionālus konglomerātus. Ņemot vērā to apjomu, pēdējie no iepriekš minētajiem būtiski ietekmē tirgus, kuros darbojas. Negūstot pietiekamu ienesīgumu no standartieguldījumiem, tie ir pievērsušies patēriņa preču tirgiem.

4.2.2. Ņemot vērā augsta riska ieguldījumu spekulatīvo raksturu, tie ietekmē cenas īstermiņā, bet ne ilgtermiņā. Lauksaimniecībā jāņem vērā minētais aspekts, kā arī procesi finanšu tirgos kopumā. Tie produkti finanšu tirgos, kuri izraisa būtiskas lauksaimniecības produktu svārstības un neatspoguļo faktiskās produktu plūsmas, negatīvi ietekmē cenu izmaiņas faktiskajos tirgos.

4.3. Pārtikas piegādes ķēdes darbība.

4.3.1. Kā Komisija norāda arī darba dokumentā par minēto jautājumu (SEC(2008) 2972), pēdējo divu gadu notikumi lauksaimniecības produktu tirgos ir cieši saistīti ar pārtraukumiem pārtikas piegādes ķēdes darbībā. Lauksaimniecības produktu cenu sadale piegādes ķēdē tieši atspoguļo katra ķēdes posma spēju aizsargāt savas intereses.

4.3.2. Konkurences iestādes, plānojot novērtēt konsolidācijas procesa pret konkurenci vērsto ietekmi pārtikas piegādes ķēdē, varētu saskarties ar problēmām. Ir svarīgi novērst Komisijas norādītās konkurenci kropļojošās darbības un risināt ar konkurenci saistītās tiesiskās problēmas attiecībās starp pārtikas preču piegādātājiem un tirdzniecības posmu ražošanas ķēdē, lai nosacījumus pielāgotu faktiskajam stāvoklim ekonomikā un tirgū. Komisija uzsver, ka visā Eiropas Savienībā jānodrošina vienota un labi saskaņota konkurences noteikumu īstenošana. Pārtikas piegādes ķēde ir pietiekami sadrumstalota, lai nodrošinātu to, ka atsevišķām darbībām nav pret konkurenci vērstas ietekmes, Ņemot vērā vienotā tirgus perspektīvu. Dokumentā apskatītā prakse liecina, ka attiecībā uz konkrētu valsti un produktu noteiktam koncentrācijas līmenim var būt būtiska pret konkurenci vērstā ietekme. Pārstrādes jaudu rašanās, kas, Ņemot vērā apjomradītus ietaupījums, var sasniegt dominējošu stāvokli konkrēta produkta tirgū, varētu samazināt patērētāju izvēli un izstumt no tirgus mazos un vidējos uzņēmumus. Minētais process vērojams aizvien biežāk, kopš tirgū aizvien lielāku ietekmi gūst privātā zīmola produkti. Vienlaikus pašreizējais dominējošais stāvoklis cenu konkurētspējas jomā uzņēmumu tirdzniecības politikā var izraisīt tādu produktu

parādīšanos tirgū, kuriem ir zemāka uzturvērtība. Lai gan paaugstinās pārtikas nekaitīguma līmenis, dabisko sastāvdaļu aizvietošana ar mākslīgām sastāvdaļām, kurām ir zemāka uzturvērtība, nozīmē, ka pārtikas produkti aizvien biežāk nevar apmierināt patērētāju prasības pēc kvalitatīva uztura.

4.3.3. EESK ierosina papildināt 1. tabulā iekļauto pārskatu par galvenajiem pret konkurenci vērsta rīcības veidiem ar atbildības metodēm, ko izmanto lieli mazumtirdzniecības uzņēmumi. Šādas metodes dod iespēju sadalīt gan piegādātāju cenas un faktiskās izmaksas, gan mazumtirgotāju un patērētāju cenas. Rezultātā references cenas tiek noteiktas ļoti zemā līmenī, krietni zemāk nekā tad, ja palielinātos darba ražīgums. Tāda pret konkurenci vērsta prakse kā, piemēram, karteļi un ekskluzīvas piegādes līgumi, nav pieņemami, jo nozīmē dominējošā stāvokļa izmantošanu, lai vienpusēji uzspiestu noteikumus piegādātājiem. Vienlaikus minētais dubultpeļņas normas paņēmieni — mazumtirgotāji būtiski palielina peļņas normu ne tikai uz pircēju, bet arī uz piegādātāju veikto atmaksājumu rēķina — izmaina komercpeļņas normu un kropļo pārtikas piegādes ķēdē gūto ienākumu sadali. Tā ir pret konkurenci vērsta prakse, jo piegādātājiem ir jāpielāgojas cenai, kurai ir minimāla saistība ar ražošanas izmaksām.

4.3.4. EESK pilnībā piekrīt Komisijas bažām saistībā ar dažiem pret konkurenci vērsta rīcības veidiem, kas var radīt pārmaiņas pārtikas produktu piegādes ķēdes darbībā. Šajā sakarā neapšaubāmi ir jāpievērš lielāka uzmanība nelīdzsvarotajam ietekmes sadalījumam starp ražotājiem, apstrādātājiem un mazumtirgotājiem. Ietekmes koncentrēšanās uzņēmumos, kas darbojas nākamā posma tirgū, nodrošina mazumtirgotājiem dominējošu stāvokli attiecībā pret ražotājiem un apstrādātājiem, pieļaujot nevēlamu un ļaunprātīgu praksi. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK pieejā jautājumam par patērētāju labklājību būtu jāpievērš uzmanība ne tikai zemu cenu sasniegšanai īstermiņā, bet arī ilgtermiņā, vienlaikus ņemot vērā gan tiešo, gan netiešo ietekmi, lai novērstu finansiālas grūtības piegādātājiem, motivācijas trūkumu, ierobežotu izvēli un ilgtermiņā — pat augstākas cenas.

5. Plāns piegādes ķēdes darbības uzlabošanai.

5.1. Atlīdzības atbilstošas sadales nodrošināšana katrā pārtikas piegādes ķēdes posmā ir ļoti sarežģīts uzdevums, un tās dažādi aspekti ir vajadzīga plaša mīļietekme tirgus procesos. Tomēr šādi pasākumi ir vajadzīgi, lai dotu iespēju patiešām uzlabot Eiropas pārtikas produktu konkurētspēju.

5.1.1. EESK atzīst Komisijas centienus tirgū ieviest pārredzamību. Labāka izpratne par tirgus darbību un piegādes ķēdes dažādo posmu nozīmi vienmēr būs lietderīga. Minētās ķēdes sīka analīze ir ļoti svarīga, lai iestādes vajadzības gadījumā var īstenot atbilstošus pasākumus, ja ķēdē ir nepilnības un pārtraukumi. Tādēļ EESK

pilnībā atbalsta Komisijas paziņojumā ierosināto rīcības virzienu un pilnībā sadarbosies tā īstenošanas jomā.

Tomēr Komisija nedrīkstētu aizmirst, ka nosacījumi dažādās nozarēs vai pat valstīs ir atšķirīgi, un tādēļ faktori, kas nosaka cenas, ir dažādi; tie ir dinamiski, nevis statiski.

Visi Komisijas centieni izstrādāt un ieviest pastāvīgu instrumentu pārtikas cenu kontrolei un ienākumu sadalei visā ķēdē jābalsta uz minētajiem faktiem, un rezultāti būtu jāuzskata par atsaucies rādītājiem, bet ne par neapstrīdamu patiesību.

5.1.2. Pārtikas piegādes ķēde var kļūt konkurētspējīgāka tikai tadā gadījumā, ja ķēdē ir būtiski uzlabota sadarbība. Formulējums "ķēde" liek domāt, ka katrs posms tieši saistīts vienīgi ar blakus esošajiem posmiem, bet reālu efektivitāti var nodrošināt vienīgi tad, ja visi darbojas kopīgu interešu vārdā. Ja patiešām tiek uzskatīts, ka priekšnoteikumi pārtikas piegādes ķēdes darbībai jānosaka patērētāju vajadzībām ar produktu starpniecību, ķēdē iesaistītajiem tas neapšaubāmi ir jāņem vērā.

5.1.3. Eiropas Savienībai jāatzīst, ka daudzus jautājumus, kuri ir apspriesti Komisijas paziņojumā, nevar atrisināt ar konkurences politikas pasākumiem. Tiesību aktu saskaņošana konkurences jomā un konkurences iestāžu sadarbība ir efektīva, izskatot tikai ikdienišķus gadījumus saistībā ar praksi, kas vērsta pret konkurenci (piemēram, karteļi un maldinoši sludinājumi). Pieredze liecina, ka konkurences likums nav piemērots līdzeklis 1. tabulā minēto situāciju risināšanai, ņemot vērā iesaistīto pušu sarežģīto savstarpējo atkarību. Atsevišķu mazumtirdzniecības ķēžu ietekme uz tirgu neliecina par konkurences iestāžu atbilstošu reakciju Kopienas līmenī, tomēr tā ir svarīga no piegādātāja viedokļa, jo atkarība no atsevišķiem mazumtirgotājiem un iepirkumu centriem ir kļuvusi izšķiroši nozīmīga izdzīvošanai tirgū. Rezultātā mazumtirgotāju un piegādātāju sadarbība ir kļuvusi vienpusēja.

Vienlaikus smagākas sankcijas saistībā ar konkurences tiesībām varētu būtiski ierobežot praksi, kas saistīta ar patērētāju maldināšanu.

Dažos nākamajos gados turpināsies darbs pie patērētāju tiesību aizsardzības noteikumu pārskatīšanas. Tas saistīts ar to pārtikas produktu kvalitāti, kuri brīvā tirgus apstākļos nonāk vienotajā tirgū no trešām valstīm, un noteikumiem attiecībā uz šādu pārtikas produktu ražošanu. Cita starpā importa pieaugums atspoguļojas cenu līmenī un pārtikas cenu samazinājumā. Tomēr tas ir cieši saistīts ar pieaugošu risku pārtikas produktu nekaitīguma un patērētāju aizsardzības līmeņa pazemināšanās jomā, jo daudzi importētie produkti tiek ievesti no reģioniem, kuros pārtikas ražošanas kultūra ir daudz zemākā līmenī nekā Eiropā.

5.1.4. Mazumtirgotāju komercpolitikās nav plašas mīļietekmes. Tomēr būtu jānosaka visi iespējamie pasākumi, kas dotu iespēju mainīt lielu mazumtirdzniecības uzņēmumu komercpolitikas saistībā ar cenu samazināšanu (vai dažos gadījumos panākot zemāko cenu). Iepriekš minētais aspekts nosaka ienākumu pašreizējo nelīdzsvaroto sadali pārtikas piegādes ķēdē un ietekmē arī patērētāju attieksmi.

5.1.5. Eiropas Savienība var efektīvi rīkoties, lai novērstu nepilnības pārtikas piegādes ķēdes darbībā un padarītu to efektīvāku, vienīgi tad, ja iespējams iegūt nepieciešamo informāciju. Vēl viens nozīmīgs ES uzdevums ir Eiropas patērētāju izpratnes veidošana, lai viņi var pieņemt apzinātus lēmumus. Patērētājiem ir vissvarīgākā nozīme Eiropas lauksaimniecības un pārtikas rūpniecības izdzīvošanā un noturīgā attīstībā. Patērētāju izpratne Eiropā varētu palīdzēt īstenot vienu no Kopienas pamatprincipiem, proti, izvēli par labu Kopienas produktiem; minētais princips acīmredzami nav ņemts vērā VVTT un PTO sarunās.

Izstrādājot uzraudzības instrumentu, ir jāiekļauj pasākumi tirgus dalībnieku stimulēšanai, lai sistēmai sniegtu ticamu informāciju.

Piemēram, šādos pasākumos varētu iekļaut nodokļu pārbaudes, nodokļu atlaides un subsīdijas. Pārredzamības nodrošināšana uz brīvprātības principiem nav reāla iespēja.

5.1.6. Lai mazinātu spekulācijas negatīvo ietekmi, jāapsver iespēja ieviest regulējošus pasākumus ar mērķi nodrošināt, ka akciju tirgos tiek atļauti vienīgi tādi darījumi, kam ir faktiskas garantijas preču veidā, pretēji pašreizējai tirgus praksei, kura pieļauj ļoti ierobežotu preču plūsmu, lai būtiski ietekmētu tirgus cenas, kas savukārt rada cenu svārstības faktiskajā tirgū.

5.1.7. Īsākas pārtikas piegādes ķēdes

Starpnieku skaita samazināšana starp lauksaimniecības produktu ražotājiem un patērētājiem varētu palīdzēt ķēdes efektīvākai darbībai. Sekojot tādām programmām kā, piemēram, piena un augļu izdalīšana skolēniem, būtu jāveicina tieša saikne starp ražotājiem un patērētājiem. Viens no vispopulārākajiem veidiem ir tradicionālo zemnieku tirdziņu organizēšanas veicināšana. Papildus daudziem citiem ieguvumiem tas palīdzētu saglabāt lauku dzīvesveidu un uzņēmjdarbību mazās un vidējās lauku saimniecībās.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Kopenhāgenas sarunu mērķis – visaptverošs nolīgums par klimata pārmaiņām””

COM(2009) 39 galīgā redakcija

(2010/C 128/22)

Ziņotājs: **Thomas McDONOGH KGS**

Eiropas Komisija 2009. gada 28. janvārī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Kopenhāgenas sarunu mērķis — visaptverošs nolīgums par klimata pārmaiņām””

COM(2009) 39 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 2. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 168 balsīm par, 2 pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ierosinājumi.

1.1. EESK pauz dzīļu nožēlu, ka ES valstu vadītāji vēl joprojām nav panākuši vienošanos par svarīgiem lēmumiem saistībā ar finansējumu klimata pārmaiņu ierobežošanai.

1.2. EESK, iepazīsies ar zinātniskiem atzinumiem, iesaka izvirzīt ilgtermiņa mērķi (kas jāsasniedz līdz 2050. gadam), proti, panākt, ka CO₂ emisijas gadā uz vienu cilvēku nepārsniegtu 2 tonnas un globālā sasilšana būtu zemāka par 2 °C.

1.3. EESK uzskata, ka ES jācenšas sasniegt tālejošais starpposma mērķis samazināt siltumnīcefekta gāzes (SEG) globālās emisijas vismaz par 30 % laikposmā no 1990. līdz 2020. gadam ar noteikumu, ka citas rūpnieciski attīstītās valstis un ekonomiski attīstītākās attīstības valstis samazina emisijas tādā pašā apmērā.

1.4. Rūpnieciski attīstītajām valstīm būtu jāaņem lēmums līdz 2050. gadam samazināt SEG emisijas vismaz par 80 % salīdzinājumā ar 1990. gadu.

1.5. EESK piekrīt Komisijai, ka jaunattīstības valstu grupai (izņemot Āfrikas vismazāk attīstītās valstis) būtu jāierobežo emisiju pieaugums, lai 2020. gadā tas būtu par 15–30 % zemāks par līdzšinējo līmeni.

1.6. Kopenhāgenas sarunās jāapspriež arī jautājums par gaisa un jūras transporta radītajām SEG emisijām.

1.7. EESK vēlreiz uzsver, ka līdz 2020. gadam tropu mežu izciršana jāsamazina par vismaz 50 % salīdzinājumā ar pašreizējo līmeni, vienlaicīgi nodrošinot mežu, pļavu, purvainu vietu un kūdrāju ilgtspējīgu apsaimniekošanu citās rūpnieciski attīstītajās valstīs un vēlāk arī attīstības valstīs.

1.8. EESK atbalsta Eiropas Komisiju, kas vēlas panākt starptautisku vienošanos, lai Kioto protokolā iekļautu arī fluorētās gāzes.

1.9. Jāpiešķir atbilstošs finansējums klimata pārmaiņu pētniecībai pasaules (un reģionālā) līmenī, tehnoloģiju izstrādei un demonstrējumiem.

1.10. EESK atbalsta proaktīvu izglītības un sabiedrības informēšanas politiku, lai palielinātu izpratni par klimata pārmaiņām un to ietekmi uz iedzīvotājiem Eiropā un ārpus tās.

1.11. Pašreizējā lejupslīde pasaules ekonomikā nedrīkst būt iegansts, lai atteiktos no ļoti vajadzīgiem un būtiskiem pasākumiem, kas sekmē klimata pārmaiņu ierobežošanu.

2. Ievads.

2.1. Iepazīsies ar jaunākajiem zinātnes atzinumiem, kas iekļauti Klimata pārmaiņu starpvaldību padomes (IPCC) 4. novērtējuma ziņojumā (AR4), EESK ir pārliecināta, ka šobrīd vairāk nekā jebkad ir vajadzīga steidzama un tūlītēja rīcība.

2.2. ES valstu valdības 1996. gadā izvirzīja mērķi panākt, ka temperatūras kāpums nepārsniedz 2 °C, salīdzinot ar pirmsrūpniecības laikmeta līmeni. To pēc tam ir apstiprinājusi Eiropadome, Vides padome un nesēn — ES ekspertu grupa klimata pārmaiņu jautājumos, jo lielāks temperatūras kāpums radītu nopietnas problēmas sociālajā jomā, proti, veselības traucējumus, ūdens un pārtikas trūkumu un piespiedu migrāciju. Tomēr minētie 2 °C nerada drošību, ņemot vērā, ka, planētas vidējā temperatūra kāpusi par 0,8 °C, salīdzinot ar pirmsrūpniecības laikmeta līmeni, un tas ir izraisījis, piemēram, paātrinātu ledus kušanu Ziemeļu Ledus okeānā.

2.3. Jaunākie zinātniskie atzinumi ir satraucošāki nekā tie, kas minēti IPCC 4. ziņojumā. Organizācija "Global Carbon Project" ir apstiprinājusi, ka oglekļa emisiju apjoms pieaug, un šis pieaugums (vidēji 3,5 % laikposmā no 2000. līdz 2007. gadam, proti, gandrīz četras reizes vairāk nekā ikgadējais pieaugums 0,9 % apjomā laikposmā no 1990. līdz 1999. gadam) ir lielāks nekā vissliktākā prognoze, kas minēta IPCC īpašajā ziņojumā par emisiju iespējamo pieaugumu.

3. Uzdevumi emisiju samazināšanai.

3.1. Vispārīga informācija.

Rūpnieciski attīstītās valstis, kurās dzīvo aptuveni 1 miljards no 6,7 miljardiem pasaules iedzīvotāju 2008. gadā, kopš 1950. gada rada apmēram 70 % no visām emisijām. Nākotnē visvairāk emisiju radīs attīstības valstis.

CO₂ globālo emisiju apmērs 1990. un 2000. gadā bija aptuveni 40 gigatonnas gadā, un 2008. gadā tas sasniedza 50 gigatonnas. Tātad globālo emisiju apmērs 1990. un 2000. gadā bija 7–7,5 metriskās tonnas gadā uz vienu cilvēku un 2008. gadā — 8 metriskās tonnas. Pētījumā, kuru nesen veica izpētes grupa no Potsdamas Klimata pārmaiņu pētniecības institūta (Vācija), secināts, ka līdz 2050. gadam SEG emisijas jāsamazina vismaz par 50 % salīdzinājumā ar 1990. gadu, lai 2 °C mērķi nepārsniegtu par vairāk nekā 25 % (šis skaitlis arī nav nenozīmīgs).

3.2. EESK, iepazīsies ar zinātniskiem atzinumiem un zinātnieku vienoto viedokli, iesaka izvirzīt ilgtermiņa mērķi (kas jāasniedz līdz 2050. gadam), proti, panākt, ka gadā CO₂ emisijas uz vienu cilvēku nepārsniedz 2 tonnas, kas ļautu stabilizēt SEG emisiju koncentrāciju 500 ppm CO₂ apmērā. Mērķi nepārsniegt 2 tonnas gadā uz vienu cilvēku būtu jācenšas sasniegt valstu līmenī.

3.3. EESK atbalsta Eiropas Komisijas izvirzīto mērķi samazināt globālās SEG emisijas tā, lai līdz 2050. gadam tās būtu par 50 % mazākas nekā 1990. gadā.

3.4. EESK piekrīt IPCC 4. ziņojumā un pēdējā laikā veiktos pētījumos paustajai atziņai, ka rūpnieciski attīstītajām valstīm līdz 2050. gadam jācenšas samazināt SEG emisijas vismaz par 80 % salīdzinājumā ar 1990. gadu.

ES ir parādījusi labu piemēru, vienpusēji izvirzot mērķi līdz 2020. gadam samazināt emisijas par 20 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni.

3.5. EESK piekrīt Komisijai, ka ES, kā ierosināts, būtu jāizvirza augstāks mērķis, proti, samazināt emisijas par 30 % līdz 2020. gadam ar noteikumu, ka rūpnieciski attīstītās valstis apņemas samazināt emisijas tādā pašā apmērā un ekonomiski attīstītākās attīstības valstis — tām piemērotā apmērā. Saistības īstenot minēto mērķi būtu jāuzņemas ne tikai valstīm, kas ir minētas

Kioto protokola I pielikumā, bet arī visām ESAO dalībvalstīm un visām pašreizējām ES dalībvalstīm, ES kandidātvalstīm, un potenciālajām kandidātvalstīm. Rūpnieciski attīstīto valstu pūliņi ir ļoti nozīmīgi un vajadzīgi, lai attīstības valstis varētu sekot to paraugam un izvirzīt savus mērķus. Šie mērķi būtu jāpārskata laika gaitā un būtu jāizstrādā ceļvedis, kurā būtu precizēti mērķi 2030. un 2040. gadam, ņemot vērā jaunākos zinātniskās pētniecības atzinumus.

3.6. EESK pauž bažas par motivācijas trūkumu priekšlikumos, kurus izteikušas tādas rūpnieciski attīstītās valstis kā ASV un Japāna. To ierosinātie mērķi atpauk no iepriekšminētajiem mērķiem, kas jāasniedz līdz 2020. gadam. ASV Kongresa Enerģētikas un tirdzniecības komiteja 2009. gada 21. maijā pieņēma tiesību aktu par enerģētiku un globālo sasilšanu, kurā aicina samazināt emisijas par 17 % līdz 2020. gadam salīdzinājumā ar 2005. gadu (nevis salīdzinājumā ar 1990. gadu, kad emisiju apmērs bija ievērojami zemāks!) un par 83 % līdz 2050. gadam. Taču ASV valdībai vēl ir jāpieņem 930 lappušu garais dokuments, un maz ticams, ka to izdarīs līdz noteiktajam termiņam, proti, pirms decembrī paredzētās sanāksmes Kopenhāgenā. EESK pauž bažas, ka tas varētu nelabvēlīgi ietekmēt Kopenhāgenas sarunu iznākumu.

3.7. EESK negatīvi vērtē to, ka G8, astoņas citas valstis un ES, 2009. gada 9. jūlijā L'Akvilā (Itālijā) tiekoties Lielāko tautsaimniecību forumā par enerģētiku un klimata pārmaiņām, neuzņēmas konkrētas finansiālās saistības. Lai gan tās vienojās par vispārēju ilgtermiņa mērķi samazināt globālās emisijas vismaz par 50 % līdz 2050. gadam, kā arī samazināt emisijas rūpnieciski attīstītajās valstīs par 80 % vai vairāk līdz 2050. gadam, netika noteikts nedz pārskata gads attiecībā uz emisiju samazināšanu, nedz arī vidusposma (līdz 2020. gadam sasniedzamais) mērķis.

3.8. EESK piekrīt Komisijai, ka jaunattīstības valstu grupai (izņemot Āfrikas vismazāk attīstītās valstis) būtu vienlaicīgi jāierobežo emisiju pieaugums, lai 2020. gadā tas būtu par 15–30 % zemāks nekā līdzšinējais līmenis.

EESK uzskata, ka būs jārikojas savlaicīgi un saskaņoti, lai sasniegtu minētos mērķus.

3.9. Tā kā visiem pasaules iedzīvotājiem ir jābūt vienlīdzīgām tiesībām tādās jomās kā piesārņošana un nepiesārņošana, EESK uzskata, ka emisiju apmērs uz vienu cilvēku ir objektīvs kritērijs, kas jāņem vērā, izvirzot emisiju samazināšanas mērķus rūpnieciski attīstītajās un attīstības valstīs.

3.10. Tādu rādītāju kā tā dēvētā oglekļa intensitāte (proti, oglekļa emisijas uz vienu IKP vienību) varētu lietot, lai mērītu emisijas samazinājumu. Komiteja tomēr uzskata, ka tas jādara piesardzīgi, jo oglekļa intensitātes samazināšanos attiecīgajā valstī var panākt, palielinot IKP, un tad kopējais emisiju apjoms vispār nav jāsamazina.

4. Gaisa un jūras transporta radītās emisijas.

4.1. Emisijas.

4.1.1. Starptautiskā (un valstu) gaisa un jūras transporta radīto emisiju apjoms turpina palielināties. Starptautiskā gaisa transporta radītās SEG emisijas laikposmā no 1990. līdz 2004. gadam ir palielinājušās par 4,5 % gadā, turpretim starptautiskā jūras transporta emisijas tajā pašā laikposmā ir palielinājušās par 2,75 %. Neskatoties uz to, šīs emisijas netiek uzraudzītas saskaņā ar ANO Vispārējo konvenciju par klimata pārmaiņām un tās Kioto protokolu. Gaisa transports rada aptuveni 2 % no globālajām emisijām, ja aprēķinus veic, ņemot vērā gaisa transporta radītās CO₂ emisijas 2007. gadā. Gaisa transporta radītās emisijas varētu palielināties tuvākajā nākotnē. Starptautiskā gaisa transporta asociācija (IATA) 2009. gada jūnijā izvirzīja vairākus mērķus, lai samazinātu gaisa transporta radītās SEG emisijas. IATA arī ierosina, ka emisijas jāaprēķina (par tām jāmaksā) globālā, nevis reģionālā vai vietējā līmenī. Starptautiskās jūrniecības organizācijas jaunākajos ziņojumos norādīts, ka starptautiskais jūras transports rada aptuveni 843 miljonus tonnu CO₂ gadā (apmēram 3,5 % no visām globālajām SEG emisijām), kas ir līdzvērtīgs emisijām, ko rada tāda liela rūpnieciski attīstīta valsts kā Vācija.

4.2. Mērķi.

4.2.1. EESK piekrīt Komisijai, ka starptautiskā gaisa un jūras transporta radītās emisijas būtu jāiekļauj Kopenhāgenas nolīgumā, lai šo nozaru radītā ietekme "līdz 2020. gadam būtu mazāka nekā 2005. gadā un līdz 2050. gadam — ievērojami mazāka nekā 1990. gadā". EESK arī piekrīt Komisijai, ka starptautiskā gaisa un jūras transporta radītās emisijas būs jāpieskaita valsts emisiju kopjumam, kas noteikts Kopenhāgenas līgumā, ja līdz 2010. gada beigām Starptautiskā civilās aviācijas organizācija un Starptautiskās jūrniecības organizācija nebūs panākušas vienošanos par uzdevumiem emisiju samazināšanai. EESK vēlreiz uzsver, ka emisijas kvotu tirdzniecības sistēma jūrniecības nozarē ir ievērojami sarežģītāka nekā aviācijas nozarē un ka alternatīva globālā sistēma varētu būt efektīvāka nekā ES vai kāda cita reģionālā sistēma (Sk. arī EESK atzinumu par Ekoloģisku jūras un iekšējo ūdensceļu transportu).

5. Ar zemes izmantošanu un zemes izmantojuma maiņu saistītās emisijas.

5.1. Zemes izmantošana, galvenokārt mežu izciršana, kūdras dedzināšana un citas tamlīdzīgas darbības rada 17,4 % no kopējā emisiju apjoma.

5.2. Ņemot vērā lielo emisiju apjomu, ko rada zemes izmantojuma maiņa, EESK vēlreiz uzsver, ka līdz 2020. gadam tropu mežu izciršana jāsamazina par vismaz 50 % salīdzinājumā ar pašreizējiem rādītājiem (Sk. EESK atzinumu par Atmežošanas un meža degradācijas radīto problēmu risinājumi cīņai ar klimata pārmaiņām un bioloģiskās daudzveidības izzušanu).

5.3. Vienlaicīgi jānodrošina mežu, pļavu, purvainu vietu un kūdrāju noturīga apsaimniekošana vispirms rūpnieciski attīstītajās valstīs un vēlāk attīstības valstīs, lai CO₂ absorbēšana notiktu arī šajās valstīs. Visām valstīm jāveic pasākumi, lai ierobežotu mežu izciršanu.

5.4. Eiropai būtu jārada labs piemērs, veicinot mežu saglabāšanu, piemēram, pieprasot, lai koksnes izstrādājumiem būtu sertifikāti, kas liecina par mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu.

5.5. Tā kā lauksaimniecības ietekme uz klimata pārmaiņām ir vērtēta īpaši EESK atzinums ⁽¹⁾, šis jautājums nav plašāk analizēts šajā atzinumā.

6. Sektorāla pieeja un sarunas par klimata pārmaiņām.

6.1. EESK ierosina, ka sektorāla pieeja varētu papildināt sarunas par klimata pārmaiņām. Piemēram, kā ierosināts darba grupas par Kioto protokolu ziņojumā, noteiktās nozarēs (piemēram, elektroenerģijas, dzelzs un tērauda, cementa nozarē) varētu izvirzīt brīvprātīgus/saistošus un kvantitatīvus/kvalitatīvus mērķus papildus valstu mērķiem emisiju samazināšanas jomā. Sektorālā pieeja sīkāk analizēta ziņojumā, kurā aplūkotas iespējas izpildīt visaptverošu nolīgumu par klimata pārmaiņu ierobežošanu.

7. Fluorētās gāzes.

7.1. EESK piekrīt ierosinājumam iekļaut vairākas jaunās rūpnieciskās ķīmikālijas jaunajā nolīgumā par klimata pārmaiņu ierobežošanu. Viens no savienojumiem — slāpekļa trifluorīds (NF₃) — parasti tiek izmantots, ražojot personālos datorus un LCD platekrāna televizorus, un tas ir aptuveni 17 000 reizes iedarbīgāks nekā CO₂. Otrs piemērs ir fluorogļūdeņradis (HFC), kas netiek uzraudzīts saskaņā ar Monreālas konvenciju un tiek izmantots, lai aizstātu hlorfluorogļūdeņradi (HCFC). Tiek apspriestas arī citas jaunas ķīmikālijas, proti, jauna veida perfluorogļūdeņraži (PFC) un HFC, trifluormetilsēra pentafluorīds (SF₅CF₃), fluorēti ēteri, perfluorpoliēteri (PFPE) un ogļūdeņraži (HC). Ķīmisko rūpniecību jārosina izstrādāt aizstājējus jaunajām rūpnieciskajām gāzēm, kas būtiski veicina globālo sasilšanu.

7.2. Mērķi.

7.2.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Komisija vēlas panākt starptautisku vienošanos, lai Kioto protokolā iekļautu tādas fluorētās gāzes kā jauna veida fluorogļūdeņražus (HFC) un perfluorogļūdeņražus (PFC), trifluormetilsēra pentafluorīdu, fluorētus ēterus, perfluorpoliēterus (PFPE) un ogļūdeņražus (HC), kuru lietošana vispirms jāierobežo un pēc tam pakāpeniski jāsamazina.

(1) OV C 27, 3.2.2009., 59.-65. lpp.

7.2.2. EESK uzskata, ka starptautiskajos nolīgumos ir noteikti jāparedz jauno fluorēto gāzu koncentrācijas līmeņa uzraudzība un pārbaude.

8. Pasākumi SEG emisijas samazināšanai.

8.1. EESK ir pārliecināta, ka valstu valdībām, pieņemot noteikumus un nosakot standartus, aktīvi jāīsteno ar augstām izmaksām nesaistīti pasākumi enerģijas patēriņa samazināšanai, piemēram, ēku energoefektivitātes paaugstināšana. Var pieņemt tiesību aktus, lai veicinātu atkritumu apjoma samazināšanu un otrreizējo pārstrādi. Var piešķirt subsīdijas, lai mudinātu cilvēkus aprīkot mājas ar solāro bateriju paneļiem, uzlabot māju izolāciju utt.

8.2. Jāveicina arī atjaunojamu enerģijas avotu izmantošana. Piemēram, jāpiešķir subsīdijas vēja turbīnu, kas ražo elektroenerģiju, ierīkošanai, nodrošinot iespēju saražoto elektroenerģiju pievadīt elektroenerģijas tīklam, kā arī tādu biogāzes iekārtu izmantošanai, kurās raudzē zāles, augu, rudzu utt. maisījumu, lai ražotu metānu, ko ievada tīklā. Tas jau paredzēts Vācijā pieņemtajā likumā par atjaunojamiem enerģijas avotiem, panākot, ka vairāk nekā 14 % elektroenerģijas ražo no atjaunojamiem enerģijas avotiem.

8.3. Jāveicina tehnoloģijas, kurām ir zems oglekļa emisiju līmenis un kuras nenodara kaitējumu videi. Rūpnieciski attīstītās valstīs un attīstības valstīs jāveicina inovācija un, kad vien iespējams, jāievieš energoefektīvākas tehnoloģijas.

8.4. Esošās un jaunās iekārtas elektroenerģijas ražošanai ir jāuzlabo, veicot vairākus pasākumus, proti, plašāk jāizmanto degviela ar zemāku oglekļa emisijas līmeni, jāpalielina atjaunojamās enerģijas un kodolenerģijas proporcija, jāizmanto efektīvākas elektroenerģijas ražošanas tehnoloģijas.

8.5. EESK uzskata, ka vismazāk attīstītajās valstīs ieguldījumi sākumā būtu jāveic, lai iegādātos vislabākās tehnoloģijas, kas ir pieejamas uz vietas vai piemērotas vietējiem apstākļiem.

9. Pielāgošanās pasākumi.

9.1. Bali rīcības plānā noteikts, ka nolīgumā par klimata pārmaiņu ierobežošanu laikposmā pēc 2012. gada noteikti jāparedz pielāgošanās pasākumi. Jautājumu par pielāgošanos klimata pārmaiņām jeb par to, kā uzlabot sabiedrības spējas pārvarēt klimata pārmaiņu radītās sekas, neseno apsprieda Starptautiskajā zinātniskajā kongresā par klimata pārmaiņām. Eiropas Komisija 2009. gada 1. aprīlī publicēja Balto grāmatu (COM(2009) 47 galīgā redakcija) par pielāgošanās pasākumiem, lai ES un tās dalībvalstis varētu labāk sagatavoties klimata pārmaiņu radītajām sekām.

9.2. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka ar Kopenhāgenas nolīgumu jāizveido sistēma, kura sekmēs pielāgošanos un kurai jāaptver šādi aspekti:

— stratēģiska pieeja pielāgošanās pasākumiem,

— pielāgošanās pasākumu integrācija nozīmīgākajās ES politikas jomās,

— pielāgošanās vietējā un reģionālajā līmenī,

— atbalsts pielāgošanās pasākumiem vismazāk attīstītajās valstīs un mazo salu jaunattīstības valstīs Pasaules klimata pārmaiņu alianses ietvaros un saskaņā ar ANO Vispārējā konvencijā par klimata pārmaiņām iekļautajiem vispārējiem noteikumiem attiecībā uz pielāgošanos klimata pārmaiņām.

9.3. Lai pielāgošanās pasākumi būtu efektīvi, ir svarīgi, lai pielāgošanās slogs būtu sadalīts samērīgi un uzmanība tiktu pievērsta šo pasākumu ietekmei uz nodarbinātību un maznodrošināto iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Jāievēro arī pielāgošanās politikas sociālā dimensija, un jāiesaista visi sociālie partneri.

10. Pasaules mēroga pētniecība, tehnoloģiju izstrāde un demonstrējumi.

10.1. EESK ir pārliecināta, ka nekavējoties jāpiešķir finansējums pasaules (un reģionālā) mēroga pētniecībai, tehnoloģiju izstrādei un demonstrējumiem. Ieteikts īstenot pētniecības, tehnoloģiju izstrādes un demonstrējumu programmas, lai paātrinātu atjaunojamu enerģijas avotu un spēkstacijām paredzētās koģenerācijas tehnoloģijas (siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošana) izstrādi, tehnisko pilnveidošanu un ieviešanu tirgū.

10.1.1. EESK atbalsta Komisijas ieceri (SEC(2008) 3104 final) veikt klimata pārmaiņu integrētu izpēti saskaņā ar Septīto pamatprogrammu pētniecībai un tehnoloģiju attīstībai. EESK iesaka Eiropas Komisijai Septītās pamatprogrammas un ar to saistīto vai turpmāko pētniecības programmu īstenošanā ciešāk sadarboties ar Klimata pārmaiņu starptautību padomi (IPCC).

10.1.2. EESK atbalsta ierosinājumu daudz vairāk pūļu veltīt pētniecībai, izstrādei un demonstrējumiem, kas saistīti ar Starptautiskās Enerģētikas aģentūras minētajām tehnoloģijām ar zemu oglekļa emisijas līmeni un energoefektīvajām tehnoloģijām un Eiropas enerģijas tehnoloģiju stratēģiskajā plānā minētajām tehnoloģijām, lai ātrāk varētu sākties stratēģiski nozīmīgo tehnoloģiju ar zemu oglekļa emisiju līmeni un energoefektīvo tehnoloģiju izmantošana.

10.1.3. Intelektuālā īpašuma aizsardzības jomā un attīstības valstīs kopš 1995. gada, kad spēkā stājās Nolīgums par intelektuālā īpašuma tiesību komercaspektiem, notikušas būtiskas pārmaiņas. Parakstot minēto nolīgumu, attīstības valstis apņēmušas respektēt ārvalstu patentus. Kopš nolīguma ieviešanas uzņēmumiem ir izdevīgi iesniegt patenta pieteikumus attīstības valstīs.

10.2. EESK atbalsta šādus Komisijas paziņojumā izvirzītos mērķus:

— veikt pētījumus par klimata pārmaiņu ietekmi, pielāgošanos tām un to mazināšanas iespējām valstu un starptautiskajā līmenī;

- veicināt starptautisko zinātnisko un tehnisko sadarbību visās ar klimatu saistītās pētniecības jomās, neaizmirstot arī tehnoloģijas ar zemu oglekļa emisijas līmeni un atjaunojamās enerģijas avotus;
- līdz 2012. gadam ar enerģiju saistītās pētniecības, izstrādes un demonstrējumu apjomu vismaz divkāršot un līdz 2020. gadam — četrkāršot, turklāt daudz lielāka vērība jāpievērš tehnoloģijām ar zemu oglekļa emisiju līmeni, jo īpaši atjaunojamiem enerģijas avotiem.

11. Finanšu resursi.

11.1. Visaptverošam Kopenhāgenas nolīgumam jāatvēr atbilstīgi finanšu resursi. Rūpnieciski attīstītām valstīm drīzumā jāiesniedz priekšlikumi par finansējumu, lai rosinātu arī attīstības valstis rīkoties. Finansējums kopā ar rūpnieciski attīstīto un attīstības valstu izvirzītajiem mērķiem ir galvenais elements, no kā ir atkarīgs Kopenhāgenas sarunu rezultāts.

11.2. ES, gatavojoties konferencei Kopenhāgenā, nav veltījusi īpašus pūliņus. Par to liecina fakts, ka ES valstu vadītāji 2009. gada 18.–19. jūnija sanāksmē atlika svarīgu lēmumu pieņemšanu saistībā ar finansējumu klimata pārmaiņu ierobežošanai. Viņi tikai paziņoja, ka finansējums klimata pārmaiņu ierobežošanai jārod, pamatojoties uz tādiem principiem kā maksātspēja un atbildība par radītajām emisijām.

11.3. Tā kā Eiropadome līdz šim nav pieņēmusi lēmumu par finansējumu, EESK pauž bažas par to, ka šis jautājums netiek izskatīts steidzami. Lielas bažas rada tas, ka līdz šim rūpnieciski attīstītās valstis, ieskaitot ES, nav apņēmušās veikt ieguldījumus un nav uzņēmušās finanšu saistības.

11.4. Ieguldījumi tādās jomās kā energoefektivitāte un tehnoloģijas ar zemu oglekļa emisiju līmeni sekmēs ekonomisko izaugsmi un veicinās enerģijas ietaupījumus.

11.5. Pasākumi emisiju mazināšanai attīstības valstīs būtu jāfinansē no vietējiem un ārējiem avotiem, no pasaules oglekļa tirgus, kā arī no attīstīto valstu atvēlētajiem līdzekļiem.

— **Vietējie finansējuma avoti:** lielākā daļa ieguldījumu līdz 2020. gadam un energotaupības pasākumi nebūs saistīti ar īpaši augstām izmaksām, piemēram, energoefektivitātes paaugstināšanas pasākumi privātajos mājokļos, ēkās un privātajā sektorā. Vajadzīgo finansējumu var gūt no budžeta, kas paredzēts valstu vides un enerģētikas politikas īstenošanai. Citi finansējuma avoti var būt arī dotācijas un aizdevumi no valstu, starptautiskām un divpusējām programmām.

— **Ārējie finansējuma avoti:** emisiju samazināšanas pasākumi, kas saistīti ar augstām izmaksām, kuras atmaksājas ilgākā laika periodā un kuras pārsniedz attiecīgās attīstības valsts iespējas, būs jāfinansē, izmantojot visus iespējamās finanšu avotus un novatoriskos finansēšanas mehānismus, tai skaitā publisko finansējumu un starptautiskās emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas. EESK atbalsta Komisijas centienus līdz

2015. gadam izveidot oglekļa dioksīda emisiju tirgu, kas aptver ESAO valstis, un līdz 2020. gadam vēl plašāku tirgu, apvienojot ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu ar citām līdzvērtīgām emisiju ierobežošanas un tirdzniecības sistēmām.

11.6. Eiropadome uzsvērusi, ka vairāk uzmanības jāvelta starptautiskiem finansēšanas mehānismiem. Minēto jautājumu atkārtoti iekļaus Eiropadomes oktobra sanāksmes darba kārtībā. EESK ir pārliecināta, ka šī jautājuma izskatīšana ir ļoti novilcināta, ņemot vērā, ka konference Kopenhāgenā notiks decembrī.

11.7. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka rūpnieciski attīstīto valstu ieguldījumam jāizpaužas, piešķirot publisko finansējumu un veidojot oglekļa tirgus kreditēšanas mehānismus. Publiskā finansējuma apjomam jābūt salīdzināmam, un tas jāpiešķir, ievērojot principu "piesārņotājs maksā" un stāvokli attiecīgās valsts ekonomikā. Par piešķiramo līdzekļu apjomu jāvienojas sarunās, un tas noteikti jāmin nolīgumā:

- i) jānosaka rūpnieciski attīstīto valstu ikgadējais finanšu ieguldījums, pamatojoties uz saskaņotu formulu (ievērojot principu "piesārņotājs maksā" un tā maksātspēju), vai
- ii) katrai rūpnieciski attīstītajai valstij jāatvēr noteikta procentuālā daļa no tai piešķirtajām emisijas kvotām. Valdības šīs emisiju kvotas varētu iegādāties starptautiskā izsolē.

11.7.1. EESK īpaši atzinīgi vērtē Meksikas priekšlikumu, proti, visām pasaules valstīm būtu jāiegulda kopējā fondā, ieguldījumu apmēru aprēķinot, pamatojoties uz katras valsts iedzīvotāju skaitu, iekšzemes kopproduktu un SEG emisiju līmeni. Līdzekļus no kopējā fonda varētu sadalīt starp valstīm, ņemot vērā to vajadzības, lai samazinātu emisijas, ieviestu videi nekaitīgas tehnoloģijas un pielāgotos klimata pārmaiņu radītajām sekām.

11.8. EESK

— atzinīgi vērtē Komisijas ieceri pilnveidot un ieviest emisiju ierobežošanas un tirdzniecības sistēmas vispirms rūpnieciski attīstītajās valstīs un pēc tam pakāpeniski arī attīstības valstīs;

— atbalsta arī ideju pārveidot Ekoloģiski tīras attīstības mehānismu (CDM). Tā kā šis mehānisms ir saistīts ar projektiem, tas ir radījis lielas darījumu un administratīvās izmaksas. Viens no iespējamiem risinājumiem varētu būt pāreja no Ekoloģiski tīras attīstības mehānisma, kura pamatā ir projekti, uz konkrētām nozarēm paredzētu mehānismu. Cita iespēja ir izveidot Ekoloģiski tīras attīstības mehānismu tehnoloģiju izstrādei un nodošanai atbilstoši Bali rīcības plānā noteiktajām prasībām.

11.9. Lēstās izmaksas, lai līdz 2050. gadam sasniegtu izvirzītos ilgtermiņa mērķus, ir samērā lielas, proti, 2 % no pašreizējā iekšzemes kopprodukta, taču izmaksas būs ievērojami augstākas, ja nerīkosimies apņēmīgi.

12. Sabiedrības informētība un informēšana.

12.1. Svarīgi ir palielināt iedzīvotāju izpratni par draudiem, kuras rada globālā sasilšana, un iespējamām sekām, ja steidzami netiks īstenoti pasākumi klimata pārmaiņu ierobežošanai.

12.2. Iedzīvotāji ir jārosina un jāmudina iesaistīties klimata pārmaiņu ierobežošanā, izmantojot videi draudzīgākus enerģijas veidus, iegādājoties energoefektīvākas preces un pakalpojumus un samazinot pašu radītās oglekļa emisijas.

12.3. EESK uzskata, ka valstīm plašsaziņas līdzekļos jāpārlicina iedzīvotāji, ka jārikojas nekavējoties, jātaupa enerģija un jāizmanto citi (atjaunojami) enerģijas avoti, tādējādi sekmējot SEG emisijas samazināšanu. Īstenojot ilgtermiņa stratēģiju, jautājumi par klimata pārmaiņām jāiekļauj pamatskolu un vidusskolu mācību plānos.

EESK atbalsta Komisijas ierosinājumu īstenot proaktīvu izglītības politiku, lai palielinātu izpratni par klimata pārmaiņām un to ietekmi.

2009. gada 5. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

12.4. EESK ir pārliecināta, ka Eiropadomei jāmudina dalībvalstis to kompetenču jomās atbalstīt un veicināt vietējo un reģionālo pašvaldību, uzņēmumu, arodbiedrību un citu organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvju iesaistīšanos, lai sekmētu stratēģijas un iniciatīvas saistībā ar klimata pārmaiņu ierobežošanu.

12.5. EESK uzskata, ka vietējām un reģionālajām pašvaldībām un valstu iestādēm jāsadarbojas ciešāk, lai, iesaistot iedzīvotājus un privāto sektoru, vispārēju izpratni par klimata pārmaiņu ietekmi un sekām. Piemēram, aptuveni 500 pašvaldības, kas pievienojušās Pilsētu mēru paktam, ir apņēmušās samazināt CO₂ emisijas par vairāk nekā 20 % līdz 2020. gadam.

13. Pārskatīšanas klauzula.

13.1. EESK uzsver — nolīgumā katrā ziņā jāparedz, ka regulāri jānovērtē gan kopējie sasniegumi, gan saistību un pasākumu piemērotība un 2015. gadā jāveic visaptveroša pārskatīšana.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Baltā grāmata “Adaptācija klimata pārmaiņām – iedibinot Eiropas rīcības pamatprincipus””

COM(2009) 147 galīgā redakcija

(2010/C 128/23)

Ziņotājs: **OSBORN KGS**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 1. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Baltā grāmata Adaptācija klimata pārmaiņām — iedibinot Eiropas rīcības pamatprincipus”

(COM(2009) 147 galīgā redakcija).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 13. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 183 balsīm par, 3 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Klimata pārmaiņas ir viena no lielākajām problēmām, kas 21. gadsimtā skar pasauli. Rīcība šo pārmaiņu mazināšanai, ierobežojot siltumnīcefekta gāzu emisijas, ir viena no galvenajām prioritātēm. Tomēr ir svarīgi arī savlaicīgi plānot adaptāciju šādām pārmaiņām, kuras ir kļuvušas nenovēršamas.

1.2. Komisija 2007. gadā publicēja Zaļo grāmatu par adaptāciju klimata pārmaiņām. Pēc plašām konsultācijām par minēto dokumentu un turpmākas analīzes veikšanas Komisija tagad ir publicējusi Balto grāmatu “Adaptācija klimata pārmaiņām — iedibinot Eiropas rīcības pamatprincipus”, par ko pieprasīts Komitejas atzinums.

1.3. Savā iepriekšējā atzinumā par Zaļo grāmatu ⁽¹⁾ EESK ieteica īstenot visaptverošu Eiropas adaptācijas pamatstratēģiju un noteikt pasākumus, kurus būs jāīsteno Eiropas mērogā, valstu līmenī un iesaistot citas ieinteresētās puses. Baltā grāmata tagad piedāvā šādus pamatprincipus, un Komiteja atzinīgi vērtē tās vispārējo pieeju.

1.4. Komiteja tomēr uzskata, ka dažiem Komisijas ierosinātajiem pasākumiem trūkst vajadzīgās steidzamības un konkrētības. Īpaši Komiteja aicina:

- aktīvāk veicināt koordinējošu Eiropas stratēģiju, apvienojot valstu adaptācijas stratēģijas;

- nodrošināt stingrāku grafiku stratēģijas tālākai izstrādei, pievēršot īpašu uzmanību problēmām vai jomām, kurās visstieņdzamāk nepieciešami adaptācijas pasākumi;

- izveidot neatkarīgu augsta līmeņa komiteju vai struktūru, kas pārraudzītu mazināšanas un adaptācijas jomā panākto progresu Eiropā un publiski pievērstu uzmanību problēmām, kuru risināšanā panāktais progress ir nepietiekams;

- veikt savlaicīgus pasākumus, lai skaitliskā izteiksmē novērtētu iespējami nepieciešamos adaptācijas izdevumus Eiropā (līdzīgi Komisijas visnotaļ nozīmīgajam veikumam, skaitliski novērtējot jaunattīstības valstu vajadzības šajā sakarā);

- aktivizēt sadarbību vismaz Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) un vislabāk starptautiskajā līmenī, jo adaptācijai jānotiek pasaules mērogā;

- aktīvāk iesaistīt iedzīvotājus un pilsonisko sabiedrību adaptācijas plānu un pasākumu izstrādāšanā.

2. Baltā grāmata un tās pamatojums.

2.1. Klimata pārmaiņas ir viena no lielākajām problēmām, kas 21. gadsimtā skar pasauli. Rīcība šo pārmaiņu mazināšanai, ierobežojot siltumnīcefekta gāzu emisijas, jāizvirza par galveno prioritāti pasaulei un gaidāmajai ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām (UNFCCC) sanāksmei Kopenhāgenā. Tomēr ir svarīgi arī savlaicīgi plānot adaptāciju šādām pārmaiņām, kas tagad ir kļuvušas nenovēršamas.

⁽¹⁾ OV C 120, 16.5.2008., 38. lpp.

2.2. Komisija 2007. gadā publicēja Zaļo grāmatu par adaptāciju klimata pārmaiņām. Pēc plašām konsultācijām par minēto dokumentu (tostarp Komitejas atzinuma sniegšanas) Komisija publicēja Balto grāmatu "Adaptācija klimata pārmaiņām — iedibinot Eiropas rīcības pamatprincipus", par ko pieprasīts Komitejas atzinums. Baltajā grāmatā ir lielā mērā atspoguļoti daudzi no Komitejas iepriekšējā atzinumā ietvertajiem secinājumiem.

2.3. Baltās grāmatas sākumā konstatēts, ka pasaulē jau notiek nozīmīgas klimata pārmaiņas un ka nākotnē tās būs vēl lielākas, radot nopietnas sekas daudzās jomās, tāpēc jau tagad jāplāno attiecīgi pasākumi. Ir daudz neskaidrību par klimata pārmaiņu ietekmi un to ģeogrāfisko izplatību, kas ir daļēji atkarīga no tā, cik sekmīgi būs pasaules centieni mazināt klimata pārmaiņas, ierobežojot siltumnīcefekta gāzu emisijas. Tomēr pat visoptimistiskākā scenārija gadījumā būs jāpielāgojas lielām pārmaiņām, un tas ir jāplāno jau tagad.

2.4. Runājot par Eiropas reģionu, Baltajā grāmatā ir norādītas vairākas jomas, ko klimata pārmaiņas ietekmēs īpaši:

- lauksaimniecība un mežsaimniecība;
- zvejniecība un akvakultūra, piekrastes un jūras ekosistēmas;
- infrastruktūra un tās neaizsargātība ekstremālu meteoroloģisko parādību un jūras līmeņa paaugstināšanās apstākļos;
- tūrisms;
- cilvēka veselība un augu veselība;
- ūdens resursi;
- ekosistēmas un bioloģiskā daudzveidība.

2.5. Baltajā grāmatā ir atzīts, ka visefektīvākā adaptācijas stratēģija ir nevis vienkārši rūpēties par materiālo infrastruktūru, bet izmantot pašas dabas sniegtās iespējas absorbēt vai apvaldīt klimata pārmaiņu ietekmi. Tas attiecas uz ietekmes novērtējumā minēto "zaļās infrastruktūras pieeju".

2.6. Baltajā grāmatā ir norādīts, ka minēto pārmaiņu skarto indivīdu un uzņēmumu autonomā adaptācija, visticamāk, nesniegs optimālus rezultātus. Tā iestājas par preventīviem, nevis novēlotiem politikas pasākumiem, lai novērstu nepiemērotu rīcību ("kļūdainu adaptāciju") un sniegtu uzskatāmus ieguvumus no ekonomiskā, vides un sociālā viedokļa.

2.7. Baltajā grāmatā ir atzīts, ka vairums adaptācijas pasākumu būs jāveic valstu, reģionālā vai vietējā līmenī, taču nozīmīgā loma ir paredzēta Eiropas iesaistei jomās, kurās risināmās problēmas sniedzas pāri valstu robežām, kā arī nozarēs, kurās jau ir stabili izveidojušās Eiropas kompetences, un pasākumos, kas var būtiski ietekmēt adaptācijas norisi.

2.8. Baltajā grāmatā ir ierosināta rīcības pamatstruktūra, kas paredz pasākumus 2 posmos. Pirmajā posmā (2009.–2012.g.) ir paredzēti četri darbības virzieni un ES un dalībvalstu pasākumu kompleksi šādās sadaļās:

- pamatīgas zināšanu bāzes izveide;
- adaptācijas aspekta integrācija galvenajās ES politikas jomās;
- vairāku politikas instrumentu kopumu izmantošana, lai nodrošinātu efektīvu adaptāciju;
- starptautiskās sadarbības pastiprināšana adaptācijas jomā.

2.9. Otrajam posmam, kurš sāksies 2013. gadā, ir paredzēta visaptverošāka adaptācijas stratēģija, tomēr Baltā grāmata patlaban nesniedz sīkāku ieskatu par tās iespējamo darbības jomu.

3. Vispārējās piezīmes.

3.1. Savā iepriekšējā atzinumā par Zaļo grāmatu (NAT/368) EESK ieteica īstenot visaptverošu Eiropas adaptācijas pamatstratēģiju un noteikt pasākumus, kurus būs jāīsteno Eiropas mērogā, valstu līmenī un iesaistot citas ieinteresētās puses. Baltajā grāmatā patlaban ir ierosināts šāds satvars, kurā iekļauti daudzi no Komitejas iepriekšējā atzinumā sniegtajiem ieteikumiem. Komiteja to vērtē visnotaļ atzinīgi, tāpat kā Baltajā grāmatā formulēto vispārējo pieeju.

3.2. Daudzās sadaļās ierosinātās rīcības formas ir visai nekonkrētas. Vairāki ierosinātie pasākumi paredz izpēti, apsvēršanu, izvērtēšanu vai veicināšanu. Neviens no tiem neparedz pieprasīt vai uzdot, un nav saskatāma tieša likumdošanas perspektīva šajā jomā. Ņemot vērā, ka klimata pārmaiņu sekas kļūst arvien nopietnākas, un to, cik svarīga ir Eiropas vadošā loma šīs problēmas risināšanā, Komiteja uzskata, ka Eiropai būtu ātrāk jāpāriet uz preskriptīvāku stratēģiju ar konkrētākiem mērķiem. Atzinuma turpinājumā izklāstīti daži galvenie elementi efektīvākai stratēģijai, uz kuru, pēc Komitejas domām, būtu jābalsta Eiropas turpmākā virzība šajā jomā.

3.2.1. **Eiropas loma adaptācijas jomā.** Kaut gan vairums praktisko adaptācijas klimata pārmaiņām pasākumu būs jāveic valstu, reģionālā vai vietējā līmenī, Komiteja ir vienprātīga ar Komisiju, ka ir vajadzīga arī būtiska Eiropas iesaiste. Tam ir vairāki iemesli:

- iespējamo pārmaiņu un ietekmes analīzei būs vajadzīgi ievērojami pētniecības un monitoringa resursi, ko visnotaļ sekmeņu koordinācija Eiropas līmenī.

- Dažas no gaidāmajām problēmām sniegsies pāri valstu robežām, un tām būs vajadzīgs saskaņots risinājums.
- Ietekme dažādos Eiropas reģionos ievērojami atšķirsies un var vismagāk skart virkni nabadzīgāko reģionu, izvirzot nepieciešamību nodrošināt sloga sadali ar kohēzijas un citu mehānismu palīdzību.
- Vairākas Komisijas politikas un pamatprogrammas, tostarp KLP un struktūrfondi, ir jāpielāgo atbilstoši uzdevumiem, kas saistīti ar klimata pārmaiņām.
- Arī ārpus Eiropas būs nepieciešami ievērojami starptautiski pasākumi, lai palīdzētu mazāk attīstītajām valstīm dienvidu reģionos, kuras visvairāk cietīs no klimata pārmaiņām un kurām ir vismazāk resursu atbilstošas adaptācijas nodrošināšanai. ES ir visvairāk iespēju koordinēt Eiropas pasākumus šajā jomā.
- Pirmām kārtām, uzdevums nodrošināt pienācīgu un savlaicīgu adaptāciju gaidāmajām klimata pārmaiņām prasa Eiropas politiskajiem līderiem īstenot kopīgus centienus, kas sniedzas pāri valstu robežām.

Visu iepriekš minēto iemeslu dēļ Komiteja pilnībā atbalsta nepieciešamību veidot efektīvu Eiropas stratēģiju un aicina Komisiju izstrādāt šo stratēģiju izlēmīgāk un ar konkrētākiem mērķiem pēc iespējas drīzākā laikā.

Ņemot vērā klimata pārmaiņu globālo raksturu, adaptācijas programmās jāpiemēro globāla pieeja, vēl jo vairāk tādēļ, ka klimata pārmaiņas visvairāk ietekmē vismazāk attīstītās valstis, kas ir visneaizsargātākās. ESAO īsteno nozīmīgu iniciatīvu šajā jomā, un šajā līmenī būtu pilnībā jākoordinē arī ES vadlīnijas un programmas.

Vienlaikus ar pasākumu izstrādāšanu Eiropas līmenī ir īpaši svarīgi veicināt aktīvāku rīcību valstu, reģionālā un vietējā līmenī. Ar Balto grāmatu saistītā papildu informācija parāda, ka patlaban valstu līmenī pastāv plašs dažādu pieeju klāsts un ka dažas dalībvalstis salīdzinājumā ar citām ir panākušas lielāku progresu sava stāvokļa analīzes veikšanā un atbilstošu adaptācijas stratēģiju izstrādāšanā. Lai dotu lielāku impulsu adaptācijas procesam, Komiteja ierosina nākt klajā ar Eiropas iniciatīvu, paredzot kopīgus kritērijus un grafikus valstu adaptācijas stratēģiju veidošanai.

3.2.2. **Mērķi un grafiki.** Komisija ierosina no 2 posmiem sastāvošu procesu, kura pirmajā posmā (no 2009. līdz 2012. gadam) tiktu nostiprināta zināšanu bāze, veikta adaptācijas integrēšana galvenajās ES politikas jomās, izstrādāti pasākumi un pastiprināti starptautiskās sadarbības centieni. Tikai otrajā posmā, kas sāksies 2013. gadā, tiks izstrādāta pilnībā visaptveroša adaptācijas stratēģija.

3.2.3. Komiteja izprot minētās 2 posmu pieejas loģiku, tomēr pauž bažas, ka šāda pieeja varētu būt pārāk nesteidzīga, ņemot vērā risināmās problēmas steidzamību. Klimata pārmaiņu ietekme jau sāk arvien jūtāmāk izpausties gan Eiropā, gan citviet pasaulē. Pat, ja visā pasaulē Kopenhāgenas sanāksmes rezultātā tiks sekmiīgi īstenoti klimata pārmaiņu samazināšanas pasākumi, siltumnīcefekta gāzu koncentrācijas palielināšanās atmosfērā turpināsies vēl vairākus gadu desmitus, izraisot arvien nopietnāku ietekmi uz klimatu. Adaptācijas pasākumi jāuzsāk jau tagad, nevis kādā neskaidrā vidējā termiņa nākotnē. Līdzīgā kārtā pasākumi, lai novērstu nepareizu attīstību un ieguldījumus ("kļūdainas adaptācijas" novēršana) būtu jāuzsāk agrāk, nevis vēlāk.

3.2.4. Tāpēc Komiteja aicina Komisiju veltīt īpašu uzmanību analītiskajam darbam turpmāko 3 gadu laikā, lai pilnveidotu metodes tuvākajā nākotnē (turpmākie 1–5 gadi) gaidāmās ietekmes, kam var būt nepieciešami vissteidzamākie adaptatīvie pasākumi un rīcība, prognozēšanai. Kuras ir vismazāk aizsargātās piekrastes, kam nepieciešami vissteidzamākie aizsardzības pasākumi? Kur var būt vislielākā ūdens nepietiekamība, un kā uz to var reaģēt? Kāda ir sagaidāmā ietekme uz veselību, un kā tai vislabāk sagatavoties?

3.2.5. Tāpat Komisijai vajadzētu steidzami apzināt jomas, kurās ir vislielākais nepiemērotu ieguldījumu ("kļūdainas adaptācijas") veikšanas risks, un kā šādas kļūdas vislabāk novērst. Piemērs tam ir tādu teritoriju attīstības turpināšana, kurām nākotnē nopietni draud būtiska applūšana.

3.2.6. Steidzami jāattīsta galveno iestāžu analītiskā un prognožu sniegšanas spēja, lai tās varētu sniegt vērā ņemamus ieteikumus lēmumu pieņēmējiem šādos izšķirīgos jautājumos. Turklāt dažādās noteiktās vietās gan Eiropas Savienībā, gan pasaulē pastāvīgi jāreģistrē CO₂ koncentrācija un jānovēro klimata pārmaiņu norises un atmosfērā esošā oglekļa dioksīda līmeņa ietekme uz klimatu.

3.2.7. **Institucionālie pasākumi.** Baltā grāmatā paredz izveidot divus jaunus Eiropas mehānismus — Ietekmes un adaptācijas virzības grupu, lai stiprinātu sadarbību adaptācijas jomā, un informācijas centralizācijas mehānismu — IT rīku un datubāzi, kas veltīta klimata pārmaiņu ietekmi, ievainojamībai un adaptācijas paraugpraksi. Abi priekšlikumi šķiet lietderīgi, tomēr, pēc Komitejas domām, tie paši par sevi vēl neradīs publisko atpazīstamību un politisko impulsu, kas nepieciešams adaptācijas pasākumu virzībai vajadzīgajā mērogā un to norises ātrumam.

3.2.8. Tāpēc Komiteja vēlas no jauna izvirzīt ieteikumu, ko tā sniedza attiecībā uz Zaļo grāmatu, un proti, ka ES vajadzētu izveidot neatkarīgu pārraudzības struktūru ar neatkarīgu priekšsēdētāju, kuras uzdevums būtu pārskatīt visas klimata pārmaiņu stratēģijas panākumus (gan adaptācijas, gan seku samazināšanas aspektā). Šāda neatkarīga iestāde regulāri un publiski ziņotu par attiecīgajiem panākumiem visā Eiropā, kā arī savlaicīgi brīdinātu, ja rīcība neatbilst saistībām, vai ja adaptācijas jomā nav veikta pienācīga sagatavošanās gaidāmajam klimata pārmaiņu radītajām sekām.

3.2.9. Kopš Komiteja pirmoreiz sniedza šo ieteikumu, Apvienotajā Karalistē izveidotā neatkarīga klimata jautājumu komiteja ir sniegusi virkni aktuālu ieteikumu, veicinot turpmāku pasākumu norisi šajā valstī, un ir sekmīgi apliecinājusi šādas iestādes pievienoto vērtību. Līdzīgai iestādei Eiropas līmenī varētu būt nozīmīga loma, aktualizējot rīcības nepieciešamību šajā līmenī.

3.2.10. **Adaptācijas finansējums.** Kopenhāgenas sarunu kontekstā Eiropai ir steidzami jānosaka, kāds finansējums būs jānodrošina adaptācijas (un mazināšanas) pasākumu atbalstam attīstības valstīs un kādu ieguldījumu Eiropa var sniegt šajā jomā. Atsevišķā paziņojumā COM(2009) 475/3 Komisija ir norādījusi, ka līdz 2020. gadam jaunattīstības valstīm ik gadu būs vajadzīgs finansējums aptuveni 100 miljardu EUR apmērā klimata pārmaiņu ietekmes mazināšanas un adaptācijas izdevumiem, un sniedz ierosinājumus par to, kādā apmērā to varētu segt no Eiropas publiskā finansējuma avotiem. Komiteja atzīnīgi vērtē šos savlaicīgos priekšlikumus un mudina iestādes tos steidzami izvērtēt, lai tie patiešām varētu sekmēt pozitīva rezultāta panākšanu Kopenhāgenā.

3.2.11. Tas ir saprotams, ņemot vērā Kopenhāgenas sanāksmi, tomēr vilšanos rada nepietiekamā skaidrība par adaptācijas potenciālajām izmaksām pašā Eiropā. Baltajā grāmatā ir neapmierinoši maz skaitļu par paredzamajām adaptācijas izmaksām Eiropā un tikai norādīts, ka noteiktā laikā tiks aprēķinātas politikas adaptācijas pasākumu izmaksas. Komiteja ierosina kā steidzamu uzdevumu veikt sākotnēju novērtējumu par Eiropā nepieciešamo resursu apmēriem. Šim vispārējam novērtējumam būs jāparedz attiecīgas sadaļas, piešķirot visaugstāko prioritāti izdevumiem, kas būs nepieciešami pirmajos piecos gados, un atstājot mazāk steidzamos izdevumus segšanai turpmāko posmu laikā. Minētajā novērtējumā jāapsver, kādus izdevumus būtu saprātīgi atstāt privātā sektora ziņā, kādu daļu varētu segt apdrošināšana un kur būtu jāparedz publiskais finansējums. Būtu arī jāizvērtē, kā publiskā finansējuma slogu vislabāk sadalīt starp valsti un Eiropas budžetiem.

3.2.12. Protams, šādu aprēķinu veikšana nav viegla. Tomēr, ja tos var veikt attiecībā uz jaunattīstības valstīm, tad noteikti jābūt iespējai tos veikt arī attiecībā uz pašu Eiropu. Pēc Komitejas domām, tas jāveic ar lielāku steidzamības un risināmo problēmu potenciālā mēroga apziņu, nekā atspoguļots Baltajā grāmatā. Pasaulē notiek straujas pārmaiņas, un piesardzības pasākumu un adaptācijas finansējumu nevar balstīt uz pagātnes pieredzi vai novecojušiem kritērijiem, kas paredz aizsardzību pret jebkuru dabas

katastrofu, izņemot tādu, kas var notikt reizi simts gados. Tādas dabas katastrofas, kas agrāk notika tikai reizi simts gados, nākotnē notiks daudz biežāk. Ārkārtēju pasākumu plānošanas kritēriji un pamatnostādnes būs atbilstoši jāpielāgo, un attiecīgajos budžetos jāparedz izdevumi piesardzības pasākumiem.

3.2.13. Turpmākajos gados pastiprinoties klimata pārmaiņu ietekmei, adaptācijas izdevumiem jāpalielinās un jāklūst par lielāku sastāvdaļu publiskā un privātā sektora budžetos, kā arī redzamāk jāatspoguļojas apdrošināšanas prēmijās un maksājumos. Visi līdzšinējie pētījumi liecina, ka attiecībā uz adaptāciju, tāpat kā ietekmes samazināšanu, izdevīgāk ir savlaicīgi veikt nepieciešamos pasākumus, nevis novēloti reaģēt pēc nopietnu seku iestāšanās.

3.2.14. Ja rīcība ir veikta savlaicīgi un ir efektīvi saskaņota ar citiem politikas pasākumiem, vismaz dažos gadījumos jābūt visām pusēm izdevīgu pasākumu iespējai, lai uzlabotu attiecīgās jomas vai funkcijas noturību pret klimata pārmaiņu ietekmi, vienlaikus sekmējot citu politikas mērķu īstenošanu. Ir svarīgi pēc iespējas drīzāk uzsākt šādu sinerģiju apzināšanu un adaptācijas kopējo izmaksu noskaidrošanu un virzīšanu atklātai diskusijai un precizēšanai.

3.2.15. **Līdzdalība.** Klimata pārmaiņas skar dažādas tautsaimniecības nozares un daudzus uzņēmumus un fiziskas personas. Ir svarīgi, lai būtu plaša izpratne par šo ietekmi un lai ikviens apzinātos savu līdzdalību, īstenojot pārmaiņas, kas būs nepieciešamas šīs ietekmes radīto problēmu risināšanai. Patlaban sabiedrības iesaiste ar klimata pārmaiņām saistīto problēmu risināšanā ir orientēta galvenokārt uz to, kā indivīdi, grupas un organizācijas ar savā dzīvē vai uzņēmējdarbībā pieņemtajiem lēmumiem var sekmēt seku ietekmes mazināšanas centienus.

3.2.16. Tomēr līdztekus tam drīz būs nepieciešams, lai plašāka sabiedrība pievērstos tādiem adaptācijas jautājumiem, kas var skart sabiedrības locekļus, piemēram:

- kur, ņemot vērā klimata pārmaiņas, dzīvot, strādāt un pavadīt brīvdienas;
- kā ilgmūžīgu koku un mežu apsaimniekošana varētu mazināt klimata apstākļu pastāvīgās pārmaiņas;
- kādi augi un koki būs vispiemērotākie audzēšanai dārzos mainīgos klimatiskajos apstākļos un kā var saglabāt tradicionālās kultūrainavas visā ES;
- kā var mainīties veselības risku sadalījums, un kādi piesardzības pasākumi būtu jāveic;
- kā varētu būt jāmaina mūsu pārtika un ēdienkarte.

Ir svarīgi nodrošināt plašas sabiedrības un visvairāk skarto grupu pilnīga informētību par pēdējiem analītiskajiem secinājumiem attiecībā uz šiem klimata pārmaiņu ietekmes veidiem un turpmākām pārmaiņām, kas var būt sagaidāmas nākotnē. Vienlaikus sabiedrībai un, jo īpaši visvairāk skartajām grupām, būs vajadzīga

palīdzība, lai varētu apzināt tādus adaptācijas pasākumus, kas veicami saviem spēkiem. Eiropai varētu būt svarīga loma šāda sabiedriskā dialoga rosināšanā un izpratnes veicināšanā. Komiteja aicina Komisiju arī turpmāk pievērst uzmanību minētajam aspektam.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Palielināt starptautisko finansējumu klimata pārmaiņu jautājumiem. Eiropas apsvērumi saistībā ar Kopenhāgenas vienošanos”

COM(2009) 475 galīgā redakcija

(2010/C 128/24)

Galvenā ziņotāja: **ANDREI KDZE**

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 10. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — Palielināt starptautisko finansējumu klimata pārmaiņu jautājumiem. Eiropas apsvērumi saistībā ar Kopenhāgenas vienošanos”

COM(2009) 475 galīgā redakcija.

Komitejas Birojs 2009. gada 29. septembrī uzdeva Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra. sēdē) iecēla Andrei kdzi par galveno ziņotāju un ar 179 balsīm par, 4 pret un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. Komiteja atzinīgi vērtē šos savlaicīgos priekšlikumus un mudina iestādes steidzami pievērst tiem uzmanību, lai tie patiešām varētu sekmēt pozitīva rezultāta panākšanu Kopenhāgenā. Paziņojums ir labs sākumpunkts, ņemot vērā, ka rūpnieciski attīstītās valstis līdz šim nav vēlējušās nākt klajā ar konkrētiem finanšu skaitļiem.

1.2. Finansējums klimata pārmaiņu jautājumu risināšanai nav uzskatāms par brīvprātīgu palīdzību, bet gan par pienākumu, kas noteikts ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām (UNFCCC) pantos, lai nodrošinātu jaunus, papildu, pietiekamus un prognozējamus finanšu resursus attīstības valstīm. Rūpnieciski attīstīto valstu obligāts pienākums ir ievērot Konvencijā noteikto “kopējo, taču diferencēto atbildību”.

1.3. Attīstības valstīm ir vajadzīga būtiska palīdzība cīņā pret klimata pārmaiņām, un ES tam ir piekritusi ANO klimata konvencijas ietvaros. Turpmākajos gadu desmitos minētajām valstīm ir paredzamas ikgadējas izmaksas simtiem miljardu *euro* apmērā klimata pārmaiņu mazināšanai un adaptācijai.

1.4. EESK atbalsta ES priekšlikumu par publisko finansējumu “ātrai īstenošanai”, ko sniegtu rūpnieciski attīstītās valstis, no 5 līdz 7 miljardiem *euro* gadā laikposmā līdz 2013. gadam. Tas ir labs sākumpunkts, ņemot vērā pašreizējo atmosfēru un uzticēšanās trūkumu starp jaunattīstības un attīstītajām valstīm.

1.5. Komiteja arī atzinīgi vērtē Komisijas pozitīvo pieeju, kas paredz kā finansējuma avotu izmantot starptautisko aviāciju un jūras transportu.

1.6. Savukārt jau tagad atskan spēcīgi signāli no attīstības valstu puses, īpaši Āfrikā, par to, ka ES piedāvājums ir pārāk nepietiekams, un tas nozīmē, ka attīstības valstīm būs jāmaksā par zaudējumiem, ko daudzu gadu garumā radījušas citas valstis. Daudzas NVO, kā arī ANO ekonomisti ir norādījuši, ka saskaņā ar piesardzīgām aplēsēm attīstīto valstu finansējums attīstības valstīm laikposmā no 2013. līdz 2017. gadam būs vajadzīgs aptuveni 150 miljardu ASV dolāru (jeb aptuveni 110 miljardu *euro*) gadā.

1.7. Attiecībā uz oglekļa tirgus ienākumiem Komisija paredz, ka tirgus dalībnieku radīto milzīgo peļņu pilnībā pārņems attīstības valstis un izmantos zemu oglekļa emisiju veicināšanas pasākumiem. Praksē, daudz ticamāk, šāda peļņa nonāks privāto, turklāt galvenokārt attīstītajās valstīs esošo uzņēmumu kabatās.

1.8. EESK arī pauž bažas par ES redzējumu attiecībā uz vietējiem privātā sektora ieguldījumiem attīstības valstīs, ņemot vērā, ka Eiropas Savienība nav panākusi, lai dalībvalstis izmantotu pašas savus emisiju tirdzniecības kvotu sistēmas ieņēmumus ieguldījumiem tīras enerģijas veicināšanai.

1.9. Komisijai vajadzētu nākt klajā ar pārskatītu, dzīvotspējīgu plānu par to, kā saglabāt ES līderpozīcijas starptautiskās klimata politikas jomā. ES būtu arī jāturpina rosināt ASV un citas valstis konkretizēt savas pozīcijas attiecībā uz finansējumu klimata pārmaiņu jautājumu risināšanai.

1.10. Solījumi par palielinātiem finanšu resursiem — gan starptautiskā, gan vietējā mērogā — būtu izsakāmi “izmērāmā, uzrādāmā un pārbaudāmā” formā.

2. Ievads.

2.1. Eiropas Komisija 2009. gada 10. septembrī publicēja paziņojumu "Palielināt starptautisko finansējumu klimata pārmaiņu jautājumiem. Eiropas apsvērumi saistībā ar Kopenhāgenas vienošanos".

2.2. Dokumenta uzdevums ir novērst sarunu nonākšanu strupceļā, tā kā attīstītās valstis uzskata, ka kopējā rīcībā jāpiedalās arī ekonomiski spēcīgākajām jaunattīstības valstīm, savukārt jaunattīstības valstis vēlētos attīstīto valstu skaidru nostāju jautājumā par klimata pārmaiņu seku mazināšanas un adaptācijas pasākumu finansēšanu.

2.3. Tomēr šis priekšlikums nav pietiekošs, lai nodrošinātu efektīvu vienošanos Kopenhāgenā. Visām attīstītajām valstīm jāveic vērienīgi emisiju samazinājumi, jaunattīstības valstīm jāveic atbilstoši klimata pārmaiņu seku mazināšanas pasākumi, un ir vajadzīga efektīva struktūra pasaules mērogā, kas var sniegt iedarbīgus stimulus investīciju novirzīšanai zemu oglekļa emisiju ekonomikā.

2.4. Paredzams, ka līdz 2020. gadam jaunattīstības valstu kopējās izmaksas siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanai un klimata pārmaiņu adaptācijai veidos aptuveni 100 miljardus euro gadā. Finansējuma lielākajai daļai būtu jānāk no vietējiem avotiem un paplašinātā starptautiskā oglekļa tirgus, tomēr būs nepieciešams arī starptautiskais publiskais finansējums aptuveni 22–50 miljardu euro apmērā gadā.

2.5. Eiropas Komisija ierosina, ka rūpnieciski attīstītās valstis un ekonomiski spēcīgākās jaunattīstības valstis nodrošina šo publisko finansējumu atbilstoši savai atbildībai par emisijām un atkarībā no savām finansiālajām iespējām. Tas nozīmētu ES ieguldījumu aptuveni 2–15 miljardus euro gadā līdz 2020. gadam.

3. Komisijas dokuments.

3.1. Komisija lēš, ka vajadzīgais finansējums adaptācijas un klimata pārmaiņu seku mazināšanas pasākumiem jaunattīstības valstīs līdz 2020. gadam varētu sasniegt aptuveni 100 miljardus EUR gadā. Lai iegūtu šo summu, jāapvieno vietējais finansējums (publiskais un privātais sektors) jaunattīstības valstīs, pasaules oglekļa tirgus un — papildus tam — starptautiskā publiskā finansējuma plūsma. Vietējais privātais un publiskais finansējums varētu segt 20–40 %, oglekļa tirgus — līdz aptuveni 40 % starptautiskais publiskais finansējums — atlikušo daļu.

3.2. Starptautiskais oglekļa tirgus 2020. gadā potenciāli varētu nodrošināt līdz pat 38 miljardiem EUR gadā. Kopenhāgenas nolīgumā jāparedz jauns sektorāls oglekļa tirgus kredīšanas mehānisms, vienlaikus koncentrējot tīras attīstības mehānismu (TAM) vismazāk attīstītajās valstīs.

3.3. Starptautiskajam publiskajam finansējumam 2020. gadā jābūt robežās starp 22 un 50 miljardiem EUR gadā. No 2013. gada publiskā finansējuma iemaksas jādala, pamatojoties uz maksātspēju un atbildību par emisijām un iekļaujot ekonomiski spēcīgākās jaunattīstības valstis. Pamatojoties uz šiem pieņēmumiem, ES daļa būtu no aptuveni 10 % līdz 30 % atkarībā no šo divu kritēriju svēruma. Ja Kopenhāgenā tiks sasniegts vērienīgs rezultāts, ES atbilstīgā iemaksa 2020. gadā varētu būt no 2 līdz 15 miljardiem EUR gadā atkarībā no kopējā globālā finansējuma, par kuru izdosis vienoties, un katra sadales kritērija svēruma.

3.4. Piešķirot atbalstu adaptācijas pasākumiem, prioritāte ir visneaizsargātākās valstis un nabadzīgās jaunattīstības valstis.

3.5. Starptautiskā gaisa un jūras transporta nozares var kļūt par svarīgu jaunu finansējuma avotu.

3.6. Turpmākajai starptautiskās finanšu struktūras pārvaldībai jābalstās uz decentralizētu, augšupēju pieeju. Klimata pārmaiņu seku mazināšanas un adaptācijas pasākumu finansējuma nepilnības un nelīdzsvarotība jāuzrauga un regulāri jāpārskata jaunam augsta līmeņa forumam par starptautisko finansējumu klimata pārmaiņu jautājumiem.

3.7. Visām valstīm, izņemot vismazāk attīstītās valstis, līdz 2011. gadam būtu jāsaņem zemu oglekļa emisiju izaugsmes plāni, tostarp ticami vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķi, un jāsaņem siltumnīcefekta gāzu emisiju gada uzskaites.

3.8. Paredzams, ka laikposmā no 2010. līdz 2012. gadam būs vajadzīgs tūlītējs finansējums adaptācijai, klimata pārmaiņu seku mazināšanai, pētniecībai un darbības spējas uzlabošanai jaunattīstības valstīs no 5 līdz 7 miljardiem EUR gadā. Tāpēc ES varētu apsvērt 0,5 līdz 2,1 miljardu EUR lielu tūlītēju iemaksu gadā, sākot ar 2010. gadu. Šis finanšu pasākums ir jāatbalsta gan no ES, gan no valstu budžetiem.

3.9. Laikposmam pēc 2012. gada kā daļu no nākamās finanšu shēmas priekšlikumu paketes Komisija ierosinās vienotu, kopīgu piedāvājumu par ES līdzdalību globālā mērogā, tostarp par to, vai no 2013. gada piešķirt finansējumu no budžeta līdzekļiem vai izveidot atsevišķu Klimata fondu kā daļu no priekšlikumu paketes finanšu shēmai pēc 2013. gada, vai arī apvienot abus finansējuma avotus. Būtisks ES finansējuma avots kā daļa no kopējā ES ieguldījuma varētu būt tiešas atsevišķu dalībvalstu iemaksas.

3.10. Ja neizmanto ES budžetu, tad iekšējai iemaksu sadalei ES jābalstās uz tiem pašiem iemaksu veikšanas principiem kā starptautiskā līmenī, ņemot vērā dalībvalstu īpašos apstākļus.

4. Vispārējas piezīmes.

4.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu, kura mērķis ir novērst uz jaunu vienošanos klimata jomā vērsto Kopenhāgenas starptautisko sarunu nonākšanu strupceļā, piedāvājot apsvērumus par finansējumu klimata pārmaiņu jautājumiem un aktualizējot pastāvīgo nepieciešamību pievērsties vērienīgiem emisiju samazināšanas mērķiem.

4.2. G77 (attīstības valstu grupa) ir paziņojusi, ka pietiekams finansējums klimata pārmaiņu jautājumu risināšanai ir centrālais jautājums tās dalībvalstīm ANO klimata konvencijas ietvaros. Ir plaša vienprātība par to, ka klimata pārmaiņu rezultātā vispirms un vissmagāk cietīs tieši attīstības valstis (un šādu sabiedrību trūcīgākie locekļi).

4.3. Attīstības valstīm ir vajadzīga arī mūsu palīdzība cīņā pret klimata pārmaiņām, saskaņā ar ES apņemšanos ANO klimata konvencijas ietvaros. Turpmākajos gadu desmitos tām ir paredzamas izmaksas simtiem miljardu *euro* apmērā gadā.

4.4. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija ir spējusi pirmo soli, analizējot dažādos iespējamajos finansējuma avotus, kā arī vēlmi pievērsties ikviena šāda avota izpētei gan resursu, gan izlietojuma iespēju un kanālu apzināšanas aspektā. Tomēr daudzas NVO, kā arī ANO ekonomisti ir vienisprātis par to, ka nepieciešamais attīstīto valstu sniegtais finansējums jaunattīstības valstīm ir paredzams aptuveni 150 miljardu ASV dolāru (jeb aptuveni 110 miljardu *euro*) gadā.

4.5. Jāvērtē vairāk uzmanības jaunā elastīgā mehānisma — sektorālā oglekļa tirgus (SOT) kreditēšanas mehānisma izpētei, lai nodrošinātu praktiskus risinājumus tā ieviešanai un neveiksmju riska samazināšanai. Jāpievērš ievērojama uzmanība tīras attīstības mehānisma (TAM) un sektorālā oglekļa tirgus (SOT) papildinājuma kritērijiem, lai novērstu neskaidrību rašanos.

4.6. Visam klimata pārmaiņu jautājumu risināšanai jaunattīstības valstīs paredzētajam finansējumam jābūt jaunam un papildinošam attiecībā pret Oficiālās attīstības palīdzības (OAP) saistībām, t.i., 0,7 % no IKP, tā kā klimata pārmaiņas rada ievērojamas izmaksas papildus tām saistībām, kas bija paredzētas sākotnēji izvirzīto mērķu sasniegšanai. Jāņem vērā, ka tikai dažas valstis ir izpildījušas solījumu palielināt OAP apjomu līdz 0,7 % no IKP. Pēdējo desmit gadu laikā vērojama tendence liecina, ka šo saistību izpildes perspektīvas ir vājas.

4.7. Vairāk nekā jebkad agrāk ES būtu jāīsteno pasākumi un jā-saglabā vadošā loma starptautiskās klimata politikas veidošanā sarunās par visaptverošu nolīgumu klimata pārmaiņu jomā Kopenhāgenā. Bezprecedenta finanšu krīze būs izzīdīga un pārejoša. Klimata pārmaiņas paliks.

4.8. Ekonomikas atveseļošana ir atkarīga no klimata pārmaiņu problēmas risināšanas. Ja līderi nepaveiks to, kas ir steidzami nepieciešams šogad, sagaidāms, ka klimata pārmaiņu sekas izmaksās 20 % no pasaules IKP. Pēc bijušā Pasaules bankas galvenā ekonomista *Lord Stern* aprēķiniem tas pārsniegtu Lielās depresijas un abu pasaules karu radītos zaudējumus kopā ņemot, neskaitot cilvēku nāvi un sugu izmiršanu.

4.9. ES būtu jāturpina rosināt ASV un citas valstis konkretizēt savas pozīcijas attiecībā uz finansējumu klimata pārmaiņu jautājumu risināšanai. Solījumi par palielinātiem finanšu resursiem — gan starptautiskā, gan vietējā mērogā — būtu izsakāmi "izmērāmā, uzrādāmā un pārbaudāmā" formā.

5. Īpašas piezīmes.

5.1. Radīt piemērotas finanšu plūsmas.

5.1.1. Mobilizēt vietējo finansējumu

5.1.1.1. Ne tikai attīstītajās valstīs, bet arī jaunattīstības valstīs vietējais privātais finansējums veidos lielu daļu no vajadzīgajām investīcijām; lielākā daļa no šīm investīcijām jau ir komerciāli dzīvotspējīgas – ar papildu līdzekļiem, kas atgūti, mazāk maksājot par patērēto enerģiju.

5.1.1.2. Tomēr nabadzīgajām valstīm, jo īpaši vismazāk attīstītām valstīm, kā ar jaunattīstīto valstu nabadzīgākajai iedzīvotāju daļai nebūs pietiekamu līdzekļu, lai investētu adaptācijas pasākumos cīņai ar klimata pārmaiņu negatīvo ietekmi. Viņi būs atkarīgi gan no vietējās, gan starptautiskās publiskā sektora palīdzības.

5.1.2. Pilnībā izmantot oglekļa tirgu

5.1.2.1. EESK piekrīt, ka starptautiskais oglekļa tirgus ir viens no rīkiem, kas palielina privātā sektora investīcijas jaunattīstības valstīs, kaut gan tirgus vēl nav pilnībā izveidojies un vēl ir daudz jautājumu par izlīdzināšanas shēmu kvalitāti; oglekļa tirgus efektivitāti veicinās emisiju kvotu samazināšana, pateicoties tālejošas vienošanās noslēgšanai Kopenhāgenā.

5.1.2.2. Tirgum piesaistīts finansējums, ko nodrošina valstu emisiju kvotu (piešķirtā daudzuma vienību) noteiktas procentuālās daļas pārdošana izsolēs starptautiskā režīma (nevis ES ETS) ietvaros vai pirkšana par noteiktu cenu, būtu galvenais mehānisms jauna UNFCCC finansējuma veidošanai. To varētu papildināt, piemēram, ar nodevu par gaisa vai jūras pārvadājumiem, vai pārdo dot izsolēs emisiju kvotas šīm nozarēm reģionālo un valstu shēmu (piemēram, ES ETS) ietvaros, kā arī ar nodevām par oglekļa tirgus darījumiem.

5.1.2.3. Jāņem vērā, ka oglekļa tirgus ir atvasināts tirgus, kas lielajiem ieguldītājiem ļauj veikt spekulācijas saistībā ar sagaidāmo (nākotnes) cenu izmaiņām emisiju samazinājumu rezultātā. Šis tirgus jau tagad parāda savas vājās vietas un var vēl vairāk destabilizēt starptautisko finanšu tirgu. Bangkokā jaunattīstības valstis paziņoja, ka paļaušanās uz tirgus mehānismiem padarītu vēl neaizsargātākas dienvidos esošās valstis, kuras jau tagad cieš no pārtikas nepietiekamības, kā arī no finanšu un klimata krīzes.

5.1.2.4. Ir vajadzīgas atbilstošas apstiprināšanas/kontroles procedūras, lai nodrošinātu gan TAM, gan jauno sektorālā oglekļa tirgus (SOT) mehānismu ātrāku darbību.

5.1.2.5. Vairāk finanšu resursu jāiegulda darbības spējas uzlabošanā un ekspertu apmācībā visās oglekļa tirgus jomās gan attīstītajās, gan attīstības valstīs.

5.1.2.6. Lai varētu piemērot SOT, ir jāsniedz pārredzama "ekonomiski spēcīgāko jaunattīstības valstu" definīcija; EESK atbalsta ideju par SOT attiecībā uz ekonomikas nozarēm ar augstu konkurētspēju, taču vienlaikus brīdina, ka pastāv ļoti augsts neveiksmes risks, ja attiecīgā mehānisma koncepcija nav pēc iespējas robusta.

5.1.3. Noteikt starptautiskā publiskā finansējuma apjomu

5.1.3.1. EESK piekrīt tezei: "Jo mazāk līdzekļu iegūst no oglekļa tirgus, jo lielāks ir pieprasījums pēc publiskā finansējuma klimata pārmaiņu seku mazināšanai."

5.1.3.2. Jāievieš mehānismi publiskā finansējuma vajadzību regulārai pārskatīšanai, tomēr Komisijai jāapzinās, ka oglekļa tirgū var rasties izkropļojumi, ja publiskais finansējums netiek novirzīts nozarēm, kurās attiecībā uz oglekļa tirgu trūkst piekļuves iespēju/intereses/iniciatīvas (piemēram, darbības spējas uzlabošana, apmācība).

5.1.4. Starptautiskais publiskais finansējums ātrai īstenošanai 2010.–2012. gadā

5.1.4.1. EESK piekrīt, ka starptautiskā publiskā finansējuma ātrai uzsākšanai ir svarīga nozīme saistībā ar visaptverošu, līdzsvarotu un tālejošu Kopenhāgenas vienošanos. Īpaši tai vajadzētu būt vērīgai uz darbības spējas uzlabošanu, tostarp zemu oglekļa emisiju izaugsmes plānu izstrādāšanā, klimata pārmaiņu ietekmes samazināšanā, izmēģinājuma projektu sagatavošanā un tūlītēju adaptācijas pasākumu nodrošināšanā. Šāda ātrās īstenošanas atbalsta uzdevums būtu sagatavot reālu un efektīvu rīcību vidējā termiņā un ilgtermiņā, kā arī novērst vilcināšanos tālejošu pasākumu veikšanā.

5.1.5. Starptautiskā aviācija un jūras transports — novatorisks finansējuma avots

5.1.5.1. Starptautiskā aviācija un jūras transports ir lieli un strauji augoši siltumnīcefekta gāzu emisiju avoti, kam būs

vajadzīgs regulējums, lai stabilizētu siltumnīcefekta gāzu koncentrāciju atmosfērā. Regulējums šajā jomā varētu nodrošināt ievērojamus finanšu resursus klimata jomā izvirzīto mērķu īstenošanai. Šīs izmaksas segtu galvenokārt gaisa transporta pasažieri un patērētāji attīstītajās valstīs. Tomēr tam būs vajadzīga sadarbība ar Starptautisko civilās aviācijas organizāciju un Starptautisko jūrniecības organizāciju, kas pēdējo desmit gadu laikā ir kavējušas emisiju samazināšanas centienus.

5.1.6. Ieguldījumu noteikšana saistībā ar starptautisko publisko finansējumu

5.1.6.1. EESK piekrīt, ka "Emisiju kritērijam piešķirot lielāku nozīmi nekā IKP, tiktu radīts papildu stimuls samazināt emisijas, kā arī apliecināta ES savlaicīgi uzsākto pasākumu nozīme emisiju līmeņa samazināšanā". Tomēr jāsekmē pareizs svēršanas mehānisms, lai Kopenhāgenā varētu panākt vienošanos.

5.2. *ES ieguldījums klimata pārmaiņu jautājumu publiskajā finansējumā.*

5.2.1. EESK atbalsta Komisijas lēmumu sarunās ieņemt vienotu nostāju un nākt klajā ar vienotu globālu piedāvājumu.

5.2.2. Attiecībā uz finansējuma virzību EESK iesaka izmantot esošās struktūras, vienlaikus nodrošinot skaidras uzraudzības un ziņošanas procedūras, lai pēc iespējas samazinātu izmaksas un nodrošinātu finanšu līdzekļu pareizu izlietošanu.

5.3. *Eiropas apsvērumi saistībā ar klimata jomas finansējuma decentralizētu un augšupēju pārvaldību.*

5.3.1. ES pārvaldības struktūru var izmantot kā paraugu un tādejādi nodrošināt ES ievērojamas priekšrocības turpmāko pasākumu veikšanā.

5.3.2. EESK uzskata zemu oglekļa emisiju izaugsmes plāna termiņu visām valstīm (2011. gads) par nereālu, ja ES vēlas skaidrus un īstenojamus plānus, ņemot vērā īpašo zināšanu trūkumu pat dažās ES dalībvalstīs.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs

Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par ziņošanas formalitātēm kuģiem, kuri pienāk Kopienas dalībvalstu ostās vai atiet no tām, kā arī par Direktīvas 2002/6/EK atcelšanu”

COM(2009) 11 galīgā redakcija – 2009/0005 (COD)

un par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – paziņojums un rīcības plāns ar mērķi izveidot Eiropas jūras transporta telpu bez šķēršļiem”

COM(2009) 10 galīgā redakcija

(2010/C 128/25)

Ziņotājs: **IOZIA KGS**

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 80. panta 2. punktu 2009. gada 27. februārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par ziņošanas formalitātēm kuģiem, kuri pienāk Kopienas dalībvalstu ostās vai atiet no tām, kā arī par Direktīvas 2002/6/EK atcelšanu”

COM(2009) 11 galīgā redakcija — 2009/0005 (COD).

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 21. janvārī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai — paziņojums un rīcības plāns ar mērķi izveidot Eiropas jūras transporta telpu bez šķēršļiem”

COM(2009) 10 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 8. septembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), ar 159 balsīm par, 2 pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi.

1.1. EESK kopumā atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu par Eiropas jūras telpas izveidi un priekšlikumu direktīvai par ziņošanas formalitātēm kuģiem, kuri pienāk dalībvalstu ostās vai atiet no tām, kā arī par Direktīvas 2002/6/EK atcelšanu.

1.2. Ierosinātā darba programma ir vērienīga, labi strukturēta un ar saskaņotu rīcības plānu, kas vērsts uz izvērīto mērķu sasniegšanu. Administratīvo formalitāšu samazināšana un racionalizācija, kas jānosaka tā, lai neiespaidotu pašreizējo drošības līmeni un vajadzīgās kontroles kvalitāti, ir izšķiroši svarīga, lai uzlabotu ienākošo un izejošo satiksmi ostās.

1.3. Uzlabojot ostu darbību, varētu panākt preču pārvadājumu racionalizāciju, proti, novirzīt tos no sauszemes uz jūru, kas savukārt uzlabotu jūras, dzelzceļa, iekšējo ūdensceļu un autotransporta intermodalitāti, kā tas norādīts Baltajā grāmatā par transporta politiku un uzsvērts termiņa vidusposma pārskatā.

1.4. Daži paziņojumā ietvertie specifiskie priekšlikumi ir jāpazīdina, un EESK aicina Komisiju izveidot forumus ar visām ieinteresētajām pusēm par šādiem jautājumiem: apliecību izdošana par atbrīvojumu no pienākuma izmantot loča pakalpojumus, formalitātes bīstamu kravu pārvadājumu vienkāršošanai, augu un dzīvnieku izcelsmes produktu pārvadājumi un administratīvo pārbažu koordinēšana (vienas pieturas aģentūra).

1.5. EESK jau iepriekš skaidri paudusi viedokli par ostu loču pakalpojumu specifisko raksturu ⁽¹⁾, un šī nostāja joprojām ir aktuāla.

1.6. Pati Komisija savā paziņojumā par tematu "Stratēģiskie mērķi un rekomendācijas ES jūras transporta politikai 2018. gada perspektīvā" ir uzsvērusi, ka "tā kā arvien vairāk trūkst jūrniecības nozares profesionāļu, virsnieku un ierindas jūrnieku, pastāv risks, ka varētu zust cilvēkresursu kritiskā masa, kura uztur Eiropas jūrniecības nozaru vispārējo konkurētspēju".

1.7. Priekšlikums par apliecību izdošanu par atbrīvojumu no pienākuma izmantot loča pakalpojumus varētu turpināt mazināt loču darbību, kā arī mazinātu šīs profesijas pievilcību daudzu jaunu cilvēku acīs. Jāveic nopietni pētījumi un iespējamās labvēlīgās ietekmes analīze, savukārt nelabvēlīgā ietekme uz nodarbinātību un drošību šķiet acīmredzama. Kā alternatīvu varētu izskatīt iespēju paplašināt tālvadības loča pakalpojumu izmantošanu, izmantojot tehnoloģiju inovācijas, ietaupot naudu un laiku, bet vienlaikus garantējot augstus drošības standartus. Ja notiek sadursmes vai cits nelaimes gadījums uz jūras, kas var radīt materiālus zaudējumus vai izraisīt cilvēka dzīvības zaudēšanu, apdrošināšanas sabiedrības drīkst atteikties apmierināt līgumā noteiktās prasības par zaudējumu atlīdzību, ja par kuģi atbildīgo personu — kuģa kapteiņu un vecākā mehāniķa — jūrniecības kvalifikācijas sertifikāti nav derīgi. EESK iesaka Komisijai izveidot visu ieinteresēto personu forumu, kurā piedalītos kuģu īpašnieki, loči, nozaru arodbiedrības un ostu pārvaldes, lai novērtētu minētā priekšlikuma faktisko ietekmi uz drošību un nodarbinātību.

1.8. EESK ļoti atzinīgi vērtē Eiropas jūras telpas bez robežām projektu ⁽²⁾, kas ir Tuvsatiksmes kuģošanas SSS (*Short Sea Shipping*) programmas neatņemama sastāvdaļa: ir ļoti svarīgi noteikt Kopienas juridisko pamatu tā, lai kuģiem, kas "Kopienas" preces pārvadā starp divām ES ostām (piemēram, Lisabonu un Neapoli), varētu piemērot tādus pašus noteikumus kā citiem transporta veidiem.

1.9. EESK atzinīgāk būtu vērtējusi risinājumu, kurā būtu paredzēta šādas iespējas iekļaušana Kopienas Muitas kodeksā. Tā kā Komisija nav plānojusi turpināt izskatīt šo priekšlikumu, EESK aicina līdz 2009. gada beigām iekļaut to vismaz minētā kodeksa gaidāmajos īstenošanas noteikumos, lai nodrošinātu pēc iespējas ātrāku tā īstenošanu.

1.10. EESK noteikti atbalsta iniciatīvu ieviest "vienu kontaktpunktu", kurā griezties visa veida praktisku jautājumu risināšanai, kā arī citus racionalizācijas pasākumus, piemēram, dažādām ostas un muitas iestādēm plānojot apskates pārbaužu veikšanai, kā arī iespēju administratīvos dokumentus nosūtīt elektroniski, tomēr neskarot muitas iestāžu pasākumus noziedzības apkarošanai.

1.11. EESK aicina Komisiju padziļināti pievērsties jautājumiem par iespēju nodrošināt līdzvērtīgas priekšrocības kuģiem, kas veic pārvadājumus starp divām ES ostām un pietāj ostā ārpus ES. Saskaņā ar kuģu īpašnieku apvienību sniegto informāciju ir runa par ievērojamu skaitu kuģu, kas varētu izmantoto iekšējās jūras telpas bez robežām sniegtās priekšrocības.

1.12. Angļu valodas atzīšana par jūras satiksmes kopējo valodu, kā tas jau ir gaisa satiksmē, lielā mērā atvieglotu administratīvo formalitāšu un darbību izpildi.

2. Komisijas paziņojums un rīcības plāns.

2.1. Personu brīva pārvietošanās un brīva preču aprīte jānodrošina vienlīdzīgi attiecībā uz visiem transporta veidiem. Vienotā tirgus priekšrocības jāizmanto, veicot pasākumus minētā mērķa sasniegšanai. Šobrīd jūras transportam nav tādu pašu priekšrocību kā sauszemes transportam. Formalitāšu pārpilnība, administratīvais slogs un pārbaudes attur no jūras transporta izmantošanas preču pārvadājumiem Eiropas Savienībā.

2.2. Komisijas dokumentā izskatīts jautājums par jūras transporta procedūram — pat tad, ja brīvā aprītē esošās "Kopienas preces" pārvadā starp divām ES ostām, uz pārvadājumu attiecas īpaši muitas un transporta normatīvie akti, veterinārie un augu aizsardzības noteikumi un citas formalitātes.

2.3. Jāatgādina, ka Padome jau 2006. gadā aicināja izmantot tuvsatiksmes kuģošanu un atkārtoja šo aicinājumu 2007. gadā. Paziņojumā arī minēts EESK 2006. gada beigās pieņemtais atziņums, kurā Komiteja aicināja jūras transportā atcelt kontroli uz iekšējām robežām.

2.4. Komisija Baltās grāmatas par transporta politiku termiņa vidusposma pārskatā paziņoja, ka tiks veidota Eiropas jūras transporta telpa bez šķēršļiem. Integrētas jūrniecības politikas zilajā grāmatā bija iekļauts apstiprinājums šādai nostājai. Šāda koncepcija ir pilnībā saderīga ar stratēģiju tiesību aktu vienkāršošanai un ar tiesību aktu labākas izstrādes politiku.

2.5. Ar tuvsatiksmes kuģošanas SSS (*Short Sea Shipping*) palīdzību var uzlabot pakalpojumu kvalitāti, jo kuģi uz vienu pārvadāto kravas tonnu rada mazāku piesārņojumu, to ārējās izmaksas ir zemākas un tie samazina satiksmes sastrēgumus.

2.6. Tuvsatiksmes kuģošanas plašāka izmantošana varētu palīdzēt Savienībai sasniegt tās izvirzītos mērķus CO₂ emisijas jomā pēc Kioto protokola darbības beigām.

2.7. Kuģu satiksmes pakalpojumu / kuģu satiksmes vadības un informācijas sistēmu (VTS/VTMIS) apvienojums, kurā izmanto automātiskas identifikācijas sistēmu (AIS), kopā ar sistēmām kuģu identifikācijai un uzraudzībai lielos attālumos (LRIT) ir preču pārvadājumu un navigācijas turpmākās "e-jūras vides" neatņemama sastāvdaļa. Šīs tehnoloģijas izmantošana integrētas uzraudzības un novērošanas sistēmas vidē turpmāk uzlabos iespējas uzraudzīt kuģu satiksmi.

(1) OV C 48, 21.2.2002., 122. lpp.; OV C 294, 25.11.2005., 25. lpp.; OV C 168, 20.7.2007., 50. lpp.

(2) OV C 27, 3.2.2009., 45.–48. lpp.

2.8. Komisijas rīcības plānā ir iekļauti 11 pasākumi, no kuriem trīs īstenojami īsā laika posmā, četri — vidējā laika posmā, un pārējie četri ir ieteikumi dalībvalstīm.

2.9. Pasākumos, kas īstenojami īsā termiņā līdz 2009. gada beigām, ietilpst šādi projekti:

- muitas formalitāšu vienkāršošana kuģiem, kas kuģo tikai starp Eiropas Savienības ostām;
- pamatnostādnes, lai paātrinātu dokumentu pārbaudes saistībā ar dzīvnieku un augu izcelsmes produktiem, ko pārveda starp ES ostām;
- direktīva par dažādu leģislatīvo struktūru pieprasīto dokumentu racionalizāciju.

2.10. Plānā paredzēti vidējā termiņā īstenojami pasākumi, ar kuriem jāiepazīstina 2010. gadā:

- administratīvo formalitāšu vienkāršošana kuģiem, kas kuģo starp ES ostām, bet pietāj trešā valstī vai brīvā zonā;
- uzlabotas elektroniskās datu pārraides iespējas;
- viens administratīvais kontaktpunkts;
- noteikumu vienkāršošana bīstamo kravu pārvadājumiem pa jūru.

2.11. Četri pasākumi, kas īstenojami ilgā termiņā ieteikumu formā:

- administratīvo pārbaužu koordinēšana nolūkā saīsināt kuģu uzturēšanās laiku ostās;
- administratīvās saziņas atvieglošana;
- apliecību izdošana par atbrīvojumu no pienākuma izmantot loča pakalpojumus (PEC);
- plūsmu un telpas racionalizācija ostās.

3. EESK piezīmes.

3.1. EESK kopumā ļoti atzinīgi vērtē Komisijas ierosināto rīcības plāna projektu, izņemot dažas konkrētas kritiskas piezīmes, ar kurām tā iepazīstina šajā atzinumā. EESK jau ir vērtējusi ieceri radīt jūras transporta telpu bez šķēršļiem un vēlas vēlreiz uzsvērt savu atbalstu minētajai iniciatīvai.

3.2. Tomēr plānu nelabvēlīgi ietekmē dalībvalstu radītās grūtības, ieviešot visaptverošu un skaidru regulējumu iekšējā tirgus izveides pabeigšanai. Vislielākie šķēršļi ir saistīti ar nevajadzīgām muitas procedūrām, dalībvalstu atbildīgo iestāžu veikto pārbaužu

un kontroles procedūru saskaņotības trūkumu, kā arī elektroniskas saziņas un savstarpēji izmantojamu sistēmu trūkumu. EESK aicina Komisiju, cik drīz vien iespējams, kā galvenos elementus jūras transporta telpas bez šķēršļiem izveidē vienkāršot muitas formalitātes un procedūras kuģiem, kas pārvietojas tikai starp ES ostām.

3.3. Lai varētu izveidot Eiropas jūras transporta telpu bez šķēršļiem, ļoti svarīgi ir vienkāršot muitas formalitātes kuģiem, kas kuģo tikai starp ES ostām. Priekšlikums grozīt Kopienas Muitas kodeksu varēja būt iespēja atrisināt minētās problēmas, tomēr, ņemot vērā pavisam nesen kodeksā jau izdarītos grozījumus, ir ierosināts jaunā kodeksa tehniskās ieviešanas dokumentā iekļaut iekšējās jūras telpas juridisko pamatu. Minētajā dokumentā būtu jānorāda, ka tikai un vienīgi Kopienas preču brīvas aprites nolūkā iekšējā jūras telpā ietilpst Kopienas preces, kas atrodas uz kuģiem, kuri kuģo starp divām ES ostām.

3.4. Lielākā daļa ierosināto darbību būtībā aprobežojas ar aicinājumu dalībvalstīm pieņemt lēmumus par aktīviem pasākumiem, lai uzlabotu un padarītu elastīgāku administratīvo sistēmu, kaut arī būtu vajadzīgas daudz stingrākas un saistošākas iniciatīvas.

3.5. Šķiet, ka Komisijas ierosinātajā dokumentā pārlietu liela uzmanība ir pievērsta vienam no trim Lisabonas stratēģijas pilāriem — ekonomikas pilāram. Komiteja uzskata, ka būtu jāpanāk labāks minēto interešu līdzsvars ar citiem svarīgiem aspektiem, proti, sociālo un vides dimensiju.

3.6. EESK atbalsta vienotā tirgus reglamentācijai paredzētās normatīvās un regulatīvās sistēmas uzlabošanas iniciatīvas, ja vien šādi pasākumi neietekmē iedzīvotāju, darba ņēmēju un vides drošību, vai neapdraud nodarbinātību. Šķiet, ka daži ierosinātie pasākumi, piemēram, apliecību izdošana par atbrīvojumu no pienākuma izmantot loča pakalpojumus, varētu radīt minēto apdraudējumu.

3.7. Ar jūras transportu var pārvadāt ļoti apjomīgas preču kravas, turklāt šādiem pārvadājumiem ir ļoti labvēlīgs CO₂ emisijas koeficients, rēķinot uz katru pārvadāto tonnu / nobraukto kilometru. Šajā nozarē arī ir ievērojamas uzlabojumu iespējas, izstrādājot jaunas dzinēju tehnoloģijas, izmantojot tīrāku degvielu un samazinot kuģošanas ātrumu. Samazinot gaidīšanas laiku ostās, ko rada nevajadzīga birokrātija, varētu palielināt kuģu pārvietojanos ostās, uzlabojot efektivitāti un ietaupot izmaksas, kā arī palīdzēt sasniegt mērķus tādās jomās kā siltumnīcefekta gāzu emisijas samazināšana un droša un ilgtspējīga mobilitāte⁽³⁾. Tādējādi transports telpā bez šķēršļiem kļūtu pievilcīgāks un tiktu sekmēts videi draudzīgs transporta veids.

⁽³⁾ OV C 277, 17.11.2009., 20.–24.lpp., ziņotāja *Bredima* kdze.

3.8. EESK jau ir paudusi atbalstu *Marco Polo II* programmai, kuras mērķis ir mazināt sastrēgumus, uzlabot kravu pārvadājumu transporta sistēmas ekoloģiskos rādītājus un veicināt intermodālu transportu, samazinot prognozēto starptautisko autotransporta kravu pārvadājumu ikgadējo izaugsmi un attiecīgi palielinot pārvadājumu ar tuvsatiksmes kuģiem, pa dzelzceļu un iekšējiem ūdensceļiem izaugsmi. Rīcības plāns papildina plašāku stratēģiju, kurā iekļauta jūras maģistrāļu projekta īstenošana. Līdz ar Eiropas satelītu pozīcijas noteikšanas sistēmas *Galileo* darbības uzsākšanu šo stratēģiju varēs vēl vairāk vienkāršot.

3.9. Ierosinātie administratīvo procedūru vienkāršošanas pasākumi atbilst šobrīd jau ierastajai un pozitīvajai Savienības praksei pārbaudīt novecojušu Kopienas normatīvo aktu nepieciešamību un efektivitāti vai analizēt valstu rīcību un tiesību aktus, kas ir pretrunā ar Līguma principiem.

4. Īpašas piezīmes. Īstermiņa pasākumi.

4.1. Direktīva.

4.1.1. Ierosinātā direktīva noteikti nav pats svarīgākais no visiem rīcības plānā iekļautajiem pasākumiem. Direktīvas priekšlikums atceļ pašlaik spēkā esošo Direktīvu 2002/6/EK un ļauj vienkāršot procedūras, izmantojot trīs svarīgākos jauninājumus: 1965. gada 9. aprīlī pieņemtās un 2005. gada jūlijā pārskatītās SJO (Starptautiskā jūrniecības organizācija) FAL konvencijas (Konvencija par starptautiskās jūras satiksmes atvieglošanu) aizvietošana ar esošo Eiropas modeli, lai izvairītos no pārmērīgas papīra dokumentu izmantošanas, elektroniska datu pārraide un vienotas struktūrvienības noteikšana, kurai būtu jānosūta visas pieprasītās deklarācijas un dokumenti.

4.1.2. EESK atzinīgi vērtē direktīvas priekšlikumu, ar ko, izmantojot vienkāršus līdzekļus, var atvieglot kuģu kapteiņu un īpašnieku uzdevumus. Tā iesaka pievērst uzmanību, lai vienkāršošanai nebūtu nelabvēlīga ietekme uz pašreizējiem veselības un vides aizsardzības pasākumiem, jo īpaši attiecībā uz kuģu radītiem atkritumiem un kravu atliekām.

4.2. EESK uzskata, ka būtu jāprecizē pamatnostādnes, kas paredzētas, lai paātrinātu dokumentu pārbaudes saistībā ar dzīvnieku un augu izcelsmes produktiem, ko pārvadā starp ES ostām. Pasaules sabiedrība ir satraukta par tādu pandēmiju kā, piemēram, putnu gripa un cūku gripa, izplatību un aicina īstenot papildu drošības pasākumus. Ļoti svarīga ir produktu izcelsmes izsekojamība, lai varētu izolēt iespējamās infekcijas perēkļus, un tāpēc skaidri jāparāda, ka ierosinātie pasākumi nekādā gadījumā nemīkstina pašlaik spēkā esošos noteikumus.

5. Īpašas piezīmes. Vidēja termiņa pasākumi.

5.1. Daļu jūras satiksmes veido kuģi, kas kuģo starp divām vai vairāk ES ostām un vienu vai vairākas reizes piestāj trešā valstī vai brīvā zonā. EESK uzskata, ka ir jāvienkāršo administratīvās formalitātes minētajiem kuģiem. Vienlaicīgi attīstot aerokosmiskās

identifikācijas un izsekošanas tehnoloģijas un nemitīgi uzlabojot Kopienas preču identifikācijas elektroniskās sistēmas, var iegūt drošu informāciju par izcelsmi un būtiski samazināt kuģu īpašnieku laika patēriņu un izmaksas.

5.2. Viens no risinājumiem, ko EESK vēlas panākt, lai uzlabotu cilvēku dzīvi un mazinātu nevajadzīgu un kaitējošu birokrātiju, ir datu elektroniskās pārraides sistēmu pilnveidošana, proti, e-jūras sistēmas, kas viegli iekļausies jaunā Kopienas Muitas kodeksa iepilnnotajā sistēmā, kurā izmantos arī e-muitas sistēmas atbilstoši Lēmumam 70/2008/EK.

5.3. Tāpat arī ir paredzēts viens administratīvais kontaktpunkts. Nav skaidrs tikai, kāpēc tas vēl nav ieviests. EESK noteikti atbalsta šādu priekšlikumu un aicina dalībvalstis pēc iespējas ātrāk veikt vajadzīgās darbības tā īstenošanai.

5.4. Noteikumu vienkāršošana bīstamo kravu pārvadājumiem. Šobrīd spēkā esošais tiesiskais regulējums bīstamu kravu pārvadājumiem, kuros izmanto vairāku veidu transportu, izvirza ļoti daudz prasību salīdzinājumā ar pārvadājumiem, kuros izmanto viena veida transportu. Jūras transports aizvien biežāk ir vairāku veidu pārvadājumu ķēdes daļa, kas atrodas neizdevīgākā situācijā salīdzinājumā ar alternatīviem viena transporta veida pārvadājumiem, piemēram, autopārvadājumiem, un tas attur no kuģu izmantošanas. EESK uzskata, ka, stingri ievērojot atbilstību jūras transportam paredzētiem specifiskajiem drošības līmeņiem, varētu apstiprināt vairākus pasākumus, īpaši attiecībā uz "roll-on/roll-off" tipa (roll-on/roll-off) kuģiem, ar kuriem pārvadā automobiļus, kas atbilst direktīvā par bīstamu kravu pārvadājumiem ietvertajiem noteikumiem vai 1957. gada 30. septembra ADR konvencijai par bīstamo kravu starptautiskajiem pārvadājumiem ar autotransportu.

6. Īpašas piezīmes. Turpmākie ieteicamie pasākumi.

6.1. **Administratīvo pārbaužu saskaņošana.** Izmantojot tādu pašu pieeju kā viena administratīvā kontaktpunkta gadījumā, muitas un policijas iestādēm būtu jāsaņemo un jāaplāno kopīgas pārbaudes, kas, ja iespējams, jāveic vienlaicīgi vai uzreiz viena pēc otras. Tas būtiski saīsinātu izkraušanas laiku, ņemot vērā to, ka dažās dalībvalstīs izkraušana ir atļauta tikai pēc tam, kad ir pabeigtas visas pārbaudes. EESK noteikti atbalsta šo priekšlikumu.

6.2. **Administratīvās saziņas atvieglošana.** Izskatāmajā priekšlikumā aplūkots ļoti jutīgs jautājums — vienotas valodas lietošana jūras transportā. Komisija trāpīgi ierosina lietot kaimiņvalstīs kopīgi lietotu valodu vai angļu valodu. Atsakoties no ierasti diplomātiskās pieejas, Komisija uzsver šādas iespējas praktisko nozīmīgumu. Šis priekšlikums ir lietderīgs un samērīgs ar sasniedzamo mērķi. EESK uzskata, ka ne tikai ekonomisku iemeslu, bet arī drošības apsvērumu dēļ — kā tas jau ir noticis gaisa transportā — arī jūras transportā būtu jāvienojas par kopīgu valodu. "Mayday" ir universāls briesmu signāls, un angļu valoda būtu jāizmanto arī starptautiskajos radio kanālos. Lai atvieglotu saprašanu, varētu izmantot elektroniskas tulkošanas programmas, ar ko attiecīgajā valodā pārtulko katrā izkraušanas reizē aizpildāmās veidlapas.

6.3. **Apliecību izdošana par atbrīvojumu no pienākuma izmantot loča pakalpojumus.** EESK lūdz vēlreiz uzmanīgi pārbaudīt šo priekšlikumu, jo uzskata, ka tas nav ne lietderīgs, ne arī samērīgs. Ostu loči veic profesionāli ļoti augstvērtīgu darbu, kas ir cieši saistīts ar ikdienas norisēm viņu piederības ostās kur, kā zināms, straumju, paisuma un bēguma, laika apstākļu un satiksmes situācijas dēļ kuģošanas apstākļi var strauji mainīties. Līdz ar to nerodas būtisks laika ietaupījums, un izmaksu apjoms ir vajadzīgiem drošības pasākumiem atbilstošs. EESK aicina Komisiju pārskatīt priekšlikumu un apspriesties ar loču organizācijām par veidiem, kā, nesamazinot drošības līmeni, uzlabot pakalpojumu kvalitāti.

6.4. **Plūsmu un telpas racionalizācija ostās.** EESK uzskata, ka tas ir dažādu jūras un ostas iestāžu konkurenci veicinošs

pasākums. Ostas iestādēm būtu nopietni jāapsver nepieciešamība izvairīties no nelabvēlīgas situācijas radīšanas vidējiem un maziem kuģiem. Labākas kvalitātes pakalpojumi piesaista vairāk pārvadātāju, tāpēc Komitejai šķiet pašsaprotami, ka katrai iestādei būtu jāplāno investīcijas, kas ir vajadzīgas, lai paaugstinātu savas ostas darbības efektivitāti. Tomēr ieteikums ir lietderīgs!

6.5. Visbeidzot, EESK šķiet, ka Komisijas priekšlikums būtu ātrāk jāievieš, un tā aicina nodrošināt vajadzīgo papildu personālu dienestiem, kuru uzdevums būs Tuvsatiksmes kuģošanas programmu ieviest praksē; šobrīd šajos dienestos neizprotamu iemeslu darbinieku skaits ir samazināts, lai arī jautājums ir ļoti svarīgs.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Progresā ziņojums par atjaunojamiem energoresursiem: Komisijas ziņojums atbilstīgi Direktīvas 2001/77/EK 3. pantam, Direktīvas 2003/30/EK 4. panta 2. punktam un par to, kā īstenot ES Rīcības plānu par biomasas izmantošanu (COM(2005) 628)”

COM(2009) 192 galīgā redakcija
(2010/C 128/26)

Eiropas Komisija saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 262. pantu 2009. gada 24. aprīlī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Progresā ziņojums par atjaunojamiem energoresursiem: Komisijas ziņojums atbilstīgi Direktīvas 2001/77/EK 3. pantam, Direktīvas 2003/30/EK 4. panta 2. punktam un par to, kā īstenot ES Rīcības plānu par biomasas izmantošanu (COM(2005)628)”

COM(2009) 192 galīgā redakcija.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), ar 97 balsīm par, 2 balsīm pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ierosinājumi.

1.1. EESK uzskata, ka klimata pārmaiņas ir viens no nopietnākajiem ekoloģiskajiem, sociālajiem un ekonomiskajiem draudiem mūsu planētai, un to sekas var mazināt tikai tad, ja visas valstis uzņemas atbildību un ātri īsteno attiecīgus pasākumus. Tomēr ES un tās dalībvalstīm arī turpmāk ir jābūt klimata politikas galvenajam virzītājspēkam. Atjaunojamu energoresursu izmantošana varētu būt viens no nozīmīgākajiem instrumentiem, lai samazinātu siltumnīcefekta gāzu emisiju, Eiropā nodrošinātu energoneatkarību un garantētu piegādes drošību.

1.2. Komiteja pauž bažas, ka Eiropas Savienībai neizdosies sasniegt Direktīvās 2001/77/EK un 2003/30/EK izvirzītos mērķus 2010. gadam, un aicina dalībvalstis uzņemties atbildību un pieņemt visas pūles, lai līdz 2010. gadam tomēr sasniegtu kopīgi izvirzītos mērķus.

1.3. EESK uzsver, ka Eiropas Savienībai ir vajadzīga vienota ilgtermiņa stratēģija enerģētikas jomā. Turklāt jānodrošina stabils un izzīdams ilgtermiņa regulējums elektrības tirgū.

1.4. Attīstot atjaunojamu energoresursu nozari, pavērsies daudzveidīgas iespējas Eiropā radīt darba vietas un sekmēt reģionālo attīstību.

1.5. Turklāt labāk jāizvērtē papildu finansiālais slogs ģimeņu budžetiem.

1.6. Lauksaimniekiem un MVU varētu būt nozīmīga loma atjaunojamu energoresursu nozarē.

1.7. Komiteja atkārtoti uzsver, ka transporta jomā galvenajai prioritātei jābūt energoefektivitātei; nākamā prioritāte varētu būt biodegvielas izmantošana, ja tās ražošanas metodes ir ilgtspējīgas.

1.8. Lai dalībvalstis sasniegtu savus mērķus, tām vajadzētu dažādot tehnoloģijas, transporta nozarē izmantojot jaunus dzinējus, vairāk ieguldīt alternatīvās degvielās, piemēram, otrās un trešās paaudzes biodegvielās, kā arī veicināt un atbalstīt pētniecību un izstrādi.

1.9. Lai integrēti novērtētu biodegvielas potenciālu, izvairītos no vērtīgu lauksaimniecības platību un bioloģiski daudzveidīgu apgabalu izmantošanas, EESK ierosina katrai dalībvalstij izveidot un izstrādāt valsts karti, kurā norādītas enerģijas kultūru audzēšanai izmantojamās platības.

1.10. Tā kā pastāv bažas, ka meža izmantošanas nozari pakļaus spiedienam, EESK iesaka vispirms izveidot atbilstošu uzraudzības sistēmu, un tikai pēc tam īstenot svarīgus pasākumus un pieņemt nozīmīgus lēmumus par enerģijas ražošanā izmantojamo biomasu.

1.11. Komisijai gūtu jāapsver iespēja paredzēt atbilstošu finansējumu, lai uzlabotu sabiedrības izpratni un ES iedzīvotājus izglītotu enerģētikas jautājumos. Līdzekļi būtu jāpiešķir arī tam, lai būtu pieejami eksperti energoefektivitātes un atjaunojamās enerģijas ražošanas jautājumos.

Lai ES tuvākajā laikā neklūtu atkarīga no citām lielvalstīm, būtu jāizstrādā un atkārtoti jāpauž priekšlikumi saglabāt un palielināt pētniecības un izstrādes finansējumu atjaunojamu energoresursu jomā, neraugoties uz finanšu krīzi dalībvalstīs un visā Eiropas Savienībā.

1.12. Nākamajos progresā ziņojumos Eiropas Komisijai vajadzētu apsvērt iespēju uzraudzīt atjaunojamās enerģijas iekārtu izmantošanu un pārstrādi pēc to dzīves cikla beigām, kā arī izstrādāt ziņošanas mehānismu šajā jomā.

2. Ievads.

2.1. Komisija 2009. gada 24. aprīlī pieņēma paziņojumu "Progresā ziņojums par atjaunojamiem energoresursiem" (COM(2009) 192 galīgā redakcija), kam pievienots detalizētāks Komisijas dienestu darba dokuments (SEC(2009) 503 galīgā redakcija). "Paziņojumā ir izveidota Eiropas politikas sistēma atjaunojamu energoresursu jomā: šo resursu nozīme ar klimata pārmaiņām un ilgtspēju saistīto mērķu sasniegšanā, Eiropas energoapgādes drošības uzlabošana un inovatīvas atjaunojamu energoresursu nozares attīstīšana Eiropā, lai radītu darba vietas un sekmētu labklājību."

2.2. Komisija Direktīvās 2001/77/EK un 2003/30/EK izvirza mērķus līdz 2010. gadam elektroenerģijas un transporta nozarē nodrošināt atjaunojamu energoresursu noteiktu īpatsvaru. Saskaņā ar minētajām direktīvām dalībvalstīm katru gadu jāsigatavo ziņojums, analizējot panākumus savu orientējošo mērķu sasniegšanā, savukārt Eiropas Komisijai ik pēc diviem gadiem sasniegumi jāpārbauda. Turklāt 2005. gadā pieņēma Rīcības plānu par biomasas izmantošanu ⁽¹⁾, lai īpaši vērstu uzmanību uz nepieciešamību dalībvalstīs attīstīt Eiropas biomasas resursus.

2.3. Dalībvalstis savu mērķu sasniegšanai var brīvi izvēlēties vispiemērotāko atbalsta mehānismu.

2.4. Jaunākajā progresā ziņojumā ir secināts, ka pēdējos divos gados nenotiek gandrīz nekāda attīstība un tikai divas dalībvalstis ir sasniegušas savus mērķus. Tas atbilst agrākajiem secinājumiem, ka Eiropas Savienība, visticamāk, 2010. gadam izvirzītos mērķus nerasniegs. Elektroenerģijas nozarē Eiropas Savienība varētu nodrošināt atjaunojamās enerģijas patēriņu nevis 21 %, bet 19 % apmērā, savukārt transporta nozarē — atjaunojamu energoresursu patēriņu nevis 5,75 %, bet 4 % apmērā.

2.5. Ziņojumā ir analizēti šīs kavēšanās cēloņi un norādīts, ka jaunajā Direktīvā par atjaunojamiem energoresursiem (2009/28/EC) ⁽²⁾ (kas ir enerģētikas un klimata paketes sastāvdaļa) ir pievērsta uzmanība visām ziņojumā uzsvērtajām problēmām, un tā ir stabils pamats, lai novērstu šķēršļus un nākamajos desmit gados palielinātu atjaunojamu energoresursu īpatsvaru.

3. Komisijas dokumenti.

3.1. Atjaunojami energoresursi elektroenerģijas nozarē.

3.1.1. Komisijas paziņojumā ir analizēti progresā ziņojumi. Lai raksturotu tendences elektroenerģijas nozarē, ir izmantoti dati par laika posmu no 2004. līdz 2006. gadam, savukārt biodegvielas nozarē — dati par 2007. gadu.

⁽¹⁾ COM(2005)628 "Rīcības plāns par biomasas izmantošanu".

⁽²⁾ OV L 140, 5.6.2009., 16. lpp.

3.1.2. Dati liecina, ka Eiropas Savienībā 2004. gadā atjaunojamās elektroenerģijas galīgais patēriņš bija 14,5 %, savukārt 2006. gadā — 15,7 %. Lai līdz 2010. gadam sasniegtu 21 % mērķi, vajadzēs pielikt ievērojamas papildu pūles. Savus 2010. gada mērķus ir sasniegušas tikai divas valstis — Ungārija un Vācija; šīs dalībvalstis šo mērķu sasniegšanā ir pārsniegušas vidējo rādītāju Eiropā, savukārt septiņās valstīs nav attīstības vai tās savas robežvērtības ir samazinājušas.

3.1.3. Arī izmantoto tehnoloģiju klāsts ir ierobežots. Lielākais pieaugums ir vērojams cietās biomasas un vēja enerģijas izmantošanā.

3.1.4. Attīstības temps ir bijis atšķirīgs, jo dalībvalstis izmanto 27 dažādus atbalsta mehānismus, kuru pamatā ir dažādi politikas instrumenti, piemēram, valsts garantēti tarifi, piemaksu sistēmas, "zaļie" sertifikāti, atbrīvojumi no nodokļiem, nodevas degvielas piegādātājiem, valsts iepirkumu politika, pētniecība un izstrāde. Nekonsekvence un ātras pārmaiņas politikā un finanšu jomā kavē projektus, kuru mērķis ir elektroenerģijas ražošana no atjaunojamiem energoresursiem.

3.1.5. Problēmas galvenokārt ir saistītas ar administratīviem šķēršļiem un piekļuvi tīklam: nepietiekama tīkla kapacitāte, nepārredzamas procedūras pieslēguma tīklam nodrošināšanā, augstas pieslēguma izmaksas un ilgais laiks, kas jāgaida, lai saņemtu atļauju pieslēgties tīklam. Šie nozīmīgie šķēršļi biežāk rodas nevis tehnisku iemeslu, bet gan ierobežoto administratīvo vai citu resursu dēļ.

3.1.6. Turklāt dažās dalībvalstīs tādi faktori kā tīkla savienojums, paplašināšanas izmaksas un maksājumu iekasēšanas sistēmas, ko izveidojuši daži pārraides un sadales sistēmu operatori, tomēr ir labvēlīgi tradicionāliem ražotājiem un diskriminē jaunus, bieži decentralizētus, mazākus atjaunojamās elektroenerģijas ražotājus. Šis apstāklis kavē darba vietu radīšanu un izaugsmi vietējā un reģionālajā līmenī.

3.1.7. Visas dalībvalstis pilnībā vēl nav ieviesušas izcelsmes apliecinājumu režīmu, jo pastāv problēmas saistībā ar uzticamību, dubultu uzskaiti un risku, ka viena un tā pati enerģija varētu tikt piegādāta divām dažādām patērētāju grupām. Tas kopumā ir kavējis atjaunojamās elektroenerģijas patēriņa tirgus attīstību.

3.2. Atjaunojami energoresursi transporta nozarē.

3.2.1. Direktīvā par atjaunojamiem energoresursiem transporta nozarē (Direktīva 2003/30/EK) ir paredzēts, ka dalībvalstīm transporta nozarē jāizvirza mērķis līdz 2005. un 2010. gadam ar atjaunojamiem energoresursiem aizstāt zināmu daudzumu benzīna un dīzeļdegvielas, sākotnēji nosakot robežvērtības 2 % un 5,75 % apmērā. 2007. gada janvāra progresā ziņojumā ⁽³⁾ norādīts, ka Eiropas Savienībā 2005. gadā biodegvielu īpatsvars bija 1 % un minētās robežvērtības sasniedza tikai Vācija un Zviedrija.

⁽³⁾ COM (2006) 845 "Biodegvielu nozares progresā ziņojums".

3.2.2. Dalībvalstu ziņojumi liecina, ka Eiropas Savienībā 2007. gadā transporta nozarē patērētās biodegvielas īpatsvars bija 8,1 miljons tonnu jeb 2,6 % no kopējā degvielas patēriņa. Biodīzeļdegvielas īpatsvars transporta nozarē patērētās atjaunojamu energoresursu degvielas kopapjomā 2007. gadā sasniedza 75 % (6,1 miljonu tonnu) un to importēja 26 % apmērā. Savukārt bioetanola īpatsvars šīs degvielas kopapjomā bija 1,24 miljoni tonnu vai 15 % (imports 31 % apmērā), un atlikušos 10 % veidoja tīra augu eļļa, ko izmantoja Vācijā, Īrijā un Nīderlandē, un biogāze Zviedrijā.

3.2.3. Visvairāk biodegvielas Eiropas Savienībā 2006. un 2007. gadā vēl joprojām patērēja piecās valstīs: Vācijā, Francijā, Austrijā, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē, proti, to īpatsvars kopējā biodegvielas patēriņā bija 87 % (2006) un 81 % (2007). Ziņojumi neliecina par citu veidu atjaunojamu energoresursu izmantošanu šajā nozarē. Ūdeņraža izmantošana, neatkarīgi no iegūšanas veida, joprojām ir nenozīmīga; no atjaunojamiem energoresursiem iegūtu elektroenerģiju autotransportā izmanto maz.

3.2.4. Bioetanola *neto* imports palielinājās no 171 kilotonnas 2005. gadā līdz 397 kilotonnām 2007. gadā, un Eiropas Savienībā ražotās biodīzeļdegvielas apjomi samazinājās. Eiropas Savienībā 2005. gadā biodīzeļdegvielas tirdzniecības bilance bija pozitīva (eksportēti 355 kilotonnu), savukārt 2007. gadā negatīva (importēti 1,8 miljoni tonnu). Viens no galvenajiem iemesliem bija ASV ražotā sojas eļļas metilestera zemākās cenas, turklāt jāmin arī Brazīlijā un Argentīnā no cukurniedrēm ražotais metanols.

3.2.5. Nodokļu atvieglojumi un saistības biodegvielas jomā ir divi visizplatītākie instrumenti, ko dalībvalstis izmanto biodegvielu veicināšanai. Jāatzīmē, ka 2005.–2006. gadā visās dalībvalstīs, izņemot Somiju, galvenais atbalsta pasākums bija atbrīvojums no akcīzes nodokļa, savukārt saistības biodegvielas jomā bija noteikušas tikai 3 valstis. Kopš 2007. gada vairāk nekā puse dalībvalstu ir noteikušas pienākumu degvielai piejaukt noteiktu daudzumu biodegvielas, vairumā gadījumu paredzot arī daļējus nodokļus, kas tomēr kļūst aizvien lielāki. Dažas valstis izmanto kvotu mehānismu un piedāvājumu konkursus.

3.2.6. Turklāt dažas dalībvalstis veicina biodegvielas ar īpašu pasākumu palīdzību. Šie politikas instrumenti attiecas arī uz lauksaimniecības izejvielu ražošanu un starpproduktu un galaproduktu ražošanas rūpniecības procesu, biodegvielu izplatīšanu un tādu transportlīdzekļu iegādi un uzturēšanu, kuru dzinēji darbojas ar biodegvielu.

3.3. Ietekme uz ekonomiku un vidi.

3.3.1. Raugoties no ekonomikas skatpunkta, biodegvielu aizvien plašākās izmantošanas rezultātā ir uzlabojies energoapgādes drošums, samazinot atkarību no fosilās degvielas un dažādojot degvielas patēriņu ES.

3.3.2. Biomasas un biodegvielas nozare ir sekmējusi arī Eiropas Savienības ekonomikas attīstību, radot papildu darbavietas. Proti, 2005. gadā biomasas izmantošanā ārpus tīkla bija nodarbināti 600 000 strādājošo, biomasas tīklā un biodegvielas nozarē — 100 000 strādājošo, bet biogāzes nozarē — aptuveni 50 000 strādājošo. Turklāt lauksaimniecībai un mežsaimniecībai ir liela nozīme degvielas piegādē biomasas tehnoloģiju vajadzībām.

3.3.3. Eiropas Savienībā 2006. un 2007. gadā, biodegvielu laižot tirgū un patērējot, siltumnīcefekta gāzu emisija samazinājās par 9,7 (2006) un 14,0 miljoniem tonnu (2007) CO₂ ekvivalenta (*neto* rādītāji). Tas nozīmē, ka Eiropas Savienībā lielāko daļu patērētās biodegvielas saražo, atkārtoti izmantojot nesen atstātās lauksaimniecības platības vai pateicoties mazāk straujam zemes apstrādes pārtraukšanas procesam.

3.3.4. Biodegvielu ieviešana vēl joprojām ir dārgāka nekā citas CO₂ samazināšanas tehnoloģijas citās nozarēs, bet, ņemot vērā pašreizējo attīstību tehnoloģiju jomā, biodegvielas ir viens no iespējamajiem risinājumiem pieaugošās oglekļa emisijas samazināšanai transporta nozarē.

3.4. Pienākumu neizpildes procedūra.

3.4.1. Komisija kopš 2004. gada ir uzsākusi 61 tiesas prāvu pret dalībvalstīm par Direktīvas 2001/77/EK "Tādas elektroenerģijas pielietojuma veicināšana iekšējā elektrības tirgū, kas ražota, izmantojot neizsīkstošos enerģijas avotus" noteikumu neievērošanu. Jānorāda, ka 16 no tām vēl nav noslēgušās. Saistībā ar Direktīvu 2003/30/EK par atjaunojamiem energoresursiem transporta nozarē Komisija kopš 2005. gada pret dalībvalstīm ir uzsākusi 62 tiesas prāvas. Daudzos gadījumos tās nebija izpildījušas ziņošanas pienākumu vai arī nebija izvirzījušas savus mērķus atbilstoši minētajā direktīvā norādītajām robežvērtībām.

3.5. Atjaunojami energoresursi siltumenerģijas un dzesēšanas nozarē.

3.5.1. Šīs nozares īpatsvars kopējā galīgajā enerģijas patēriņā ir aptuveni 50 %, savukārt kopējā galīgajā atjaunojamās enerģijas patēriņā — 60 %. Šajā nozarē galvenokārt izmanto biomasu, kā arī termālo saules enerģiju un ģeotermālo enerģiju.

3.5.2. Biomasu var izmantot gan siltumenerģijas un elektroenerģijas ražošanai, gan biodegvielas iegūšanai transporta nozares vajadzībām. Tāpēc Eiropas Savienība 2005. gadā izstrādāja Rīcības plānu par biomasas izmantošanu, paredzot 33 pasākumus un uzsverot nepieciešamību nodrošināt saskaņotu politiku. Tādēļ šajā atzinumā analizētajā ziņojumā ir vērtēti sasniegumi biomasas izmantošanā.

3.5.3. Biomases nozares izaugsmi kavē arī administratīvi un ar tirgu nesaistīti šķēršļi, piemēram, ilgstoša un juridiski sarežģīta kārtība pārstrādes atļauju saņemšanai, turklāt ir jāizstrādā precīzākas un labāk saskaņotas terminu definīcijas.

3.5.4. Dalībvalstīs bioenerģijas iekārtu attīstību vēl joprojām kavē dažādi administratīvi šķēršļi. Komisija ir veikusi salīdzinošu pētījumu par tajās pastāvošo kārtību atļauju izsniegšanai bioenerģijas jomā, analizējot laika patēriņu un faktorus, no kuriem ir atkarīga atļaujas izsniegšana vai pieteikuma noraidīšana.

4. Vispārīgas piezīmes.

4.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu, uzsverot, ka vēl joprojām ir vajadzīgs jauns un iedarbīgāks tiesiskais regulējums, tostarp nodrošinot pastāvīgu uzraudzību un regulāru ziņošanu. Izstrādājot jauno direktīvu par atjaunojamiem energoresursiem un pamatnostādnes valstu rīcības plāniem, daži no minētajiem šķēršļiem jau ir ņemti vērā.

4.2. EESK uzsver, ka tā pilnībā atbalsta atjaunojamās enerģijas izmantošanu un apzinās, ka vidējā un ilgtermiņā ir jāpanāk daudz lielāks šīs enerģijas īpatsvars nekā līdz 2020. gadam iecerētie 20 %, lai sasniegtu Padomes vērienīgos mērķus (CO₂ emisijas samazinājums par 60–80 % un lielāka enerģētiskā neatkarība) (4).

4.3. Komiteja uzsver, ka Eiropas Savienībai enerģijas jomā ir vajadzīga vienota ilgtermiņa stratēģija.

4.4. Lai sasniegtu Kopienas mērķus palielināt no atjaunojamiem energoresursiem ražotas enerģijas īpatsvaru, jāpanāk sabiedrības atbalsts, uzlabojot izpratni par šiem jautājumiem un izskaidrojot to būtību. Tādēļ svarīga nozīme varētu būt valstu programmām atjaunojamu energoresursu nozares atbalstam.

4.5. Attīstot atjaunojamu energoresursu nozari, Eiropā paveras daudzas iespējas radīt darba vietas. Pasaules Dabas fonda (WWF) pētījums "Eiropā radīt darba vietas nozarēs, kurās ir neliels oglekļa emisijas apjoms" (*Low carbon jobs for Europe*) (5) liecina, ka Eiropā vismaz 3,4 miljoni darba vietu ir tieši saistītas ar atjaunojamiem energoresursiem, ilgtspējīgu transportu un energoefektīvām precēm un šāda veida pakalpojumiem.

4.6. Atjaunojamās enerģijas ražošana bieži ir atkarīga no vietējiem vai reģionāliem MVU un lauksaimniekiem.

(4) EESK atzinums par tematu "Atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanas veicināšana", OV C 77, 31.3.2009., 43.-48. lpp.

(5) http://assets.panda.org/downloads/low_carbon_jobs_final.pdf.

Reģionālajā un vietējā līmenī investējot atjaunojamās energoresursos, dalībvalstīs un to reģionos var ievērojami sekmēt izaugsmi un nodarbinātību. EESK iesaka īstenot pasākumus reģionālās attīstības veicināšanai, rosina vietējo un reģionālo attīstības iniciatīvu ietvaros apmainīties ar paraugpraksi attiecībā uz enerģijas ražošanu no atjaunojamiem enerģijas avotiem un atbalsta šiem mērķiem paredzētā ES finansējuma izmantošanu.

4.7. Komisija pēdējos gados Sestajā un Septītajā pamatprogrammā ir piešķirusi ievērojamus līdzekļus otrās paaudzes biodegvielas tehnoloģiju attīstībai (6). Arī programmā "Saprātīga enerģija Eiropai II" ir minēta laba prakse, lai ES dalībvalstīs veicinātu bioenerģiju. Pašreiz Eiropas Savienībā būtu jāsekmē nevis inovatīvi piemēri, bet gan pastiprināti jāpievēršas tam, lai pēc iespējas efektīvāk izplatītu paraugpraksi (7).

4.8. Jāfinansē pētījumi par jauniem dzinējiem, otrās paaudzes biodegvielām un citām atjaunojamām degvielām, ir ieteicams arī īstenot pasākumus, lai tirgū uzlabotu piekļuvi alternatīvām degvielām (8).

4.9. Nākamajos progresa ziņojumos Eiropas Komisijai vajadzētu pievērsties arī iespējām apstrādāt un otrreizēji pārstrādāt atjaunojamās enerģijas iekārtas pēc to dzīves cikla beigām. Labs piemērs šajā jomā ir "PV Cycle" asociācijas iniciatīva, proti, tā ir izveidojusi brīvprātīgu programmu, lai pieņemtu atpakaļ un otrreizēji pārstrādātu nolietotus izstrādājumus un uzņemtos atbildību par fotogalvaniskajiem elementiem visā to vērtību ķēdē, izveidojot uzraudzības un ziņošanas mehānismus, kā arī attīstot paraugpraksi šajā jomā.

5. Īpašas piezīmes.

5.1. *Atjaunojami energoresursi elektroenerģijas nozarē.*

5.1.1. Komiteja pauž bažas, ka Eiropas Savienība, visticamāk, abās direktīvās izvirzītos 2010. gada mērķus nerasniegs. Tādēļ Komiteja aicina dalībvalstis uzņemties atbildību, īstenot attiecīgus pasākumus un pielikt visas nepieciešamās pūles, lai sasniegtu kopējos mērķus, neskatoties uz to, ka tie ir tikai orientējoši. *Stern* ziņojumā ir uzsvērts, ka pasivitāte ilgtermiņā izmaksās daudz dārgāk.

(6) Saskaņā ar ziņojumu vairāk nekā 109 miljonus euro.

(7) BAP Driver – European Best Practice Report, skatīt: <http://www.bapdriver.org/>.

(8) EESK atzinums par tematu "Alternatīvu degvielu attīstība un to izmantošanas veicināšana autotransportā", OV C 195, 18.8.2006., 75.-79. lpp.

5.1.2. Pašreiz dalībvalstis ir izveidojušas 27 dažādus atbalsta mehānismus, un pastāv risks, ka tās mērķu sasniegšanā mēģinās viena otru apsteigt, līdz ar to nevajadzīgi palielinot izmaksas. Lai dalībvalstis sasniegtu savus mērķus, tām vajadzētu dažādot izmantojamās tehnoloģijas, veicināt un atbalstīt pētniecību un izstrādi⁽⁹⁾, kā arī izglītojošus pasākumus un apmācību⁽¹⁰⁾. Labs piemērs, kas atspoguļo, kā valsts finansiāli atbalsta pētniecības un izstrādes veicināšanu, ir IMEC centrs Beļģijā (www.imec.be).

5.1.3. EESK atkārtoti uzsver, ka dalībvalstīm enerģijas politikas jomā ir vajadzīga vienota stratēģija, kuras pamatā ir izmaksu un ieguvumu analīze. Daudzas struktūras, tostarp EESK, ir aicinājušas Eiropas Savienību paust vienotu nostāju. Tomēr tik ilgi, kamēr dažas dalībvalstis galvenokārt rūpēsies tikai par savām interesēm, Eiropas enerģētikas nozare neattīstīsies atbilstoši savām iespējām un būs daudz ievainojamāka un neefektīvāka nekā atļauj tās potenciāls; jo lielāka ir dalībvalsts, jo lielāka būs tās ietekme⁽¹¹⁾. Tādēļ Eiropas Komisija jūnija beigās nāca klajā ar pamatnostādnēm valstu rīcības plāniem atjaunojamu energoresursu jomā⁽¹²⁾, lai veicinātu kopēju pieeju šo resursu izmantošanā.

5.1.4. Lai pārvarētu ziņojumā minētos nozīmīgākos šķēršļus piekļuvē tīklam, īpaši jāatbalsta atjaunojamās enerģijas pārvades tīklu integrācija, kā arī pagaidu enerģijas uzkrāšanas sistēmu (piemēram, bateriju) izmantošana integrētai atjaunojamās enerģijas ražošanai. Lai novērstu administratīvus šķēršļus, dalībvalstīm nopietni jāapsver Komisijas ieteikums, ka "par visu nepieciešamo atļauju izsniegšanu jābūt atbildīgai vienai administratīvai struktūrai, kuras darbība ir pārredzamāka"⁽¹³⁾. Turklāt jānodrošina stabils un uzticams ilgtermiņa regulējums elektrības tirgū un labāk jāsašķaņo dalībvalstu veicināšanas programmas.

5.1.5. Ja visas dalībvalstis pilnībā ieviestu izcelsmes apliecinājumu režīmu, mērķi varētu sasniegt ar mazākām izmaksām Eiropas Savienības līmenī.

5.2. Atjaunojami energoresursi transporta nozarē.

5.2.1. EESK atbalsta Komisijas nostāju, ka "biodegvielu ieviešana vēl joprojām ir dārgāka nekā citas CO₂ samazināšanas tehnoloģijas citās nozarēs", bet nevar piekrist, ka "biodegvielas joprojām ir viens no nedaudzajiem iespējamajiem risinājumiem pieaugošās oglekļa emisijas samazināšanai

transporta nozarē", jo šis risinājums būs piemērots tad, kad visas dalībvalstis patiesi īsteno ilgtspējīgas transporta programmas.

5.2.2. Transporta jomā ir jānodrošina energoefektivitāte — ja šajā jomā kopējais enerģijas pieprasījums turpinās palielināties, būs aizvien grūtāk ilgtspējīgā veidā sasniegt saistošu mērķi nodrošināt atjaunojamu energoresursu procentuālo īpatsvaru. EESK vairākkārt ir norādījusi, ka šī problēma jārisina, īstenojot satiksmes noslogojuma mazināšanas politiku un pārvaldījumus novirzot uz klimatam nekaitīgākiem transporta veidiem, piemēram, vietējo sabiedrisko transportu un kuģiem⁽¹⁴⁾.

5.2.3. Pašlaik Eiropas transporta nozares vajadzībām no atjaunojamiem enerģijas avotiem pārsvarā ražo tikai biodegvielu, kas 2007. gadā nodrošināja tikai 2,6 % no Eiropas transporta nozares vajadzībām pēc enerģijas. Atzinumā par sasniegumiem biodegvielu izmantošanā⁽¹⁵⁾ Komiteja norāda, ka līdzšinējā politika ir jāpārskata un jāveicina otrās paaudzes agrodegviela. Vienlaikus jāsekmē un jāatbalsta otrās paaudzes pārstrādes tehnoloģiju attīstība. To vajadzībām var izmantot ātri audzējamo kultūru izejvielas, kuru pamatā galvenokārt ir stiebraugu un mēzsaimniecības kultūras vai lauksaimniecības blakusprodukti, tādējādi izvairoties no vērtīgāku pārtikas kultūru sēklu izmantošanas⁽¹⁶⁾.

5.2.4. Lai izvairītos no lauksaimniecības platību un bioloģiski daudzveidīgu apgabalu izmantošanas biodegvielas ražošanā, EESK ierosina katrai dalībvalstij izstrādāt valsts karti, kurā norādītas enerģijas kultūru audzēšanai izmantojamās platības. Tādējādi varētu arī labāk novērtēt biodegvielas potenciālu Eiropas līmenī.

5.3. Ietekme uz ekonomiku un vidi.

5.3.1. Komisijas dokuments par ietekmi uz ekonomiku un vidi ir patiesi optimistisks; tajā galvenokārt ir uzsvērti pozitīvie aspekti un nav pievērsta uzmanība biodegvielu ieviešanas ietekmei uz pārtikas cenām. Tāpēc, ņemot vērā pārtikas cenu kāpumu, EESK iesaka lauksaimniecību pirmām kārtām izmantot augstas kvalitātes pārtikas un tikai pēc tam enerģijas ražošanai. Eiropas Savienībai jāīsteno pasākumi, lai uzlabotu biodegvielas ilgtspējas kritēriju veicināšanu un otrās un trešās paaudzes biodegvielas attīstību. Ieviešot biodegvielu sertifikācijas sistēmu, Eiropas Savienība kļūs par vadošo spēku ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses (tostarp izmaiņu zemes izmantošanā un bioloģiskās daudzveidības aizsardzības) veicināšanā gan Eiropas Savienības teritorijā, gan ārpus tās.

⁽⁹⁾ EESK atzinums par tematu "Ar naftu saistītas problēmas", CESE 46/2009 (5.8. punkts).

⁽¹⁰⁾ OV C 277, 17.11.2009., 15.-19. lpp.

⁽¹¹⁾ OV C 228, 22.9.2009.

⁽¹²⁾ Komisijas lēmums C(2009) 5174 – 1/30.06.2009.

⁽¹³⁾ OV C 182, 4.8.2009. (4.7. punkts).

⁽¹⁴⁾ EESK atzinums par tematu "Atjaunojamo enerģijas avotu izmantošanas veicināšana", OV C 77, 31.3.2009., 43.-48. lpp.

⁽¹⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Biodegvielu nozares progresa ziņojums", OV C 44, 16.2.2008., 34.-43. lpp.

⁽¹⁶⁾ OV C 162, 25.6.2008.

5.3.2. Komisijas dokumentā nav novērtēta atjaunojamu enerģijas avotu izmantošanas ekonomiskā un sociālā ietekme uz galapatērētāju budžetu.

5.4. *Atjaunojami energoresursi siltumenerģijas un dzesēšanas nozarē.*

5.4.1. Tā kā biomasu var izmantot gan siltumenerģijas un elektroenerģijas, gan biodegvielas ražošanā, Komiteja pauž bažas, ka mežsaimniecību varētu pakļaut spēcīgam spiedienam. Turklāt

tas, ka vairāk nekā 70 Eiropas Komisijas finansētajos pētījumos par ES–27 resursiem līdz 2020. gadam ⁽¹⁷⁾ aplēses ievērojami atšķiras (no 76 līdz 480 miljoniem tonnu), palielina Komitejas bažas jautājumā par mežsaimniecības pārvaldību un gaidāmo spiedienu uz meža izmantošanu. Vispirms jāizveido atbilstoša uzraudzības sistēma, un tikai pēc tam var īstenot svarīgus pasākumus un pieņemt nozīmīgus lēmumus par enerģijas ražošanā izmantojamo biomasu. Tāpēc EESK vēlēšies iepazīties ar Komisijas plānoto ziņojumu par biomasas ilgtspēju ⁽¹⁸⁾.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs
Mario SEPI

⁽¹⁷⁾ "Situācija biomasas resursu novērtējumā", 1. redakcija (*Status of Biomass Resources Assessments Version 1*), 2008. gada decembris, <http://www.eu-bee.com/>.

⁽¹⁸⁾ Direktīvas 2009/28/EK 17. pants.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par aviācijas drošības nodevām”

COM(2009) 217 galīgā redakcija – 2009/0063 (COD)

(2010/C 128/27)

Ziņotājs: **OPRAN KGS**

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 80. panta 2. punktu 2009. gada 20. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par aviācijas drošības nodevām”

COM(2009) 217 galīgā redakcija – 2009/0063 (COD).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2009. gada 12. oktobrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē), ar 130 balsīm par, 4 balsīm pret un 2 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi un priekšlikumi.

1.1. Komiteja ierosina Parlamentam un Padomei **pieņemt Komisijas direktīvas projektu par aviācijas drošības nodevām, lai mūsdienīgo metodoloģiju un ieteiktos risinājumus iespējami ātrāk varētu īstenot visās dalībvalstīs.**

1.2. Vienlaikus EESK iesaka **turpmāk dokumentā minētos labojumus un izmaiņas** saistībā ar Komisijas ierosinājumiem, lai ieviestu lielāku skaidrību un vienkāršotu mūsdienīgās metodoloģijas un risinājumu piemērošanu.

1.2.1. Attiecībā uz paskaidrojuma raksta 3. punkta “Priekšlikuma juridiskie aspekti” apakšpunktu “Nediskriminācija” Komiteja ierosina ņemt vērā gaisa kuģu ražotāju ieguldījumu gaisa kuģu drošības līmeņa paaugstināšanā (ieskaitot pētniecības un izstrādes izmaksas), lai formulējums būtu šāds: **“Aviācijas drošības nodevām jābūt tainīgām un nediskriminējošām attiecībā uz pārvadātājiem, pasažieriem un aeronautikas nozari”.**

1.2.2. Attiecībā uz direktīvas projekta 1. pantu “Priekšmets” Komiteja ierosina 1. punktu grozīt šādi: **“Minētajā direktīvā ir noteikti kopīgie principi ES līmenī drošības nodevu aprēķināšanai un iekasēšanai visās Kopienas lidostās”.**

1.2.3. Attiecībā uz 4. pantu “Apspriešanās” Komiteja ierosina 2. punktu formulēt šādi: “Dalībvalstīm jānodrošina gaisa pārvadātāju komitejas izveide katrā lidostā. Minētā komiteja piedalās obligātā un regulārā apspriešanās procedūrā ar lidostas pārvaldes iestādi attiecībā uz drošības nodevu sistēmas darbību un šādu nodevu apjomu. Šādas apspriešanās notiek, kad vien tās ir nepieciešamas, un ne retāk kā vienu reizi gadā. Pilsonisko organizāciju

pārstāvjus, kuri atbalsta aviopasažieru intereses, uzaicina pastāvīgi piedalīties minētās komitejas darbā pilntiesīgu locekļu vai novērotāju statusā, izskatot katru gadījumu atsevišķi”.

1.2.4. Ņemot vērā finanšu slogu dalībvalstīm, lai atbalstītu jauno struktūru izveidi, EESK uzskata, ka Komisijai, Parlamentam un Padomei būtu jāpieņem lēmums par vienu no divām zemāk minētajām iespējām:

1.2.4.1. pieņemt profesionālu un labi apmācītu NASC sekretariātu struktūrvienību atbalstu, lai veiktu “neatkarīgu vienību” darbu, tādējādi nesaņemot finansiālu atbalstu;

1.2.4.2. saglabāt sākotnējo lēmumu **par jaunu neatkarīgu struktūru izveidi.**

1.2.5. Komiteja, kas ir pārliecināta, ka pasākumi saistībā ar valsts drošības garantēšanu kopumā un cīņu pret terorisma draudiem jo īpaši ir dalībvalstu svarīgākais pienākums, uzskata ka **valstu valdību finansiālā līdzdalība aviācijas drošības nodevu segšanā būtu būtiski jāpalielina, lai segtu tās izmaksas, ko pašreiz sedz lidostas, aviācijas uzņēmumi un pasažieri.**

2. Secinājumi un piezīmes.

2.1. Komisijas ierosinātā jaunā metodoloģija aviācijas drošības nodevu aprēķināšanai civilās aviācijas pakalpojumu sniedzējiem balstās uz tāda **pamatprincipu kopuma** izvēli un noteikšanu, kas jāievēro visiem aviācijas uzņēmumiem, nosakot nodevu apmēru visām, vienai vai vairākām iespējamo lietotāju kategorijām (valstis, lidostu pārvaldes iestādes, avioliņijas un pasažieri):

— subsidiaritāte;

- valsts atbildība;
- nodevu iekasēšana/tarifi;
- informācija un saziņa;
- saskaņošana;
- pārredzamība,
- valsts neatkarīgas uzraudzības iestādes (NISA) izveide katrā dalībvalstī.

2.2. Pēc Komisijas ierosināto pamatprincipu rūpīgas izvērtēšanas Komiteja uzskata, ka to praktiska īstenošana var novērst pašreizējās procesuālās nepilnības, nodrošinot jaunās inovatīvās metodoloģijas veiksmīgu ieviešanu.

2.3. Saistībā ar neatkarīgas valsts uzraudzības iestādes izveidošanas nepieciešamību katrā dalībvalstī Komiteja uzsver šādus aspektus:

2.3.1. katrā ES valstī jau ir izveidota valsts aviācijas drošības komiteja (NASC) ar ministriju sadarbības struktūru.

2.3.2. neraugoties uz to, ka NASC sekretariātu nevar uzskatīt par patiesi neatkarīgu struktūru, tas var darboties kā uzraudzības struktūrvienība, izmantojot visus tā rīcībā esošos profesionālos, cilvēku un finanšu resursus un nodrošinot minētās direktīvas atbilstīgu un efektīvu piemērošanu. EESK uzskata, ka vispārējā nozīmē viss, kas saistīts ar personu drošību attiecīgajā dalībvalstī, nedrīkstētu būt pilnīgi neatkarīgs un ka pēdējā instancē būtu jāparedz parlamentāra demokrātiska kontrole.

2.4. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas profesionālo darbu, jo īpaši datormodelēšanas izmantošanu, novērtējot **dažādās nozīmīgās iespējas saistībā ar aviācijas drošības nodevām**, balstoties uz spēkā esošajiem starptautiskajiem principiem.

2.4.1. **ES neiesaistās minētajā procesā** un attiecīgajos rezultātos.

2.4.2. **Starptautiskās civilās aviācijas organizācijas (ICAO) un nozares akceptētā pašpārvaldes politika** ar aviācijas uzņēmumu un lidostu tiešu konsultāciju starpniecību varētu aizsargāt pasažieru intereses un efektīvāk veicināt aviācijas drošības pakalpojumus.

2.4.3. **Līdzīgi 2.4.2. punktā minētajam variantam, bet regulējot ar Eiropas direktīvu.**

2.4.4. Dalībvalstis **pilnībā sedz aviācijas drošības izmaksas**, kas nozīmētu jebkādu drošības nodevu atcelšanu trešām pusēm un jebkādas diskriminācijas likvidēšanu, lai pareizi izvēlētos optimālo risinājumu pasažieriem, lidostas pārvaldes iestādēm, aviācijas uzņēmumiem un valstu valdībām.

2.5. Komiteja atbalsta Komisijas lēmumu, secinot, ka **trešais variants ir visatbilstošākais patērētāju interesēm un paaugstina lidostu drošības pakalpojumu līmeni**, uzsverot arī, ka minētā

varianta pārvaldība valsts līmenī un attiecīgā izmaksu paaugstināšanās būtu neliela, ja Komisija piekritis izmantot īpašās darba grupas, ko NASC sekretariāti jau ir izveidojuši saskaņā ar direktīvas par lidostas maksu noteikumiem ⁽¹⁾.

2.6. Vienlaikus Komiteja uzskata, ka Komisijas izraudzītais variants sasniegs paredzēto mērķi tikai tad, ja **valstu valdības vienosies par sava ieguldījuma būtisku palielināšanu attiecībā uz saistītajām izmaksām**.

2.7. Attiecībā uz direktīvas noteikumiem par pārredzamību Komiteja uzskata, ka tajos būtu skaidri jānorāda, ka minētais aspekts attiecas ne tikai uz problēmām saistībā ar aviācijas drošības nodevām, bet arī un tādā pašā apmērā uz esošajiem finansēšanas mehānismiem; aviācijas uzņēmumiem un pasažieriem tikai tad būs **precīza informācija par to, kā lidostas pārvaldes iestādes aprēķina drošības nodevas, ja attiecīgie finansēšanas mehānismi būs atklāti un pārredzami**. Arī izmaksām saistībā ar drošības personālu un ar to saistītajiem galvenajiem izpildes rādītājiem ir jābūt publiski pieejamiem.

2.8. Attiecībā uz paskaidrojuma raksta 3. punkta "Priekšlikuma juridiskie aspekti" apakšpunktam "Apspriešanās un līdzekļi" un "Pārredzamība" Komiteja uzskata, **ka, tā kā aviopasažieri ir galvenie aviācijas drošības budžeta papildinātāji, pārstāvjiem no aviopasažieru organizācijām būtu jāpiedalās lidostu pārvaldes iestāžu un gaisa pārvaldītāju dialogā** (lai arī vienīgi kā novērotājiem). Tādējādi būtu iespējams izvairīties no tādu drošības procedūru ieviešanas vai nepamatotas turpināšanas, kas ir dārgas un pasažieriem rada apjukumu, būtiski nemazinot terorisma draudus. Šādus pasākumus papildus standartprocedūrām parasti ierosina ASV un/vai Izraēlas iestādes. Tos izmanto atsevišķos gadījumos atkarībā no riska līmeņa, tomēr dažas ES drošības iestādes, pārmērīgas centības dēļ un arī baidoties uzņemties atbildību par riska līmeņa nepareizu novērtēšanu, tās pārvērs par pastāvīgu praksi Tādēļ tās parasti noraida daudzus organizētas pilsoniskās sabiedrības priekšlikumus, lai kopīgi apspriestu šos jautājumus.

2.8.1. Briseles lidostā pasažieriem pirms metāla detektora pārbaudes prasa novilkt apavus, un apavi tiek pārbaudīti atsevišķi. Tas rada inficēšanās risku, kad pasažieri bez apaviem aiziet no drošības pārbaudes zonas, kur varbūt ir miljoniem vīrusu, ko, piemēram, nošķaudoties izplata inficējies cilvēks, kuram vēl nav diagnosticēta "cūku gripa". Vienlaikus lidostas administrācija, izmantojot publiskos līdzekļus, ir iegādājusies ievērojamu skaitu vismūsdienīgāko skenēšanas un detektēšanas iekārtu pasažieru apavu pārbaudei, kad tie vēl nav noauti; minētās iekārtas ir uzstādītas drošības pārbaudes zonā, bet pasažieru drošības pārbaudē laikā tās netiek lietotas.

⁽¹⁾ OV L 70, 14.3.2009., 11. lpp.

2.8.2. Vēl viens aktuāls jautājums ir saistīts ar aizliegumu lidmašīnas salonā ienest šķidrums daudzumu, kas ir lielāks par atļauto, un šo daudzuma ierobežojumu galvenokārt noteica pārmērīga un nepamatota centība; 100 ml vienam pasažierim ir smieklīgs daudzums.

2.9. Neraugoties uz nesaderību starp direktīvas priekšlikumā iekļauto aizliegumu gūt peļņu no darbībām saistībā ar aviācijas drošības pakalpojumu sniegšanu un viedokli par privātu uzņēmumu pastāvēšanu un darbību ar mērķi gūt peļņu, Komiteja, lai izvairītos no ierosinātās direktīvas 7. panta turpmākas nepareizas interpretēšanas, stingri ierosina Komisijai akceptēt privātos uzņēmumus par aviācijas drošības pakalpojumu sniedzējiem lidostās, izņemot drošības pārbaudes ar skenēšanas un detektēšanas iekārtām.

2.10. EESK uzskata, ka Komisijas priekšlikuma pareiza piemērošana un **pilsoniskās sabiedrības pārstāvju stingrāka nostāja** varētu sniegt nozīmīgus ieguvumus ne tikai Eiropas, bet arī citiem pasaules iedzīvotājiem, kā arī aviācijas nozarei un ES lidostu operatoriem.

3. Vispārējās piezīmes.

3.1. *Komisijas izvirzītais direktīvas priekšlikums: plašas apspriešanās rezultāts.*

3.1.1. Izstrādājot minētās direktīvas projektu, Enerģētikas un transporta ĢD apspriedās ar dalībvalstīm un profesionālajām organizācijām, kas pārstāv attiecīgās nozares un patērētājus, izmantojot datus, kurus sniedza vienpadsmit dalībvalstis, deviņas lidostu administrāciju un gaisa pārvadātāju profesionālās organizācijas, kā arī viena apvienība, kas pārstāv aviopasažierus.

3.1.2. Neviena dalībvalsts neatbalstīja priekšlikumu, ka drošības izmaksas pilnībā būtu jāsedz valstu valdībām, norādot, ka tās ir uzņēmējdarbības izmaksu sastāvdaļa aviācijas nozarē, un nozarei tās arī ir jāsedz, tāpat kā autorūpniecības nozare veic ieguldījumus automašīnu drošības uzlabošanā. Katra dalībvalsts aicināja pilnībā aizliegt peļņas gūšanu no minētās darbības, uzsverot nepieciešamību nodrošināt augsta līmeņa pārredzamību minētajā jomā.

3.2. *Problēmas izklāsts.*

3.2.1. *Izmaksu sadalījums aviācijas drošības jomā*

3.2.1.1. Minētajā jomā ir trīs galvenās sastāvdaļas: lidostu drošības nodevas, avioliņiju izmaksas un izmaksas, ko sedz dalībvalstis. Izmaksu lielāko daļu veido pasažieru un kravas (bagāžas) drošības pārbaudes.

3.2.1.2. Drošības pārbažu izmaksas sastāv no atalgojuma un infrastruktūras un iekārtu izmaksām. Drošības pakalpojumus parasti nodrošina kompetentas valstu organizācijas, to veikšanu deleģē lidostu dienestiem vai specializētiem privātajiem uzņēmumiem.

3.2.2. *Cik lielas ir izmaksa, un kurš tās sedz?*

Aviācijas drošības izmaksas 2007. gadā sasniedza apmēram 1,6 miljardus euro visā ES, kas ir aptuveni 1 % no aviobiļetes vidējās cenas, kuru samaksājuši vairāk nekā 636 miljoni pasažieru,

izmantojot Kopienas lidostas. Dalībvalstu un nozares segto izmaksu lielāko daļu atgūst no nodevām un papildizmaksām, kuras sedz aviopasažieri. Kopumā avioliņijas, pasažieri un maksa par kravas pārvadājumiem ar gaisa transportu sedz vairāk nekā 90 % aviācijas drošības pakalpojumu izmaksu, savukārt dalībvalstu valdības no budžeta dotācijām sedz tikai 6 % līdz 7 % minēto izmaksu.

3.2.3. *Diskriminējoša prakse aviācijas drošības pakalpojumu jomā*

Aviopasažieri visā ES neatkarīgi no viņu galamērķa un arī iekšzemes reisu gadījumā ir pakļauti vienādām drošības pārbaudēm. Drošības pakalpojumu izmaksām tādējādi vajadzētu būt vienādām. Diemžēl nolūkā samazināt savas izdevumus avioliņijas uzdod pasažieriem segt drošības pārbažu izmaksas, kuras būtu jāsedz pašiem uzņēmumiem. Kopumā jāteic, ka valstu uzņēmumi nostiprina savu ietekmi valstu lidostās, mainot cenu struktūru par labu iekšzemes lidojumiem un paaugstinot biļešu cenas lidojumiem no ārvalstīm.

1. tabula: aviācijas drošības izmaksas uz 1 pasažieri ārējos lidojumos ES un iekšzemes lidojumos

Valsts/lidosta	Lidojumi uz ES valstīm	Iekšzemes lidojumi
Rumānija – Bukarestes lidosta	7,50 euro	3,81 euro
Spānija – visas lidostas	1,39 euro	1,18 euro
Lietuva – Viļņa	2,32 euro/lidaparāta maksimālā pacelšanās svara MT	Maksimāli 1,16 euro/lidaparāta maksimālā pacelšanās svara MT
Kipra – Larnaka	0,39 euro	0

1. tabulā norādīti praksē piemērojamo izmaksu piemēri, savukārt daudzi valstu uzņēmumi piemēro atšķirīgas drošības pakalpojumu izmaksas iekšzemes un starptautiskajiem reisiem, un šāda prakse ir pilnīgā pretrunā Pamatregulas Nr. 300/2008 par aviācijas drošību 5. panta noteikumiem⁽²⁾.

3.3. *Dažādu variantu modelēšana / vislabākā risinājuma izvēle.*

Izstrādājot direktīvu, Komisija izmantoja matemātisko simulāciju, lai izvērtētu četrus dažādus variantus, balstoties uz esošajiem starptautiskajiem principiem attiecībā uz maksu par aviācijas drošības pakalpojumiem.

3.3.1. 1. variants: **ES neiesaistās minētajā procesā; šādas nostājas sekas.**

Piemērotās izmaksas radīs būtisku diskrimināciju attiecībā uz avioliņijām un pasažieriem.

⁽²⁾ OV L 97, 9.4.2008., 72. lpp.

3.3.2. 2. variants: **starptautiskās civilās aviācijas organizācijas (ICAO) un nozares pieņemtie pašregulēšanas principi** varētu aizsargāt pasažieru intereses un efektīvāk veicināt aviācijas drošības pakalpojumus ar pārvadātāju un lidostu pārstāvju tiešu konsultāciju starpniecību.

Līdzīga sistēma ir pastāvējusi kopš 1981. gada kā ICAO noteikumi, bet pašregulēšana vēl nav devusi būtiskus rezultātus.

3.3.3. 3. variants: **līdzīgs 2. variantam, bet to regulē Eiropas direktīva.**

Bez tam aviālinijas var uzsākt tiesvedību pret lidostām, ja drošības nodevas ir diskriminējošas vai tiek izmantotas citiem mērķiem, nevis ar drošības pasākumiem saistīto izmaksu segšanai. Minēto risinājumu atbalsta vairākas savstarpēji saistītas ES politikas, un tas atbilst valstu tiesību aktiem minētajā jomā.

3.3.4. 4. variants: dalībvalstis **pilnībā sedz maksu par lidostu drošības pakalpojumiem**, tādējādi atceļot jebkādu maksu par drošības pakalpojumiem, kas uzliek saistības trešām pusēm, un likvidējot jebkādu diskrimināciju.

Minētais risinājums neveicina drošības pakalpojumu kvalitātes uzlabošanu, jo uzņēmumi, kuri darbojas minētajā jomā, nekādā veidā nebūs ieinteresēti kontrolēt savas izmaksas. Turklāt šo iespēju skaidri noraidījušas visas dalībvalstis.

3.4. *Komitejas novērtējums par Komisijas izraudzītajiem principiem jaunās metodoloģijas izstrādē.*

3.4.1. Subsidiaritāte

3.4.1.1. Subsidiaritātes principu piemēro, ja priekšlikums nav Kopienas ekskluzīvā kompetencē un ja katra dalībvalsts atsevišķi nevar apmierinoši sasniegt priekšlikuma mērķus, jo drošības nodevu un lidostas maksas noteikšanas sistēmas netiek vienoti reglamentētas visā ES.

3.4.1.2. Dalībvalstīs joprojām ir dažādas nodevu sistēmas, tāpēc nav iespējams izveidot līdzvērtīgus konkurences apstākļus lidostām un aviācijas uzņēmumiem.

3.4.1.3. Kopīgu pamatnoteikumu par aviācijas drošības nodevām piemērošana visā ES izlīdzinās konkurences apstākļus aviācijas nozarē, nosakot prasības saistībā ar lidostu drošības nodevu sadalījumu.

3.4.1.4. ES ir vairākas atšķirīgas tarififikācijas sistēmas, jo nav vienoti piemērojami vadlīniju drošības nodevu aprēķināšanai. Direktīva novērš neskaidrības minētajā jomā, nosakot un ierosinot vienu metodi šādu nodevu aprēķināšanai un līdz ar to padarot iespējamu vienotu piemērošanu.

3.4.1.5. Priekšlikumā paredzēts tikai obligāto noteikumu kopums, kas dalībvalstīm un/vai lidostu operatoriem ir jāievēro, nosakot drošības nodevu apjomu. Ar minēto direktīvu netiek uzspiesta kāda noteikta nodevu sistēma, izvēle paliek dalībvalstu ziņā.

Secinājums: subsidiaritātes principa izvēle un piemērošana ir pareiza un vajadzīga, lai īstenotu jauno direktīvu.

3.4.2. Valsts atbildība

3.4.2.1. Tāpat kā subsidiaritātes principa gadījumā, arī valsts atbildības principu piemēro, ja priekšlikums nav Kopienas ekskluzīvā kompetencē; līdzīgas problēmas rodas saistībā ar abu principu piemērošanu, ņemot vērā direktīvas izstrādi.

3.4.2.2. Priekšlikumā paredzēts tikai obligāto noteikumu kopums, kas dalībvalstīm un/vai lidostu operatoriem ir jāievēro, nosakot drošības nodevu apjomu. Ar direktīvu netiek uzspiesta kāda noteikta nodevu sistēma, izvēle paliek dalībvalstu ziņā.

Secinājums: valsts atbildības principa izvēle un piemērošana ir pareiza un vajadzīga direktīvas īstenošanai, pēc būtības ņemot vērā neatbilstošu, konfliktus izraisošu apstākļu rašanās iespēju, atšķirības starp dalībvalstīm terorisma draudu līmeņa jomā, kā arī pārvadātāja valstisko piederību. Valstu finansiālais ieguldījums aviācijas drošības garantēšanā atkārtoti ir jāizvērtē un būtiski jāpalielina, tā kā valsts struktūra ir lielā mērā atbildīga par terorisma apkarošanu.

3.4.3. Nodevu iekasēšana

3.4.3.1. Nodevu iekasēšana par aeronavigācijas pakalpojumu un lidlauka pakalpojumu sniegšanu ir jau izskatīta attiecīgi Komisijas 2006. gada 6. decembra Regulā (EK) Nr. 1794/2006, ar ko nosaka kopēju tarififikācijas sistēmu aeronavigācijas pakalpojumiem⁽³⁾, un Padomes 1996. gada 15. oktobra Direktīvā 96/67/EK par pieeju lidlauka sniegto pakalpojumu tirgum Kopienas lidostās⁽⁴⁾.

3.4.3.2. Tiesu izdevumus saistībā ar drošību nav iespējams noteikt ar nodevu iekasēšanas kopīgas sistēmas starpniecību, jo dalībvalstīs ir būtiskas atšķirības aviācijas drošības sistēmu izstrādes, ieviešanas un praktiskas izmantošanas jomā valstu lidostās.

Secinājums: nodevu iekasēšanas principa izvēle un piemērošana ir pareiza un vajadzīga, lai īstenotu jauno direktīvu, tomēr nav iespējams izstrādāt vienotu shēmu nodevu iekasēšanai, ņemot vērā daudzus atšķirīgos apstākļus visā ES.

⁽³⁾ OV L 341, 7.12.2006., 3. lpp.

⁽⁴⁾ OV L 272, 25.10.1996., 36. lpp.

3.4.4. Informācija un saziņa

3.4.4.1. Kopumā jāteic, ka lietotāji Eiropas lidostās un citos kontinentos ir apvienojušies lidostu operatoru komitejās, iesaistoties pastāvīgā dialogā ar lidostas pārvaldes iestādēm.

3.4.4.2. Minētā sistēma nodrošina informācijas apmaiņu par drošības nodevu aprēķināšanas procedūru un pamatprincipiem, jo īpaši lietotāju darbības prognozēm, attīstības plāniem, īpašām prasībām un priekšlikumiem.

Secinājums: informācijas un tiešas saziņas princips starp drošības pakalpojumu jomā iesaistītajiem uzņēmumiem un lidostas pārvaldes iestādēm ir izvēlēts pareizi, un ir atbilstošs jaunās direktīvas īstenošanai; tas kļūtu vēl nozīmīgāks, ja iekļautu pasākumus sabiedrisko attiecību jomā.

3.4.5. Saskaņošana

3.4.5.1. Drošības izmaksu bāzes tarifus varētu saskaņot Kopienas lidostās, kur minētās izmaksas pilnībā tiek segtas ar drošības nodevām.

3.4.5.2. Minēto nodevu piemērošanas rezultātā iegūtie ieņēmumi nedrīkst pārsniegt kopējās izmaksas saistībā ar drošības pasākumu sniegšanu, ieskaitot visu publisko finansējumu, un darbības peļņa no šāda veida pasākumiem nav pieļaujama.

3.4.5.3. Minētā iemesla dēļ drošības nodevas pilnībā nevar saskaņot.

Secinājums: bāzes tarifu principa izvēle un piemērošana ir pareiza un vajadzīga, lai īstenotu direktīvu, tomēr tiek pievērsta uzmanība tam, ka nav iespējams saskaņot visas izmaksas, un aizliegumam gūt darbības peļņu.

3.4.6. Pārredzamība

3.4.6.1. Jānodrošina pārredzamība gadījumos, kad valsts drošības pasākumi ietekmē tautsaimniecību un ir stingrāki par īpašajiem Kopienas standartiem, kas noteikti Eiropas Parlamenta un

Padomes 2008. gada 11. marta Regulā (EK) Nr. 300/2008 par kopīgiem noteikumiem civilās aviācijas drošības jomā, un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 2320/2002.

3.4.6.2. Jāpiezīmē, ka dažus no minētajiem pasākumiem var piemērot pastāvīgi vai uz laiku tikai pēc viena vai vairāku aviopārvadātāju īpaša pieprasījuma.

Secinājums: pārredzamības principa izvēle un piemērošana ir pareiza un vajadzīga, lai īstenotu jauno direktīvu, kad valstu drošības pasākumi ir stingrāki nekā Kopienas noteiktie pasākumi, vai pēc aviopārvadātāju īpaša lūguma.. Minētais princips ir jāpapildina ar sīku informāciju par finansējuma avotiem un struktūrām, kuras ir atbildīgas par piešķirto līdzekļu savākšanu, ja tās nav lidostas pārvaldes iestādes.

3.4.7. Katrā dalībvalstī jāizveido valsts neatkarīga uzraudzības iestāde

3.4.8. Katrā ES valstī jau ir izveidota nacionālā aviācijas drošības komiteja (NASC) ar starpministriju struktūru.

3.4.9. Būdamas valdības struktūrvienības, NASC sekretariāti nevar pilnībā darboties kā neatkarīgas uzraudzības iestādes, bet EESK uzskata, ka, balstoties uz minēto iestāžu speciālistu profesionālo pieeju un starptautisko atpazīstamību, kā arī šo iestāžu rīcībā esošajiem finanšu resursiem, tās neitrālā veidā var uzraudzīt direktīvas noteikumu atbilstošu un efektīvu piemērošanu.

Secinājums: neatkarīgas uzraudzības iestādes izveide ir pareiza un vajadzīga, lai īstenotu jaunās direktīvas noteikumus. Neraugoties uz to iekļaušanu valdības struktūrvienībās, Komiteja uzskata, ka NASC sekretariāti var veikt minēto uzdevumu neitrāli un profesionāli, samazinot dalībvalstu finansiālo ieguldījumu jaunu struktūru izveidē un palīdzot tām uzsākt darbību.

Brisele, 2009. gada 5. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Kopienas pamatnostādņēm Eiropas transporta tīkla attīstībai”

(pārstrādāta versija)

COM(2009) 391 galīgā redakcija – 2009/0110 (COD)
(2010/C 128/28)

Padome saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 156. pantu 2009. gada 11. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Kopienas pamatnostādņēm Eiropas transporta tīkla attīstībai” (pārstrādāta versija)

COM(2009) 391 galīgā redakcija – 2009/0110 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 457. plenārsesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), vienprātīgi nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

Eiropas
Ekonomikas un sociālo lietu komitejas priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai .../.../EK [...] par vienotu kārtību, kādā pārbauda bīstamo kravu pārvadāšanu pa autoceļiem”

(kodificēta versija)

COM(2009) 446 galīgā redakcija – 2009/0123 (COD)

(2010/C 128/29)

Padome 2009. gada 29. septembrī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 156. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai .../.../EK [...] par vienotu kārtību, kādā pārbauda bīstamo kravu pārvadāšanu pa autoceļiem”

COM(2009) 446 galīgā redakcija – 2009/0123 (COD).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, EESK 457. plenārsesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (4. novembra sēdē), vienprātīgi nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2009. gada 4. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas Brīvprātīgā darba gads (2011)"

COM(2009) 254 galīgā redakcija (2009/0072 (CNS))

(atzinuma papildinājums)

(2010/C 128/30)

Galvenā ziņotāja: **Soscha zu EULENBURG KDZE**

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs saskaņā ar Reglamenta piemērošanas noteikumu 29. panta A punktu 2009. gada 29. septembrī nolēma izstrādāt atzinuma papildinājumu par tematu

"Eiropas Brīvprātīgā darba gads (2011)"

COM(2009) 254 galīgā redakcija (2009/0072 (CNS))

un uzdeva Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētajai nodaļai sagatavot atzinumu par šo jautājumu.

Ņemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 457. plenārsesijā, kas notika 2009. gada 4. un 5. novembrī (5. novembra sēdē) iecēla *zu Eulenburg* kdzi par galveno ziņotāju un vienprātīgi pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu Padomes lēmumam par Eiropas Brīvprātīgā darba gadu (2011). Priekšlikuma izstrāde liecina, ka ir novērtēta daudzu iedzīvotāju līdzdalība, kas brīvprātīgi darbojas dažādās jomās sabiedrības labā un sekmē sociālo kohēziju Eiropā.

1.2. EESK uzskata, ka šim gadam izvirzītie mērķi ir atbilstoši, lai iedzīvotājiem sniegtu Eiropas pievienoto vērtību.

1.3. Komiteja uzsver, ka brīvprātīgo darbu nedrīkst "instrumentalizēt".

1.4. Jāizmanto cieša saikne ar citiem Eiropas gadiem, proti, 2010. gadu (cīņa pret nabadzību) un 2012. gadu (aktīvs dzīvesveids vecumdienās un paaudžu solidaritāte), lai nodrošinātu ilgtspējīgu sinerģiju.

1.5. EESK ierosina noteikt politisko darba kārtību brīvprātīgā darba un tā infrastruktūras veicināšanai ES dalībvalstīs.

1.6. EESK uzskata, ka ir vajadzīga veicinoša vide, lai nodrošinātu nepieciešamo atbalstu un infrastruktūru brīvprātīgajam darbam vietējā, reģionālajā, valsts un Eiropas līmenī un sekmētu iedzīvotāju līdzdalību.

1.7. EESK atzinīgi vērtē ilgtspējīgu Eiropas līmeņa struktūru izveidi. Šā mērķa sasniegšanu varētu sekmēt, izveidojot ieinteresēto pušu forumu brīvprātīgā darba jautājumos.

1.8. EESK uzskata, ka nekavējoties ievērojami jāpalielina finanšu līdzekļi, lai sasniegtu izvirzītos mērķus un ņemtu vērā vietējo dimensiju.

1.9. Iesaistītajām pusēm jādod laiks, lai sagatavotu gada norises un tās efektīvi īstenotu. Tādēļ Padomei un Parlamentam pēc iespējas ātrāk jāpieņem nepieciešamie konceptuālie un finansiālie lēmumi.

1.10. Pēc novērtēšanas ziņojuma jāizstrādā baltā grāmata, lai nodrošinātu turpmāko darbu un noteiktu turpmākos soļus un pārsākumus Eiropas līmenī.

2. Komisijas priekšlikuma mērķis

2.1. Komisija 2009. gada jūnijā nāca klajā ar priekšlikumu Padomes lēmumam par Eiropas Brīvprātīgā darba gadu (2011). Eiropas gada mērķis ir stiprināt brīvprātīgā darba nozīmi un ieguldījumu Eiropas sabiedrībā.

2.2. Komisija ierosina šādus četrus Eiropas Brīvprātīgā darba gada mērķus:

— jāizveido brīvprātīgajam darbam labvēlīga vide, lai tas kļūtu par instrumentu sabiedriskās līdzdalības un cilvēku savstarpēja atbalsta veicināšanai;

— lai atvieglotu brīvprātīgo darbu un veicinātu sadarbības tīklu veidošanu, mobilitāti un sadarbību, jāstiprina brīvprātīgā darba organizācijas un jāuzlabo to darba kvalitāte;

— jāatbalsta brīvprātīgā darba apbalvošana un atzīšana, veicinot atbilstošus stimulus atsevišķām personām, uzņēmumiem un organizācijām;

— jāveicina visas sabiedrības izpratne par brīvprātīgā darba vērtību un nozīmi.

2.3. Šie mērķi jāsasniedz, daloties pieredzē, izplatot pētījumu rezultātus, organizējot konferences un pasākumus, kā arī informācijas un sabiedrisko attiecību kampaņas. Pasākumiem 2011. gadā ir paredzēts budžets 6 miljonu *euro* apmērā, savukārt 2010. gadam ir paredzēti 2 miljoni *euro* sagatavošanas darbu veikšanai.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu par Eiropas Brīvprātīgā darba gadu. Nākot klajā ar šo priekšlikumu, Komisija ir ņēmusi vērā EESK, citu pilsoniskās sabiedrības organizāciju un Eiropas Parlamenta vēlmi un aicinājumu.

3.2. Komisijas gatavība veidot intensīvu pilsonisko dialogu ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir jāvērtē īpaši atzinīgi. Jānodrošina, lai arī valstu līmenī pilsoniskās sabiedrības organizācijas iesaistītos plānoto koordinācijas struktūru darbā, kā arī pasākumu plānošanā un īstenošanā, un lai valstu un Eiropas līmenī tiktu izstrādātas atbilstošas politiskas darba programmas. Šajā sakarā kā piemēru varētu minēt atklāto koordinācijas metodi.

3.3. Nosaukums "Eiropas Brīvprātīgā darba gads" ir piemērots, jo aptver šo jēdzienu kopumā. Tas ir pietiekami konkrēts, lai Eiropas iedzīvotāji to varētu viegli uztvert, un vienlaikus pietiekami plašs, lai aptvertu visus šādas līdzdalības dažādos aspektus. Šai ziņā tas atbilst brīvprātīgā darba daudzveidīgajam raksturam un dažādajām darbības jomām, un tādēļ tas ir jāsaģlabā.

3.4. EESK atzinīgi vērtē uzsvāru uz to, ka brīvprātīgais darbs ir iedzīvotāju līdzdalības, Eiropas vērtību, solidaritātes un Eiropas sabiedrības attīstības nozīmīga izpausme. Komiteja uz šo brīvprātīgā darba nozīmi ir vērsusi uzmanību dažādos atzinumos.

3.5. Brīvprātīgo darbu nekādā gadījumā nedrīkst "instrumentalizēt". Brīvprātīgā darba veicēji ir nevis politikas instruments, bet gan aktīva pilsoniskuma izpausme vai elements. Veicot brīvprātīgo darbu, viņi iedzīvinā ideālus, piemēram, sociālo iekļaušanu, sociālo kohēziju, solidaritāti un mūžizglītību vides, sporta, cilvēktiesību, kultūras un daudzās citās jomās.

3.6. Komiteja pauž bažas, ka Komisijas priekšlikuma dažos punktos vērojamas tendences brīvprātīgo darbu instrumentalizēt, piemēram, attiecībā uz darba tirgu un nodarbinātības iespējām. Piemēram, 3. apsvērumā ir uzsvērts, ka brīvprātīgais darbs "ir neformāls mācību veids, kas ļauj pilnveidot profesionālās iemaņas un prasmes, un vienlaikus [ir] visspilgtākā aktīvās sabiedriskās līdzdalības izpausme". Neformāla pieredze, kas var atvieglot iekļaušanos darba tirgū un uzlabot nodarbinātības iespējas, ir pozitīvs blakus efekts.

3.7. Lai rosinātu pārmaiņas dažādās jomās, bieži tiek minēta pašreizējā ekonomikas un finanšu krīze. Šajā ziņā jāpievērš uzmanība tam, lai brīvprātīgo darbu neizmantotu refleksiīvi ar mērķi

novērst krīzes negatīvo ietekmi uz sabiedrību. Brīvprātīgā darba jomā krīze vēlreiz parāda to, cik svarīga sabiedrībai ir iedzīvotāju līdzdalība, proti, tā dod iespēju izrādīt solidaritāti un iedzīvotājiem darboties citu labā, kā arī brīvprātīgā darba veicējiem pašiem izmantot ar šādu darbību saistītās priekšrocības, tostarp uzlabot prasmes un/vai iesaistīties sociālos tīklos. Šādā veidā var mazināt krīzes sekas un novērst sabiedrības šķelšanos. Tomēr tas, kas šādā veidā tiek "atkal atklāts", ir nevis krīzes sekas, bet gan līdzdalības patiesās vērtības elements.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Vides radīšana

4.1.1. EESK uzskata, ka ir vajadzīgs tiesisks regulējums, lai nodrošinātu nepieciešamo infrastruktūru brīvprātīgajam darbam vietējā, reģionālajā, valsts un Eiropas līmenī un sekmētu iedzīvotāju līdzdalību. Arī finansiālajam atbalstam un politiskajai nostājai jābūt tādai, lai novērstu šķēršļus brīvprātīgajam darbam (1).

4.2. Organizāciju stiprināšana

4.2.1. Būtiski ir atbalstīt brīvprātīgā darba organizācijas kā līdzdalības nodrošinātājas un veicinātājas — šīs organizācijas visbiežāk ir pirmās un vienīgās, pie kā vērsas brīvprātīgie, un tās bieži ir nodibinājuši paši brīvprātīgā darba veicēji. Lai atbalstītu pilsonisko sabiedrību un brīvprātīgo darbu, 2011. gadā īpaša uzmanība jāpievērš brīvprātīgā darba organizācijām, proti, pieredzes apmaiņai, šo organizāciju veikspējas uzlabošanai un darba kvalitātei.

4.2.2. Jāizvirza mērķis arī Eiropas līmenī izveidot ilgtspējīgas struktūras. Izveidojot ieinteresēto pušu forumu brīvprātīgā darba jautājumos, varētu nodrošināt 2011. gada norišu turpmāku ietekmi un sekmēt līdzdalību veicinošu politiku.

4.2.3. Eiropas Brīvprātīgā darba gads (2011) būtu jāizmanto, lai vērstu uzmanību uz paraugprakses piemēriem un sekmētu to apmaiņu.

4.3. Kvalitātes uzlabošana

4.3.1. Jautājumā par kvalitātes uzlabošanu Komisijas priekšlikumā ir norādīts arī uz "profesionālismu". Šo jēdzienu var pārprast, un tādēļ no tā jāizvairās. Galvenais mērķis ir nodrošināt brīvprātīgā darba kvalitāti. Brīvprātīgā darba veicējiem ir tiesības iesaistīties tādās darbībās, kas viņiem sagādā prieku. Viņi darbojas sabiedrības un atsevišķu personu labā, un arī paši izmanto šīs darbības priekšrocības. Jānodrošina finansiāla un personīga rakstura priekšnoteikumi, lai brīvprātīgā darba veicēji varētu uzlabot kvalifikāciju, izglītoties tālāk un saņemt atbalstu.

(1) Piemērs, kas atspoguļo šķēršļus: dažās dalībvalstīs personas, kam nav algota darba, brīvprātīgajā darbā var iesaistīties tikai nedaudzas stundas.

4.4. Brīvprātīgā darba atzīšana

4.5. "Atzīšanas kultūras" attīstība jāvērtē atzinīgi. Tomēr brīvprātīgā darba jomā nevajadzētu runāt par "apbalvošanu" — šo jēdzienu var pārprast, jo šajā gadījumā "apbalvošana" nav atzīšana naudas izteiksmē. Turklāt šis jēdziens ir konfliktējošs. Eiropas gadā (2011) atšķirības starp algotu darbu un brīvprātīgu darbu bez atalgojuma ir nevis jāsamazina, bet gan drīzāk jāvērs uzmanība uz šo abu darbības veidu mijiedarbību.

4.6. Izpratnes veicināšana par brīvprātīgā darba vērtību un nozīmi

4.7. Mērķis plašā sabiedrībā veicināt izpratni ir būtisks, un Komiteja to vērtē atzinīgi. Tomēr ir jāpievērš uzmanība tam, lai šā mērķa sasniegšanai piešķirtu pietiekamus līdzekļus. Lai ES līmenī organizētu efektīvu un sekmīgu izpratnes veidošanas kampaņu par līdzdalības iespējām un nozīmi, un tā sasniegtu arī iedzīvotājus, vajadzētu apmēram 3,5 miljonus *euro*, t.i., vairāk par pusi budžeta līdzekļu. Tātad šim gadam paredzētie līdzekļi nav pietiekami. Salīdzinājumam — Eiropas Izglītības, izmantojot sportu, gadam (2004) bija paredzēti 12,3 miljoni *euro*. Komisijas uzdevumā izstrādātajā novērtējuma ziņojumā tomēr ir secināts, ka Eiropas iedzīvotāji "tikai mazliet vai gandrīz nemaz nebija informēti" par gada norisēm un par tā svarīgākajiem mērķiem.

4.8. Finansējuma apjoms

4.8.1. Priekšlikumā paredzēts, ka pasākumiem 2011. gadā tiks piešķirti 6 miljoni *euro*, savukārt 2010. gadam ir paredzēti 2 miljoni *euro* sagatavošanas darbu veikšanai. Lai sasniegtu izvirzītos mērķus un īpaši ņemtu vērā Eiropas iedzīvotāju līdzdalības vietējo dimensiju, Eiropas Savienībai jāierosina reālistisks budžeta apjoms. Komiteja uzskata, ka budžets 6 miljonu *euro* apmērā nav pietiekams, lai īstenotu visus pasākumus gan Eiropas, gan dalībvalstu līmenī. Tā būtu nepieļaujama kļūda, ja 2011. gadā, kad paredzētais finansējums ir mazāks par pusi no 2004. gadā piešķirtā finansējuma apjoma, rezultāti būtu līdzīgi un tālejošos mērķus neizdotos sasniegt līdzekļu nepietiekamības dēļ.

4.8.2. Lielbritānijas valdība 2005. gadā tikai valsts mēroga brīvprātīgā darba gada norisēm vien piešķīra 10 miljonus mārciņu, savukārt Valensijas reģions saviem pasākumiem paredzēja 4,2 miljonus *euro*. Lai atspoguļotu, kādam jābūt reālistiskam budžeta apjomam ES līmenī, kā labu piemēru var minēt 2010. gada budžetu, kam ir iepļānoti 17 miljoni *euro*, no kuriem 9 miljoni *euro* ir paredzēti pasākumiem dalībvalstīs. Tās savukārt ir apņēmušās piešķirt vēl 9 miljonus *euro*.

4.9. Baltā grāmata

4.9.1. Lai atbalstītu un novērtētu gada norises, Komisija sagatavos ziņojumu par iniciatīvu īstenošanu, rezultātiem un to vispārējo novērtējumu. EESK šajā sakarā atkārtoti vērs uzmanību uz savu priekšlikumu un aicina Baltajā grāmatā noteikt turpmākos soļus un pasākumus, lai Eiropas gada rezultātiem būtu ilgtspējīga ietekme.

4.10. Sinerģijas izmantošana

4.10.1. Katrā ziņā ir jāapzinās un jāizmanto 2010. gada (cīņa pret nabadzību), 2011. gada (brīvprātīgā darba gads) un 2012. gada (aktīvs dzīvesveids vecumdienās un paaudžu solidaritāte) sinerģija. Šis trīsstūris dod vienreizēju iespēju triju gadu garumā izveidot saikni starp Eiropas iestāžu un dalībvalstu pasākumiem, kuru mērķis ir sekmēt iedzīvotāju darbu citu labā, tādējādi nodrošinot to ilgtspējīgu ietekmi. Par norišu organizāciju atbildīgajām Eiropas un valstu iestāžu struktūrām šo trīs gadu laikā ir cieši jāsadarbojas.

4.11. Iestāžu darba kārtība

4.11.1. Lai visām iesaistītajām pusēm būtu pietiekami daudz laika gada norišu sagatavošanai un īstenošanai, priekšlikums ātri un bez kavēšanās būtu jāapstiprina Padomē un Eiropas Parlamentā. To vajadzētu izdarīt līdz 2009. gada beigām, lai oficiāli varētu uzsākt sagatavošanās darbus un piešķirt attiecīgos finanšu līdzekļus.

Briselē, 2009. gada 5. novembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI

2010/C 128/19	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Izmantot vienotā tirgus priekšrocības, veicinot ciešu administratīvo sadarbību" COM(2008) 703 galīgā redakcija	103
2010/C 128/20	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz saskaņotu stratēģiju Eiropas Lauksaimniecības pētniecības programmā" COM(2008) 862 galīgā redakcija	107
2010/C 128/21	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Pārtikas cenas Eiropā" COM(2008) 821 galīgā redakcija	111
2010/C 128/22	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Kopenhāgenas sarunu mērķis – visaptverošs nolīgums par klimata pārmaiņām" COM(2009) 39 galīgā redakcija	116
2010/C 128/23	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Baltā grāmata "Adaptācija klimata pārmaiņām – iedibinot Eiropas rīcības pamatprincipus" COM(2009) 147 galīgā redakcija	122
2010/C 128/24	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Palielināt starptautisko finansējumu klimata pārmaiņu jautājumiem. Eiropas apsvērumi saistībā ar Kopenhāgenas vienošanos" COM(2009) 475 galīgā redakcija	127
2010/C 128/25	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par ziņošanas formalitātēm kuģiem, kuri pienāk Kopienas dalībvalstu ostās vai atiet no tām, kā arī par Direktīvas 2002/6/EK atcelšanu" COM(2009) 11 galīgā redakcija – 2009/0005 (COD) un par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – paziņojums un rīcības plāns ar mērķi izveidot Eiropas jūras transporta telpu bez šķēršļiem" COM(2009) 10 galīgā redakcija	131
2010/C 128/26	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Progresā ziņojums par atjaunojamiem energoresursiem: Komisijas ziņojums atbilstīgi Direktīvas 2001/77/EK 3. pantam, Direktīvas 2003/30/EK 4. panta 2. punktam un par to, kā īstenot ES Rīcības plānu par biomasas izmantošanu (COM(2005) 628)" COM(2009) 192 galīgā redakcija	136
2010/C 128/27	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par aviācijas drošības nodevām" COM(2009) 217 galīgā redakcija – 2009/0063 (COD)	142
2010/C 128/28	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par Kopienas pamatnostādņem Eiropas transporta tīkla attīstībai" (pārstrādāta versija) COM(2009) 391 galīgā redakcija – 2009/0110 (COD)	147
2010/C 128/29	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai .../.../EK [...] par vienotu kārtību, kādā pārbauda bīstamo kravu pārvadāšanu pa autoceļiem" (kodificēta versija) COM(2009) 446 galīgā redakcija – 2009/0123 (COD)	148
2010/C 128/30	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas Brīvprātīgā darba gads (2011)" COM(2009) 254 galīgā redakcija (2009/0072 (CNS) (atzinuma papildinājums)	149

Abonementa cenas 2010. gadā (bez PVN, ieskaitot sūtīšanas izdevumus)

<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , L un C sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 100 gadā
<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , L un C sērija, papīra formātā + CD-ROM, ikgadējs	22 oficiālajās ES valodās	EUR 1 200 gadā
<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , L sērija, tikai papīra formātā	22 oficiālajās ES valodās	EUR 770 gadā
<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , L un C sērija, CD-ROM, ikmēneša (apkopojošs)	22 oficiālajās ES valodās	EUR 400 gadā
<i>ES Oficiālā Vēstneša</i> pielikums (S sērija) – <i>Publiskā iepirkuma līgumu konkursi</i> , CD-ROM, divi izdevumi nedēļā	daudzvalodu: 23 oficiālajās ES valodās	EUR 300 gadā
<i>ES Oficiālais Vēstnesis</i> , C sērija – <i>Konkursi</i>	valodā(-ās) saskaņā ar konkursu(-iem)	EUR 50 gadā

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša, kas iznāk oficiālajās Eiropas Savienības valodās, abonements ir pieejams 22 valodās. Tajā ir L sērija ("Tiesību akti") un C sērija ("Paziņojumi un informācija").

Katrai valodas versijai nepieciešams atsevišķs abonements.

Saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 920/2005, kas publicēta 2005. gada 18. jūnijā *Oficiālajā Vēstnesī* L 156, Eiropas Savienības iestādes uz zināmu laiku nesaista pienākums visus tiesību aktus sagatavot īru valodā un tos publicēt šajā valodā. Tādēļ *Oficiālā Vēstneša* izdevumus īru valodā var iegādāties atsevišķi.

Oficiālā Vēstneša pielikumu (S sērija – "Publiskā iepirkuma līgumu konkursi") var abonēt 23 oficiālo valodu versijās vienā daudzvalodu CD-ROM formātā.

Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša abonentiem ir tiesības saņemt dažādus *Oficiālā Vēstneša* pielikumus bez papildu samaksas. Abonentus informē par pielikumiem ar *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* iekļautiem paziņojumiem lasītājiem.

CD-ROM formāts 2010. gada laikā tiks aizstāts ar DVD formātu.

Pārdošana un abonementi

Dažādus maksas periodiskos izdevumus, tādus kā *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, var abonēt pie mūsu komerciālajiem izplatītājiem. To saraksts ir pieejams šādā tīmekļa vietnē:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lv.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) piedāvā tiešu bezmaksas piekļuvi Eiropas Savienības tiesību aktiem. Šajā vietnē iespējams iepazīties ar *Eiropas Savienības Oficiālo Vēstnesi*, un tajā ir iekļauti arī līgumi, tiesību akti, tiesu prakse un sagatavošanā esošie tiesību akti.

Lai uzzinātu vairāk par Eiropas Savienību, skatīt: <http://europa.eu>

